

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ
ΑΥΤΟΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ 2.000**

Μετέχοντες Σπουδαστές :

Κωτάκη Βενετία

Σπετσέρης Φώτης

Υπεύθυνη Καθηγήτρια :

Αλεξοπούλου Ουρανία

Καθηγήτρια Εφαρμογών

Κοινωνικής Εργασίας

**Πτυχιακή Εργασία για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας
του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας**

Πάτρα, Ιούνιος 1997

ΑΡΙΘΜΟΣ	2409
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	

Η Επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας

1. Αλεξοπούλου Ουρανία
Καθηγήτρια Εφαρμογών
του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας
2. Ζαγούρα Σταυρούλα
Καθηγήτρια του τμήματος Κοινωνικής
Εργασίας
3. Γιαβάση Αγγελική
Καθηγήτρια Εφαρμογών
του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστούμε την υπεύθυνη καθηγήτρια της μελέτης κα Αλεξοπούλου για την καθοδήγησή της.

Την κα Σκούρα για τη βοήθεια της σύνταξη του ερωτηματολογίου της έρευνας.

Τους Διευθυντές του 7ου Δ.Σ. Πάτρας κο Μπουζαλά και του 10ου Δ.Σ. Πάτρας κο Αναστασίου για την πολύτιμη συνεργασία τους.

Την Δικηγόρο κα Κακογιάννη για τη συνεργασία της.

Την κα Καράνταλη για τη δακτυλογράφηση και επεξεργασία του κειμένου.

Τέλος θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις μητέρες που έλαβαν μέρος στην έρευνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	I
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	II
ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ	VI
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	IX

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
◆ Το Θέμα	1
◆ Σκοπός της μελέτης	3
◆ Ορισμοί όρων	4
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	9
Ενότητα A	
◆ Η ιστορική εξέλιξη της θέσης της γυναίκας από την αρχαιότητα ως σήμερα, στον ελλαδικό χώρο	10
◆ Το γυναικείο κίνημα	12
◆ Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας και μητέρας στο παραδοσιακό περιβάλλον τις δεκαετίες του '70 και του '80	15
◆ Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας και μητέρας στο αστικό περιβάλλον (Αθήνα) τις δεκαετίες του '70 και του '80	19
◆ Σύγκριση ανάμεσα στο παραδοσιακό και αστικό περιβάλλον (Αθήνα) τις δεκαετίες του '70 και του '80 και εντοπισμός διαφορών τους σε ποικίλους τομείς	25
Ενότητα B	
◆ Η σπουδαιότητα της οικογένειας	30

- ◆ Τα κυριότερα σχήματα και μορφές οικογενειών που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα 31
- ◆ Κρίση στην ελληνική οικογένεια 42

Ενότητα Γ

- ◆ Μητρότητα 45
- ◆ Σχέση μητέρας και παιδιού στα διάφορα στάδια της ανάπτυξής του 48
- ◆ Ακραίοι τύποι μητέρας 56
- ◆ Περί μητρικής σχέσης 57
- ◆ Κυριότεροι παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου 58
- ◆ Κυριότεροι λόγοι σύγκρουσης γονιών - παιδιών 61
- ◆ Λάθη στην ανατροφή του παιδιού 62
- ◆ Σωστοί χειρισμοί στην αγωγή του παιδιού 69

Ενότητα Δ

- ◆ Εισαγωγή για την εργασία της γυναίκας 71
- ◆ Συστήματα γυναικείας εργασίας 72
- ◆ Εργαζόμενη μητέρα 74
- ◆ Μη εργαζόμενη μητέρα 77*

Ενότητα Ε

- ◆ Εισαγωγή για τη πατρότητα 79
- ◆ Η εικόνα του πατέρα στο παρελθόν και στο παρόν 81
- ◆ Τύποι πατεράδων 82
- ◆ Προϋποθέσεις για την ικανοποιητική άσκηση του πατρικού ρόλου 84
- ◆ Σχέση πατέρα - παιδιού και οι επιδράσεις της στη ψυχολογία των ιδίων και της μητέρας 85

Ενότητα ΣΤ

- ◆ Ψυχολογικοί τύποι γονέων 88
- ◆ Μέτρα για καλύτερους γονείς 90

Ενότητα Ζ

- ◆ Εισαγωγή για τα συστήματα υποστήριξης
της μητέρας και του παιδιού 92
- ◆ Συστήματα φροντίδας και προστασίας της μητέρας και του παιδιού 92
 - α. Σ' επίπεδο οικογενειακών και φιλικών σχέσεων 92
 - β. Σε τοπικό επίπεδο 93
 - γ. Σ' εθνικό επίπεδο 94
 - δ. Σε διεθνές επίπεδο 96
- ◆ Κριτική για τη προστασία του παιδιού και της μητέρας στην Ελλάδα 99
 - α. Σ' επίπεδο οικογενειακών και φιλικών σχέσεων 99
 - β. Σε τοπικό επίπεδο 97
 - γ. Σ' εθνικό επίπεδο 98

Ενότητα Η

- ◆ Τι προβλέπει η Ελληνική Νομοθεσία για τη προστασία
της μητέρας και του παιδιού (άρθρα που αναφέρονται
στον τοκετό και στη λοχεία της μητέρας και άρθρα
που αναφέρονται στη γονική μέριμνα)

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ 102

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 106

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ 209

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- A. Ερωτηματολόγιο 219
- B. Πίνακες Υπολογισμών 232

Γ. Νομοθεσία 236

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 263

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

Πίνακες	Σελίδα
1α 1β 1γ Ηλικία ερωτηθείσων	108
2α 2β 2γ Μόρφωση ερωτηθείσων	110
3α 3β 3β Επάγγελμα ερωτηθείσων	112
4α 4β 4β Οικονομική κατάσταση ερωτηθείσων	114
5α 5β 5γ Επαγγελματική απασχόληση ερωτηθείσων	116
6α 6β 6γ Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθείσων	117
7α 7β 7γ Αριθμός παιδιών ερωτηθείσων	119
8α 8β 8γ Πως χαρακτηρίζετε το ρόλο της μητέρας του 2000;	121
9α 9β 9γ Πως είναι ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής σας;	123
10α 10β 10γ Ποιός παράγοντας επηρεάζει θερικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;	125
11α 11β 11γ Ποιός παράγοντας επηρεάζει αρνητικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;	127
12α 12β 12γ Πιστεύετε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν;	129
13α 13β 13γ Αν ναι, σε ποιούς τομείς;	131
14α 14β 14γ Ποιοί παράγοντες επέδρασαν στο να συμβεί αυτή η διαφοροποίηση;	133
15α 15β 15γ Ποιές δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες στο ρόλο τους;	135
16α 16β 16γ Με ποιούς τρόπους αντιμετωπίζουν αυτές τις δυσκολίες;	137
17α 17β 17γ Δώστε τα στοιχεία που σας χαρακτηρίζουν σαν μητέρα	139
18α 18β 18γ Ποιά εφόδια χρειάζεσθε σαν σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθείτε ικανοποιητικά στο ρόλο σας;	141
19α 19β 19γ Για ποιό λόγο εργάζεστε;	143
20α 20β 20γ Πως αισθάνεσθε σαν μητέρα και εργαζόμενη;	145
21α 21β 21γ Σε ποιό βαθμό ανταποκρίνεστε ικανοποιητικά στους (2) ρόλους σας (μητρικό και επαγγελματικό);	147
22α 22β 22γ Υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των (2) ρόλων σας;	149
23α 23β 23γ Ποιά συναισθήματά σας δημιουργούνται από τη	

σύγκρουση των δυο (2) ρόλων σας;	151
24α24β24γ Τι προτείνεται (προτάσεις) για να αμβυνθεί η σύγκρουση μεταξύ μητρικού και επαγγελματικού ρόλου;	153
25α25β25γ Για ποιό λόγο δεν εργάζεσθε;	155
26α26β26γ Πως νιώθετε που πρωταρχικός σας ρόλος είναι ο μητρικός και δεν ασχολείσθε με κάποια επαγγελματική δραστηριότητα;	157
27α27β27γ Πως διαμορφώνεται η σχέση του ζευγαριού μετά τη γέννηση των παιδιών τους;	159
28α28β28γ Ποιά είναι τα συναισθήματα του συζύγου σας σε σχέση με το παιδί σας;	161
29α29β29γ Ποιά εφόδια χρειάζεται ο σύγχρονος πατέρας για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο του;	163
30α30β30γ Σε ποιούς τομείς ο ρόλος του πατέρα είναι πιο θετικός σήμερα;	165
31α31β31γ Έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν;	167
32α32β32γ Αν ναι, σε ποιούς τομείς;	168
33α33β33γ Ποιός/ποιοί σας βοηθούν στην εκπλήρωση του ρόλου σας;	170
34α34β34γ Με ποιό τρόπο σας βοηθούν;	172
35α35β35γ Η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για την επαρκή εκπλήρωση του ρόλου της;	174
36α36β36γ Από ποιά άτομα;	175
37α37β37γ Αν ναι, από ποιούς φορείς;	177
38α38β38γ Χρειάζεται η μητέρα επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών της;	179
39α39β39γ Τι είδους γνώσεις;	181
40α40β40γ Τι είδους ικανότητες;	183
41α41β41γ Ποιά είναι η γνώμη σας για τη νέα παιδαγωγική τάση που προωθεί την επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους;	185
42α42β42γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (θετική).	187
43α43β43γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (αρνητική).	189
44α44β44γ Θα θέλατε να είστε μέλος κάποιας ομάδας διαπαιδαγώγησης παιδιών;	190
45α45β45γ Διακαιολογήστε την απάντησή σας (ναι)	191

46α46β46γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)	193
47α47β47γ Σε ποιούς τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση στην επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων;	195
48α48β48γ Έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονιών - παιδιών, σε σύγκριση με το παρελθόν;	197
49α49β49γ Σε ποιά σημεία έχουν αλλάξει;	198
50α50β50γ Πως νιώθει το παιδί σας απέναντι στο γεγονός της εργασίας σας και της απουσίας σας από το σπίτι;	200
51α51β51γ Πως αισθάνεστε από το γεγονός της απουσίας σας από το σπίτι λόγω της εργασίας σας;	202
52α52β52γ Το γεγονός της παραμονής σας στο σπίτι λόγω μη εργασίας, νομίζετε ότι βοηθά στη δημιουργία καλύτερης σχέσης με το παιδί σας;	204
53α53β53γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (ναι)	205
54α54β54γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)	207

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Γενικός σκοπός της μελέτης αυτής είναι να διερευνήσει το ρόλο της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2.000.

Οι επιμέρους στόχοι της μελέτης είναι:

- α. Να διερευνήσει τα κυριότερα σχήματα και μορφές οικογενειών, που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα.
- β. Να διερευνήσει τη σχέση μητέρας και παιδιού, τους παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου καθώς και τους λανθασμένους και σωστούς χειρισμούς στην αγωγή του παιδιού.
- γ. Να διερευνήσει την επίδραση της εργασίας στην άσκηση του μητρικού ρόλου.
- δ. Να διερευνήσει το ρόλο του πατέρα, καθώς και τη σχέση πατέρα - παιδιού και τις επιδράσεις της στη λειτουργία της οικογένειας.
- ε. Να διερευνήσει ποια άτομα, φορείς και συστήματα φροντίζουν και προστατεύουν τη μητέρα και το παιδί.
- στ. Να διερευνήσει τι προβλέπει η Ελληνική Νομοθεσία για τη προστασία της μητέρας και του παιδιού (άρθρα που αναφέρονται στον τοκετό και στη λοχεία της μητέρας και άρθρα που αναφέρονται στη γονική μέριμνα)

Η πρώτη ενότητα της μελέτης αναφέρεται στη θέση και ρόλο της γυναίκας και μητέρας στο παραδοσιακό και αστικό περιβάλλον τις δεκαετίες του '70 και '80.

Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στη σπουδαιότητα της οικογένειας και στα κυριότερα σχήματα και μορφές οικογενειών που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα.

Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στη μητρότητα, στη σχέση μητέρας - παιδιού, στους παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου, καθώς και στους σωστούς και λανθασμένους χειρισμούς στην αγωγή του παιδιού.

Η τέταρτη ενότητα αναφέρεται στην εργαζόμενη μητέρα, στα συστήματα εργασίας της, αλλά και στην μη εργαζόμενη μητέρα.

Η πέμπτη ενότητα αναφέρεται στο ρόλο του πατέρα στην σύγχρονη οικογένεια, στους διάφορους τύπους πατεράδων, στις προϋποθέσεις

ικανοποιητικής άσκησης του πατρικού ρόλου και στις επιδράσεις από τη σχέση πατέρα - παιδιού στη λειτουργία της οικογένειας.

Η έκτη ενότητα αναφέρεται στους ψυχολογικούς τύπους γονέων και στα μέτρα για καλύτερους γονείς.

Η έβδομη ενότητα αναφέρεται στα συστήματα υποστήριξης και φροντίδας της μητέρας και του παιδιού, σε επίπεδο οικογενειακών και φιλικών σχέσεων, σε τοπικό επίπεδο, σε διεθνές επίπεδο, καθώς και στη κριτική των συστημάτων υποστήριξης της μητέρας και του παιδιού στην Ελλάδα.

Και η όγδοη ενότητα αναφέρεται στη νομοθεσία που ρυθμίζει τις σχέσεις γονιών - παιδιών στην Ελλάδα.

Η μελέτη αυτή είναι διερευνητική και το δείγμα της έρευνας είναι αντιπροσωπευτικό, αφού συμπεριέλαβε, όσον ήταν εφικτό βέβαια, όλους τους τύπους κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Έτσι σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή επιλέχθηκαν δυο (2) Δ.Σ., το 7ο και το 10ο Δ.Σ. Πατρών.

Δώθηκαν συνολικά 50 ερωτηματολόγια, σε μητέρες εργαζόμενες και μη, που είχαν παιδιά ηλικίας 10 και 11 ετών.

Η ανάλυση των απαντήσεων έγινε με ηλεκτρονικό υπολογιστή σε αριθμητικές και εκατοστιαίες μονάδες.

Τ' αποτελέσματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Ο μητρικός ρόλος ο οποίος χαρακτηρίζεται ως πολύπλοκος και είναι ο πιο σημαντικός ρόλος στη ζωή της γυναίκας έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν, γεγονός που οφείλεται στις κοινωνικές εξελίξεις.

Τα κυριότερα εφόδια που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα είναι αυτό της ενημέρωσης για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής.

Οι περισσότερες μητέρες δεν εργάζονται και όσες εργάζονται το κάνουν κυρίως για οικονομικούς λόγους.

Αυτές που δεν εργάζονται, μένουν στο σπίτι τους λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και αισθάνονται καλά που ο πρωταρχικός τους ρόλος είναι ο μητρικός.

Η σχέση του ζευγαριού μετά την απόκτηση παιδιών γίνεται καλύτερη· επιπλέον ο ρόλος του πατέρα είναι πιο θετικός σήμερα στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Οι περισσότερες μητέρες χρειάζονται στήριξη στο έργο τους από διάφορα άτομα και φορείς, όπως επίσης χρειάζονται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για να διαπαιδαγωγήσουν σωστά τα παιδιά τους.

Και τέλος η σχέση της μητέρας με το παιδί έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν.

Από τα συμπεράσματα της μελέτης προέκυψε ότι ο ρόλος της μητέρας έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν και η διαφορά εντοπίζεται κυρίως στο τομέα των σχέσεων μητέρας - παιδιού.

Η κυριότερη δυσκολία που αντιμετωπίζει η σύγχρονη μητέρα είναι η ανεπάρκεια του χρόνου που επιθυμεί ν' ασχοληθεί και φροντίσει τα παιδιά της, αλλά σημαντική θέση έχει και η δυσκολία της επικοινωνίας μητέρας - παιδιού.

Το κυριότερο εφόδιο που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της είναι η ενημέρωσή της για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής.

Η εργαζόμενη μητέρα συνήθως αντιμετωπίζει σύγκρουση των ρόλων της και αισθάνεται άγχος για το αν είναι καλή μητέρα.

Ο ρόλος του πατέρα έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν και σήμερα ενδιαφέρεται και συμμετέχει περισσότερο στα θέματα που αφορούν την οικογένεια και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Η μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της, τόσο ψυχολογική όσο και οικονομική.

Η μητέρα βλέπει θετικά την τάση της επιμόρφωσης των γονιών για την καλύτερη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που συνεπάγονται οι γονικοί ρόλοι.

Τέλος η σχέση μητέρας - παιδιού έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν και η διαφορά εντοπίζεται στον τομέα της επικοινωνίας μεταξύ τους.

Με βάση τα παραπάνω προτείνονται οι ακόλουθες εισηγήσεις:

1. Τη σύσφιξη και καλύτερη λειτουργία των οικογενειακών συμπλεγμάτων.
2. Την καλύτερη λειτουργία των συστημάτων υποστήριξης της μητέρας και του παιδιού σε τοπικό επίπεδο.
3. Την βελτίωση των υπάρχοντων συστημάτων υποστήριξης του μητρικού ρόλου και του παιδιού, καθώς και τη συστηματική λειτουργία τους σε εθνικό επίπεδο.

4. Τη θέσπιση περισσότερων μέτρων και τη δημιουργία περισσότερων οργανώσεων για τη προστασία της μητέρας και του παιδιού, σε διεθνές επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Εισαγωγή

Το θέμα

Η ελληνική κοινωνία ως τα τέλη του 19ου αι. διατηρούσε την άποψη που υποστηρίζει ότι η ανατροφή των παιδιών είναι αποκλειστικά έργο της γυναίκας, με αποτέλεσμα να ριζώσει στη συνείδηση των Ελλήνων και Ελληνίδων η ιδέα ότι ο κύριος ρόλος της γυναίκας είναι να γίνει μητέρα.

Η προϋπάρχουσα κατάσταση αρχίζει ν' αλλάζει όταν στα τέλη του 19ου αι. εμφανίζεται και δρα στην Ελλάδα το γυναικείο κίνημα, το οποίο διεκδικεί τα δικαιώματα της γυναίκας και αγωνίζεται για την κατάργηση των διακρίσεων εις βάρος της.

Σύμφωνα με την Χ. Κατάκη (1984, σελ. 117) αποτέλεσμα της δράσης του κινήματος, ήταν ο ρόλος της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο να υποστούν αλλαγές.

Οι μεταβολές που συνέβησαν στη ζωή της γυναίκας, δεν θα μπορούσαν ν' αφήσουν ανεπηρέαστο και τον μητρικό της ρόλο έτσι σήμερα η απόκτηση και ανατροφή παιδιών δεν αποτελεί πια το μοναδικό σκοπό της ζωής της, αλλά επιλογή της και τις περισσότερες φορές προγραμματισμένη.

Ακόμη η γυναίκα έχει ξεφύγει από τα στενά όρια του σπιτιού της και αναζητά νέα ενδιαφέροντα και εμπειρίες για να πλουτίσει τις γνώσεις της και ν' αναπτυχθεί σαν προσωπικότητα.

Ο νέος προσανατολισμός της γυναίκας δεν σημαίνει απαραίτητα την παντελή έλλειψη του ενδιαφέροντός της για τη δημιουργία οικογένειας, αν και σύμφωνα με την Χ. Κατάκη (1984, σελ. 73) σήμερα οι νέοι και οι νέες δίνουν έμφαση στη δημιουργία ενός μικρότερου κυττάρου ζωής, αυτό του ζευγαριού, με αποτέλεσμα το θέμα της απόκτησης παιδιών να τοποθετείται σε δεύτερη μοίρα.

Πάντως όπως συνεχίζει ν' αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ 79) παρόλου που ο θεσμός της οικογένειας διέπεται από κρίση, δεν υπάρχουν ενδείξεις για την αντικατάστασή του από άλλο κοινωνικό θεσμό.

Αποτέλεσμα των αγώνων του γυναικείου κινήματος, των κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων, καθώς και της επιθυμίας της γυναίκας του 2.000 να είναι παρούσα στον επαγγελματικό στίβο, προσπαθώντας να ξεφύγει από τον κοινωνικά θεσμοθετημένο «φυσικό προορισμό» της και ν' ασχοληθεί σοβαρά με την επαγγελματική και κοινωνική δράση, είναι το δίλημμα που καλείται ν' αντιμετωπίσει ανάμεσα στην δημιουργία οικογένειας και στη δημιουργία καριέρας.

Είναι φανερό ότι οι δυο σημαντικοί ρόλοι που επιθυμεί ν' ασκήσει η γυναίκα έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους, με αποτέλεσμα η σύγκρουση αυτή να επιδρά αρνητικά στην ψυχολογία της.

Όπως υποστηρίζει η Μ. Νικολαΐδου (1981, σελ.43) το μέγεθος της σύγκρουσης εξαρτάται από το επάγγελμα που ασκεί η γυναίκα, από τα κίνητρα που την ώθησαν να εργασθεί και από το κοινωνικό της περιβάλλον.

Αποτέλεσμα της σύγκρουσης του επαγγελματικού με τον μητρικό ρόλο, είναι να χρειάζεται η μητέρα στήριξη από άτομα και φορείς, για την ικανοποιητική ανταπόκρισή της στις απαιτήσεις και των δυο ρόλων.

Όσον αφορά τη σχέση των δυο φύλων, παρόλου που η νέα γενιά αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο από τις παλαιότερες το σκοπό της δημιουργίας οικογένειας, παρατηρείται ότι οι πατριαρχικές αντιλήψεις σχετικά με την κατανομή και τις αρμοδιότητες των ρόλων των δυο φύλων, δεν έχουν εξαλειφθεί εξ' ολοκλήρου.

Σύμφωνα με την Ε. Αβδελά (1990, σελ. 18) υπάρχει η μερίδα ανδρών, οι οποίοι περιμένουν από τη γυναίκα τους τη διπλή εργασία - εφόσον εργάζεται - χωρίς οι ίδιοι να είναι διατεθειμένοι να μειώσουν τη συμμετοχή τους σε φιλικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, προκειμένου να τη βοηθήσουν στο έργο της ανατροφής των παιδιών τους.

Υπάρχει όμως και η μερίδα ανδρών, οι οποίοι μοιράζονται με τη γυναίκα τους την ευθύνη της ανατροφής των παιδιών και της φροντίδας του σπιτιού σηκώνοντας έτσι ένα μέρος του φορτίου από τους ώμους της.

Φαίνεται λοιπόν πως εκτός από την ανάγκη δημιουργίας περισσότερων συστημάτων υποστήριξης του μητρικού ρόλου, υπάρχει ανάγκη και για τον αναπροσδιορισμό του ρόλου του πατέρα και της προσφοράς του στην ανατροφή των παιδιών και στη λειτουργία της οικογένειας.

Ακόμη κρίνεται ως απαραίτητη η επιμόρφωση των γονιών, με σκοπό την απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων για την καλύτερη ανταπόκρισή τους, στις απαιτήσεις των ρόλων τους.

Συμπερασματικά φαίνεται ότι από τις ραγδαίες εξελίξεις που πραγματοποιήθηκαν στην διάρκεια του 19ου και 20ου αι. ιδιαίτερη επίδραση δέχθηκε η γυναίκα και κυρίως ο μητρικός της ρόλος, για του οποίου την ικανοποιητική άσκηση απαιτείται η ενίσχυση, αλλά και η δημιουργία νέων συστημάτων υποστήριξής του, ο αναπροσδιορισμός του ρόλου του πατέρα και της λειτουργίας του σε σχέση με το ρόλο της μητέρας, και η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης των γονέων για την καλύτερη ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις των ρόλων τους.

Για τους λόγους που μόλις αναφέρθηκαν αποφασίστηκε να διερευνηθεί ο ρόλος της Ελληνίδας μητέρας το 2.000.

Σκοπός της Μελέτης

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η διερεύνηση του ρόλου της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2.000.

Οι επιμέρους στόχοι της μελέτης, είναι οι εξής:

- I. Να διερευνηθούν τα κυριότερα σχήματα και μορφές οικογενειών που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα.
- II. Να διερευνηθεί η σχέση μητέρας και παιδιού, οι παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου, καθώς οι λανθασμένοι και σωστοί χειρισμοί στην αγωγή του παιδιού.
- III. Να διερευνηθεί η επίδραση της εργασίας στην άσκηση του μητρικού ρόλου.
- IV. Να διερευνηθεί ο ρόλος του πατέρα, καθώς και η σχέση πατέρα - παιδιού και οι επιδράσεις της στη λειτουργία της οικογένειας.
- V. Να διερευνηθεί ποια άτομα, φορείς και συστήματα φροντίζουν και προστατεύουν τη μητέρα και το παιδί.
- VI. Να διερευνηθεί τι προβλέπει η ελληνική νομοθεσία για τη προστασία της μητέρας και του παιδιού (άρθρα που αναφέρονται στον τοκετό και τη λοχεία της μητέρας και άρθρα που αναφέρονται στη γονική μέριμνα).

Συμπερασματικά διερευνώνται οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το ρόλο της Ελληνίδας μητέρας του 2.000.

Ορισμοί Όρων

Μητέρα: «Η γυναίκα σε σχέση προς τα παιδιά της» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός, Πάπυρος Γραφικά Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 42, σελίδα 114).

«Η γυναίκα η οποία έχει αποκτήσει παιδί, η μάνα, η μαμά». (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε. Αθήνα 1983, Τόμος 38, σελίδα 415).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica.

Μητρότητα: Ο όρος μητρότητα υποδηλώνει «το ισχυρό σε ένταση ένστικτο και πλούσιο σε ποιότητα συναίσθημα της γυναίκας - μητέρας, που γεννά και φροντίζει με στοργή, σταθερότητα, ετοιμότητα και επάρκεια για την άμεση κάλυψη των βιοκινητικών, νοητικών, συναισθηματικών και κοινωνικών αναγκών του παιδιού από τη στιγμή της γέννησής του» (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό, Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνικά Γράμματα», Αθήνα 1981, Τόμος 6, σελίδα 3149).

«Η ιδιότητα του να είναι κάποια μητέρα. Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη μητέρα και στα παιδιά» (Νέο Λεξικό της Γλώσσας μας, Κ. Ιωαννίδη, Εκδοτικός Οργανισμός «Αιγαίο», Θεσ/νίκη, σελίδα 347). Από νομική άποψη η μητρότητα είναι «συνταγματικά κατοχυρωμένος θεσμός καταξίωσης και προστασίας των γυναικών κατά τον χρόνο κύοφορίας, τοκετού και θηλασμό των τέκνων τους». (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 42, σελίδα 121).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό, ενώ για την νομική άποψη της μητρότητας υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica.

Πατέρας: «Ο αρσενικός από τους γονείς του παιδιού» (Ελληνικό Λεξικό Τεγόπουλος - Φυτράκης, Εκδοτικός Οργανισμός «Αρμονία Α.Ε.», Αθήνα 1993, σελίδα 583).

Πατέρας: «Ο γονιός» (Ορθογραφικό και Ερμηνευτικό Μονοτονικό Λεξικό της Δημοτικής, Ηλία Καμπανά, Οργανισμός Εκδόσεων Καμπανά, Αθήνα 1992).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από το Λεξικό Τεγόπουλος - Φυτράκης.

Πατρότητα: «Η ιδιότητα του πατέρα, η σχέση του πατέρα προς τα παιδιά του» (Νέο Λεξικό της Γλώσσας μας, Κ. Ιωαννίδη, Εκδοτικός Οργανισμός «Αιγαίο», Θεσ/νίκη, σελίδα 425).

Από ιατρική άποψη «ο καθορισμός της πατρότητας ενός παιδιού γνωστής μητέρας και αγνώστου πατέρα διευκολύνεται σημαντικά με τη μελέτη των ομάδων αίματος». (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικάί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 48, σελίδα 262).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από το Λεξικό της Γλώσσας μας και από ιατρική άποψη τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica.

Γνησιότητα τέκνου: «Γνήσιο τέκνο θεωρείται ως προς τη μητέρα, κάθε τέκνο που γεννήθηκε από αυτήν έστω και εξώγαμο και ως προς τον πατέρα εκείνο που συνελήφθη κατά τη διάρκεια του γάμου, εφόσον δε ο πατέρας δεν αμφισβητήσει την πατρότητά του και εκείνο που συνελήφθη πριν από το γάμο και γεννήθηκε πριν περάσουν 180 ημέρες από την τέλεσή του» (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 19, σελίδα 28).

Οικογένεια: «Κοινωνικός θεσμός εξαιρετικής σημασίας, που αναπτύχθηκε ιστορικά σε όλο σχεδόν τον κόσμο ως μονογαμικός δεσμός του άντρα και της γυναίκας για την ικανοποίηση φυσικών αναγκών, την απόκτηση παιδιών και τη θεμελίωση μιας οικιακής κοινότητας» (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Εκδοτικός Οργανισμός «Δομή», Αθήνα 1972, Τόμος 12, σελίδα 60).

Οικογένεια είναι «η ταξινομική υποδιαίρεση της τάξης (ή της υπόταξης που περικλείει τα γένη, τα οποία έχουν ομαδοποιηθεί λόγω των πολλών κοινών χαρακτηριστικών τους». (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικαί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 46, σελίδα 276).

Οικογένεια είναι «ομάδα ανθρώπων που αποτελείται αφ' ενός μεν από δυο ετερόφυλα πρόσωπα συνδεδεμένα με τα δεσμά του γάμου, αφ' ετέρου δε από τα τέκνα που προέρχονται από τον γάμο αυτόν». (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 41, σελίδα 367). Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Δομή.

Αγωγή : «Καθοδήγηση, σύστημα εκπαίδευσως, ανατροφή, διαπαιδαγώγηση» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικαί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 2, σελίδα 222). «Η αγωγή παράγεται από το ρήμα άγω και σημαίνει μια προσπάθεια να φέρουμε, να οδηγήσουμε κάποιον σε μια ορισμένη κατεύθυνση ή ορισμένο σκοπό» (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 2, σελίδα 154).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica.

Ανατροφή : «Διατροφή, διαπαιδαγώγηση, μόρφωση» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικαί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 8, σελίδα 61).

Από νομική άποψη ανατροφή είναι «το σύνολο των νομικών κανόνων και διατάξεων που ρυθμίζουν την ανατροφή και εκπαίδευση των παιδιών» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικαί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 8, σελίδα 61).

«Υλική συντήρηση και διαπαιδαγώγηση ανηλίκων» (Ελληνικό Λεξικό Τεγόπουλος - Φυτράκης, Εκδοτικός Οργανισμός «Αρμονία Α.Ε.», Αθήνα 1993, σελίδα 56).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica.

Οικογενειακό Δίκαιο : «Το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν την οικογενειακή σχέση καθ' αυτή (συζύγων, γονέων - τέκνων, συγγένεια διατροφή, υιοθεσία, όπως και ορισμένες πλευρές από τα συνδεόμενα με αυτήν αποτελέσματα (επιτροπείες ανηλίκων, απαγορευμένων, απόντων)» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 46, σελίδα 281).

Οικογενειακό Δίκαιο είναι το «σύνολο νόμων και διατάξεων που διέπουν τις εκ του γάμου ή της συγγένειας γεννώμενες σχέσεις. Το Δίκαιο αυτό για τη χώρα μας βασίζεται στο 4 βιβλίο του Ελληνικού Αστικού Κώδικα («Οικογενειακόν Δίκαιον») που περιλαμβάνει τα άρθρα 1346-1709, διαιρεμένα σε 18 κεφάλαια» (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 41, σελίδα 369).

Η μελέτη αυτή υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica, ως πιο συγκεκριμένο.

Φεμινισμός : «Κίνηση για την απελευθέρωση της γυναίκας, το (Feminisme ή women's liberation movement), κίνηση το οποίο επιδιώκει την οικονομική, πολιτική, σεξουαλική και πολιτιστική ανεξαρτησία της γυναίκας, με την εξασφάλιση ισότητας δικαιωμάτων και ευκαιριών και με την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων εις βάρος της γυναίκας» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικά Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 59, σελίδα 212).

«Πολιτικοκοινωνικό κίνημα με στόχο τη χειραφέτηση της γυναίκας και την εξίσωσή της με τον άνδρα σ' όλα τα επίπεδα, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό» (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 52, σελίδα 349).

Η μελέτη υιοθετεί τον ορισμό που δίνεται από την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica, ως πιο συγκεκριμένο.

Ισότητα Φύλων : «Το νέο Σύνταγμα του 1975 στο άρθρο 4 και 2 ορίζει «Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις» (Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1983, Τόμος 29, σελίδα 141).

Ισοτιμία Ανδρών και Γυναικών : «Η (Οικ. Δικ.) με τον νόμο 1329 του 1983 για την εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρών και γυναικών στον αστικό Κώδικα και σε άλλους βασικούς νόμους, επήλθε ριζική αναμόρφωση του Οικογενειακού μας Δικαίου. Οι θέσεις συζύγων καταστάθηκαν νομικά ισότιμες όχι μόνο στις μεταξύ τους προσωπικές σχέσεις αλλά και σε όποια άλλη νομική σχέση με τρίτους π.χ. με τα παιδιά τους, το απορρέει από την ένωσή τους με τον γάμο.

Η ισοτιμία αυτή δεν εκδηλώνεται αρνητικά με την κατάργηση κάθε υπερέχουσας θέσης του άνδρα στην οικογένεια, αλλά απεναντίας θετικά με την επιβολή υποχρέωσης στη γυναίκα για ισότιμη συμμετοχή στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που γεννά η σχέση του γάμου». (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britanica, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικαί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα 1981, Τόμος 30, σελίδα 252).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Έχει αναφερθεί στο πρώτο Κεφάλαιο ότι ο σκοπός της μελέτης αυτής, είναι να διερευνήσει το ρόλο της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2.000.

Μετά την εξέταση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για το θέμα που σχετίζεται με τη μελέτη αυτή, διαπιστώθηκε η ύπαρξη άλλων διερευνητικών μελετών και σχετικών συγγραμμάτων που να την αφορούν.

Για το λόγο αυτό, θεωρήθηκε αναγκαίο ν' αναλυθεί το θέμα της μελέτης αυτής σε επιμέρους ενότητες και να διερευνηθούν οι ακόλουθοι τομείς:

1) Η ιστορική εξέλιξη της θέσης της γυναίκας στην Ελλάδα, 2) Τα κυριότερα σχήματα και μορφές οικογενειών που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα, αλλά και η κρίση του θεσμού της οικογένειας, 3) Η σχέση μητέρας - παιδιού, οι παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου και η ανατροφή των παιδιών, 4) Η επίδραση της εργασίας της μητέρας στην ανάπτυξη του παιδιού και τα συστήματα γυναικείας εργασίας που διακρίνονται, 5) Η σχέση πατέρα - παιδιού και οι επιδράσεις της στη ψυχολογία ολόκληρης της οικογένειας, καθώς και οι τύποι πατεράδων που υπάρχουν σήμερα, 6) Οι ψυχολογικοί τύποι γονέων, 7) Τα συστήματα φροντίδας και προστασίας της μητέρας και του παιδιού σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, 8) Τι προβλέπει η Ελληνική νομοθεσία για τη προστασία της μητέρας και του παιδιού (άρθρα που αναφέρονται στο τοκετό και στη λοχεία της μητέρας και άρθρα που αναφέρονται στη γονική μέριμνα).

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Όπως αναφέρει η Ρ. Κακλαμανάκη (1984, σελ. 19) ρίχνοντας μια ματιά στην ιστορία των αιώνων διαπιστώνεται ότι τα δυο νοούντα βιολογικά είδη, ο άνδρας και η γυναίκα, βρίσκονται σε διαμάχη γεγονός που δεν τιμά το ανθρώπινο είδος.

Μελετώντας την ιστορία διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες δεν είχαν ούτε ατομικά, ούτε κοινωνικά δικαιώματα μέχρι τα νεότερα χρόνια.

Όπως αναφέρει η Κ. Πανταζή - Τζίφα (1984, σελ. 11) προνομιακή είναι η θέση της γυναίκας την περίοδο της Κρητομινωϊκής εποχής (2000 - 1450 π.Χ.), κατά την οποία επικρατεί η μητριαρχία και κατά τη Μυκηναϊκή εποχή, στην οποία κατέχει υψηλές θέσεις και αξιώματα.

Η προϋπάρχουσα κατάσταση αλλάζει και αποκτά νέα μορφή το χρονικό διάστημα 1150-750 π.Χ., όπου η κοινωνία και η οικογένεια διοικείται από τον άνδρα.

Η Ρ. Κακλαμανάκη (1984, σελ. 22-24) αναφέρει ότι στην αρχαία Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Αττική, αρχηγός της οικογένειας ήταν ο άνδρας, ενώ προορισμός της γυναίκας ήταν η τεκνογονία και η γνησιότητα των παιδιών, η οποία δε αποτελούσε βασική οικογενειακή αξία.

Συνεχίζοντας, αναφέρεται ότι η γυναίκα ήταν περιορισμένη στο σπίτι της χωρίς ευκαιρίες και δυνατότητες ανανέωσης του πνεύματος και των ενδιαφερόντων της, με αποτέλεσμα ο άνδρας να έβρισκε ευχαρίστηση έξω από το σπίτι του, στις παλλακίδες και τις εταίρες.

Στην αρχαία Σπάρτη όμως, όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π. σελ 29), λόγω του καθεστώτος της και του στρατιωτικού της χαρακτήρα, η γυναίκα είχε μεγαλύτερη ελευθερία στην διοίκηση της οικογένειας, στη διαχείριση της περιουσίας της και στην κυκλοφορία της μέσα στη πόλη.

Παρατηρείται λοιπόν σύμφωνα με την συγγραφέα (1984, σελ. 12), ότι η θέση της γυναίκας ήταν εξαρτημένη από τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες του τόπου και του χρόνου.

Συμπερασματικά και σύμφωνα με την άποψη της συγγραφέας (ο.π. σελ. 20-21) παρατηρείται ότι η γυναίκα στην αρχαιότητα - μ' εξαίρεση την αρχαία

Σπάρτη - ήταν προορισμένη για να γίνει μητέρα και σύζυγος και η ακτίνα δράσης της εξαρτώνταν από την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκε.

Όμως ακόμα και αν ανήκες στις υψηλές τάξεις δεν μπορούσε να συμμετάσχει στο δημόσιο βίο, ούτε καν να έχει ατομικά δικαιώματα.

Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 12) η γυναίκα εξακολουθεί να μην έχει κανένα ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα.

Όπως αναφέρει η Ρ. Κακλαμανάκη (1984, σελ. 30) η γυναίκα βρίσκεται κάτω από την κυριαρχία του συζύγου της (*pater familia*), όπως άλλωστε και τα παιδιά της.

Το Ρωμαϊκό Δίκαιο με την αυστηρή ρύθμιση των κοινωνικών και οικογενειακών σχέσεων και υποχρεώσεων της γυναίκας, είναι χαρακτηριστικό δείγμα της υποτίμησής της στη Ρωμαϊκή εποχή.

Σύμφωνα με την ίδια συγγραφέα (ο.π., σελ. 31), στη Βυζαντινή εποχή η γυναίκα παραμένει αποκλεισμένη από τα δημόσια αξιώματα.

Επιπλέον η θέση της ήταν ιδιόρρυθμη, γιατί βασίζονταν από τη μια πλευρά στο Ρωμαϊκό Δίκαιο, που κήρυττε την υπεξουσιότητα και από την άλλη στη Χριστιανική θρησκεία, που κήρυττε την αρετή και τον ασκητισμό δηλ. βασίζονταν σε αντίθετα συστήματα και αρχές.

Συνεχίζοντας η συγγραφέας (ο.π., σελ. 34) υποστηρίζει ότι παρά τους περιορισμούς που δυσχέραιναν τη θέση της γυναίκας, παρατηρείται σταδιακά η ανοδική της πορεία, η οποία μάλιστα με την εύνοια των πολιτικών συγκυριών και συνθηκών, την αναδεικνύει ακόμη και αυτοκράτειρα με πλούσια δράση.

Η ανοδική πορεία της γυναίκας διακόπτεται ξαφνικά με την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως το 1453 από τους Τούρκους, οι οποίοι έβαλαν φραγμούς στην εξέλιξή της.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 37), στη περίοδο της Τουρκοκρατίας η γυναίκα ήταν το πρόσωπο που αγωνίστηκε για τη διατήρηση της ελληνικής παράδοσης, των ηθών και των εθίμων.

Η Ν. Τάκαρη (1984, σελ. 81) αναφέρει ότι στα χρόνια της τουρκικής σκλαβιάς και κυριαρχίας, η γυναίκα αντιστάθηκε με σθένος απέναντι στον κατακτητή και πολέμησε με υψηλή συνείδηση του σκοπού του αγώνα που συμμετείχε.

Όμως, όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 39), μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό και την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους το 1832, διαπιστώθηκε ότι η θέση της γυναίκας, παρά την αγωνιστικότητα και το θάρρος που επέδειξε κατά την διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα παρέμεινε η ίδια και ο μοναδικός κάτοχος ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων εξακολουθούσε να είναι ο άνδρας.

Σταδιακά τον 18ο αι., 19ο αι. και 20ο αι., η θέση της γυναίκας βελτιώνεται με την επίδραση του γυναικείου κινήματος, το οποίο έκανε την εμφάνισή του στα τέλη του 18ου αι.

Ο αγώνας της Ελληνίδας άρχισε στα τέλη του 19ου αι. και επηρεάστηκε άμεσα, από τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις στη χώρα και τον κόσμο.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται από την αρχαιότητα ως τον 20ο αι. η ανοδική πορεία της γυναίκας και η βελτίωση της θέσης της στην οικογένεια και στην κοινωνία με αργούς αλλά σταθερούς ρυθμούς, ξεπερνώντας τα εμπόδια που δυσκόλευαν την εξέλιξή της.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Σύμφωνα με την Ρ. Κακλαμανάκη (1984, σελ. 39) στις χώρες του εξωτερικού οι οργανωμένες προσπάθειες για τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας και την κατάκτηση των δικαιωμάτων της, εμφανίζονται στα τέλη του 18ου αι. με τη δική τους κινητοποίηση.

Το κίνημα αυτό προοδευτικά ριζώνει τον 19ο αι. και μαζικοποιείται τον 20ο αι.

Το κίνημα σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 40) ξεκίνησε από τη Βρετανία, τις ΗΠΑ, τη Γαλλία, τη Σουηδία και άλλες χώρες της Ευρώπης και ως κύριο αίτημα πρόβαλε την «ουσιαστική ισότητα στην ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και δημόσια ζωή».

Η συγγραφέας (ο.π., σελ. 11) υποστηρίζει ότι οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και εξάπλωση του κινήματος, ήταν ο βαθμός συνειδητοποίησης του πραγματικού προβλήματος από την πλευρά της γυναίκας, αλλά και η θέλησή της για την αλλαγή της κατάστασης που βίωνε· οι

προϋποθέσεις αυτές σχετίζονταν άμεσα με το μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο προέλευσης των γυναικών.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 40-41), τα πρώτα δικαιώματα που διεκδίκησε η γυναίκα ήταν το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το δικαίωμα της ψήφου, το οποίο πρόβαλλαν οι Αγγλίδες «οι Σουφραζέτες» οι οποίες αποτελούσαν ένα μαχητικό κίνημα στη Βρετανία.

Το 1830 το φεμινιστικό κίνημα στη Γαλλία καλύπτεται θεωρητικά και βρήκε ένθερμους υποστηρικτές που τάχθηκαν και αγωνίσθηκαν για την διεκδίκηση των πολιτικών δικαιωμάτων της γυναίκας, για το δικαίωμά της στην εκπαίδευση και για το δικαίωμά της για ισότητα στη σχέση της με τον άνδρα της, σύμφωνα με αναφορές της συγγραφέως (ο.π., σελ. 42).

Η γυναίκα μέσω του αγώνα της, όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 42), διεκδικεί την ισότητα και την ισοτιμία, έννοιες τις οποίες ορίζει ως εξής: «η ισότητα έχει ηθικό και κοινωνικό αλλά και οικονομικό περιεχόμενο», ενώ «η ισοτιμία αναφέρεται περισσότερο στα πολιτικά δικαιώματα και τις νομικές σχέσεις».

Η Κ. Πανταζή-Τζίφα (1984, σελ. 13) αναφέρει ότι οι προσπάθειες των Ελληνίδων να βελτιώσουν τη θέση τους στην κοινωνία, ήταν οργανωμένες και ο αγώνας τους ο οποίος διήρκησε περίπου έναν αιώνα, ήταν άμεσα συνδεδεμένος με τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις που συνέβαιναν στον κόσμο και στην Ελλάδα.

Έτσι συμβαδίζοντας με τις εξελίξεις, ο αγώνας διαφοροποιείται κατά περιόδους και διακρίνεται σε τέσσερα (4) στάδια.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 13-14) το πρώτο στάδιο καλύπτει τη χρονική περίοδο από τα τέλη του 19ου αι. ως τους Βαλκανικούς Πολέμους και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, μια περίοδο κατά την οποία δημιουργούνται αρκετές γυναικείες οργανώσεις με φιλανθρωπικό ή πολιτιστικό χαρακτήρα και όχι με αποκλειστικά «φεμινιστικό» χαρακτήρα.

Η δεύτερη περίοδος, σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 14) καλύπτει τα χρόνια από το 1920 ως το 1944 δηλ. καλύπτει τη περίοδο του Μεσοπολέμου και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τη περίοδο αυτή αναπτύσσεται το γυναικείο κίνημα και οι οργανώσεις των γυναικών δίνουν βαρύτητα στους τομείς της περίθαλψης, της πρόνοιας, αλλά

και της εκπαίδευσης και επαγγελματικής αποκαταστάσεως των ιδίων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται οι πρώτες «γυναικείες οργανώσεις», μ' επίκεντρο την μόρφωση και την εργασία των γυναικών.

Επίσης τη περίοδο αυτή και συγκεκριμένα το έτος 1930 οι Ελληνίδες απέκτησαν το δικαίωμα της ψήφου, αλλά μόνο για τις δημοτικές εκλογές και εφόσον είχαν συμπληρώσει το 30ο έτος της ηλικίας τους και γνώριζαν γραφή και ανάγνωση.

Η τρίτη περίοδος σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 15) εκτείνεται από το 1944 ως το 1974, περίοδο κατά την οποία οι γυναίκες συνεχίζουν τον αγώνα τους για την κατάργηση των διακρίσεων εις βάρος τους και την απόκτηση των δικαιωμάτων τους.

Ακόμη τη περίοδο αυτή ιδρύονται γυναικείες οργανώσεις που απευθύνονται σε όλες τις γυναίκες, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους και την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκαν.

Επίσης τη περίοδο αυτή με το νομικό διάταγμα 2620/1953 που επικυρώνει τη Διεθνή Σύμβαση της Νέας Υόρκης «περί πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών» ακολουθούν ρυθμίσεις με τις οποίες παρέχονται στις γυναίκες δικαιώματα όπως του διορισμού σε όλες τις δημόσιες θέσεις (εκτός από την εκκλησία και το στρατό), ενώ σταδιακά αυξάνονται οι ευκαιρίες για εκπαίδευση και απασχόλησή τους.

Και η τέταρτη περίοδος σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π. σελ. 16) εκτείνεται από το 1975 ως σήμερα, περίοδο κατά την οποία δημιουργούνται καινούργιες οργανώσεις γυναικών μ' ευρύτερους στόχους και επιδιώκεται η ανάπτυξη του κινήματος.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1984, σελ. 13) ο 20ος αι. είναι ο αιώνας της αμφισβήτησης της υπάρχουσας κοινωνικής κατάστασης.

Την αμφισβήτηση προκαλεί το κοινωνικό σύνολο ή μέρος του, το οποίο πλήττεται άμεσα από το κοινωνικό κατεστημένο, έτσι οι γυναίκες οι οποίες αδικούνταν από την επικρατούσα κοινωνική δικαιοσύνη, οργανώθηκαν για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και δημιούργησαν δυο (2) βασικά κινήματα.

Σύμφωνα με την συγγραφέα (ο.π. σελ. 13) «το Φεμινιστικό Κίνημα υποστηρίζει τα γυναικεία δικαιώματα για χειραφέτηση, απελευθέρωση και ισότητα.

Θεωρεί την καταπίεση που υφίστανται οι γυναίκες ως την πρώτη, τη μεγαλύτερη και ξέχωρη από κάθε ιστορική συνάρτηση.

Ο πρώτος καταμερισμός εργασίας έγινε ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα για την παραγωγή των παιδιών, γι' αυτό πρέπει να δωθεί προτεραιότητα σ' αυτήν τη πρώτη καταπιεστική επιβολή. Είναι η πρώτη που πρέπει να φύγει».

Και συνεχίζει «το Γυναικείο Απελευθερωτικό Κίνημα προβάλλει διαμαρτυρίες για την γυναικεία καταπίεση : οικονομική, νομική, κοινωνική και επιδιώκει την επίτευξη ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας, ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία και γενικά ισότητα δικαιωμάτων.

Βασικά οι γυναίκες αγωνίζονται ενάντια σε κάθε είδους καταπίεση και στέρηση της ατομικής τους ελευθερίας».

Όμως παρά τις προσπάθειες των γυναικών για την κατάργηση των διακρίσεων εις βάρος τους και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τη ζωή μέσα σε μια ανδροκρατούμενη κοινωνία, νέα προβλήματα εμφανίζονται και ζητούν τη λύση τους και το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα, σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1984, σελ. 15) που καλείται ν' αντιμετωπίσει η γυναίκα του 20ου αι. είναι «ο συμβιβασμός του παραγωγικού και αναπαραγωγικού της ρόλου».

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι το γυναικείο κίνημα αναπτύχθηκε σταδιακά από τα τέλη του 18ου αι. στις χώρες του εξωτερικού και από τα τέλη του 19ου αι. στην Ελλάδα, επιφέροντας σημαντική βελτίωση στη θέση της γυναίκας και εξακολουθώντας ν' αποτελεί δύναμη επιρροής στις εξελίξεις της εποχής μας.

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΑΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ '70 ΚΑΙ ΤΟΥ '80

- Η θέση της αγρότισσας γυναίκας πριν και μετά την απόκτηση παιδιού

Η γυναίκα στο παραδοσιακό, αγροτικό περιβάλλον και κυρίως όταν αυτή ήταν Σαρακατσάνα, Μανιάτισσα ή Κρητικιά έως ότου αποκτούσε παιδί, ήταν ασήμαντη και αντιμετωπιζόταν ως «αντικείμενο».

Όπως αναφέρει η Δουμάνη (1989, σελ. 70) η νέα γυναίκα ζούσε στο πατρικό της σπίτι, μέχρι το γάμο της.

Όταν παντρεύονταν, όπως συνεχίζει ν' αναφέρει η συγγραφέας (ο.π. σελ. 71), έμπαινε στην οικογένεια του άνδρα της, όπου προσπαθούσε να προσαρμοσθεί στη νέα τάξη των πραγμάτων της ζωής της.

Ο ρόλος της στην οικογένεια του άνδρα της παρέμεινε ασήμαντος και επιπλέον η νέα γυναίκα όφειλε υπακοή και υποταγή σε όλους τους ενήλικες άνδρες της οικογένειας, καθώς και στις παλιότερες νύφες.

Ακόμη, σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π. σελ. 71-72), η σχέση της νεοφερμένης γυναίκας με τον άνδρα της, ήταν σχεδόν τυπική μπροστά στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας· το είδος της σχέσης αυτής είχε ως σκοπό τον περιορισμό της σεξουαλικής σχέσης των συζύγων, καθώς και την εξαφάνιση ίχνους σεξουαλικότητας της νεαρής γυναίκας, έτσι ώστε να διευκολύνεται η δημιουργία και ανάπτυξη αδερφικών σχέσεων μεταξύ της νέας νύφης και των ανδρών της οικογένειας.

Συνεχίζοντας, η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 73), ότι η στάση ολόκληρης της οικογένειας άλλαζε ριζικά, όταν η νέα γυναίκα αποκτούσε παιδί.

Μετά τη γέννηση του παιδιού η νέα μητέρα γινόταν το επίκεντρο της προσοχής και της φροντίδας των υπόλοιπων μελών της οικογένειας· επιπλέον η σχέση της με τον άνδρα της επιτρέπονταν να είναι πιο οικεία και τρυφερή.

Σύμφωνα με τη Δουμάνη (ο.π. σελ. 74), στην ουσία με την μητρότητα η γυναίκα αποκτούσε σημασία, μια και ο ρόλος της ως μητέρα ήταν ζωτικός για την επιβίωση της οικογένειας.

Η συγγραφέας αναφέρει (ο.π. σελ. 56) ότι όταν τα παιδιά του ζευγαριού γίνονταν 4-6 χρονών, ο νέος πατέρας έπρεπε να φύγει από το πατρικό του σπίτι και να γίνει αρχηγός της δικής του οικογένειας, μιας και οι συζυγικές και πατρικές του υποχρεώσεις αποκτούσαν προτεραιότητα απέναντι στις υποχρεώσεις του προς την αρχική του οικογένεια.

Συνήθως τ' αδέρφια μιας οικογένειας έχτιζαν δίπλα στο πατρικό τους ή γύρω - γύρω απ' αυτό, με αποτέλεσμα οι οικογένειές τους να ζούσαν μια συλλογική ζωή.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π. σελ. 57) προϊόν αυτής της συλλογικότητας ήταν τα μέλη των οικογενειών να συνδέονται στενά μεταξύ τους και να στηρίζουν το ένα το άλλο σε δύσκολες καταστάσεις.

Επιστρέφοντας στη θέση της μητέρας στη παραδοσιακή οικογένεια, παρατηρείται σταδιακή αύξηση του κύρους της, η οποία συμβαδίζει με την καλή αποκατάσταση των παιδιών της και με τα χρόνια της ηλικίας της.

Η ακραία μορφή αυτού του τρόπου ζωής παρατηρήθηκε στη Σαρακατσάνικη Κοινότητα, στους Μανιάτες και στους Κρητικούς, ενώ στα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας ο τρόπος ζωής της παραδοσιακής μάνας και οικογένειας ήταν λιγότερο περιοριστικός.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η γυναίκα και κυρίως αυτή που ανήκε στην κοινότητα των Σαρακατσάνων, των Μανιατών και των Κρητικών δεν είχε αξία ως τη στιγμή που αποκτούσε παιδί, μιας και μόνο η ιδιότητα της ως μητέρα ήταν σημαντική.

- Ο ρόλος της αγρότισας, παραδοσιακής γυναίκας στην οικογένεια και στην ανατροφή των παιδιών της

Στο αγροτικό, παραδοσιακό περιβάλλον της δεκαετίας του '70 και του '80 κυριαρχεί η μορφή της διευρυμένης οικογένειας, η οποία συνήθως αποτελείται από τον πατέρα, τη μητέρα, το παιδί, τη γιαγιά και τον παππού.

Σύμφωνα με τη Δουμάνη (1989, σελ. 54), παρά τη μορφή της οικογένειας, η πυρηνική οικογένεια και ιδιαίτερα η σχέση γονιού - παιδιού σ' εννοιολογικό και ψυχολογικό επίπεδο, είχε προτεραιότητα απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη σχέση.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 69), στο αγροτικό περιβάλλον οι ρόλοι των δυο φύλων ήταν διαφορετικοί, αλλά συμπληρωματικοί, ο ρόλος της αγρότισας γυναίκας ήταν να φροντίζει τα παιδιά της, το νοικοκυριό της και να καλύπτει τις φυσικές και συναισθηματικές ανάγκες των μελών της οικογένειας της.

Ενώ ο ρόλος του άνδρα της ήταν να εργάζεται για να συντηρεί την οικογένειά του, όπως επίσης να την προστατεύει από επιθέσεις, καθώς και να την εκπροσωπεί στην κοινότητα.

Σ' αυτό το πλαίσιο λειτουργίας της οικογένειας κυριαρχούσε η συνεργασία μεταξύ των μελών της και δεν υπήρχαν ανώτεροι και κατώτεροι ρόλοι, γιατί η επιβίωση της οικογένειας εξαρτιόταν από τη συμπεριφορά και την προσφορά όλων των μελών της.

Η Χ. Κατάκη αναφέρει (1984, σελ. 126), ότι στα μάτια του κόσμου η γυναίκα είχε κατώτερη θέση από τον άνδρα, όμως στην πραγματικότητα η γυναίκα μαζί με το ρόλο της, ως μητέρα, αποκτούσε κύρος και εκείνη ήταν το πρόσωπο που έπαιρνε σημαντικές αποφάσεις για τα ενδοοικογενειακά ζητήματα, παρόλου που προβάλλονταν ο ρόλος του άνδρα και πατέρα, όπως επέβαλλαν οι κανόνες της κοινωνίας.

Η Δουμάνη αναφέρει (1989, σελ. 125) ότι η σχέση της παραδοσιακής μητέρας με το παιδί της, χαρακτηρίζονταν από την τάξη και το μέτρο.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 126-127) το παιδί από τη στιγμή της γέννησής του ως την ηλικία που ήταν ικανό να κινείται με ασφάλεια, βρισκόταν κάτω από την άγρυπνη επιτήρηση της μητέρας του, η οποία εξέφραζε την έγνοια της γι' αυτό, κυρίως με το βλέμμα της.

Σημαντικό ρόλο στην ανατροφή των παιδιών της παραδοσιακής μητέρας, αποτελούσε και το γεγονός ότι η μητέρα του χωριού δεν ήταν μόνη της πολύτιμη βοήθεια στο έργο της προσέφεραν η πείρα, οι γνώσεις και η βοήθεια των άλλων γυναικών του χωριού, φίλων και συγγενών.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 133), γύρω από τη μητέρα υπήρχε ένας κύκλος γυναικών, ο οποίος από τη μια μεριά την προστάτευε από ενδεχόμενες ακρότητες σε περίπτωση αρνητικής συμπεριφοράς προς το παιδί της, ενώ από την άλλη ο κύκλος αυτός της επέβαλλε περιορισμούς σε θέματα υπέρμετρης φροντίδας και τρυφερότητας προς αυτό.

Επιπλέον η μητέρα του χωριού δεν χρειάζονταν να κάνει ιδιαίτερες προσπάθειες ούτε για την ψυχαγωγία του παιδιού της, ούτε για την κοινωνικοποίησή του, γιατί η διαδικασία αυτή γινόταν απλά και φυσικά, μέσα από τη στενή και συνεχή συναλλαγή των μελών της κοινότητας στα πλαίσιά της.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 125-128), τα κύρια στοιχεία της συμπεριφοράς της αγρότισας μητέρας ήταν η απουσία βιασύνης και σπασμωδικότητας, οι καλοζυγισμένες και εύστοχες κινήσεις, η σταθερή, ομαλή

και σχεδόν συνεχής επικοινωνία με το παιδί της - κυρίως μέσω του βλέμματος, - η παρότρυνση του παιδιού για εξερεύνηση του περιβάλλοντος, το μάλωμα για κάποια αταξία κ.α.

Συνεχίζοντας η συγγραφέας αναφέρει (ο.π. σελ. 17) ότι δεν έλειπαν από τη συμπεριφορά της μητέρας η κούραση, ο θυμός, το άγχος, ο εκνευρισμός· συναισθήματα τα οποία αποτελούν και αυτά μέρος της «φυσιολογικής» μητρικής συμπεριφοράς.

Η Δουμάνη (1989, σελ. 16) υποστηρίζει ότι θα πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι «η εικόνα της ήρεμης και ικανοποιημένης μητέρας, που έχει συμφιλιωθεί με τον εαυτό της και τον κόσμο, που μπορεί ν' αγαπάει και να δίνει χωρίς όρους είναι μια εικόνα πιο κοντά στη φαντασία παρά στην πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 134) καθοριστικό ρόλο στη σχέση μητέρας και παιδιού έπαιξε η συμπεριφορά της μητέρας τα πρώτα δυο χρόνια της ζωής του παιδιού της, της οποίας κύριο στοιχείο ήταν η συνεχής παρατήρηση και επαγρύπνησή της.

Αποτέλεσμα αυτής της συμπεριφοράς ήταν να γνωρίζει η μητέρας τις ιδιαιτερότητες του παιδιού της και να δαισθάνεται τις ανάγκες του, προτού το ίδιο ζητήσει πειστικά την ικανοποίησή τους.

Τελειώνοντας η συγγραφέας υποστηρίζει (ο.π., σελ. 134) ότι «δεν είναι ίσως υπερβολή να ειπωθεί ότι η αγρότισα μάνα αντιπροσώπευε, ότι πιο προσωπικό, πολύτιμο και σημαντικό υπήρχε για τον παραδοσιακό άνθρωπο».

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι παρόλου που η θέση και ο ρόλος του άνδρα προβάλλονταν περισσότερο, εντούτοις ο ρόλος της αγρότισας γυναίκας ήταν περισσότερο πολύπλευρος και ουσιαστικός από τον δικό του.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι ο ρόλος της παραδοσιακής μητέρας ήταν καθοριστικός για τη σωστή ψυχική και πνευματική ανάπτυξη και ισορροπία των μελών της οικογενείας της.

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΑΣ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΑΘΗΝΑ) ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ '70 ΚΑΙ ΤΟΥ '80

- Η αστική οικογένεια και ο τρόπος λειτουργίας της

Στο αστικό περιβάλλον τις δεκαετίες του '70 και του '80, η αγωγή του κοριτσιού ήταν λιγότερο αυστηρή, από αυτή του κοριτσιού που ζούσε στο αγροτικό, παραδοσιακό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Γ. Ράττνερ (1970, σελ. 66) το κορίτσι ως νεαρή είχε την ελευθερία να παρευρίσκεται σ' εκδρομές, σε χορούς, ν' ασχολείται με διάφορες δραστηριότητες, ακόμη και να συνάπτει φιλίες και αισθηματικές σχέσεις με το αντίθετο φύλο.

Το τελευταίο αυτό θέμα απασχολούσε πολύ τους γονείς του κοριτσιού, οι οποίοι ανησυχούσαν κυρίως για μια προγαμιαία εγκυμοσύνη της κόρης τους.

Όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας (ο.π. σελ. 66-67) ο νεανικός έρωτας κρύβει παγίδες και συνδέεται με διάφορους κινδύνους όμως έχει μεγάλη σημασία για την απόκτηση ικανότητας τόσο της νέας, όσο και του νέου ν' αγαπούν και να συμβιώνουν μέσα στη σχέση και στο γάμο.

Όμως εκτός από τις δυσκολίες και τα προβλήματα της νεανικής αγάπης, οι νέοι είχαν ν' αντιμετωπίσουν και τις δυσκολίες των σπουδών τους και της επαγγελματικής τους αποκατάστασης.

Γυρνώντας στο θέμα του γάμου, ο συγγραφέας αναφέρει (ο.π. σελ. 67-68) ότι με το πέρασμα της γυναίκας από την ελεύθερη στην έγγαμη ζωή, εμφανίζονταν τα πρώτα προβλήματα της καθημερινής συμβίωσης δυο διαφορετικών ανθρώπων.

Ο γάμος άλλοτε σε μικρότερο και άλλοτε σε μεγαλύτερο βαθμό επέφερε αλλαγές στον τρόπο σκέψης και ζωής της νέας γυναίκας, η οποία τώρα - εκτός από τον εαυτό της - έπρεπε να φροντίζει και τον άνδρα της και τα παιδιά της· έργο απαιτητικό και δύσκολο, γιατί κατά κανόνα ήταν μόνη της σ' αυτή τη διαδρομή της ζωής, μιας και ο άνδρας της εργαζόταν για τη συντήρηση της οικογενείας τους.

Σύμφωνα με την Χ. Κατάκη (1984, σελ. 63) κέντρο της αστικής οικογένειας και βασικός λόγος δημιουργίας της ήταν το παιδί.

Διαπιστώνεται λοιπόν πως η απόφαση δυο ανθρώπων να ενώσουν τη ζωή τους, βασιζόνταν στην εκπλήρωση των στόχων που είχαν θέσει για ένα τρίτο πρόσωπο, αυτό του παιδιού τους.

Η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 63-64), ότι σκοπός αυτής της παιδοκεντρικής οικογένειας, ήταν να προετοιμάσει το παιδί της για να

συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας και να γίνει «χρήσιμος» πολίτης γι' αυτήν.

Η προετοιμασία αυτή άρχιζε από τα σχολικά χρόνια της ζωής του παιδιού και οι απαιτήσεις των γονέων για καλή απόδοση τόσο στο σχολείο, όσο και στ' άλλα του ενδιαφέροντα και ασχολίες λειτουργούσαν πειστικά προς αυτό.

Συμφωνώντας με την άποψη της συγγραφέως (ο.π., σελ. 64) φαίνεται λοιπόν, πως οι γονείς μέσα από την επιτυχία των παιδιών τους, προσπαθούσαν να τραφούν ψυχολογικά και να νιώσουν πως αξίζουν οι θυσίες τους για την ανατροφή τους.

Γυρνώντας στο λόγο της δημιουργίας της αστικής οικογένειας, διαπιστώνεται ότι με την ενηλικίωση των παιδιών και τη δημιουργία δικής τους ζωής, ο λόγος του γάμου έπανε να υπάρχει.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 66-67) οι γονείς εκπλήρωσαν το χρέος τους και δεν υπήρχε πλέον λόγος για τη συνέχιση της συμβίωσής τους· έτσι η λύση του γάμου φαίνονταν ως η πιθανότερη κατάληξη αυτών των δυο ανθρώπων.

Τελειώνοντας η συγγραφέας (ο.π., σελ. 69) τονίζει πως ο αστικός τρόπος ζωής με τις απαιτήσεις του δυσκόλευε πολύ τη ζωή των ανθρώπων, οι οποίοι προσπαθούσαν να συνδυάσουν την ικανοποίηση των προσωπικών τους αναγκών και επιδιώξεων, με τη συλλογικότητα και την αμοιβαιότητα που απαιτείται για την ικανοποιητική λειτουργία των ανθρώπινων σχέσεων.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η αγωγή του κοριτσιού της πόλης διέφερε ριζικά από την αγωγή του κοριτσιού στο αγροτικό περιβάλλον, γεγονός που επηρέαζε τις ιδέες του, τις αντιλήψεις του, καθώς και τη θέση του και τη στάση του στα πλαίσια του γάμου.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι ο λόγος δημιουργίας της αστικής οικογένειας ήταν η ανατροφή του παιδιού και όχι η απόφαση του ζευγαριού να παντρευτεί για την κάλυψη προσωπικών αναγκών του, με αποτέλεσμα τη πιθανή διάλυση του γάμου με την ενηλικίωση του παιδιού, μια και δεν υπήρχε πλέον ο λόγος ύπαρξής του.

Τέλος γίνεται φανερό πως ο αστικός τρόπος ζωής δυσκόλευε το έργο της μητέρας, αλλά και τη δημιουργία ικανοποιητικών ανθρώπινων σχέσεων.

- Ο ρόλος της γυναίκας στην αστική οικογένεια και στην ανατροφή των παιδιών της

Στο αστικό περιβάλλον κυριαρχεί η μορφή της πυρηνικής οικογένειας, η οποία αποτελείται από τον πατέρα, τη μητέρα και το παιδί και της οποίας τα όρια είναι ευδιάκριτα.

Σύμφωνα με την Χ. Κατάκη (1984, σελ. 132) στο αστικό περιβάλλον, τις δεκαετίες του '70 και του '80, την ευθύνη για τη συντήρηση της οικογένειας είχε αναλάβει ο άνδρας, ενώ η γυναίκα είχε αναλάβει τα καθήκοντα της ως μητέρα και νοικοκυρά, γεγονός που δεν την ικανοποιούσε.

Έτσι παρατηρείται πως η γυναίκα του '70 και του '80 σταδιακά έπαυε να διεκδικεί τη βασιλεία του σπιτιού της και την αποκλειστικότητα της σχέσης της με τα παιδιά της, ζητώντας να μοιρασθεί με τον άνδρα της τις ευθύνες για τη συντήρηση της οικογενείας τους.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π. σελ. 138) μια μερίδα γυναικών άρχισε να εργάζεται αποκτώντας διπλό σκοπό και αντιμετωπίζοντας τις ποικίλες δυσκολίες που απορρέουν απ' αυτόν • ο οποίος είναι η φροντίδα της οικογένειας από τη μια και η ικανοποίηση προσωπικών αναγκών και επιδιώξεων από την άλλη.

Συνεχίζοντας η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 132) ότι υπήρχε και η άλλη μερίδα γυναικών, την οποία αποτελούσαν γυναίκες που δεν εργάζονταν και αφοσιώνονταν ολοκληρωτικά στην φροντίδα των παιδιών τους, βλέποντάς τα σαν μοναδικά άτομα που πραγματικά τις χρειάζονταν και κυριολεκτικά «γαντζώνονταν» απ' αυτή την ιδέα, δίνοντας έτσι νόημα στη ζωή τους.

Όπως αναφέρει η Δουμάνη (1989, σελ. 140) τις δεκαετίες του '70 και του '80, ο τρόπος ζωής των νεαρών μητέρων αποτελούνταν από ένα κράμα μοντέρνων και παραδοσιακών στοιχείων, γιατί αν και οι ίδιες είχαν μεγαλώσει στην Αθήνα, οι γονείς τους είχαν μεγαλώσει σε χωριό.

Έτσι τα επιφανειακά στοιχεία της συμπεριφοράς τους π.χ. ο τρόπος ντυσίματός τους, επηρεάζονταν από τις αντιλήψεις του αστικού τρόπου ζωής, ενώ οι βασικές αξίες και τα πιστεύω τους π.χ. η θρησκεία, επηρεάζονταν από της παράδοση, σε σημαντικό βαθμό.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 194) η περίοδος της ανατροφής των παιδιών της αστής μητέρας ήταν δύσκολη και αυτό γιατί έπρεπε να μεγαλώσει τα παιδιά της χωρίς τη βοήθεια ξεκάθαρων αξιών, χωρίς πρότυπα και χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία και εκπαίδευση για το έργο που είχε αναλάβει.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η νέα μητέρα ν' αναζητούσε τρόπους συμπεριφοράς και ανατροφής που να συνδυάζαν από τη μια τις αξίες που είχε κληρονομήσει και από την άλλη τις απαιτήσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 162) αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν να βρίσκεται η νεαρή μητέρα, παγιδευμένη ανάμεσα σε δυο αντίθετα ρεύματα και να αισθάνεται αβοήθητη στο δύσκολο έργο που είχε αναλάβει.

Ακόμη η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 194) ότι οι συμβουλές των παππούδων και των γιαγιάδων συχνά αντί να λειτουργούσαν βοηθητικά και υποστηρικτικά απέναντι στη μητέρα, καλλιεργούσαν έδαφος για τη δημιουργία συγκρούσεων μεταξύ τους μια και ο καθένας διατύπωνε τις δικές του διαφορετικές απόψεις για την ανατροφή του παιδιού της, με αποτέλεσμα να της δημιουργούν σύγχυση και να δυσκολεύουν περισσότερο το έργο της.

Χαρακτηριστικό είναι ότι οι νεαρές μητέρες δέχονταν ευχάριστα τη βοήθεια της μητέρας τους στο τομέα του νοικοκυριού, αλλά δεν δέχονταν με την ίδια ευχαρίστηση τη βοήθειά της στην ανατροφή των παιδιών της.

Η συγγραφέας υποστηρίζει (ο.π., σελ. 157) πως οι αστές μητέρες μ' αυτή τους τη συμπεριφορά, ήθελαν να εδραιώσουν τη θέση τους και το μητρικό τους ρόλο.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς της αστής μητέρας προς το παιδί της, ήταν η κοντινή και ομαλή σχέση της μ' αυτό, οι προσδοκίες που είχε απ' αυτό, η ανταπόκρισή της στις ανάγκες του, το ενδιαφέρον της για την ψυχαγωγία του καθώς και η προσπάθειά της για την κοινωνικοποίησή του.

Η μητέρα η οποία δεν εργάζονταν, όπως είχε ήδη αναφερθεί, αφοσιωνόταν στη φροντίδα του παιδιού της, προσπαθώντας μέσα από την ικανοποίηση των αναγκών του, να νιώσει χρήσιμη και να κερδίσει την παραδοχή και την εκτίμηση του κοινωνικού συνόλου.

Σύμφωνα με την Χ. Κατάκη (1984, σελ. 136) αυτό ήταν το κύριο μέλημά της και σ' αυτό ανάλωνε τις δυνάμεις της, όμως παρά την αφοσίωσή της στο έργο της, συχνά, σχεδόν καθημερινά αισθανόταν μοναξιά και κυρίως αισθανόταν αποξενωμένη από τον άνδρα της, ο οποίος ήταν απορροφημένος από την εργασία του.

Συνεχίζοντας η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 136-37) ότι συχνά, αποτέλεσμα αυτής της αποξένωσης των συζύγων ήταν η σύναψη εξωγαμιαίων σχέσεων της γυναίκας, η οποία μέσω αυτών έβρισκε την ευκαιρία να μιλήσει και να βρει την προσοχή και την κατανόηση που ζητούσε από τον σύζυγό της, στο πρόσωπο κάποιου άλλου.

Μια άλλη μερίδα γυναικών αναζήτησε διέξοδο από το τέλμα στο οποίο είχε πέσει, μέσω της επαγγελματικής απασχόλησης. η επαγγελματική τους δραστηριότητα όμως τους δημιουργούσε τύψεις και ενοχές, γιατί αισθανόταν πως παραμελούσαν τα παιδιά τους και δεν ανταποκρίνονταν ικανοποιητικά στις απαιτήσεις του μητρικού τους ρόλου.

Γυρνώντας στις μητέρες που δεν εργάζονταν, παρατηρείται ότι μέσω της συμπεριφοράς τους προσπαθούσαν να γίνουν απαραίτητες στα παιδιά τους, εξακολουθώντας έτσι να νιώθουν χρήσιμες.

Χαρακτηριστικά η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 134-140) ότι αυτές οι μητέρες ακολουθούσαν τα παιδιά τους στις σπουδές τους και ανυπομονούσαν να παντρευτούν για να αναλάβουν την φροντίδα των εγγονιών τους, συνεχίζοντας μ' αυτό τον τρόπο να νιώθουν χρήσιμες, μη συνειδητοποιώντας πολλές φορές ότι τα παιδιά τους θα ήθελαν να ζήσουν τη ζωή τους, χωρίς τη συνεχή παρέμβασή τους.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι αστές γυναίκες και μητέρες διαισθάνονταν ότι οι καιροί άλλαζαν και ζητούσαν τη δική τους θέση στη νέα τάξη πραγμάτων.

Το πέρασμα όμως από τον παραδοσιακό τρόπο ζωής στον αστικό, δεν ήταν τόσο εύκολο, μιας και οι παραδοσιακές αξίες συγκρούονταν με τον σύγχρονο τρόπο ζωής και δημιουργούσαν σύγχυση και στα δυο φύλα και ιδιαίτερα στη γυναίκα.

Έτσι η γυναίκα που δεν εργαζόταν, ενώ ίσως θα το ήθελε, αφοσιώνονταν στην ανατροφή των παιδιών της σε μια προσπάθεια να νιώσει αυτοεκτίμηση για

το έργο της, αλλά και να κερδίσει την εκτίμηση, την παραδοχή και τον σεβασμό του οικογενειακού της περίγυρου και της κοινωνίας για το έργο που επιτελούσε με αποτέλεσμα την προσκόλληση στο παιδί της.

Από την άλλη η γυναίκα που επιθυμούσε ή που αναγκαζόταν να εργασθεί αισθάνονταν χωρισμένη στα δυο, μη προλαβαίνοντας κατά την κρίση της, αλλά και κατά την κρίση του οικογενειακού της περίγυρου, ν' ανταποκριθεί μ' επιτυχία στις απαιτήσεις των ρόλων της ως μητέρα και εργαζόμενη.

Φαίνεται λοιπόν πως η νέα γυναίκα του '70 και του '80 βρίσκονταν στο σταυροδρόμι ενός καινούργιου τρόπου ζωής και έπρεπε να κάνει τη δική της προσωπική πορεία σ' αυτό, μέσω των επιλογών της και της ανάληψης των ευθυνών που συνεπάγονταν αυτές.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΑΘΗΝΑ) ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ '70 ΚΑΙ ΤΟΥ '80 ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΟΙΚΙΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Από την ανασκόπηση της ζωής στο παραδοσιακό, αγροτικό περιβάλλον και στο αστικό περιβάλλον (Αθήνα), διαπιστώνονται διαφορές σε ποικίλους τομείς της.

Αναλυτικότερα και κατά κανόνα:

1. Η ζωή του κοριτσιού στο παραδοσιακό περιβάλλον πριν το γάμο ήταν περιορισμένη και το ίδιο όφειλε υπακοή και σεβασμό στους γονείς του.

Όταν έφτανε η ώρα του γάμου, κατά κανόνα τον γαμπρό τον διάλεγε ο πατέρας της νύφης, ως μεγαλύτερος και σοφότερος.

Αντίθετα η ζωή του κοριτσιού στην πόλη, ήταν περισσότερο ελεύθερη και το ίδιο είχε την ελευθερία να διαλέγει τις παρέες του και τα ενδιαφέροντά του.

Ακόμη είχε την ελευθερία σύναψης αισθηματικής σχέσης με το αντίθετο φύλο και επιλογής συντρόφου για τη ζωή του.

2. Ο λόγος σύναψης γάμου στο παραδοσιακό περιβάλλον ήταν ευνόητος: ο γάμος αποτελούσε τον σκοπό, τον προορισμό της ζωής του ανθρώπου.

Στο αστικό περιβάλλον ο λόγος σύναψης του γάμου, ήταν η προετοιμασία του παιδιού του ζευγαριού να γίνει «χρήσιμος» άνθρωπος και να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

3. Η μορφή της οικογένειας στο παραδοσιακό περιβάλλον, ήταν αυτή της διευρυμένης, αν και σ' εννοιολογικό και ψυχολογικό επίπεδο η πυρηνική οικογένεια και κυρίως η σχέση γονιού-παιδιού, αποκτούσε προτεραιότητα απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη σχέση.

Στο αστικό περιβάλλον η μορφή της οικογένειας, ήταν αυτή της πυρηνικής της οποίας τα όρια ήταν αρκετά ευδιάκριτα.

4. Στο αγροτικό, παραδοσιακό περιβάλλον η γυναίκα μετά το γάμο έμπαινε στην οικογένεια του άνδρα της και ζούσε μαζί με την αρχική του οικογένεια, τ' αδέρφια του, τις συζύγους τους και τα παιδιά τους, στο ίδιο σπίτι.

Το ζευγάρι πολύ αργότερα και μετά την απόκτηση των παιδιών του, αποκτούσε δική του κατοικία.

Αντίθετα στο αστικό περιβάλλον, τις περισσότερες φορές το ζευγάρι από την στιγμή του γάμου ζούσε σε δικό του σπίτι.

5. Η παραδοσιακή μητέρα μεγαλώνοντας τα παιδιά της καλοπαντρεύοντάς τα και μέ τα χρόνια της ηλικίας της που αυξάνονταν, αποκτούσε κύρος και προστατευόταν από την οικογένειά της ως το τέλος της ζωής της.

Αντίθετα η αστή μητέρα εργαζόμενη και μη, σταδιακά από τα 40-45 χρόνια της έχανε τη χρησιμότητά της, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχανε και την αγάπη των παιδιών της.

Η αστή μητέρα προσπαθούσε να παραμείνει χρήσιμη προσφέροντας τη βοήθειά της στην ανατροφή των εγγονιών της.

6. Η σχέση των συζύγων στο παραδοσιακό, αγροτικό περιβάλλον χαρακτηρίζονταν συνήθως από τα στοιχεία της συμπληρωματικότητας, της αρμονίας και της σταθερότητας της συζυγικής σχέσης.

Ενώ στο αστικό περιβάλλον η σχέση των συζύγων χαρακτηρίζονταν συνήθως από τα στοιχεία της αστάθειας, της αμοιβαίας δυσαρέσκειας και των ανεκπλήρωτων προσδοκιών των συζύγων.

7. Στο παραδοσιακό περιβάλλον η σχέση στην οποία δίνονταν προτεραιότητα, ήταν αυτή των συζύγων.

Ενώ στο αστικό περιβάλλον η σχέση στην οποία δίνονταν προτεραιότητα, ήταν αυτή της μάνας με το παιδί.

8. Στο παραδοσιακό περιβάλλον η σχέση του ζευγαριού με τις αρχικές τους οικογένειες, τους συγγενείς και τους γείτονες ήταν στενές και θερμές.

Ενώ στο αστικό περιβάλλον, η σχέση το ζευγαριού τόσο με τις αρχικές τους οικογένειες, όσο και με τους συγγενείς και τους φίλους του, αν και παρουσίαζαν στοιχεία «δεσίματος», οι σχέσεις τους δεν ήταν στενές.

9. Η μητέρα του χωριού γνώριζε και αποδέχονταν το ρόλο της, με αποτέλεσμα ν' ασκούσε αποτελεσματικά τα καθήκοντά της.

Αντίθετα σε πολλές περιπτώσεις η μητέρα της πόλης δεν γνώριζε καλά, ούτε τις δυσκολίες που συνεπάγεται η μητρότητα, ούτε πως ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις του ρόλου της, με αποτέλεσμα το έργο της να καθίσταται δύσκολο και πολύπλοκο.

10. Η μητρική συμπεριφορά της παραδοσιακής μητέρας χαρακτηρίζονταν από την απουσία βιασύνης και σπασμωδικότητας, από καλοζυγισμένες και εύστοχες κινήσεις, από την σταθερή και ομαλή επικοινωνία με το παιδί της - κυρίως μέσω του βλέμματος - από την παρότρυνση του παιδιού για την εξερεύνηση τους περιβάλλοντος, από την απουσία του άγχους για την ψυχαγωγία και κοινωνικοποίηση του παιδιού της, μιας και αυτά τα θέματα τακτοποιούνταν από τη ζωή μέσα στη κοινότητα και δεν απαιτούσαν - τουλάχιστον σε σημαντικό βαθμό - την καταβολή προσπάθειας από μέρους της.

Από τη συμπεριφορά της μητέρας δεν έλειπε κάποιες φορές και η κούραση, ο θυμός, το άγχος, και ο εκνευρισμός· συναισθήματα τα οποία αποτελούν και αυτά μέρος της «φυσιολογικής» μητρικής συμπεριφοράς.

Από την άλλη η συμπεριφορά της μητέρας της πόλης, χαρακτηρίζονταν από την κοντινή και ομαλή σχέση με το παιδί της, από τις προσδοκίες που είχε απ' αυτό, από την ανταπόκρισή της στις ανάγκες του, από το ενδιαφέρον της για τη ψυχαγωγία του και διαδικασία κοινωνικοποίησής του.

Και από τη συμπεριφορά της αστής μητέρας δεν έλειπαν τ' αρνητικά συναισθήματα, όπως ο θυμός, το άγχος και η κούραση.

11. Ένα ακόμη στοιχείο της συμπεριφοράς της παραδοσιακής μητέρας ήταν ότι δεν αισθάνονταν την ανάγκη να έχει τον έλεγχο της ζωής των παιδιών της, με

την έννοια της συνεχούς εμπλοκής της σε διάφορους τομείς και φάσεις της ζωής τους.

Αντίθετα η αστή μητέρα αισθάνονταν την ανάγκη να έχει «λόγο», να την υπολογίζουν τα παιδιά της και να λαμβάνουν υπόψιν τους τη γνώμη της, σε διάφορες περιπτώσεις.

12. Το έργο της ανατροφής των παιδιών της παραδοσιακής μητέρας διευκολύνονταν σημαντικά από την ύπαρξη ενός κύκλου γυναικών, οι οποίες με τις γνώσεις και την πείρα τους προσέφεραν βοήθεια στη νέα μητέρα, για την καλύτερη ανταπόκρισή της στις απαιτήσεις του ρόλου της.

Η παραδοσιακή μητέρα αντιδρούσε θετικά απέναντι στις συμβουλές άλλων μητέρων, συγγενών, φίλων και αποκτούσε γνώσεις για την καλύτερη αντιμετώπιση των δυσκολιών του ρόλου της.

Αντίθετα κύκλος γυναικών δεν υπήρχε στη πόλη, για να βοηθήσει την αστή μητέρα στο έργο της ανατροφής των παιδιών της.

Εκτός αυτού παρατηρήθηκε ότι η αστή μητέρα αντιδρούσε αρνητικά απέναντι στις συμβουλές συγγενών και φίλων, οι οποίες λόγω της ποικιλίας των περιεχομένων τους, της προκαλούσαν σύγχυση και αντί να διευκολύνουν, δυσκόλευαν το έργο της.

13. Στο παραδοσιακό περιβάλλον η γυναίκα και μητέρα δεν αναζητούσε την εργασία για την ικανοποίηση προσωπικών της αναγκών και επιδιώξεων· όταν εργάζονταν το έκανε για να βοηθήσει την οικογένειά της οικονομικά.

Αντίθετα η γυναίκα και μητέρα της πόλης αναζητούσε την εργασία για την κάλυψη προσωπικών αναγκών της, αν και ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών εργάζονταν κυρίως για οικονομικούς λόγους.

14. Η παραδοσιακή μητέρα δεν δυσκολευόταν να συνδυάσει μ' επιτυχία τον κοινωνικό και οικογενειακό της ρόλο, γιατί ο ρόλος της εναρμονίζονταν τόσο με τις δικές της ανάγκες, όσο και με τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

Αντίθετα η μητέρα της πόλης σπάνια κατάφερνε να συνδυάσει μ' επιτυχία τον κοινωνικό και οικογενειακό της ρόλο.

Η σύγκριση του παραδοσιακού τρόπου ζωής με τον αστικό τρόπο ζωής, επικεντρώθηκε στον τομέα των ανθρώπινων σχέσεων και από τ' αποτελέσματα φαίνεται πως ο παραδοσιακός τρόπος ζωής, υπερτερεί έναντι του αστικού στις δεκαετίες του '70 και του '80.

Αν η σύγκριση επικεντρώνονταν σε άλλους τομείς, όπως π.χ. υλικές ανέσεις, ευκαιρίες μόρφωσης, τ' αποτελέσματα θα ήταν διαφορετικά.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στο βιβλίο της Μ. Χουρδάκη «Οικογενειακή Ψυχολογία» (1982, σελ. 279), δίνεται ένας ορισμός της οικογένειας από το λεξικό του Litte, σύμφωνα με τον οποίο: «οικογένεια είναι το σύνολο των προσώπων του ίδιου αίματος, που ζουν κάτω από την ίδια στέγη ιδίως ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά».

Ο ορισμός αυτός είναι ανεπαρκής σε σχέση με τη ψυχολογία και ο ορισμός που γίνεται περισσότερο αποδεκτός από τους ειδικούς της επιστήμης είναι αυτός που δίνει ο Maurice Porot στο βιβλίο του «Relations Familiales»: «καλά είναι να υπάρχει στην οικογένεια η ίδια στέγη και το ίδιο αίμα μα αυτό που δένει την οικογένεια είναι η αγάπη, είναι το συναίσθημα που πρέπει να συνδέει αυτούς που καλούνται να ζήσουν μαζί».

Η οικογένεια είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο ο άνθρωπος για πρώτη φορά δοκιμάζει όλη τη γκάμα των συναισθημάτων του και μαθαίνει να συμβιώνει με τα υπόλοιπα μέλη αυτής της πρώτης κοινωνικής ομάδας, της οποίας αποτελεί μέρος.

Η Μ. Χουρδάκη αναφέρει στο βιβλίο της «Οικογενειακή Ψυχολογία» (1982, σελ. 280) την άποψη του Freud που υποστηρίζει ότι η οικογένεια επηρεάζει σημαντικά τα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου και η επίδραση αυτή συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και συμπεριφοράς του.

Παρόμοια άποψη εκφράζει και ο Ι. Παρασκευόπουλος (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, 2ος Τόμος, σελ. 144) ο οποίος υποστηρίζει ότι η οικογένεια αποτελεί τον πρωταρχικό παράγοντα στην ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, μιας και το παιδί βρίσκεται κάτω από την άμεση επίδραση της, τα πρώτα χρόνια της ζωής του.

Επιπλέον σύμφωνα με τον συγγραφέα (ο.π., σελ. 144) μέσα στην οικογένεια μεταξύ των γονέων και των παιδιών αναπτύσσονται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί, με αποτέλεσμα οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών της να χαρακτηρίζονται από ένταση και διάρκεια.

Η οικογένεια σε σχέση με το παιδί επιτελεί τουλάχιστον τέσσερις (4) βασικές λειτουργίες, όπως αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας (ο.π., σελ., 144)

- α. Τη μέριμνα για την κάλυψη των βιολογικών αναγκών και την καλή κατάσταση της υγείας του παιδιού.

- β. Τη μέριμνα για την κοινωνικοποίηση του παιδιού, η οποία ορίζεται ως η διαδικασία εκμάθησης συμπεριφοράς αποδεκτής από το κοινωνικό σύνολο.
- γ. Τη μέριμνα για τη δημιουργία υγιούς προσωπικότητας του παιδιού.
- δ. Τη μέριμνα για την παροχή μορφωτικών ερεθισμάτων στο παιδί, για την αξιοποίηση των γνωστικών του ικανοτήτων.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα (ο.π., σελ. 144-145) οι δυο πρώτες λειτουργίες συμβάλλουν στη διατήρηση της κοινωνίας, ενώ οι δυο τελευταίες συμβάλλουν στη προσωπική ανάπτυξη και ευημερία του ατόμου.

Συμπεραίνεται ότι μια και η οικογένεια είναι η πρώτη ομάδα στην οποία ανήκει ο άνθρωπος, η επίδραση που ασκεί στη προσωπικότητά του είναι καθοριστικής σημασίας για τη μετέπειτα ανάπτυξη και λειτουργία του ως άτομο και ως μέλος της κοινωνίας.

Ακόμη είναι φανερό ότι σημαντικό ρόλο στην ικανοποιητική λειτουργία της οικογένειας διαδραματίζουν οι δυο άνθρωποι που αποφασίζουν να τη δημιουργήσουν, οι οποίοι πρέπει να είναι ψυχολογικά και συναισθηματικά ώριμοι για την ανάληψη των ευθυνών και την ικανοποιητική αντιμετώπιση των δυσκολιών, που προκύπτουν από τη λειτουργία της οικογένειας στη καθημερινότητα, έτσι ώστε να μπορούν να επιτύχουν τη δημιουργία ατμόσφαιρας ευνοϊκής και την ανάπτυξη των παιδιών τους.

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΑΝΤΩΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

- **Οικογενειακά σχήματα**

Σύμφωνα με την Α. Μουσούρου (1985, σελ. 17-18) τα κυριότερα σχήματα οικογένειας που συναντώνται στην Ελλάδα σήμερα, είναι τα εξής:

- α. Το «παραδοσιακό» σχήμα, σύμφωνα με το οποίο ο άνδρας εργάζεται, ενώ η γυναίκα δεν εργάζεται· έχει ως αποκλειστικό έργο και ευθύνη τη φροντίδα της οικογενείας της.
- β. Το «μεταβατικό» σχήμα, σύμφωνα με το οποίο και ο άνδρας και η γυναίκα εργάζονται.

Όμως παρά την εργασία της γυναίκας η ίδια παραμένει στο ακέραιο υπεύθυνη ευθύνη για την φροντίδα του σπιτιού της και την ανατροφή των παιδιών της, βοηθούμενη ορισμένες φορές είτε από τη μητέρα της, είτε από τη πεθερά της με την οποία συγκατοικούν.

γ. Το σύγχρονο σχήμα, σύμφωνα με το οποίο και οι δυο εργάζονται και μοιράζονται μεταξύ τους την ευθύνη για τη φροντίδα των παιδιών, αλλά και τις δουλειές του σπιτιού.

δ. Το σχήμα σύμφωνα με το οποίο η γυναίκα εργάζεται, ενώ ο άνδρας δεν εργάζεται· σ' αυτό το σχήμα οικογένειας υπεύθυνος για την ανατροφή των παιδιών και τη φροντίδα του νοικοκυριού είναι ο άνδρας.

Τα δυο πρώτα οικογενειακά σχήματα συναντώνται αρκετά συχνά στην ελληνική κοινωνία, ενώ το τρίτο εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια.

Το τέταρτο οικογενειακό σχήμα, στο βαθμό που υπάρχει αποτελεί εξαίρεση, σύμφωνα με τις παραδόσεις της χώρας.

Μορφές οικογενειών

Οι κυριότερες μορφές οικογενειών που συναντώνται στην ελληνική κοινωνία με διάφορες παραλλαγές, είναι η πυρηνική οικογένεια, η μονογονεϊκή, η εκτεταμένη και η πολύτεκνη.

Πυρηνική Οικογένεια

Η πυρηνική οικογένεια αποτελείται από τον πατέρα, τη μητέρα και τα παιδιά.

Συνήθως ο πατέρας αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος για τη συντήρηση της οικογενείας του και στη χειρότερη περίπτωση είναι απορροφημένος από την εργασία του, με σκοπό να εξασφαλίσει τα προς τα ζείν, ενώ στην καλύτερη περίπτωση αναλώνει πολύ χρόνο και δυνάμεις για να εδραιώσει και να βελτιώσει τη θέση του, στον επαγγελματικό τομέα, με σκοπό την αναγνώριση, τη προαγωγή και τον υψηλότερο μισθό.

Όποια περίπτωση και αν ισχύει ο σύγχρονος πατέρας, αναλώνει πολύ χρόνο στο χώρο της εργασίας του, με αποτέλεσμα τη συνεχή απουσία του από την οικογενειακή εστία.

Σε μια παραλλαγή της μορφής της μητέρας στη πυρηνική οικογένεια, η μητέρα δεν εργάζεται και αναλώνει τον εαυτό της και το χρόνο της στην ανατροφή των παιδιών της, στη φροντίδα του νοικοκυριού και στην ψυχολογική υποστήριξη του συζύγου της, ο οποίος αντιμετωπίζει πολλές και δύσκολες καταστάσεις εργαζόμενος στον «έξω» κόσμο, μην αφιερώνοντας ούτε λεπτό για τη φροντίδα του εαυτού της, την πνευματική της ανάπτυξη, την συμμετοχή της σε διάφορες δραστηριότητες, πιστεύοντας πως επειδή δεν εργάζεται έξω από το σπίτι, πρέπει να εργάζεται δυο φορές περισσότερο μέσα σ' αυτό, αν και κανείς δεν την υποχρεώνει να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση οργάνωσης του χρόνου της.

Αυτού του είδους η μητέρα αφιερώνει όλο της το χρόνο στη φροντίδα της οικογενείας της, χωρίς τη στήριξη του άνδρα της που εργάζεται για τη συντήρηση της οικογενείας τους και χωρίς ν' αναλώνει έστω και λίγο χρόνο για τη φροντίδα και ανάπτυξη του εαυτού της και της προσωπικότητάς της.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 103) αποτέλεσμα αυτού του τρόπου ζωής της μητέρας είναι η έλλειψη δυνατότητάς της για ολοκλήρωση της προσωπικότητάς της και όχι μόνο ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά της κάτω από την επίδραση της ρουτίνας της καθημερινότητας, εμποτίζονται από τα στοιχεία της κοινοτυπίας και της ελαφρότητας.

Ακόμη η μητέρα αυτού του είδους αφού δεν μπορεί να βρεί τη στήριξη και την αναγνώριση της προσφοράς της στο σπίτι - από τον άνδρα της και το κοινωνικό σύνολο ευρύτερα - την ζητά από τα παιδιά της απαιτώντας απ' αυτά την υπακοή στο πρόσωπό της. επιπλέον γίνεται πειστική στο θέμα της μόρφωσής τους διεκδικώντας μέσω αυτής, ένα καλύτερο μέλλον για τα ίδια, αλλά και το παράσημο της «καλής» μάνας που έκανε το καλύτερο δυνατό για τα παιδιά της.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 103) με το πέρασμα των χρόνων η μητέρα εκτελώντας την «αποστολή» της και συνειδητοποιώντας ότι η παρουσία της δεν είναι τόσο σημαντική όσο πίστευε, αισθάνεται έντονα το συναίσθημα της μοναξιάς και της εγκατάλειψης.

Ορισμένες μητέρες παγιδεύονται σ' αυτή την κατάσταση, ενώ άλλες αναζητούν διέξοδο στην εργασία, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την εμπλοκή τους στην αγορά εργασίας.

Μια άλλη παραλλαγή της μορφής της μητέρας στην πυρηνική οικογένεια, η μητέρα δεν εργάζεται μεν, αλλά και δεν έχει πέσει στη παγίδα της διπλής εργασίας μέσα στο σπίτι, επειδή δεν εργάζεται έξω απ' αυτό.

Η μητέρα αυτού του είδους φροντίζει την οικογένειά της, αλλά δεν παραμελεί και τον εαυτό της. Μπορεί να μην έχει την έγνοια και τις ευθύνες της καθημερινής άσκησης ενός επαγγέλματος, αλλά δεν μένει και αδρανής· συμμετέχει σε κοινωνικές εκδηλώσεις, σε φιλανθρωπικές δραστηριότητες, σε ομάδες του δήμου για την προστασία του περιβάλλοντος και σε άλλες δραστηριότητες και προγράμματα.

Η C. Collange (1980, σελ. 114) αναφέρει ότι στη Γαλλία στις πόλεις, ακόμη και στα χωριά και στις κοινότητες, οι μη εργαζόμενες γυναίκες δημιούργησαν ομάδες απασχόλησης με ποικίλες δραστηριότητες· επιπλέον μέσω των ομάδων οι γυναίκες διεκδικούν τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής και των συμπολιτών τους.

Αυτού του είδους η μητέρα φαίνεται περισσότερο ικανοποιημένη από τον εαυτό της και τον τρόπο που έχει οργανώσει τον χρόνο της. Επιπλέον φροντίζοντας για την ανάπτυξη του εαυτού της γίνεται περισσότερο ικανή να προσφέρει στην ανατροφή των παιδιών της, αλλά και στη σχέση της με τον άνδρα της.

Σε μια τρίτη παραλλαγή της μορφής της μητέρας στη πυρηνική οικογένεια, συναντάται η μητέρα που εργάζεται και παράλληλα ανατρέφει τα παιδιά της.

Η μητέρα αυτή εργάζεται είτε από οικονομική ανάγκη, είτε από προσωπική επιλογή για την κάλυψη προσωπικών αναγκών της και εκπλήρωση επαγγελματικών στόχων της.

Σύμφωνα με την C. Collange (1980, σελ. 113) η μητέρα αυτού του είδους, για να μπορεί ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις των ρόλων της, ασχολείται λιγότερο χρόνο με τις δουλειές του σπιτιού κοιμάται και διασκεδάζει λιγότερο και ακόμη αφιερώνει λιγότερο χρόνο στον εαυτό της, από μια μη εργαζόμενη μητέρα.

Μ' αυτό τον τρόπο οργάνωσης χρόνου της καταφέρνει σε γενικές γραμμές, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο ν' ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ρόλου της ως μητέρα και ως εργαζόμενη.

Δε θα ήταν σωστό ν' αγνοηθεί τελείως η παρουσία και η προσφορά του πατέρα της οικογένειας, ο οποίος ανάλογα με το είδος του επαγγέλματος που ασκεί και περισσότερο με το πόσο ευαισθητοποιημένος είναι στο θέμα της προσφοράς προς τη γυναίκα του και τα παιδιά του για την καλύτερη λειτουργία της οικογενείας του, προσφέρει περισσότερο ή λιγότερο.

Η συγγραφέας (ο.π., σελ. 34) αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε πως οι πατεράδες αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στη φροντίδα των παιδιών τους, ανακουφίζοντας έτσι σ' ένα βαθμό τους ώμους της μητέρας, εργαζόμενης και μη.

Η πυρηνική οικογένεια ανήκει στη κατηγορία των ολιγομελών οικογενειών.

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 2ος, σελ. 151) ορισμένα κύρια χαρακτηριστικά των ολιγομελών οικογενειών - επομένως και της πυρηνικής οικογένειας - σε σχέση με την λειτουργία των γονιών, των παιδιών και της οικογένειας γενικότερα, είναι τα εξής:

α. Στην οικογένεια που απαρτίζεται από λίγα μέλη, ο γονεϊκός ρόλος χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της έντασης και επιπλέον το ενδιαφέρον των γονιών επικεντρώνεται στην ανάπτυξη και επιτεύγματα των παιδιών τους.

β. Στην ολιγομελή οικογένεια η επικοινωνία μεταξύ των μελών της επιτυγχάνεται πιο εύκολα, ενώ εξίσου εύκολο είναι οι γονείς να πέσουν στην παγίδα της υπερπροστασίας των παιδιών τους ή σε αντίθετη περίπτωση να υποταχθούν στις επιθυμίες αυτών.

γ. Ακόμη στην ολιγομελή οικογένεια τη τιμωρία επιβάλλουν κατά κύριο λόγο οι γονείς, οι οποίοι κάποιες φορές παραφέρονται και τιμωρούν αυστηρά τα παιδιά τους, χωρίς η αιτία της τιμωρίας ν' απαιτεί τόση αυστηρότητα.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι κατά κανόνα ο άνδρας στην πυρηνική οικογένεια εργάζεται για τη συντήρηση της οικογενείας του και η προσφορά υπηρεσιών του στην ανατροφή των παιδιών και στις δουλειές του σπιτιού, εξαρτάται από το είδος του επαγγέλματός του και από το βαθμό ευαισθητοποίησής του στο θέμα της προσφοράς του για την καλύτερη λειτουργία της οικογενείας του.

Η γυναίκα στην πυρηνική οικογένεια μπορεί να μην εργάζεται, αλλά ν' αναλώνει όλο της τον χρόνο στη φροντίδα της οικογένειας της ή μπορεί να μην εργάζεται και πάλι αλλά ν' ασχολείται και με άλλες δραστηριότητες εκτός σπιτιού και τέλος μπορεί να εργάζεται και να προσπαθεί ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των ρόλων της ως μητέρα και εργαζόμενη.

Η πυρηνική οικογένεια λόγω της μορφής της και κυρίως λόγω της σύνθεσής της επιδρά σημαντικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς των παιδιών της.

Μονογονεϊκή Οικογένεια

Μια μητέρα αναλαμβάνει τα ηνία της λειτουργίας μιας μονογονεϊκής οικογένειας είτε λόγω θανάτου του συζύγου της, είτε λόγω διαζυγίου, είτε από θέμα προσωπικής επιλογής γίνεται η ίδια δημιουργός μιας μονογονεϊκής οικογένειας.

Η μονογονεϊκή οικογένεια αποτελείται από ένα γονιό και τα παιδιά του.

Στη πρώτη περίπτωση που η μητέρα γίνεται αρχηγός της μονογονεϊκής οικογένειας, άλλοτε βρίσκεται ξαφνικά σ' αυτή τη θέση π.χ. σε περίπτωση θανάτου του συζύγου από ατύχημα και άλλοτε αναμένει το γεγονός π.χ. σε περίπτωση ασθένειας του συζύγου που καταλήγει σε θάνατο.

Η μητέρα αυτή εκτός του ότι αναλαμβάνει και καθήκοντα πατέρα, έχει ν' αντιμετωπίσει και το πένθος από το θάνατο του συζύγου της, του οποίου η διάρκεια επηρεάζει σημαντικά την ικανότητα προσαρμογής της στο νέο της ρόλο και στο νέο τρόπο ζωής της.

Όμως παρά τον πόνο που αισθάνεται για την απώλεια του συντρόφου της, η ζωή συνεχίζεται και τα παιδιά της χρειάζονται τόσο την παρουσία της, όσο και την φροντίδα και τη στήριξή της.

Στη περίπτωση που η μητέρα αναλαμβάνει την αρχηγεία της οικογένειας λόγω διάλυσης του γάμου, η γυναίκα έρχεται αντιμέτωπη με την αλήθεια της αποτυχίας του γάμου, είτε αυτή θέλησε το διαζύγιο, είτε ο άνδρας της και η μητέρα έρχεται αντιμέτωπη μ' ένα καινούργιο τρόπο ζωής που συνοδεύεται από τα σημάδια που άφησε το διαζύγιο στην ίδια και στα παιδιά της.

Και στις δυο προαναφερόμενες περιπτώσεις κατά τις οποίες η μητέρα αναλαμβάνει την αρχηγεία της οικογένειας, έχει ν' αντιμετωπίσει προβλήματα ψυχολογικά και κυρίως οικονομικά.

Η μητέρα που δεν εργαζόταν πριν το γεγονός που την οδήγησε στη λήψη των ηνίων της οικογένειας της, πρέπει απαραίτητα να εργασθεί για να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών της και της ίδιας, γεγονός που δυσκολεύει περισσότερο την οργάνωση και λειτουργία της οικογένειας της, με τη νέα της μορφή.

Αντίθετα αν η μητέρα εργαζόταν και ήταν οικονομικά ανεξάρτητη, πριν να συμβεί το γεγονός που της έδωσε τα ηνία της οικογένειας της, το οικονομικό πρόβλημα την απασχολεί σε μικρότερο βαθμό και έτσι έχει περισσότερο χρόνο ν' αφιερώσει στα παιδιά της και στον εαυτό της, για την προσαρμογή τους στη νέα μορφή της οικογένειας τους.

Στη περίπτωση που η μητέρα καλείται να γίνει αρχηγός μιας μονογονεϊκής οικογένειας πρέπει να σταθεί και σαν μητέρα και σαν πατέρας· αναλαμβάνει δηλαδή δυο ρόλους και πρέπει ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τους, όσο το δυνατόν πιο ικανοποιητικά για το καλό των παιδιών της.

Ο νέος ρόλος της μητέρας δεν της αφήνει περιθώρια γι' αδυναμίες, γιατί είναι η μόνη υπεύθυνη πλέον για τη φροντίδα της ψυχολογικής και οικονομικής επιβίωσης της οικογένειας της και πάνω απ' όλα είναι το άτομο που πρέπει πάντα να βρίσκεται σ' ετοιμότητα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που συνεπάγεται η ανατροφή παιδιών, χωρίς την παρουσία συζύγου, για να τη στηρίζει.

Η τρίτη περίπτωση δημιουργίας μονογονεϊκής οικογένειας, είναι η περίπτωση κατά την οποία η γυναίκα επιλέγει και αποφασίζει να γίνει η ίδια δημιουργός της.

Τέτοια περίπτωση αποτελεί η άγαμη μητέρα η οποία είτε δεν ήθελε η ίδια να παντρευτεί τον πατέρα του παιδιού της, είτε δεν το ήθελε ο ίδιος ο πατέρας, είτε έμεινε έγκυος κάτω από διάφορες συνθήκες π.χ. βιασμός.

Η γυναίκα που αποφασίζει να «κρατήσει» και γεννά το παιδί της, γίνεται αμέσως μια άγαμη μητέρα η οποία έρχεται αντιμέτωπη με ποικίλες δυσκολίες και προβλήματα.

Συνήθως αντιμετωπίζει προβλήματα που σχετίζονται με την ψυχολογία της σχετικά με την απόφασή της, αλλά και οικονομικές δυσκολίες, καθώς και

αντιδράσεις από τον οικογενειακό και κοινωνικό της περίγυρο, ο οποίος συνήθως δυσκολεύεται ν' αποδεχθεί ν' αντιδράσει ευνοϊκά απέναντι σε τέτοιου είδους αποφάσεις.

Η απάντηση της άγαμης μητέρας απέναντι στα προβλήματα και στις αντιδράσεις από τον οικογενειακό και κοινωνικό της περίγυρο, εξαρτάται από την ωριμότητα της απόφασής της να γεννήσει το παιδί της και από τη δύναμη του χαρακτήρα της ν' αντιμετωπίζει δύσκολες καταστάσεις.

Αναμφισβήτητα η άγαμη μητέρα έχει ανάγκη από μια δουλειά που να της αποφέρει αρκετά χρήματα για τη συντήρηση της οικογένειάς της· ακόμη έχει ανάγκη από τη ψυχολογική υποστήριξη της αρχικής της οικογένειας και των φίλων της, αν και μπορεί να τα καταφέρει - έστω δύσκολα - χωρίς τη βοήθειά τους.

Έχει ακόμη ανάγκη τη θετική στάση του κοινωνικού συνόλου απέναντι στην ίδια και κυρίως απέναντι στο παιδί της, αν και προφανώς δεν υπολογίζει πολύ τη γνώμη της κοινωνίας για το θέμα της οικογένειάς της, αλλιώς δεν θα τη δημιουργούσε.

Τέλος χρειάζεται τη νομική προστασία και τις παροχές της πολιτείας (οικονομικές και υλικοτεχνικής υποδομής) για να μεγαλώσει το παιδί της όσο το δυνατόν καλύτερα.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η ανάληψη των ηνίων της οικογένειας από τον έναν γονιό και στη συγκεκριμένη περίπτωση από τη μητέρα, αποτελεί βαρύτερη ευθύνη και απαιτεί την καλλιέργεια και ανάπτυξη όλων των ικανοτήτων της για την ψυχολογική και οικονομική επιβίωση της οικογένειάς της.

Εκτεταμένη Οικογένεια

Η εκτεταμένη ή αλλιώς διευρυμένη οικογένεια αποτελείται από τον πατέρα, τη μητέρα, τα παιδιά, τη γιαγιά και τον παππού ή έναν από τους δυο, οι οποίοι κατοικούν στο ίδιο σπίτι.

Ο πατέρας εργάζεται και βρίσκεται αρκετό χρόνο έξω απ' το σπίτι, προσπαθώντας να κερδίσει χρήματα για τη συντήρηση της οικογένειάς του.

Στη περίπτωση που η μητέρα της εκτεταμένης οικογένειας δεν εργάζεται αναλαμβάνει σχεδόν εξ' ολοκλήρου το νοικοκυριό και τη φροντίδα των παιδιών της, αν και ορισμένες φορές η γιαγιά που μένει στο σπίτι προσφέρει τη βοήθειά της, ανάλογα με την ηλικία της, την υγεία της και τη διάθεσή της για προσφορά.

Σύμφωνα με την Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 336) και σε παλαιότερα χρόνια, η γιαγιά που κατοικούσε στο ίδιο σπίτι με τα παιδιά και τα εγγόνια της, ζούσε κλεισμένη στον εαυτό της· επιπλέον είχε παλιές αντιλήψεις για τον κόσμο, την ανατροφή των παιδιών και τη συμπεριφορά τους προς τους μεγαλύτερους, με αποτέλεσμα να συγκρούονταν συχνά τόσο με τα παιδιά της, όσο και με τα εγγόνια της.

Ακόμη η ηλικιωμένη γυναίκα έδινε ιδιαίτερη σημασία στην ευγενική συμπεριφορά των νεότερων και απαιτούσε σεβασμό απ' αυτούς και υπακοή στο πρόσωπό της.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 337) σήμερα γιαγιά μπορεί να γίνει και μια γυναίκα ηλικίας 40-45 χρονών, σε μια ηλικία δηλαδή που η γυναίκα παραμένει ζωντανή και δραστήρια και σίγουρα δεν έχει τόσο παλιές ιδέες για τον τρόπο λειτουργίας της οικογένειας των παιδιών της.

Παρά ταύτα το χάσμα των γονέων υπάρχει και απαιτείται αμοιβαία προσπάθεια και υποχωρήσεις και από τις δυο πλευρές για την αρμονική συμβίωσή τους.

Όσον αφορά το ρόλο του παππού σε παλαιότερα χρόνια, η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 336-337) ότι ο παππούς συνήθως δεν αναμιγνύονταν σε θέματα ανατροφής των εγγονιών του, εκτός και αν ήταν πατριαρχικός τύπος, οπότε αναμιγνυόταν στα θέματα της οικογενείας και ενδιαφερόταν πολύ για την εικόνα της στην κοινωνία.

Σήμερα ο παππούς ασχολείται με τα εγγόνια του διηγούμενος ιστορίες από τα χρόνια που πέρασαν και προσφέροντας τη βοήθειά του σε κάποιες ασχολίες τους.

Η μητέρα της εκτεταμένης οικογένειας, ακριβώς λόγω της έκτασής της, είναι πάντοτε απασχολημένη είτε με το διάβασμα των παιδιών, είτε με το μαγείρεμα, είτε με το πλύσιμο και το σιδέρωμα των ρούχων, είτε με το σκούπισμα και ξεσκόνισμα.

Αποτέλεσμα της συνεχούς εργασίας της στο σπίτι είναι η εξουθένωσή της, σωματική και ψυχική, μετά από μερικά χρόνια ζωής ως μητέρα.

Στη περίπτωση που η μητέρα εργάζεται ένα σημαντικό μέρος του νοικοκυριού περνάει στα χέρια της γιαγιάς (εφόσον υπάρχει), της οποίας η βοήθεια είναι πολύτιμη για τη καλή λειτουργία της οικογένειας.

Όμως παρά τη προσφορά της γιαγιάς, η μητέρα παραμένει το πρόσωπο από το οποίο όλοι περιμένουν τη προσφορά, τη βοήθεια και τη συμπαράσταση της.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι για τη μητέρα της εκτεταμένης οικογένειας και ιδιαίτερα για την εργαζόμενη, δεν μένει χρόνος για ν' αφιερώσει στη φροντίδα και ανάπτυξη του εαυτού της, γεγονός που την κουράζει ψυχικά κυρίως, ενώ σημαντική είναι η προσφορά βοήθειας από τον άνδρα της (όταν αυτή παρέχεται) με σκοπό την ανακούφιση των όμων της από το καθημερινό φορτίο εργασίας, μέσα στο σπίτι, αλλά και έξω από αυτό, όταν η μητέρα εργάζεται.

Πολύτεκνη Οικογένεια

Η πολύτεκνη οικογένεια αποτελείται από τον πατέρα, τη μητέρα και τουλάχιστον τέσσερα παιδιά.

Ο πατέρας εργάζεται και συχνά αναγκάζεται να κάνει και δεύτερη δουλειά για να καλύψει τις ανάγκες της πολυμελούς οικογενείας του.

Στις περιπτώσεις που τα χρήματα που κερδίζει ο πατέρας δεν αρκούν, απαιτείται να εργασθεί και η μητέρα.

Αν κάποιο από τα μεγαλύτερα παιδιά της οικογενείας είναι κορίτσι, προσφέρει τη βοήθειά του τόσο στο νοικοκυριό, όσο και στη φροντίδα των αδελφών της.

Ενώ αν είναι αγόρι, και επιπλέον δεν έχει κλίση στα γράμματα, τότε «βγαίνει» στην αγορά εργασίας και κατά κανόνα σε μικρή ηλικία.

Σε γενικές γραμμές παρατηρείται ότι τα παιδιά της πολύτεκνης οικογενείας συμμετέχουν συστηματικά και ενεργητικά στη καλύτερη λειτουργία της, είτε φροντίζοντας το ένα το άλλο, είτε εργαζόμενα και προσφέροντας στον οικονομικό τομέα.

Η πολύτεκνη μητέρα κατά κανόνα δεν έχει ελεύθερο χρόνο για ν' ασχοληθεί με τον εαυτό της και η ζωή της περιστρέφεται γύρω από το μέγαλωμα των παιδιών της.

Αποτέλεσμα της συνεχούς απασχόλησής της με τα καθήκοντά της ως μητέρα, είναι να παραμελεί τον εαυτό της ως γυναίκα και ως προσωπικότητα, γεγονός που την κουράζει σωματικά και ψυχικά και την κάνει ν' αναζητά περισσότερη βοήθεια στο έργο της.

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 2ος, σελ. 151-153) η πολυμελής οικογένεια παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά.

Ενδεικτικά:

- α. Στη πολυμελή οικογένεια ο ρόλος των γονιών χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της έκτασης.
- β. Η συμπεριφορά των μελών της οικογενείας επηρεάζεται σημαντικά από την έντονη σχέση αλληλεπίδρασης που υπάρχει μεταξύ τους.
- γ. Λόγω του μεγάλου αριθμού των μελών της, η πολυμελής οικογένεια δεν επιτρέπει την ανάπτυξη του φαινομένου της υπερπροστασίας των παιδιών της.
- δ. Η οικογένεια λειτουργεί σαν ομάδα και απαιτεί την προσαρμογή και προσφορά όλων των μελών της για την ικανοποιητική λειτουργία της.
- ε. Οι πειθαρχικές ποινές δεν επιβάλλονται μόνο από τους γονείς, αλλά και από τα μεγαλύτερα αδέρφια· παρατηρήθηκε δε ότι η επιβολή τιμωρίας από αυτά κοστίζει ψυχολογικά περισσότερο στον τιμωρημένο, απ' ό,τι αν τον τιμωρούσαν οι γονείς του.
- στ. Τέλος στη πολυμελή οικογένεια κάθε παιδί για να εξασφαλίσει τη θέση του σ' αυτή, υιοθετεί ανάλογα με τη σειρά γέννησής του κάποιο ρόλο ή αλλιώς τύπο συμπεριφοράς, από μικρή ηλικία, γεγονός που σημαίνει ότι ο τύπος συμπεριφοράς που υιοθετεί επιδρά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του και στη συμπεριφορά του.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η πολυμελής οικογένεια λόγω του μεγάλου αριθμού των μελών της προωθεί ένα ομαδικό τρόπο ζωής που διακρίνεται από την έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ τους, από την υιοθέτηση τύπου συμπεριφοράς από κάθε μέλος της για την εξασφάλιση της θέσης του στα πλαίσιά της και από την προσφορά όλων για την καλύτερη λειτουργία της

οικογένειας· παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα και με διαφορετικό τρόπο το παιδί της πολύτεκνης οικογένειας, από το παιδί των άλλων μορφών οικογενειών.

ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται το φαινόμενο της αύξησης του αριθμού των διαζυγίων στην ελληνική κοινωνία.

Οι συνηθέστεροι παράγοντες που ωθούν ένα ζευγάρι στη διάλυση του γάμου του, διακρίνονται σε κοινωνικούς και ατομικούς.

Οι κοινωνικοί παράγοντες σχετίζονται με τις αλλαγές που συμβαίνουν τις τελευταίες δεκαετίες στην οργάνωση και λειτουργία της κοινωνίας, οι οποίες επέδρασαν ανασταλτικά στην αποδοχή των παραδοσιακών αξιών από τους σημερινούς ανθρώπους, όπως π.χ. η οικογένεια και η πίστη στο θεσμό της.

Οι ατομικοί παράγοντες, που επιδρούν στη διάλυση του γάμου, σχετίζονται συνήθως με την προσωπικότητα των μελών του ζευγαριού και τη συμπεριφορά τους στα πλαίσια της σχέσης τους.

Σύμφωνα με την Κ. Οσβαλτ (σελ. 249), το πρόβλημα εντοπίζεται στο αρμονικό ταίριασμα των δυο «Εγώ» και στις αμοιβαίες υποχωρήσεις που υποχρεώνεται να κάνει το ζευγάρι για να πετύχει την αρμονική του συμβίωση.

Με το γάμο το εγώ και το εσύ γίνονται «εμείς» και απαιτεί την ικανοποιητική προσαρμογή των δυο «Εγώ» στη νέα τους μορφή.

Όμως η δημιουργία του «εμείς» δεν σημαίνει ότι οι δυο σύντροφοι γίνονται κτήμα ο ένας του άλλου και σ' αυτό το σημείο εντοπίζεται το πρόβλημα.

Όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ 249) οι σύζυγοι, τόσο ο άνδρας, όσο και η γυναίκα επειδή παντρεύτηκαν νομίζουν ότι το έταιρο ήμισυ τους, τους ανήκει, με αποτέλεσμα να βάζουν φραγμούς στην προσωπική εξέλιξη και ανάπτυξη του συντρόφου τους, με απώτερο αποτέλεσμα ο καταπιεσμένος σύζυγος να επαναστατήσει και να διεκδικήσει το δικό του προσωπικό χώρο ελευθερίας και δράσης.

Βέβαια κάποιες συγκρούσεις μεταξύ του ζευγαριού είναι αναπόφευκτες λόγω διαφορετικής προσωπικότητας, ιδιοσυγκρασίας και πίστης σε ιδέες και αξίες.

Όμως αυτού του είδους οι συγκρούσεις χαρακτηρίζονται ως φυσιολογικές και αναμενόμενες στη ζωή ενός ζευγαριού, αρκεί οι σύντροφοι να μην «πιάσουν» τ' άκρα και δυσκολέψουν τόσο τη συμβίωσή τους, ώστε η λύση στο πρόβλημα να είναι το διαζύγιο.

Σύμφωνα με τη Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 249-252) το ζευγάρι στη διάρκεια της ζωής του περνά τρεις σημαντικές δοκιμασίες.

Η εμφάνιση της πρώτης δοκιμασίας συμβαδίζει με την απόκτηση του πρώτου παιδιού του ζευγαριού, του οποίου η γέννηση δημιουργεί αναστάτωση σε πρακτικό και ψυχολογικό επίπεδο στη ζωή των νέων γονιών και απαιτεί την γρήγορη και ικανοποιητική προσαρμογή τους στη νέα κατάσταση της ζωής τους.

Η δεύτερη δοκιμασία σχετίζεται με την εφηβική και νεανική ηλικία των παιδιών του ζευγαριού, των οποίων τις ιδέες και συμπεριφορά δεν μπορούν να κατανοήσουν οι γονείς και σ' αυτό το σημείο εντοπίζεται η αιτία της σύγκρουσης μεταξύ τους, σ' αυτό το στάδιο της ζωής των παιδιών.

Η τρίτη κρίση του ζευγαριού σχετίζεται με την γεροντική ηλικία των συζύγων (εφόσον βρίσκονται και οι δυο στη ζωή), μιας και η γεροντική ηλικία επιφυλάσσει ψυχολογικές κρίσεις για το ζευγάρι, τις οποίες μπορεί να αντιμετωπίσει μ' επιτυχία εφόσον γνωρίζει τη ψυχολογία της τρίτης ηλικίας.

Σύμφωνα με την άποψη της συγγραφέως (ο.π., σελ. 284-285) οι κύριοι λόγοι που ωθούν ένα ζευγάρι στη διάλυση του γάμου τους, είναι αναφορικά οι εξής:

- α. Η αλλαγή της θέσης της γυναίκας στην οικογένεια και στη κοινωνία.
- β. Η αλλαγή της θέσης του άνδρα στη κοινωνία, ο οποίος δεν αποτελεί πλέον τη μοναδική πηγή εισοδήματος για τη συντήρηση της οικογενείας.
- γ. Η αύξηση των χρόνων της συζυγικής ζωής σε σχέση με το παρελθόν, η οποία σχετίζεται με την αύξηση του μέσου όρου της ζωής των ανθρώπων, η οποία οφείλεται στην πρόοδο της ιατρικής.
- δ. Η ευκολία της εκκίνησης διαδικασίας και έκδοσης διαζυγίου.
- ε. Οι διαφορετικές απόψεις των συζύγων για το θέμα της ευτυχίας.
- στ. Η έλλειψη επαρκούς προετοιμασίας των δυο συζύγων για την αντιμετώπιση των δυσκολιών του γάμου.

Στην περίπτωση που η σχέση των δυο συντρόφων φθάσει σε οριακό σημείο και ο γάμος λυθεί με τη διαδικασία του διαζυγίου, τότε τα μέλη της οικογένειας

και ιδιαίτερα οι δυο σύζυγοι, θα πρέπει να αποφύγουν το παιχνίδι της αναζήτησης των ευθυνών και αυτό γιατί οι ευθύνες καταλογίζονται και στους δυο, σύμφωνα με την Κ. Οσβαλτ (σε. 151).

Ακόμη σύμφωνα με την συγγραφέα (ο.π., σελ. 253) οι σύζυγοι θα πρέπει ν' αποφύγουν να «πέσουν» - στην οδυνηρή για τα παιδιά - παγίδα της, χρησιμοποίησής τους, στη διαδικασία του διαζυγίου.

Φαίνεται όμως, όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 253), πως οι σύζυγοι συνηθίζουν να προβαίνουν σε τέτοιου είδους ενέργειες μη λαμβάνοντας υπόψιν τους τα τραύματα που δημιουργούν στα παιδιά τους.

Η συγγραφέας (ο.π., σελ. 257-259) τονίζει ότι στη περίπτωση που η οικογένεια οδηγείται σε διάλυση, οι γονείς θα πρέπει να φροντίσουν να ενημερώσουν τα παιδιά τους, τη κατάλληλη χρονική στιγμή ανάλογα με την ηλικία τους, για τη νέα κατάσταση που θα δημιουργηθεί στη ζωή τους και ακόμη θα πρέπει να αποφύγουν τη διατύπωση κατηγοριών ο ένας εναντίον του άλλου και να τοποθετήσουν πάνω απ' όλα το συμφέρον των παιδιών τους, τα οποία δεν ευθύνονται ούτε για τις προσωπικές διαφορές μεταξύ των γονιών τους, ούτε για τη λύση του γάμου τους.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η έκδοση ενός διαζυγίου μπορεί να οφείλεται είτε σε κοινωνικούς, είτε σε ατομικούς παράγοντες, είτε και σε συνδυασμό τους.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι ένα διαζύγιο δεν είναι εύκολη υπόθεση, γι' αυτό οι γονείς θα πρέπει να χειριστούν το θέμα με λεπτότητα, ευαισθησία και ευγένεια, ιδίως όταν απευθύνονται στα παιδιά τους.

Και τέλος θα πρέπει να φροντίσουν το διαζύγιο ν' αφήσει όσο το δυνατόν λιγότερα τραύματα στη ψυχή των παιδιών τους, τα οποία παρακολουθούν τις εξελίξεις στη ζωή των γονιών τους και τη δική τους, χωρίς να έχουν τη δύναμη να παρέμβουν και να επηρεάσουν τις εξελίξεις.

ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ

Η μητρότητα είναι η θαυμάσια δυνατότητα της γυναίκας να συλλαμβάνει και να γεννά τον άνθρωπο, χωρίς όμως αυτή της η δυνατότητα, ν' αποτελεί αυτοσκοπό και μοναδικό τρόπο δικαίωσης της παρουσίας της στον κόσμο.

Από αρχαιοτάτων χρόνων, η γυναίκα ήταν συνυφασμένη με την έννοια της μητρότητας, με αποτέλεσμα τη συγχώνευση των δυο εννοιών σε μια· αυτή της μητέρας.

Ένα ζευγάρι δεν αποτελεί οικογένεια, αλλά αυτή σχηματίζεται με τη γέννηση του πρώτου παιδιού.

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1974, σελ. 183-184) με τη γέννηση του παιδιού οι γονείς υπερβαίνουν τα όρια του εαυτού τους και τα επεκτείνουν συμπεριλαμβάνοντας εκτός από το «Εγώ» τους και την ύπαρξη του παιδιού τους.

Ακόμη σύμφωνα με τον συγγραφέα (ο.π., σελ. 183-184) η γέννηση του παιδιού συσφίγγει το δεσμό του ζευγαριού και του δημιουργεί πιο έντονα το συναίσθημα του «ανήκειν» και των ευθυνών απέναντι στην ομάδα που δημιούργησε.

Η εγκυμοσύνη είναι μια περίοδος που δημιουργεί στη γυναίκα ορισμένες καταστάσεις συναισθηματικές και ψυχολογικές - ιδιαίτερα στην εγκυμοσύνη του πρώτου της παιδιού - που όμοιές της δεν έχει βιώσει.

Σύμφωνα με την Κ. Οσβαλτ (σελ. 174) η γυναίκα τη περίοδο αυτή χρειάζεται αγάπη, συμπαράσταση και κατανόηση από τον σύντροφό της, όσο ποτέ άλλοτε στη ζωή της.

Τα συναισθήματα της μέλλουσας μητέρας προς το παιδί που περιμένει, συνδέονται άμεσα με τη στάση που διαμορφώνει η ίδια προς αυτό, η οποία μπορεί να ποικίλει από την πλήρη αποδοχή της εγκυμοσύνης και της απόκτησης παιδιού ως την άρνηση και την απόρριψή του.

Η στάση που θα διαμορφώσει η μέλλουσα μητέρα προς την εγκυμοσύνη και το κύημα επηρεάζεται από κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες.

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος Ιος, σελ. 118-119) τα συναισθήματα της μέλλουσας μητέρας περνούν τρεις διαδοχικές φάσεις, συνδεδεμένες με τα τρία τρίμηνα της εγκυμοσύνης.

Στο πρώτο τρίμηνο η εγκυμοσύνη δεν είναι ακόμη εμφανής και η ίδια η γυναίκα δεν είναι απόλυτα σίγουρη για το γεγονός, ώσπου να το επιβεβαιώσει.

Στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου η γυναίκα παρατηρεί τις αλλαγές που συμβαίνουν στο σώμα της είτε με φόβο, είτε με θαυμασμό και τα συναισθήματά της προσανατολίζονται στον εαυτό της.

Στο δεύτερο τρίμηνο η εγκυμοσύνη είναι πλέον εμφανής και κατά τη διάρκεια αυτού, η μέλλουσα μητέρα σκέφτεται λιγότερο τον εαυτό της και περισσότερο το παιδί της, το οποίο της δηλώνει την παρουσία του μέσω της κίνησης στα σπλάχνα της.

Σ' αυτό το τρίμηνο η μέλλουσα μητέρα αρχίζει να κάνει όνειρα για το παιδί της, γεγονός που τη συνδέει συναισθηματικά με αυτό.

Στο δεύτερο τρίμηνο της εγκυμοσύνης η σκέψη και τα συναισθήματα της προσανατολίζονται στο παιδί που περιμένει.

Στη διάρκεια του τρίτου τριμήνου αρχίζει η ψυχολογική και σωματική προετοιμασία της μέλλουσας μητέρας, για τον αποχωρισμό της από το κύημα.

Η σκέψη της κυριαρχείται από αγωνία και ερωτήματα που αφορούν τον τοκετό, την υγεία του παιδιού της και τις επιπτώσεις που θα έχει η ύπαρξή του στη ζωή της και του συζύγου της.

Στο τρίτο τρίμηνο το «Εγώ» δηλαδή ο Εαυτός του πρώτου τριμήνου και το «Αυτό» δηλαδή του Παιδιού του δεύτερου τριμήνου, γίνονται «Εμείς» συναίσθημα που διακρίνει τη σχέση τους πριν ακόμη από τη γέννησή του.

Είναι φανερό πως ο σύζυγος της μέλλουσας μητέρας και μέλλον πατέρας είναι απαραίτητο σε όλη τη διάρκεια της εγκυμοσύνης να δείχνει υπομονή, κατανόηση, αγάπη και συμπαράσταση προς τη γυναίκα του, η οποία «ταλαιπωρείται» σωματικά και ψυχολογικά από την εγκυμοσύνη της.

Συνήθως αμέσως μετά τον τοκετό η μητέρα ζητά να πάρει στην αγκαλιά της το παιδί που κυοφορούσε εννιά μήνες, τόσο για να δει αν είναι καλά, όσο και για να του εκφράσει την αγάπη της.

Όπως αναφέρει η Κ. Οσβαλτ (σελ. 189-190), η μητέρα, τα πρώτα 24ωρα μετά τη γέννηση του παιδιού της, εξαντλημένη από την εμπειρία του τοκετού χρειάζεται ξεκούραση.

Αφού ξεκουραστεί ποικίλες ανησυχίες και φόβοι κατακλύζουν το μυαλό της και την ταλαιπωρούν με τη μορφή ερωτημάτων, τα οποία σχετίζονται κυρίως με

τις ικανότητές της ν' ανταποκριθεί στο ρόλο της και με τις αλλαγές που θα φέρει το παιδί στη ζωή της ίδιας και του συζύγου της.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 191-194) μόλις η μητέρα γυρίσει στο σπίτι της μετά τη γέννα, αντιμετωπίζει μια σειρά από δυσκολίες που επιδρούν στη ψυχολογία της και στη συμπεριφορά της, απέναντι στο παιδί της και στον άνδρα της.

Πρωταρχικά αντιμετωπίζει προβλήματα πρακτικής φύσεως, από τη συνεχή φροντίδα που απαιτείται για την καλή υγεία και ανάπτυξη του παιδιού της.

Ακόμη αντιμετωπίζει δυσκολίες που σχετίζονται με την ταλαιπωρία του σώματός της που δοκιμάστηκε από την εγκυμοσύνη, τον τοκετό και που τώρα δοκιμάζεται με το θηλασμό του νεογέννητου.

Αλλά το κύριο πρόβλημα που την απασχολεί είναι η ίση και δίκαιη κατανομή αγάπης και φροντίδας ανάμεσα στον άνδρα της και το παιδί της, πρόβλημα το οποίο γίνεται εντονότερο από την εκδήλωση ζήλιας του συζύγου προς τη μητέρα που δείχνει περισσότερη αγάπη και αφιερώνει περισσότερο χρόνο στη φροντίδα του παιδιού της.

Η συγγραφέας συμβουλεύει τους άντρες που έγιναν πρόσφατα πατεράδες όσον αφορά τη συμπεριφορά και τη σχέση με τη σύζυγό τους, να φέρονται σ' αυτή με αγάπη, υπομονή, κατανόηση και να μη δυσκολεύουν τη θέση της, εκδηλώνοντας ζήλια - εφόσον ζηλεύουν - και διεκδικώντας «ίσα δικαιώματα» με το παιδί, σε μια χρονική περίοδο που η γυναίκα τους βρίσκεται σε υπερδιέγερση και προσπαθεί να προσαρμοσθεί και ν' ανταποκριθεί στα καθήκοντά της ως μητέρα και σύζυγος εξίσου ικανοποιητικά.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η στάση της μέλλουσας μητέρας προς το κύημα συνδέεται με ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες και μπορεί να ποικίλει από την πλήρη αποδοχή του ως την πλήρη απόρριψή του.

Η μητέρα μετά τη γέννηση του παιδιού και ιδιαίτερα τους πρώτους μήνες της ζωής του, αντιμετωπίζει προβλήματα που σχετίζονται κυρίως με τη φροντίδα του, αλλά και με τη δίκαιη κατανομή της αγάπης της ανάμεσα στο παιδί και στον άνδρα της.

Ακόμη συμπεραίνεται ότι ο άνδρας την περίοδο της εγκυμοσύνης της συζύγου του και των πρώτων μηνών της ζωής του παιδιού του, χρειάζεται να

δώσει όλη του την αγάπη, τη φροντίδα και τη στήριξη στη γυναίκα του που βιώνει δύσκολες συναισθηματικές, αλλά και σωματικές καταστάσεις.

ΣΧΕΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ

Βρεφική Ηλικία

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος Ιος, σελ. 127-128) η βρεφική ηλικία εκτείνεται από τη γέννηση ως το δεύτερο χρόνο του παιδιού.

Στην ηλικία αυτή το παιδί υπερνικά τη βαρύτητα του σώματος, αποκτά σωματική δύναμη και δεξιότητες που του δίνουν σχετική αυτονομία από τους ενήλικες.

Στο πρώτο με δεύτερο έτος το παιδί μπορεί να περπατάει και αρχίζει την εξερεύνηση του περιβάλλοντός του, ενώ όσον αφορά την γνωστική, γλωσσική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή του, παρουσιάζονται ενδεικτικά τα εξής στοιχεία:

Στο γνωστικό τομέα το βρέφος «δεν διαθέτει ακόμη εσωτερικούς συμβολισμούς της εξωτερικής πραγματικότητας. Στηρίζεται στις εκάστοτε κατ' αίσθηση και αντιλήψεις και στους υλικούς χειρισμούς των πραγμάτων γύρω του».

Στο γλωσσικό τομέα γύρω στον 11ο μήνα προφέρει την πρώτη του λέξη.

Το βρέφος χρησιμοποιεί τον τηλεγραφικό λόγο για να εκφραστεί, αλλά έχει την ικανότητα να καταλαβαίνει αρκετά καλά τον λόγο των ενηλίκων, παρόλου που δεν τον χρησιμοποιεί.

Στο συναισθηματικό και κοινωνικό τομέα το βρέφος αισθάνεται τα κυριότερα από τα θετικά και αρνητικά συναισθήματα, τα οποία συνδέει με διάφορα πρόσωπα του περιβάλλοντός του.

Γύρω στον 7ο-8ο μήνα εμφανίζει τάση για προσκόλληση προς το πρόσωπο που το φροντίζει - τη μητέρα ή όποιο είναι αυτό - η οποία τάση σύντομα επεκτείνεται και στα υπόλοιπα μέλη της οικογενείας του με τα οποία έχει συνεχή επαφή.

Στη βρεφική ηλικία, όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλα τα στάδια της ζωής του ανθρώπου, το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον επιδρά σημαντικά στην ανάπτυξη του παιδιού.

Στη διάρκεια της βρεφικής ηλικίας η μητέρα ανταποκρίνεται στις σωματικές ανάγκες του βρέφους για φαγητό, ύπνο και καθαριότητα, καθώς και στις πνευματικές του ανάγκες μέσω του παιχνιδιού και της παροχής ερεθισμάτων ανάπτυξης.

Η ανταπόκρισή της στις ανάγκες του συνοδεύεται από συναισθήματα αγάπης και στοργής προς το παιδί της, γεγονός που του δημιουργεί το συναίσθημα της βασικής εμπιστοσύνης σύμφωνα με τον Erikson (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ.55).

Αντίθετα αν η μητέρα παραμελεί το βρέφος, τότε αυτό θ' αναπτύξει το συναίσθημα της δυσπιστίας και της καχυποψίας προς τους ανθρώπους, όπως υποστηρίζει ο Erikson (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ.55).

Νηπιακή Ηλικία

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 2ος, σελ. 11-12) η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από τον 3ο ως τον 5ο ή 6ο χρόνο της ζωής του παιδιού, αρχίζοντας με το τέλος της βρεφικής ηλικίας και τελειώνοντας με την είσοδό του στο σχολείο.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του νηπίου, ενδεικτικά:

Στο σωματικό τομέα η ανάπτυξη συνεχίζεται, αλλά όχι με τόσο γρήγορους ρυθμούς, όσο στη βρεφική ηλικία.

Στην ηλικία αυτή οι αναλογίες του σώματος του νηπίου μεταβάλλονται και το νήπιο σταδιακά αποκτά την τελική του ατομική φυσιογνωμία.

Στον κινητικό τομέα παρουσιάζει έντονη κινητικότητα, καθώς γνωρίζει το περιβάλλον και προσπαθεί ν' ασκήσει έλεγχο πάνω του.

Στο νοητικό τομέα εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία και η χρήση της γλώσσας.

Στο συναισθηματικό τομέα παρατηρείται ενίσχυση του Εγώ του νηπίου και τάσεις αυτονομίας του.

Στο κοινωνικό τομέα παρατηρείται διεύρυνση των γνωριμιών του και ένταξή του σε ομάδες συνομήλικών του, είτε στη γειτονιά, είτε στο νηπιαγωγείο.

Στη νηπιακή ηλικία κύριο ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού έχει το παιχνίδι, από τους κανόνες του οποίου μαθαίνει βασικά στοιχεία κοινωνικής συμπεριφοράς.

Σύμφωνα με τον Erikson (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ.55) στο 2ο με 3ο έτος το νήπιο αποκτά το συναίσθημα της αυτονομίας ή αντίθετα της αμφιβολίας, ανάλογα με τη στάση των γονιών στην ανάγκη του για εξερεύνηση του περιβάλλοντος.

Έτσι αν οι γονείς αναγνωρίζουν την ανάγκη του νηπίου να γνωρίσει το περιβάλλον και το ενθαρρύνουν προς αυτή τη κατεύθυνση, δημιουργείται στο παιδί το συναίσθημα της αυτονομίας.

Αν αντίθετα οι γονείς δεν το αφήνουν ν' αυτενεργεί, αναπτύσσει το συναίσθημα της αμφιβολίας.

Ακόμη σύμφωνα με τον Erikson (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ.55) στην περίοδο από τα 3-6 χρόνια αναπτύσσεται στο νήπιο το συναίσθημα της πρωτοβουλίας ή της ενοχής, ανάλογα με τη στάση των γονιών του προς τις πρωτοβουλίες που παίρνει.

Έτσι αν οι γονείς ενθαρρύνουν και επιδοκιμάζουν τις πρωτοβουλίες που παίρνει το παιδί, αναπτύσσει το συναίσθημα της πρωτοβουλίας, ενώ στην αντίθετη περίπτωση αναπτύσσει το συναίσθημα της ενοχής.

Όταν το παιδί βρίσκεται στη νηπιακή ηλικία, συνήθως γεννιέται και το δεύτερο παιδί της οικογένειας, γεγονός για το οποίο πρέπει να προετοιμασθεί επαρκώς το πρώτο παιδί.

Με την κατάλληλη προετοιμασία και κυρίως με τη σταθερή εκδήλωση αγάπης των γονιών προς αυτό, το παιδί προσαρμόζεται σχετικά εύκολα στις αλλαγές που συμβαίνουν, αλλά και στο ρόλο του ως μεγάλου αδερφού ή αδερφής.

Η νηπιακή ηλικία είναι η ηλικία που το παιδί πηγαίνει στο νηπιαγωγείο, εμπειρία που αποτελεί δοκιμασία τόσο για το παιδί που μπαίνει σ' ένα καινούργιο περιβάλλον, όσο και για τη μητέρα που συνειδητοποιεί ότι το παιδί της μεγαλώνει.

Η μητέρα οφείλει να προετοιμάσει επαρκώς το παιδί της για την είσοδό του στο νηπιαγωγείο και να το βοηθήσει να προσαρμοσθεί στο νέο αυτό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Ι. Ηλιόπουλο (1979, σελ. 76-77) το νηπιαγωγείο αποτελεί χρήσιμη εμπειρία για το παιδί, προσφέροντάς του τις εξής υπηρεσίες:

- «1. Κοινωνικοποιεί το παιδί, γιατί του προσφέρει ένα περιβάλλον ευρύτερο από εκείνο της οικογένειας, μέσα στο οποίο συναναστρέφεται με του ομήλικούς του και άλλα πρόσωπα.
2. Συμβάλλει στη διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του.
3. Προετοιμάζει το παιδί για τη ζωή.
4. Καλλιεργεί τη δημιουργική φαντασία του με τις δραστηριότητες του χεριού. Του δίνει την ευκαιρία να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο με τον πηλό, τη ζωγραφική, τη χειροτεχνία κ.λ.π.
5. Ασκεί τις αισθήσεις και την παρατηρητικότητά του με το κατάλληλο διδακτικό υλικό που διαθέτει.
6. Καλλιεργεί το καλλιτεχνικό του συναίσθημα με το τραγούδι, το ρυθμό και το σχέδιο.
7. Μαθαίνει στο παιδί να συμπεριφέρεται ευγενικά και να αποκτά καλές συνήθειες.
8. Ικανοποιεί τη φαντασία του με τα κατάλληλα παραμύθια, τις ιστορίες και τα παιχνίδια κ.λ.π.
9. Αναπτύσσει την πρωτοβουλία και την αυτοπεποίθησή του, γιατί του δίνει την ευκαιρία να κινείται και να δημιουργεί ελεύθερα και υπεύθυνα, χωρίς τη μεσολάβηση των μεγάλων.
10. Καλλιεργεί την ατομικότητά του, γιατί του παρέχει τη δυνατότητα να διαλέγει ελεύθερα το είδος της ασχολίας του, ανάλογα με τις ικανότητές του και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά του. Το είδος της ασχολίας του δεν πρέπει να είναι ούτε ανώτερο των ικανοτήτων του, γιατί απογοητεύεται, ούτε κατώτερο, γιατί πλήττει.
11. Το συνηθίζει στη συστηματική εργασία και ιδιαίτερα στην ομαδική.
12. Διορθώνει τα σφάλματα της οικογένειας στην αγωγή του και το δίνει σωστό προσανατολισμό στη ζωή».

Ο πρώτος καιρός της φοίτησης του παιδιού στο νηπιαγωγείο είναι δύσκολος, γιατί είναι περίοδος προσαρμογής.

Κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στο νηπιαγωγείο οποιοδήποτε πρόβλημα παρατηρείται στη συμπεριφορά του παιδιού, είτε από τη νηπιαγωγό, είτε από τη μητέρα, πρέπει να συζητείται μεταξύ νηπιαγωγού και γονιών, για την αντιμετώπιση των οποιωνδήποτε δυσκολιών του.

Θετική επίδραση στην ανατροφή του παιδιού και στη συμπεριφορά της μητέρας προς αυτό, ασκεί η κατοχή γνώσεων παιδικής ψυχολογίας από μέρους της διότι γνωρίζοντας τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της νηπιακής ηλικίας, καθίσταται περισσότερο ικανή ν' ανταποκρίνεται μ' επιτυχία στις ανάγκες του παιδιού της, για την καλύτερη ανάπτυξή του.

Οι γνώσεις παιδικής ψυχολογίας σε συνδυασμό με την έκφραση αγάπης και στοργής προς το παιδί, επιδρούν σημαντικά στην ανάπτυξη και εξέλιξή του.

Σχολική Ηλικία

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 3ος, σελ. 11-14) η σχολική ηλικία εκτείνεται από τα 6-11 χρόνια για τα κορίτσια και από τα 6-13 χρόνια για τ' αγόρια.

«Η σχολική ηλικία αρχίζει με την εμφάνιση των πρώτων μόνιμων δοντιών και την είσοδο του παιδιού στο σχολείο και τελειώνει με την έναρξη της ενήβωσης».

Όσον αφορά την ανάπτυξή του, παρουσιάζονται τα εξής στοιχεία ενδεικτικά:

Στο σωματικό και κινητικό τομέα παρατηρείται περισσότερο ποιοτική μεταβολή και λιγότερο ποσοτική αύξηση, δίνοντας έτσι προτεραιότητα στην επεξεργασία και τελειοποίηση της μεγάλης αύξησης που πραγματοποιήθηκε στη νηπιακή ηλικία.

Στο νοητικό τομέα η σκέψη περνάει από τον εγωκεντρισμό και τη διαισθητική λογική που διακρίνουν την προηγούμενη περίοδο, στην αποκέντρωση της αντίληψης και στις αναστρέψιμες νοητικές πράξεις.

Όμως παρά την πρόοδο στο νοητικό τομέα το παιδί της σχολικής ηλικίας, δεν μπορεί να χειρισθεί αφηρημένες έννοιες και τυπικά λογικά σχήματα.

Στο συναισθηματικό και κοινωνικό τομέα παρατηρείται η ανάγκη του παιδιού να ενταχθεί σε ομόφυλες ομάδες συνομήλικών του.

Όσον αφορά τους ενήλικες είναι σημαντικοί σε χωροχρονικά περιορισμένο πλαίσιο.

Στο τομέα της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης το παιδί βρίσκεται στο στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας, περίοδο γαλήνης πριν την εφηβεία.

Στο τομέα της προσωπικότητας, σύμφωνα με τον Erikson ((Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ. 55-56) το παιδί θ' αναπτύξει το συναίσθημα της φιλοπονίας ή της κατωτερότητας, ανάλογα με τη στάση της οικογένειας και του σχολείου προς τον ενθουσιασμό και ενδιαφέρον του παιδιού να γνωρίσει τον κόσμο γύρω του.

Αν η οικογένεια και το σχολικό του περιβάλλον ενθαρρύνουν το ενδιαφέρον του παιδιού για μάθηση, τότε το παιδί θ' αναπτύξει το συναίσθημα της φιλοπονίας και της εργατικότητας.

Στην αντίθετη περίπτωση θ' αναπτύξει το συναίσθημα της κατωτερότητας.

Η είσοδος του παιδιού στο σχολείο αποτελεί σταθμό για την ανάπτυξή του και επιδρά σημαντικά στη συμπεριφορά και ζωή του λόγω της αντικειμενικής μεταχείρισης όλων των παιδιών.

Έτσι το υπερπροστατευμένο παιδί μαθαίνει ότι δεν μπορεί να έχει μόνο απαιτήσεις, αλλά και υποχρεώσεις, ενώ το παιδί που ζει σ' ένα περιβάλλον αδιάφορο και εχθρικό βρίσκει έδαφος για κοινωνική αναγνώριση και αποδοχή.

Η μητέρα φροντίζει να προετοιμάσει επαρκώς το παιδί της για την είσοδό του στο σχολείο και για το νέο ρόλο που του ανατίθεται.

Ακόμη ιδιαίτερα τον πρώτο χρόνο της φοίτησης του παιδιού στο σχολείο πρέπει να είναι υπομονετική και ήρεμη προσπαθώντας να βοηθήσει το παιδί να κατακτήσει προφορικά και γραπτά τη γλώσσα, αλλά και να μάθει τις αριθμητικές πράξεις.

Καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας η μητέρα επιβλέπει τη μελέτη του παιδιού, το καθοδηγεί, το ενθαρρύνει στη μάθηση, του παρέχει μορφωτικά και εκπαιδευτικά ερεθίσματα, με σκοπό την καθιέρωση ενός συστήματος εργασίας και μελέτης από μέρος του παιδιού, αλλά και τη διεύρυνση των ενδιαφερόντων του.

Ακόμη η μητέρα συνεργάζεται με τη δασκάλα του παιδιού για την αντιμετώπιση δυσκολιών και αδυναμιών του σε ορισμένους τομείς της μάθησης, ενημερώνεται για την πρόοδό του, ενδιαφέρεται και εργάζεται για την ανάπτυξή του.

Κι ακόμη η μητέρα αποτελεί ενεργητικό μέλος του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου με σκοπό την αντιμετώπιση προβλημάτων μαθητών και σχολείου.

Εφηβική Ηλικία

Σύμφωνα με τον Ι. Παρασκευόπουλο (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 4ος, σελ. 15) η εφηβεία αρχίζει για τα κορίτσια γύρω στο 11ο έτος, ενώ για τ' αγόρια γύρω στο 13ο έτος και διαρκεί 7-8 χρόνια.

Ο συγγραφέας (ο.π., σελ. 16-19) αναφέρει εν συντομία τις αλλαγές που συμβαίνουν στους διάφορους τομείς της ανάπτυξης του εφήβου, στην εισαγωγή του βιβλίου.

Ενδεικτικά :

Στο βιοσωματικό τομέα παρατηρείται ταχύτατη σωματική ανάπτυξη με σημαντικότερο γεγονός την ωρίμανση της γενετήσιας λειτουργίας.

Στο νοητικό τομέα κατακτά την αφαιρετική σκέψη, γεγονός που το επιτρέπει να συλλαμβάνει και να επεξεργάζεται αφηρημένες έννοιες.

Ο συναισθηματικός τομέας στην εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία της έντασης και της αστάθειας της ψυχικής διάθεσης, καθώς η συναισθηματική ζωή του εφήβου χαρακτηρίζεται από μεταπτώσεις και έντονες εσωτερικές συγκρούσεις.

Στον κοινωνικό τομέα παρουσιάζει έντονα τάσεις ανεξαρτησίας και αυτονομίας, καθώς και ένταξης και συμμόρφωσης με τη συμπεριφορά των ομάδων συνομηλίκων για να επιτύχει την αποδοχή του απ' αυτές.

Ακόμη εκδηλώνει έντονο ενδιαφέρον για το αντίθετο φύλο το οποίο επιθυμεί να γνωρίσει και να συνάψει αισθηματικές και σεξουαλικές σχέσεις, με εκπροσώπους του.

Σύμφωνα με το Erikson (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 1ος, σελ. 56) ο έφηβος διανύοντας αυτή την περίοδο της ζωής του, θ' αναπτύξει είτε το συναίσθημα της ταυτότητας, είτε το συναίσθημα της σύγχυσης ρόλων.

Αν ο έφηβος κατορθώσει να ενώσει τις προηγούμενες εμπειρίες του και να δώσει την προοπτική της συνέχειας από το παρελθόν στην προετοιμασία για το μέλλον, θ' αποκτήσει σαφή εικόνα του Εγώ του και θ' αποκτήσει έτσι την ταυτότητά του.

Αν αντίθετα για κάποιους λόγους δεν μπορέσει να διαμορφώσει σαφή εικόνα του Εγώ του, τότε καταλαμβάνεται από σύγχυση ρόλων, γιατί δεν ξέρει ούτε ποιος είναι, ούτε από που προήλθε, ούτε που πάει.

Στην ηλικία της εφηβείας η μητέρα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική στον τρόπο προσέγγισης του παιδιού της και στον τρόπο παροχής συμβουλών και κατευθύνσεων προς αυτό για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του.

Ακόμη η μητέρα γνωρίζοντας τη ψυχολογία του έφηβου προσπαθεί να διατηρήσει και να ενισχύσει τη σχέση επικοινωνίας που έχει δημιουργήσει με το παιδί της σε προηγούμενες ηλικίες, με σκοπό να βρίσκεται κοντά του ψυχικά, αλλά και να το ενημερώνει για τις αλλαγές που θα συμβούν και θα συμβαίνουν στο σώμα του και στην εξωτερική του εμφάνιση, για τις παρέες του, για τη δημιουργία σεξουαλικών σχέσεων με εκπροσώπους του αντίθετου φύλου, για τις ασθένειες π.χ. AIDS, για τ' ατυχήματα κ.α.

Ο συνδυασμός εκδήλωσης αγάπης και ενδιαφέροντος, με τις γνώσεις ψυχολογίας από μέρους των γονιών και ιδίως της μητέρας, συμβάλλουν στην καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνεπάγεται η κρίση της εφηβείας.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι σε όποιο στάδιο ανάπτυξης κι αν βρίσκεται το παιδί, η ανταπόκριση της μητέρας στις ανάγκες του είναι συνήθως άμεση και η συμπεριφορά της κατά τη διάρκεια της ανατροφής του διακρίνεται από την αγάπη, τη τρυφερότητα, την υπομονή, την σταθερότητα των απόψεων και των συναισθημάτων της, την ωριμότητα και το μέτρο στο βαθμό που μπορεί να το επιτύχει.

ΑΚΡΑΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΜΗΤΕΡΑΣ

Η Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 21-22) αναφέρει πέντε (5) ακραίους τύπους μητέρας οι οποίοι επιδρούν αρνητικά στην ανατροφή του παιδιού και στην σχέση του με την ίδια.

Ο πρώτος τύπος είναι αυτός της ψυχρής μητέρας, η οποία ασχολείται με την υγιεινή και φροντίδα του παιδιού της, χωρίς όμως να περιβάλλει τις φροντίδες της με ζεστασιά και τρυφερότητα.

Ο δεύτερος τύπος είναι αυτός της μητέρας που ανδροφέρνει, φέρνοντας έτσι και δεύτερη ανδρική ψυχολογία στο σπίτι, κάτι που το παιδί δεν έχει ανάγκη· ενώ έχει ανάγκη από μια πατρική ή μια μητρική μορφή για την καλύτερη ανάπτυξή του.

Ο τρίτος τύπος είναι αυτός της μητέρας η οποία δεν έχει αποδεχθεί το γεγονός της απόκτησης του παιδιού της, στην ηλικία που βρίσκεται.

Συνήθως τέτοιου είδους μητέρα είναι η μητέρα της οποίας το παιδί ήρθε απρογραμματίιστα και σε νεαρή ηλικία, στερώντας της έτσι τα ενδιαφέροντα και τις ασχολίες της, με αποτέλεσμα την αρνητική της ψυχολογία και στάση προς αυτό.

Ο τέταρτος τύπος είναι ο τύπος της διανοούμενης μητέρας. Η μητέρα αυτή είναι τόσο απασχολημένη με τα ενδιαφέροντα και τις δραστηριότητές της και μετά βίας αφιερώνει λίγο χρόνο στη φροντίδα των παιδιών της.

Και ο πέμπτος τύπος μητέρας είναι η μητέρα που δημιουργεί στενή σχέση με το παιδί της, η οποία χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της εξάρτησης.

Η μητέρα αυτή είναι συνήθως απογοητευμένη από το γάμο της και τη σχέση με τον άνδρα της και προσπαθεί να καλύψει τα κενά της δημιουργώντας στενή σχέση με τα παιδιά της.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι πέντε τύποι μητέρας που αναφέρθηκαν χαρακτηρίζονται ως βλαβεροί και επιζήμιοι για την ανατροφή και ανάπτυξη των παιδιών.

ΠΕΡΙ ΜΗΤΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

Η σχέση μητέρας και παιδιού είναι μια σχέση που έχει μελετηθεί πολύ από την επιστήμη της ψυχολογίας για τις επιδράσεις που ασκεί στη ψυχολογία του παιδιού, στη συμπεριφορά του, στην πνευματική και κοινωνική ανάπτυξή του, στις σχέσεις του με τ' αδέρφια του, στη δημιουργία φιλιών και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του γενικότερα.

Η μητέρα είναι το πρώτο πρόσωπο με το οποίο το παιδί αναπτύσσει ισχυρό δεσμό, αλλά και το πρώτο με το οποίο συγκρούεται.

Η σχέση μητέρας - παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί είναι η πρώτη σχέση που δημιουργεί το παιδί και λαμβάνει χώρα όχι μόνο τα πρώτα χρόνια της ζωής του που είναι πολύ σημαντικά για την ψυχική και συναισθηματική του ανάπτυξη, αλλά υπάρχει όσο η μητέρα ζει.

Από την πρώτη αυτή σχέση το παιδί αποκτά την αντίληψη του εαυτού του, του κόσμου και ακόμη μαθαίνει τρόπους αντιμετώπισης δυσκολιών και συμπεριφοράς προς τους συνανθρώπους του.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 122) το είδος της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ μητέρας και παιδιού, εξαρτάται από τον χαρακτήρα της, τις γνώσεις της γύρω από θέματα ψυχολογίας και τη ψυχική της κατάσταση.

Έτσι αν η ψυχική της υγεία είναι καλή, τότε θ' αναπτύξει σωστή συμπεριφορά απέναντι στο παιδί της και θα δημιουργήσει ανάμεσά τους μια σχέση ισορροπίας, ενώ αν η ψυχική της υγεία είναι διαταραγμένη, τότε δεν θα μπορέσει να δημιουργήσει με το παιδί της μια σχέση ωφέλιμη και ισορροπημένη. Επιπλέον για να μπορεί η μητέρα ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις του ρόλου της, εκτός από καλή ψυχική υγεία και γνώσεις ψυχολογίας, πρέπει να γνωρίζει καλά τον εαυτό της, να έχει υπομονή και τον έλεγχο των αντιδράσεών της σε δύσκολες καταστάσεις.

Η Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 23) αναφέρει ότι για την καλή αγωγή του παιδιού η μητέρα πρέπει να αποβάλλει από τη συμπεριφορά της την υπερβολή και να την αντικαταστήσει με το μέτρο.

Ακόμη η συμπεριφορά της μητέρας προς το παιδί της πρέπει να διακρίνεται από σταθερότητα και ωριμότητα, έστω και αν αντιμετωπίζει δύσκολες

καταστάσεις, είτε στο χώρο της εργασίας της - αν εργάζεται - είτε στο χώρο του σπιτιού της με τα συγγενικά της πρόσωπα.

Ακόμη η συγγραφέας δίνει έμφαση στη δημιουργία οικογενειακής ατμόσφαιρας από μέρους της μητέρας, η οποία θα χαρακτηρίζεται από ηρεμία, συνεργασία και αγάπη μεταξύ των μελών της, θέτοντας έτσι τα θεμέλια για τη δημιουργία της υγιούς προσωπικότητας του παιδιού.

Όσον αφορά και τους δυο γονείς, η κ. Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 24) τονίζει ότι δεν πρέπει να «πέσουν» στη παγίδα των γονεϊκών τους ρόλων, με την έννοια του περιορισμού της ζωής τους σε δραστηριότητες που συνδέονται αποκλειστικά με τα καθήκοντα των ρόλων τους.

Οι γονείς πρέπει να συνεχίσουν ν' ασχολούνται με τα ενδιαφέροντά τους, με τη ψυχολογία τους, με τη μόρφωση και πνευματική τους ανάπτυξη, ώστε να είναι ικανοί ν' αναπτύξουν ισορροπία ανάμεσα στους ρόλους και στα καθήκοντά τους, γεγονός που βοηθά και την καλύτερη λειτουργία τους σαν γονείς.

Όσον αφορά το ρόλο του πατέρα τονίζεται ότι η συστηματική και ενεργητική εμπλοκή του στην ανατροφή των παιδιών, δρα θετικά στη σχέση του με τα παιδιά του, με τη γυναίκα του, αλλά κυρίως στη σχέση της μητέρας με τα παιδιά της, λόγω της ψυχικής και σωματικής της ξεκούρασης, μιας και δεν είναι πλέον μόνη στο δύσκολο έργο της ανατροφής των παιδιών της.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι και για τους δυο γονείς, αλλά κυρίως για τη μητέρα η καλή ψυχική της υγεία, οι γνώσεις της περί παιδικής ψυχολογίας, η γνώση και ο έλεγχος του εαυτού της και το μέτρο στη συμπεριφορά της είναι παράγοντες που ευνοούν τη δημιουργία θετικής σχέσης ανάμεσα στην ίδια και στα παιδιά της.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι η τάση που ενθαρρύνει τη συστηματική και ενεργητική συμμετοχή του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών επιδρά θετικά στις σχέσεις μεταξύ πατέρα - παιδιού, μητέρας παιδιού και μητέρας - πατέρα.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΥΣΚΟΛΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΜΗΤΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ

Οι κυριότεροι παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου στη σύγχρονη κοινωνία, είναι οι εξής:

1. Οι γονείς κατά κανόνα δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένοι και εφοδιασμένοι για την άσκηση των γονικών τους ρόλων και την ανταπόκριση τους στις υποχρεώσεις τους, με αποτέλεσμα να κάνουν λανθασμένους χειρισμούς στην αγωγή των παιδιών τους, οι οποίοι επηρεάζουν σημαντικά την ανάπτυξη και μετέπειτα εξέλιξή τους ως άτομα και ως μέλη της κοινωνίας.

2. Οι οικονομικές ανάγκες της σύγχρονης οικογένειας παρουσιάζονται αυξημένες, κυρίως λόγω των απαιτήσεων των παιδιών για καλύτερη μόρφωση και ρουχισμό, γεγονός που αναγκάζει τον άνδρα και πατέρα της σημερινής εποχής να εργάζεται σκληρά και ν' αφιερώνει στην εργασία του πολλές ώρες της ημέρας, αφήνοντας μόνη τη μητέρα στο έργο της ανατροφής των παιδιών τους, επιβαρύνοντας έτσι περισσότερο τους ώμους της, σύμφωνα με την Κ. Οσβαλτ (σελ 203).

3. Η μητέρα πολλές φορές μεγαλώνει μόνη τα παιδιά της, χωρίς τη βοήθεια του συζύγου της όπως προαναφέρθηκε, αλλά συχνά και χωρίς τη βοήθεια γιαγιάδων και παππούδων, οι οποίοι μένουν σε δικό τους σπίτι και σε πολλές περιπτώσεις και σε άλλη πόλη, με αποτέλεσμα το έργο της ανατροφής των παιδιών της να βαρύνει μόνο τους δικούς της ώμους, γεγονός που την κουράζει ψυχικά.

4. Η σημερινή μητέρα συνήθως εργάζεται είτε για οικονομικούς λόγους, είτε για προσωπικούς λόγους, καλύπτοντας ανάγκες, εκπληρώνοντας στόχους και ολοκληρώνοντας την προσωπικότητά της, με αποτέλεσμα να αισθάνεται μερικές φορές ότι δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις υποχρεώσεις που συνεπάγονται ο μητρικός και επαγγελματικός της ρόλος, με απώτερο αποτέλεσμα να αισθάνεται διχασμένη για τις επιλογές της, αλλά και να αισθάνεται ενοχές που παραμελεί τα καθήκοντά της ως μητέρα.

5. Οι παραδοσιακές μέθοδοι ανατροφής δεν αποδίδουν πια, μιας και τα παιδιά δεν δέχονται πλέον παθητικά τις απαιτήσεις των γονιών τους, προβάλλοντας βέτο και ζητώντας την συζήτηση των ιδεών και απόψεών τους, όπως αναφέρει η Κ. Οσβαλτ (σελ. 203).

Αποτέλεσμα της μη αποδοτικότητας των παραδοσιακών μεθόδων ανατροφής, τις οποίες γνωρίζουν οι σύγχρονοι γονείς, είναι να μην ξέρουν πως θα αναθρέψουν τα παιδιά τους γιατί από τη μια οι αυταρχικές μέθοδοι

ανατροφής δεν αποδίδουν πια, ενώ τις δημοκρατικές δεν ξέρουν πως να τις εφαρμόσουν ικανοποιητικά.

6. Ο γάμος και η δημιουργία οικογένειας δεν αποτελούν πλέον τον κύριο σκοπό της ζωής της γυναίκας η οποία αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στις παραδόσεις του παρελθόντος και στις τάσεις του παρόντος, όσον αφορά τη δημιουργία οικογένειας, αλλά και το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασης και σταδιοδρομίας.

Αποτέλεσμα της αμφιταλάντευσης της είναι να δυσκολεύεται ν' αποφασίσει για το αν και πότε θα δημιουργήσει οικογένεια, αλλά και για το ποιος θα είναι ο ρόλος της σ' αυτήν.

7. Σήμερα ο θεσμός της οικογένειας και της προσφοράς της στον άνθρωπο και στην κοινωνία βρίσκεται υπό αμφισβήτηση, γεγονός που λειτουργεί ανασταλτικά στη δημιουργία και ικανοποιητική λειτουργία της.

8. Σήμερα εκτός από το θεσμό της οικογένειας βρίσκονται υπό αμφισβήτηση και οι αξίες της κοινωνίας, γεγονός που σημαίνει αλλαγές στα ισχύοντα πρότυπα και αξίες, με αποτέλεσμα τα παιδιά των σύγχρονων γονιών να ανατρέφονται με πρότυπα, αξίες, ιδέες και αρχές που δεν είναι ξεκάθαρα διαμορφωμένες.

9. Η κοινωνία δεν βοηθά επαρκώς τη μητέρα στο ρόλο της, γιατί δεν φροντίζει να της εξασφαλίσει μ' επάρκεια υλικοτεχνική υποδομή (π.χ. παιδικούς σταθμούς) για τη φύλαξη των παιδιών της, ανεξαρτήτως του αν εργάζεται ή όχι, μια και τα παιδιά χρειάζονται τη συναναστροφή με τους συνομηλίκους τους, καθώς και την παροχή των ερεθισμάτων που προσφέρει το περιβάλλον του παιδικού σταθμού.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι παράγοντες που δυσκολεύουν το έργο της μητέρας διακρίνονται κυρίως σε προσωπικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς, οι οποίοι με τον τρόπο τους επηρεάζουν τη λειτουργία της οικογένειας, αλλά και το έργο της ανατροφής των παιδιών.

Για την αντιμετώπιση των παραγόντων που δυσκολεύουν το έργο της μητέρας απαιτούνται ευελιξία, ικανότητες και σθένος από μέρος της, αλλά και από τον πατέρα, που πρέπει να τη βοηθά στο έργο της, καθώς και ενδιαφέρον και φροντίδα από μέρος της κοινωνίας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της σύγχρονης μητέρας και οικογένειας.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΓΟΝΙΩΝ - ΠΑΙΔΙΩΝ

Αδικαιολόγητες Προσδοκίες

Συνήθως οι γονείς υποστηρίζουν πως η μόνη προσδοκία που έχουν από τα παιδιά τους, είναι να γίνουν χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία, καλύπτοντας στην πραγματικότητα τις βαθύτερες προσδοκίες τους.

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1979, σελ. 19-20) οι περισσότεροι γονείς προσδοκούν από τα παιδιά τους να πετύχουν ότι δεν κατάφεραν οι ίδιοι, πραγματοποιώντας μέσω αυτών τα όνειρά τους, έστω και καθυστερημένα, χωρίς να υπολογίζουν τις επιθυμίες και τα όνειρα των παιδιών τους.

Αποτέλεσμα των αδικαιολόγητων προσδοκιών των γονιών, είναι η δημιουργία συγκρούσεων με τα παιδιά τους και η δυσκολία στην επικοινωνία και στις σχέσεις τους.

Αδικαιολόγητες Απαιτήσεις

Συχνά οι γονείς περιμένουν από τα παιδιά τους περισσότερα απ' όσα θα έπρεπε και ίσως περισσότερα απ' όσα μπορούν να δώσουν.

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1979, σελ. 20) οι γονείς απαιτούν από τα παιδιά τους την τελειότητα, την εργατικότητα και την τυφλή υπακοή, ενδιαφερόμενοι κυρίως για την προσωπική τους ησυχία και άνεση παραμελώντας τις ανάγκες αυτών.

Υπερβολική Αγάπη

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1979, σελ. 16-18) η έκφραση υπερβολικής αγάπης προς το παιδί το «πνίγει» και βάζει φραγμούς στην προσωπική του ανάπτυξη και εξέλιξη.

Ιδίως όταν η αγάπη χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία του εγωισμού και της κυριαρχίας, τότε το παιδί ζημιώνεται και αυτό γιατί οι γονείς παραβλέπουν τις ανάγκες του, ικανοποιώντας τις δικές τους.

Υπερβολική Ανησυχία

Ο Ρ. Ντράϊκωρς (1979, σελ. 18-19) αναφέρει ότι η υπερβολική ανησυχία των γονιών για την υγεία και ευημερία του παιδιού τους βλάπτει παρά ωφελεί.

Οι γονείς με χαμηλή αυτοπεποίθηση για τις ικανότητές τους ν' αντιμετωπίζουν δύσκολες καταστάσεις, μέσω της υπερβολικής τους ανησυχίας για το παιδί, θα του καλλιεργήσουν το αίσθημα ότι δεν είναι ικανό ν' αντιμετωπίζει δυσκολίες, μειώνοντας έτσι την αυτοπεποίθησή του στο ελάχιστο.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι αδικαιολόγητες προσδοκίες και απαιτήσεις των γονιών από τα παιδιά τους, καθώς και η έκφραση υπερβολικής αγάπης και ανησυχίας απέναντί της, αποτελούν αιτίες σύγκρουσης γονιών και παιδιών μια και τα τελευταία έχουν τα δικά τους όνειρα και προσδοκίες από τη ζωή, γεγονός που αντιτίθεται στις αδικαιολόγητες προσδοκίες και απαιτήσεις των γονιών τους απ' αυτά.

Ακόμη τα παιδιά αισθάνονται την ανάγκη για ανεξαρτησία και αυτονομία στη σκέψη, συμπεριφορά και δράση τους, γεγονός το οποίο κι αυτό αντιτίθεται στην έκφραση υπερβολικής αγάπης και ανησυχίας από μέρους των γονιών.

Αποτέλεσμα αυτών των διαφορών και της σύγκρουσης που συνεπάγονται μεταξύ τους, είναι το «πάγωμα» των οικογενειακών σχέσεων και η αναζήτηση ευκαιριών από μέρους των παιδιών να δημιουργήσουν το δικό τους νοικοκυριό, απομακρυνόμενα από το πατρικό τους σπίτι, διαμορφώνοντας τη ζωή τους με τα δικά τους κριτήρια και πρότυπα.

ΛΑΘΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Ε. Heffner (1978, σελ. 48) ορίζει ως ανατροφή τη διαδικασία εκμάθησης τρόπου ζωής στο παιδί, τέτοιου ώστε να μπορεί να ζει με τους συνανθρώπους του χωρίς να παραβιάζει τις ανάγκες τους, αλλά και να παραμελεί τις δικές του.

Στην εγκυκλοπαίδεια Υδρία (Τόμος 8ος, σελ. 61) η ανατροφή ορίζεται ως «διατροφή / διαπαιδαγώγηση / μόρφωση».

(Παιδαγ.) Η διαπαιδαγώγηση του παιδιού από τους γονείς αποτελεί βασικό παράγοντα για τον ψυχισμό, την προσωπικότητα και το χαρακτήρα του ατόμου».

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ότι η αυταρχική μέθοδος αγωγής δεν αποδίδει πια και ακόμη κρίνεται ως βλαβερή για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Οι γονείς γνωρίζουν ότι η δημοκρατική μέθοδος αγωγής είναι καλύτερη μέθοδος αγωγής, αλλά δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένοι για ν' αντιμετωπίσουν τα παιδιά τους ως ίσο προς ίσο και να φερθούν ανάλογα.

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1979, σελ. 109-151) τα πιο συνηθισμένα λάθη στην αγωγή του παιδιού, είναι τα εξής:

Το παραχάϊδεμα του παιδιού

Η έννοια του παραχάϊδέματος συνδέεται με την έννοια της υπερβολής στην φροντίδα του παιδιού.

Το παραχάϊδεμένο παιδί προφυλάσσεται από δυσάρεστες εμπειρίες, τις οποίες αντιμετωπίζουν οι γονείς του αντί γι' αυτό, με αποτέλεσμα τη σταδιακή απροθυμία και ανικανότητά του να εκτελεί ικανοποιητικά τα καθήκοντά του, να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του και ν' αντιμετωπίζει δυσκολίες.

Επιπλέον το παραχάϊδεμα εμποδίζει την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και την ικανοποιητική κοινωνική προσαρμογή του.

Η έλλειψη αγάπης

Τα παιδιά τα οποία μεγαλώνουν χωρίς αγάπη, είναι συνήθως αυτά που γεννιούνται χωρίς τη θέληση των γονιών τους.

Αυτά τα παιδιά όπως και τα κακομαθημένα - των οποίων οι γονείς δεν ενδίδουν στις συνεχείς απαιτήσεις τους - πιστεύουν πως οι γονείς τους δεν τ' αγαπούν και νιώθουν παραμελημένα.

Ακόμη τα παιδιά τα οποία μεγαλώνουν χωρίς την αγάπη των γονιών τους, προσαρμόζονται στον περίγυρό τους επιφανειακά, όμως ουσιαστικά ούτε προσαρμόζονται, ούτε δέχονται τον κώδικα συμπεριφοράς και σε συνδυασμό με

την κακομεταχείρισή τους (σωματική ή ψυχολογική), οδηγούνται σε παραβατική και εγκληματική συμπεριφορά.

Η υπερβολική αφοσίωση

Η υπερβολική αφοσίωση βλάπτει γιατί δεν προετοιμάζει το παιδί για τις πραγματικές συνθήκες της ζωής, οι οποίες είναι τελείως διαφορετικές, απ' αυτές που γνωρίζει στο οικογενειακό του περιβάλλον.

Ακόμη η υπερβολική έκφραση τρυφερότητας προς το παιδί, μπορεί να προκαλέσει την πρόωρη σεξουαλική του ανάπτυξη και ενδιαφέρον.

Η αφαίρεση της τρυφερότητας

Πολλοί γονείς πιστεύουν ότι η συγκρατημένη τρυφερότητα αποτελεί τη μοναδική αποτελεσματική μέθοδο αγωγής του παιδιού.

Αποτέλεσμα αυτής της τακτικής είναι η συγκράτηση και όχι η εκμηδένιση - όπως υποθέτουν οι γονείς - των παρορμητικών τάσεων του παιδιού, σε μια προσπάθεια να κερδίσει την αγάπη τους.

Βλαβερή συνέπεια αυτής της μεθόδου αγωγής, είναι να συνειδητοποιήσει το παιδί πόσο ασήμαντο και εξαρτημένο είναι από τους γονείς του και να πληγωθεί γι' αυτό.

Βέβαια ορισμένες φορές είναι αναπόφευκτο, αλλά και απαραίτητο να εκφράσουν οι γονείς τη δυσαρέσκειά τους προς το παιδί, η οποία όμως θα πρέπει να σχετίζεται με τη πράξη του και όχι με το πρόσωπό του· διαχωρισμός απαραίτητος και σημαντικός για τη διατήρηση της αξίας του.

Η αγωνία

Η ανησυχία και η αγωνία των γονιών για τους κινδύνους που απειλούν τα παιδιά τους, δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται από υπερβολή και συνεχείς συμβουλές για την ασφάλειά τους.

Η τρομοκράτηση του παιδιού

Οι γονείς αγωνιώντας για τους κινδύνους που απειλούν τα παιδιά τους, τους μεγαλοποιούν, με σκοπό να τα προετοιμάσουν καλύτερα για την ζωή, μην υπολογίζοντας ότι η τακτική αυτή οδηγεί το παιδί κατευθείαν στον κίνδυνο που πρέπει ν' αποφύγει.

Ακόμη οι γονείς τρομοκρατούν τα παιδιά τους, για να δείξουν καλή συμπεριφορά.

Υπερβολική επίβλεψη

Η υπερβολική επίβλεψη του παιδιού από τους γονείς του, εμποδίζει την ανάπτυξη της ανεξαρτησίας και των πρωτοβουλιών του.

Τα πολλά λόγια

Τα λόγια όταν σχετίζονται με την εκπαίδευση του παιδιού, πρέπει να στοχεύουν στη διέγερση και υποβοήθηση της απασχόλησής του και όχι στη ζημίωση το ίδιου και των ικανοτήτων του.

Η αδιαφορία

Οι γονείς πρέπει να παρεμβαίνουν όσο το δυνατό λιγότερο στις ασχολίες του παιδιού με σκοπό τη συσσώρευση ποικίλων εμπειριών από αυτό, προσέχοντας όμως να μην εκδηλώνουν αδιαφορία για το πρόσωπό του, πληγώνοντας έτσι τα αισθήματά του και καθυστερώντας την ανάπτυξή του.

Η παρακίνηση με τη μορφή της πίεσης

Η παρακίνηση, η ενθάρρυνση, είναι η ώθηση που χρειάζεται το παιδί για ν' ασχοληθεί με κάποια δραστηριότητα.

Η πίεση όμως πρέπει ν' αποφεύγεται, εκτός και αν σχετίζεται με τη διαβίωση του παιδιού.

Η απόσπαση υποσχέσεων

Η απόσπαση υποσχέσεων είναι μέθοδος αγωγής που χρησιμοποιείται συχνά από τους γονείς.

Σύμφωνα μ' αυτή τη μέθοδο το παιδί υπόσχεται να δείξει καλύτερη συμπεριφορά την επόμενη φορά, σε μια προσπάθεια να γλιτώσει τη τιμωρία, ενώ την αμέσως επόμενη στιγμή ξεχνά την υπόσχεσή του και επαναλαμβάνει τη κακή συμπεριφορά του.

«Βάλε τα δυνατά σου»

Όταν οι γονείς λένε στο παιδί «βάλε τα δυνατά σου», αυτό καταλαβαίνει ότι δεν θα έπρεπε να είναι τόσο αδύναμο και ότι πρέπει να χρησιμοποιεί περισσότερο τη δύναμη της θέλησής του για να τα καταφέρει με το αντικείμενο που ασχολείται.

Η μέθοδος είναι καταστρεπτική γιατί ενισχύει την άποψη του παιδιού ότι είναι αδύναμο και επιπλέον δεν κάνει καμία προσπάθεια να βελτιώσει τη συμπεριφορά του.

Η αντεκδίκηση

Σχεδόν όλοι οι γονείς χρησιμοποιούν μέθοδο της ανταμοιβής και της τιμωρίας στην αγωγή των παιδιών τους, ακόμη και αν γνωρίζουν ότι δεν είναι αποτελεσματική.

Οι γονείς εκμεταλλευόμενοι την εξουσία τους ανταμοιβούν ή τιμωρούν το παιδί ανάλογα με τη συμπεριφορά του, πετυχαίνοντας προσωρινά την εκδήλωση της επιθυμητής συμπεριφοράς απ' αυτό.

Οι γονείς οι οποίοι συνηθίζουν να χρησιμοποιούν τη μέθοδο της αντεκδίκησης δημιουργούν εμπόλεμη κατάσταση στο σπίτι τους, η οποία δεν ωφελεί ούτε τα παιδιά τους, ούτε τους ίδιους.

Η επιμονή στη τυφλή υπακοή

Σε ορισμένες περιπτώσεις η υπακοή και η άμεση ανταπόκριση του παιδιού στα λόγια των γονιών του είναι απαραίτητη, ιδιαίτερα όταν η ασφάλειά του κινδυνεύει.

Όμως η επιμονή των γονιών στη τυφλή υπακοή και άμεση ανταπόκριση του παιδιού στις επιθυμίες τους, βλάπτει παραγνωρίζοντας ότι το παιδί έχει τις δικές του ιδέες, σκέψεις και απόψεις που πρέπει ν' αναπτυχθούν, έτσι ώστε ν' αναπτυχθεί και το ίδιο.

Η γκρίνια

Η γκρίνια δεν προσφέρει καμιά θετική επίδραση στη συμπεριφορά του παιδιού, αντιθέτως ενισχύει την αντίσταση και ανυπακοή του στις επιθυμίες των γονιών του.

Η ανακάλυψη λαθών

Η τακτική της ανακάλυψης λαθών όταν συνοδεύεται από το στοιχείο της παρέμβασης των γονιών και της υποτίμησης του παιδιού, είναι λανθασμένη γιατί εμποδίζει την ανάπτυξή του μειώνοντας τις δυνατότητές του, αλλά και τη θέλησή του να βελτιώσει τη συμπεριφορά του.

Η υποτίμηση

Αρκετά συχνά οι γονείς χρησιμοποιούν την τακτική της υποτίμησης με σκοπό να «κόψουν» τη κακή συνήθεια ή συμπεριφορά του παιδιού τους, αγνοώντας ότι η τακτική αυτή φέρνει τ' αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Η δρακόντεια αυστηρότητα

Η πολιτική της δρακόντειας αυστηρότητας εμποδίζει την ανάπτυξη του κοινωνικού ενδιαφέροντος του παιδιού, ενώ αναπτύσσει το συναίσθημα της αδυναμίας, της αδιαφορίας και της κακής διάθεσής του προς τους γονείς του.

Η ταπείνωση

Η μέθοδος της ταπείνωσης χρησιμοποιείται από τους γονείς για την καταστολή της αντίστασης και κακής συμπεριφοράς του παιδιού τους.

Με τη μέθοδο αυτή το παιδί νιώθει ταπεινωμένο και εξαπολύει σιωπηλά σωρό από κατηγορίες και απειλές προς τους γονείς του και επιπλέον εκπαιδεύεται στη ψευδευλάβεια και στην υποκρισία για να τους ξεγελάσει.

Η σωματική τιμωρία

Η σωματική τιμωρία ή αλλιώς «ξύλο» τείνει σε αχρηστία, ωστόσο χρησιμοποιείται ακόμη.

Το «ξύλο» έχει ως σκοπό τη τιμωρία του παιδιού για κάποια κακή πράξη που διέπραξε και την αποφυγή επανάληψης της συμπεριφοράς του.

Αν και προσωρινά ο σκοπός επιτυγχάνεται, μακροπρόθεσμα η τακτική αποτυγχάνει· επιπλέον κάθε φορά που το παιδί τιμωρείται με τη μέθοδο του «ξύλου», αισθάνεται και αναπτύσσει το συναίσθημα του μίσους και της οργής εναντίον των γονιών του, που βιαιοπραγούν επάνω του.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των λανθασμένων μεθόδων αγωγής σχετίζονται είτε με το στοιχείο της υπερβολής, είτε με το στοιχείο της στέρξης.

Οι μέθοδοι αυτοί πρέπει ν' αποφεύγονται γιατί περισσότερο βλάπτουν, παρά ωφελούν και αυτό φαίνεται μακροπρόθεσμα στη προσωπικότητα και συμπεριφορά του ατόμου προς τους συνανθρώπους του και τη ζωή.

ΣΩΣΤΟΙ ΧΕΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Οι γονείς με τις μεθόδους που χρησιμοποιούν για την αγωγή των παιδιών τους, επηρεάζουν σημαντικά την ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Στο κείμενο που προηγήθηκε (62-68) αναφέρθηκαν οι λανθασμένοι χειρισμοί στην αγωγή του παιδιού που χρησιμοποιούν οι γονείς, ενώ στο

κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζεται η αντικατάσταση ορισμένων από αυτούς, από σωστούς.

Ενδεικτικά:

- Το παραχάϊδεμα του παιδιού, αντικαθίσταται από το μέτρο στη φροντίδα του.
- Η έλλειψη αγάπης, αντικαθίσταται από την έκφραση αγάπης, χωρίς το στοιχείο της στέρησης.
- Η υπερβολική αφοσίωση, η υπερβολική τρυφερότητα και η υπερβολική επίβλεψη, αντικαθίστανται από την αφοσίωση, τη τρυφερότητα και την επίβλεψη χωρίς το στοιχείο της υπερβολής.
- Η αφαίρεση τρυφερότητας, αντικαθίσταται από τη τρυφερότητα.
- Η αγωνία και η τρομοκράτηση του παιδιού, αντικαθίστανται από την ηρεμία και την έμπνευση του αισθήματος της ασφάλειας στο παιδί.
- Τα πολλά λόγια αντικαθίστανται από τον έλεγχο, τη σκέψη και την ωριμότητα στη συμπεριφορά των γονιών.
- Η αδιαφορία, αντικαθίσταται από το ενδιαφέρον σε βαθμό που δεν βλάπτει.
- Η τακτική της ανταμοιβής και της τιμωρίας, αντικαθίσταται από τη διατύπωση των φυσικών και λογικών συνεπειών των πράξεων του παιδιού, έτσι ώστε το παιδί εκδηλώνοντας κακή συμπεριφορά να είναι έτοιμο ν' αναλάβει τις ευθύνες του.
- Η γκρίνια, η ταπείνωση, η υποτίμηση και η ανακάλυψη λαθών (με την έννοια που έχει δοθεί) αντικαθίστανται από τον αυτοέλεγχο των γονιών και τη σιωπή μέχρι να τον επιτύχουν.
- Η δρακόντεια αυστηρότητα, αντικαθίσταται από τη με μέτρο παροχή ελευθερίας στο παιδί.

Θετική επίδραση στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στη συμπεριφορά του, ασκούν η τακτική της ενθάρρυνσης, η σταθερότητα στη συμπεριφορά των γονιών, η αποφυγή εμπλοκής τους σε πόλεμο με το παιδί τους, η προσοχή και η αναγνώριση της αξίας του παιδιού, η αφιέρωση χρόνου και η εκδήλωση ενδιαφέροντος για τις δραστηριότητες του παιδιού, η χρήση δημοκρατικών διαδικασιών στην αγωγή του και στη λειτουργία της οικογένειας.

Σύμφωνα με τον Ρ. Ντράϊκωρς (1980, σελ. 41) η ανατροφή του παιδιού, πρέπει να διέπεται από ορισμένες βασικές αρχές:

- «1. Ο γονιός θα πρέπει να κατανοήσει το παιδί και το σκοπό της αρνητικής του συμπεριφοράς.
2. Η σχέση ανάμεσα στο γονιό και στο παιδί θα πρέπει πάντα να βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό.
3. Ο γονιός θα πρέπει να είναι σταθερός και καλός, μια και η σταθερότητα δείχνει σεβασμό για τον εαυτό του και η καλοσύνη δείχνει σεβασμό για το παιδί.
4. Ο γονιός θα πρέπει να εκτιμά το παιδί όπως είναι. Πρέπει ν' αναζητάει και να δίνει έμφαση στα θετικά του σημεία. Ακόμη πρέπει να περνάει περισσότερη ώρα ενθαρρύνοντας, παρά διορθώνοντας το παιδί.
5. Ο γονιός πρέπει να έχει το θάρρος να ζει με τις δικές του ανεπάρκειες. Θα πρέπει να παραδεχθεί και τον εαυτό του και το παιδί του, έτσι όπως είναι.
6. Περισσότερα έργα και λιγότερα λόγια. Οι φυσικές και λογικές συνέπειες που διδάσκουν το σεβασμό για την τάξη, πρέπει ν' αντικαταστήσουν την αμοιβή και την τιμωρία.
7. Αν υπάρχει μια κακή αρνητική σχέση, οι γονείς πρέπει να έχουν την υπομονή και να διαθέτουν χρόνο για τις διορθωτικές προσπάθειες. Για την καλλιέργεια αμοιβαίων ικανοποιητικών ανθρώπινων σχέσεων χρειάζεται προσπάθεια. Αυτή η προσπάθεια όμως αξίζει το κόπο».

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η αγωγή ενός παιδιού είναι δύσκολο έργο και απαιτεί την καλή ψυχική και πνευματική υγεία και ανάπτυξη των γονιών, καθώς και γνώσεις παιδικής ψυχολογίας, όπως επίσης και χρόνο και διάθεση απασχόλησής τους με το παιδί τους.

Οι λανθασμένες τακτικές αγωγής οι οποίες δημιουργούν προβλήματα στη ψυχολογία και συμπεριφορά του παιδιού, μπορούν ν' αντικατασταθούν από σωστές, αν οι γονείς δείξουν καλή διάθεση και αφιερώσουν χρόνο για την εκμάθησή τους, είτε μελετώντας τα κατάλληλα βιβλία, είτε απευθυνόμενοι σε ειδικούς και οργανισμούς που ασχολούνται με το αντικείμενο της επιμόρφωσης γονέων και αγωγής παιδιών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Το φαινόμενο της συστηματικής και εξωσπιτικής εργασίας της γυναίκας εμφανίστηκε με μεγάλη συχνότητα τις τελευταίες δεκαετίες και προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις οι οποίες προέρχονταν και από τη πλευρά των γυναικών, αλλά κυρίως από τη πλευρά των ανδρών.

Έτσι μια μερίδα ανδρών πιστεύουν και υποστηρίζουν την άποψη ότι η γυναίκα και ιδιαίτερα η «δική» τους η γυναίκα δεν πρέπει να εργάζεται, γιατί οι ίδιοι είναι άξιοι να της προσφέρουν μια άνετη ζωή.

Αυτού του είδους οι άντρες είτε από την αρχή της γνωριμίας τους, είτε πριν τη σύναψη του γάμου, βάζουν τη μέλλουσα γυναίκα τους αντιμέτωπη με το δίλημμα ανάμεσα στη συνέχιση της εργασίας τους (εφόσον εργάζεται) και στην αφοσίωσή τους στη νέα οικογένεια.

Στην άλλη πλευρά βρίσκονται οι άνδρες οι οποίοι υποστηρίζουν το φαινόμενο της εργασίας της γυναίκας, κυρίως για λόγους οικονομικούς, αλλά και για λόγους προσωπικής ανάπτυξης και κάλυψης των αναγκών της.

Οι λόγοι που ωθούν μια γυναίκα να εργασθεί - εκτός του οικονομικού - σχετίζονται με τα οφέλη που αποκομίζουν απ' την άσκησή της: συγκεκριμένα η γυναίκα μέσω της εργασίας αποκτά αυτονομία, οικονομική ανεξαρτησία, διευρύνει τα ενδιαφέροντά της, αναπτύσσεται πνευματικά και ολοκληρώνει την προσωπικότητά της.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 104) οι παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά την απόφαση της γυναίκας για το αν θα συνεχίσει ή όχι να εργάζεται μετά το γάμο, είναι το είδος της δουλειάς που ασκεί, οι συνθήκες εργασίας της και η αμοιβή της εργασίας της.

Σύμφωνα με την συγγραφέα (ο.π., σελ. 124) οι εκπρόσωποι του ανδρικού φύλου, οι λεγόμενοι «υπερασπιστές» της οικογένειας υποστηρίζουν ότι η γυναίκα δεν πρέπει να εργάζεται και κατηγορούν την εργαζόμενη για την κρίση που μαστίζει την ελληνική οικογένεια αποδίδοντάς της όλες τις ευθύνες, μη παρατηρώντας ή μη παραδεχόμενοι ότι η χαλάρωση των δεσμών της οικογένειας, οφείλεται στην αλλαγή της δομής της κοινωνίας και όχι στην εργασία της γυναίκας.

Οι λόγοι για τους οποίους οι «υπερασπιστές» της οικογένειας διασφημίζουν το φαινόμενο της εργασίας σχετίζονται με τη χαλάρωση των δεσμών της οικογένειας και την αποδιοργάνωσή της, ενώ οι πραγματικές αιτίες είναι βαθύτερες.

Σύμφωνα με την Κ. Οσβαλτ (σελ. 288) η απροθυμία των ανδρών για την εργασία της γυναίκας σχετίζεται:

- α. Με το πλήγμα που δέχεται ο ανδρικός εγωισμός από την εργασία της και
- β. Με το φόβο ότι το γυναικείο εργατικό δυναμικό θα καταλάβει τις δικές τους θέσεις εργασίας, σε κρίσιμες οικονομικές περιόδους και αυτό γιατί αμείβεται χαμηλότερα από το ανδρικό εργατικό δυναμικό.

Όμως όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 294-295) παρά τα εμπόδια και τις προκαταλήψεις εναντίον της εργασίας της γυναίκας, ένα ποσοστό γυναικών εργάζεται ασχολούμενο κυρίως με τα λεγόμενα «γυναικεία» επαγγέλματα, διαχωρισμός που προκύπτει από τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας και από τη διαφορετική αντιμετώπιση των δυο φύλων.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι το ποσοστό των ανδρών που εναντιώνεται στην εργασία της γυναίκας προβάλλει επιφανειακές δικαιολογίες κατά αυτής, καλύπτοντας τις βαθύτερες αιτίες της εναντίωσής τους.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι υπάρχει και ποσοστό ανδρών που δέχεται το φαινόμενο της εργασίας της γυναίκας, είτε για οικονομικούς λόγους, είτε γιατί πιστεύει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς της μέσω της εργασίας, καθώς και στο δικαίωμά της να εργασθεί.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 106-107) στη σημερινή κοινωνία κυριαρχούν δυο συστήματα εργασίας, που σχετίζονται με το γεγονός της εργασίας της μητέρας.

Στο πρώτο σύστημα η εργαζόμενη γυναίκα δεν διακόπτει την εργασία της μετά το γάμο και την απόκτηση παιδιών, εκτός από το διάστημα του τοκετού και της λοχείας.

Κατόπιν ερευνών που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια για τις επιπτώσεις της εργασίας της μητέρας στην ανατροφή και ανάπτυξη των παιδιών

της, διαπιστώθηκε ότι η εργασία της μητέρας δεν επιδρά αρνητικά στην ανάπτυξη των παιδιών της και παρατηρήθηκε μάλιστα ότι η συμπεριφορά των παιδιών της εργαζόμενης μητέρας χαρακτηρίζονταν από τα στοιχεία της σταθερότητας, της ωριμότητας, της ευφυΐας, της καλής επίδοσης σε θέματα εκπαίδευσης και της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, σε μεγαλύτερο βαθμό, από τα παιδιά της μη εργαζόμενης μητέρας.

Ακόμη διαπιστώθηκε ότι η εργαζόμενη μητέρα συνειδητοποίησε ότι αυτό που χρειάζονται τα παιδιά της για την καλύτερη ανάπτυξή τους είναι το μέτρο στη συμπεριφοράς της και η ποιότητα στο χρόνο που περνούν μαζί, ενώ αντίθετα δεν έχουν ανάγκη από τη συνεχή παρουσία της.

Σημαντικό πλεονέκτημα αυτού του συστήματος εργασίας της μητέρας είναι η εξασφάλιση της συνεχούς παρουσίας της στον επαγγελματικό της χώρο, προϋπόθεση σημαντική για την καθιέρωση και επαγγελματική εξέλιξή της.

Στο δεύτερο σύστημα εργασίας, όπως αναφέρει η συγγραφέας (ο.π., σελ. 107-108), η μητέρα εργάζεται περιστασιακά ανάλογα με τις ανάγκες της οικογενείας της.

Κατόπιν ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σχετικά μ' αυτό το σύστημα εργασίας της μητέρας, διαπιστώθηκε ότι αυτή εργαζόταν χωρίς ενδιαφέρον, χωρίς υπευθυνότητα, χωρίς φιλοδοξίες επαγγελματικής εξέλιξης και χωρίς ν' αμοίβεται ικανοποιητικά.

Επιπλέον η μητέρα ευχόταν να μην ήταν ανάγκη να εργασθεί, για ν' ασχολείται με τη φροντίδα του νοικοκυριού και την ανατροφή των παιδιών της, έργο πρωταρχικής σημασίας γι' αυτήν.

Στο σύστημα αυτό συμπεριλαμβάνονται και οι εύπορες γυναίκες, οι οποίες ασκούν το επάγγελμα που είχαν διαλέξει, καλύπτοντας προσωπικές ανάγκες και φιλοδοξίες και ολοκληρώνοντας την προσωπικότητά τους.

Ακόμη σ' αυτό το σύστημα εργασίας συμπεριλαμβάνονται και οι γυναίκες που προσφέρουν εθελοντική εργασία.

Σαν τρίτο σύστημα εργασίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, αυτό που οι θεωρητικοί στο βιβλίο της Κ. Οσβαλτ (σελ. 290), αποκαλούν το ιδεώδες των «τριών» φάσεων εργασίας.

Σύμφωνα μ' αυτό το σύστημα η γυναίκα εργάζεται πριν από το γάμο και την απόκτηση παιδιών, σταματά κατά τη διάρκεια του διαστήματος της απόκτησης

και ανάθρεψης μέχρι να τα στείλει στο σχολείο και επιστρέφει στην εργασία της μετά από 7-9 χρόνια απουσίας της.

Κύριο μειονέκτημα αυτού του συστήματος εργασίας της μητέρας, είναι η δυσκολία προσαρμογής της ως εργαζόμενη στις εξελίξεις που συνέβησαν στο χώρο της εργασίας της, στη διάρκεια της απουσίας της.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι και τα τρία (3) συστήματα εργασίας της γυναίκας και μητέρας έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα τα οποία πρέπει να ζυγίσει προσεκτικά και κατόπιν να επιλέξει το σύστημα εργασίας που καλύπτει τις ανάγκες της ίδιας και των παιδιών της.

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΜΗΤΕΡΑ

Σύμφωνα με την Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 298-299) ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει η εργαζόμενη γυναίκα και μητέρα την εργασία σχετίζεται με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει και με τα κίνητρα και τους λόγους που την ώθησαν να εργασθεί.

Στην εργατική τάξη η εργαζόμενη μητέρα αντιλαμβάνεται την εργασία ως αγγαρεία που εκτελεί για καθαρά οικονομικούς λόγους και συνήθως κατηγορεί τον άνδρα της που δεν είναι «άξιος» να συντηρήσει την οικογένειά τους.

Στη μεσαία τάξη ποσοστό γυναικών επιθυμεί την εργασία και την αντιλαμβάνεται ως ένα μέσο για την απόκτηση οικονομικής ανεξαρτησίας, αλλά κυρίως ως ένα μέσο για να διευρύνει τους ορίζοντές της, ν' αναπτύξει τις ικανότητές της, να ολοκληρώσει την προσωπικότητά της και να προβληθεί κοινωνικά.

Η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 300) από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Γονέων στην Αθήνα, ότι οι άνδρες της μεσαίας τάξης αν και δεν διαφωνούν ανοιχτά με το γεγονός της εργασίας της γυναίκας, δεν εκτιμούν την αξία της και την προσφορά της στο χώρο της εργασίας.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα (ο.π., σελ. 300) στην ανώτερη τάξη η γυναίκα εργάζεται είτε για λόγους προσωπικής προβολής, είτε για λόγους προσφοράς βοήθειας στις πραγματικές δραστηριότητες του συζύγου της, ο οποίος έχει ήδη λύσει το οικονομικό τους πρόβλημα.

Μεγάλο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων σε όποια κοινωνική τάξη και αν ανήκουν και για όποιο λόγο και αν εργάζονται, αναλαμβάνουν σχεδόν εξ' ολοκλήρου την ευθύνη της αγωγής των παιδιών τους, εκτός από την ευθύνη της εργασίας τους.

Σύμφωνα με την Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 124-125) κοινωνιολόγοι και ψυχολόγοι συνιστούν στην εργαζόμενη μητέρα να προτρέπει τα παιδιά της ν' ασχολούνται με την φροντίδα του εαυτού τους και την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους προς το σχολείο, έτσι ώστε ν' αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και ν' αποκτήσουν σταδιακά την ανεξαρτησία τους.

Ο Δρ. Πίκολας Ζίλλ (Ν. Τάκαρη, 1978, σελ. 125) ψυχίατρος, αναφέρει ότι τα παιδιά των εργαζόμενων μητέρων δεν αισθάνονται ούτε δυστυχημένα, ούτε παραμελημένα από την εργασία της μητέρας τους, γεγονός που γρήγορα αποδέχονται.

Ο ψυχίατρος υποστηρίζει ότι ο παράγοντας που επηρεάζει την ανάπτυξη των παιδιών δεν είναι η εργασία της μητέρας, αλλά το είδος της σχέσης μεταξύ των γονιών τους.

Έτσι οι σχέσεις μεταξύ των γονιών είναι αρμονικές, τα παιδιά μεγαλώνουν σ' ένα περιβάλλον που τους παρέχει αγάπη, ασφάλεια και στήριξη.

Αντίθετα αν οι σχέσεις μεταξύ τους είναι διαταραγμένες, τότε η ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται αρνητικά και τα παιδιά παρουσιάζουν προβλήματα στη συμπεριφορά τους, στη σχολική τους επίδοση, στις σχέσεις τους με τους φίλους τους και γενικότερα στους τομείς δράσης τους.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι σε όποια κοινωνική τάξη και για όποιο λόγο και αν εργάζεται η μητέρα, αυτή είναι το πρόσωπο που αναλαμβάνει σχεδόν εξ' ολοκλήρου το έργο της ανατροφής των παιδιών της, τα οποία πρέπει να ενθαρρύνει να φροντίζουν τον εαυτό τους και ν' ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους, προς το σχολείο και στις δραστηριότητες που συμμετέχουν, αποκτώντας σταδιακά την ανεξαρτησία τους.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι η εργασία της μητέρας δεν βλάπτει την ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητας και συμπεριφοράς του παιδιού.

Τύποι εργαζόμενης μητέρας

Η Κ. Οσβαλτ (σελ. 307) αναφέρει τέσσερις βασικούς τύπους εργαζόμενης μητέρας, ως προς τη στάση της απέναντι στην οικογένεια και στην εργασία:

α. Ο τύπος της «νοικοκυράς - μητέρας» συναντάται συνήθως στην εργατική τάξη, όπου η μητέρα εργάζεται αποκλειστικά για την οικονομική ενίσχυση της οικογένειάς της.

Τον πρώτο και κύριο ρόλο στη ζωή αυτού του τύπου εργαζόμενης μητέρας κατέχει η φροντίδα του νοικοκυριού της και η συμπλήρωση των καθηκόντων της ως μητέρα.

β. Ο τύπος της «γυναίκας - νοικοκυράς» αναφέρεται στην εργαζόμενη μητέρα που ασχολείται σε μεγάλο βαθμό με τη φροντίδα των παιδιών της, παράλληλα όμως ενδιαφέρεται και για την εργασία της· το ενδιαφέρον της εξαρτάται από την ποιότητα του επαγγέλματος που ασκεί.

γ. Ο τρίτος τύπος αναφέρεται στην εργαζόμενη μητέρα που θεωρεί και την οικογένεια και την εργασία, δυο τομείς που την ενδιαφέρουν εξίσου.

Η μητέρα αυτού του τύπου προσπαθεί να επιτύχει την ισορροπία ανάμεσα στη φροντίδα της οικογένειάς της και το ενδιαφέρον της για την εργασία της.

δ. Ο τέταρτος τύπος αναφέρεται στην εργαζόμενη μητέρα που αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής και του χρόνου της στο επάγγελμά της, θεωρώντας την απασχόλησή της με την οικογένεια και τα παιδιά της δευτερεύουσας σημασίας, με αποτέλεσμα την αποξένωσή της από τον μητρικό και συζυγικό ρόλο της.

Αυτός ο τύπος εργαζόμενης μητέρας συναντάται στις γυναίκες που ασχολούνται με ανωτέρου επιπέδου επαγγέλματα που απαιτούν τη λήψη πρωτοβουλιών ή με επαγγέλματα επιστημονικού επιπέδου δράσης.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η εργαζόμενη μητέρα υιοθετεί τον δικό της τύπο, ο οποίος εξαρτάται κυρίως από την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει, την προσωπικότητά της, τα ενδιαφέροντά της και το είδος του επαγγέλματος που ασκεί.

ΜΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΜΗΤΕΡΑ

Όπως αναφέρει η Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 293) σύμφωνα με τ' αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Γονέων στην Αθήνα, ένα ποσοστό 15%-20% μη εργαζόμενων μητέρων, αισθάνονται ευχαριστημένες από τον ρόλο τους και την αποκλειστική ασχολία τους με το νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών τους.

Το υπόλοιπο 80% αποτελείται από μη εργαζόμενες μητέρες, οι οποίες δεν είναι ευχαριστημένες από την αποκλειστική απασχόλησή τους με τη φροντίδα της οικογενείας τους.

Σύμφωνα με την συγγραφέα (ο.π., σελ. 284) από έρευνα διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά της μη εργαζόμενης μητέρας, αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα, από τα παιδιά της εργαζόμενης.

Η Ν. Τάκαρη (1978, σελ. 107) συμφωνεί με το αποτέλεσμα της έρευνας υποστηρίζοντας ότι η συνεχής παρουσία της μητέρας στο χώρο όπου βρίσκεται το παιδί, το κουράζει και του προκαλεί ψυχική και νευρική υπερκόπωση.

Επιπλέον όπως αναφέρει η Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 294) η μη εργαζόμενη μητέρα ασχολείται συνεχώς με κάποια δουλειά στο σπίτι, βασανίζοντας τον εαυτό της και την οικογένειά της γεγονός που επιδρά αρνητικά στη σχέση με τα παιδιά της, καθώς και την ανάπτυξή τους.

Σύμφωνα με την συγγραφέα (ο.π., σελ. 294-296) η προαναφερόμενη κατάσταση χαρακτηρίζεται ως νευρωτική και ορισμένοι τρόποι εκδήλωσης της νεύρωσης, είναι οι εξής:

α. Η μανία της καθαριότητας.

Η υπερβολή είναι αντιψυχολογικό στοιχείο και αντίθετο προς την ισορροπία του ανθρώπου, με αποτέλεσμα η υπερβολή στη καθαριότητα να χαρακτηρίζεται ως ψυχολογικός φραγμός, αναστολή, μπλοκάρισμα.

β. Η μανία για τελειότητα ή αλλιώς τελειοκρατισμός.

Η μητέρα η οποία διακατέχεται από τη μανία της τελειότητας θέλει τα παιδιά της να είναι καθαρά, ευγενικά και όμορφα σε όλες τις καθημερινές τους εκδηλώσεις, με αποτέλεσμα τα παιδιά να υποφέρουν από τη μανία της μητέρας τους και να εμφανίζουν συμπεριφορά άμυνας.

Φαίνεται πως η τελειοκρατία και η καλή ψυχική υγεία, είναι δυο έννοιες αντίθετες.

γ. Η υπερπροστατευτική συμπεριφορά.

Η υπερπροστατευτική μητέρα είναι συνήθως απογοητευμένη από το γάμο της και προσπαθεί να καλύψει το κενό που γιόθει, αφιερώνοντας όλη της τη προσοχή και την φροντίδα στα παιδιά της, με αποτέλεσμα τα παιδιά της να δυσκολεύονται ν' αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους.

Σημειώνεται ότι μερικές φορές η υπερπροστατευτική συμπεριφορά της μητέρας επεκτείνεται και στη σχέση της με τον άνδρα της, τον οποίο φροντίζει σαν παιδί.

δ. Η φοβία των μικροβίων.

Η μητέρα έχει την έμμονη ιδέα ότι τα παιδιά της κινδυνεύουν να μολυνθούν από τα μικρόβια τα οποία παραμονεύουν παντού.

Ακόμη η μη εργαζόμενη μητέρα μπορεί να εκδηλώσει νευρώσεις που σχετίζονται με τον άνδρα της και οι οποίες διακρίνονται από το αίσθημα της ανασφάλειας και της εξάρτησης που την διακατέχουν.

Σύμφωνα με την Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 297) το πρώτο βήμα για τη θεραπεία της νεύρωσης, είναι ο νευρωτικός ν' αποκτήσει γνώση του εαυτού του και το δεύτερο βήμα είναι να προσπαθήσει να ελέγξει τις εσωτερικές του συγκρούσεις, εκφράζοντάς τες και αναλύοντάς τες.

Κατόπιν μπορεί να εργασθεί είτε μόνος του, είτε με τη βοήθεια ειδικού για την αποκατάσταση της ψυχικής του υγείας.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η μη εργαζόμενη μητέρα και τα παιδιά της αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες και κυρίως ψυχολογικές, από την εργαζόμενη μητέρα και τα παιδιά της.

Ακόμη διαπιστώνεται ότι είναι περισσότερο ευάλωτη απέναντι στις μορφές νευρώσεων που προαναφέρθηκαν, οι οποίες δρύνε ανασταλτικά στην ικανοποιητική εκπλήρωση των καθηκόντων του μητρικού της ρόλου, καθώς και στη καλή λειτουργία της οικογενείας της γενικότερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

Από τη μελέτη των εγχειριδίων της ψυχολογίας διαπιστώνεται ότι η επιστήμη αγνόησε τον πατέρα και τη μελέτη του ρόλου του και ασχολήθηκε κυρίως με τη μελέτη του ρόλου της μητέρας, με την σχέση μητέρας - παιδιού και με τις επιδράσεις της σχέσης στη ψυχολογία και ανάπτυξη του παιδιού.

Ο P. Ross (1987, σελ. 20-21) υποστηρίζει ότι η μη απασχόληση της επιστήμης της ψυχολογίας με τον πατέρα και τον ρόλο του συνδέεται με την παραδοχή της υπόθεσης, του ότι η επίδραση του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού είναι μικρότερης σημασίας, από την επίδραση της μητέρας - υποστηρικτές αυτής της άποψης ήταν και ο S. Freud και ο J. Bowlby.

Ο Ι. Παρασκευόπουλος (Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 2ος, σελ. 50) υποστηρίζει ότι η μη απασχόληση της ψυχολογίας με τον πατέρα συνδέεται κυρίως με πρακτικούς λόγους (ο πατέρας λόγω της εργασίας του ήταν δύσκολο να εντοπισθεί και μελετηθεί), αλλά και με θεωρητικούς λόγους (η σχέση μητέρας - παιδιού ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στη συμπεριφορά και διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού).

Τις τελευταίες δεκαετίες η επιστήμη της ψυχολογίας στράφηκε προς τη μελέτη του ρόλου του πατέρα και διαπίστωσε ότι ο πατέρας επηρεάζει σημαντικά την ανάπτυξη του παιδιού, με αποτέλεσμα την εντατικότερη μελέτη του ρόλου και επίδρασής του τόσο στο παιδί, όσο και στη λειτουργία της οικογένειας.

Σύμφωνα με την Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 292) στην Ελλάδα η γιορτή του πατέρα καθιερώθηκε στις 22 Ιανουαρίου από το έτος 1966, την οποία παρουσίασε και καθιέρωσε η Σχολή Γονέων Αθηνών, υπεύθυνη της οποίας είναι η ίδια.

Σήμερα η έρευνα για την πατρότητα έχει ξεπεράσει σε μεγάλο βαθμό τις θεωρίες που θέλουν τον πατέρα απόμακρο από το παιδί και την οικογένεια του και μελετούν την επίδρασή του τόσο στην ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, όσο και της επίδρασης του ρόλου του στο ρόλο της μητέρας, αλλά και στη λειτουργία της οικογένειας γενικότερα.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η επιστήμη της ψυχολογίας η οποία είχε αγνοήσει τον ρόλο του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών και στη λειτουργία

της οικογένειας, αλλάζει κατεύθυνση και τις τελευταίες δεκαετίες μελετά συστηματικά τον ρόλο του και τις επιδράσεις του στη λειτουργικότητα της σύγχρονης οικογένειας.

Μύθος και πραγματικότητα για την πατρότητα

Ο μύθος για την πατρότητα υποστηρίζει ότι οι ρόλοι που έχουν αναλάβει ο πατέρας και η μητέρα είναι βιολογικά προκαθορισμένοι.

Ακόμη υποστηρίζει ότι η επίδραση του πατέρα στην ανάπτυξη του παιδιού είναι μικρότερης σημασίας, από την επίδραση της μητέρας.

Και τέλος υποστηρίζει ότι ο πατέρας είναι λιγότερο ικανός από τη μητέρα, στο θέμα της φροντίδας του παιδιού.

Η πραγματικότητα όμως διαψεύδει το μύθο.

Ο P. Ross (1987, σελ. 23) υποστηρίζει ότι θα ήταν λάθος να γίνει αποδεκτό ότι οι ρόλοι που έχουν αναλάβει τα δυο φύλα είναι βιολογικά προκαθορισμένοι και αναφέρει ότι σε ορισμένες πολιτισμικές ομάδες στον κόσμο, άνδρες και γυναίκες μοιράζονται ισότιμα τη φροντίδα των παιδιών τους, γεγονός που σημαίνει ότι η φροντίδα του παιδιού δεν είναι θέμα που καθορίζεται βιολογικά.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του μύθου κατόπιν ερευνών που πραγματοποιήθηκαν διαπιστώθηκε και έχει ήδη γίνει αποδεκτό ότι ο πατέρας επιδρά σημαντικά στην ανάπτυξη και διαμόρφωση της συμπεριφοράς και προσωπικότητας του παιδιού.

Με τη διαπίστωση αυτή συμφωνεί και την αναφέρει και ο I. Παρασκευόπουλος στο βιβλίο του Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 2ος (σελ. 150).

Τελειώνοντας και το τρίτο σκέλος του μύθου διαψεύδεται ο P. Ross (1987, σελ. 145) υποστηρίζει ότι η σωστή συμπεριφορά του πατέρα είναι προϊόν μάθησης και μάλιστα συνεχιζόμενης, μιας και η ανάπτυξη του παιδιού απαιτεί ο γονιός να είναι κάθε φορά έτοιμος ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες του.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται πως ο πατέρας είναι εξίσου ικανός με τη μητέρα ν' αναλάβει τη φροντίδα του παιδιού του και από τη θέση του να επηρεάσει τη ψυχολογία και ανάπτυξή του, καταρρίπτοντας τον μύθο.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

Η παραδοσιακή εικόνα του πατέρα τον θέλει απόμακρο στο θέμα της φροντίδας και ανάπτυξης του παιδιού του.

Ο ρόλος του περιοριζόταν στο να εργάζεται και να φέρνει χρήματα για τη συντήρηση της οικογενείας του, ενώ η φροντίδα των παιδιών ήταν αποκλειστικά ευθύνη της μητέρας.

Ο P. Ross (1987, σελ. 18) αναφέρει ότι σήμερα υπάρχουν πατεράδες όμοιοι με την παραδοσιακή εικόνα που μόλις περιγράφηκε, αλλά και πατεράδες που συμμετέχουν ενεργά στη φροντίδα των παιδιών τους, καθώς και πατεράδες που τ' αναθρέφουν μόνοι τους.

Τα τελευταία χρόνια οι αλλαγές στον τρόπο ζωής της γυναίκας επηρέασαν τον ρόλο της ως μητέρας, αλλά έφεραν αλλαγές και στο ρόλο του πατέρα, ο οποίος κυρίως λόγω της εργασίας της γυναίκας ανέλαβε περισσότερες ευθύνες και πιο ενεργητικό ρόλο στη φροντίδα των παιδιών του.

Ένα μέρος από την ιδανική εικόνα του πατέρα, τον παρουσιάζει ως εξής:

Ο ιδανικός πατέρας ενδιαφέρεται για την εγκυμοσύνη της γυναίκας του, παρακολουθεί μαθήματα ανώδυνου τοκετού, είναι παρών στην γέννηση του παιδιού, αναλαμβάνει την φροντίδα του - ιδίως όταν η μητέρα εργάζεται -, ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη και αγωγή του και προσπαθεί να ενημερωθεί γι' αυτά τα θέματα μελετώντας τ' ανάλογα βιβλία, παρακολουθεί ενδιαφέροντά του, το συνοδεύει στις δραστηριότητές του, το ενθαρρύνει και το στηρίζει στο θέμα της μάθησης, του προσφέρει ερεθίσματα ανάπτυξης και συζήτησης θεμάτων κ.ο.κ.

Αν και η πλειοψηφία των πατεράδων δεν χαρακτηρίζονται ως ιδανικοί, σημαντικό ποσοστό τους, δείχνει ειλικρινή επιθυμία και κάνει φιλότιμες προσπάθειες ν' αναλάβει τα πατρικά του καθήκοντα και ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες του ρόλου του, όσο το δυνατόν πιο ικανοποιητικά.

Στη καλύτερη περίπτωση οι πατεράδες μοιράζονται σχεδόν εξίσου την ευθύνη της φροντίδας, ανάπτυξης και αγωγής των παιδιών τους, με τη μητέρα.

Συνήθως και στις περισσότερες περιπτώσεις ο πατέρας συμμετέχει ενεργητικά στο φροντίδα και αγωγή του παιδιού του στο βαθμό που του

επιτρέπει η εργασία του, ο βαθμός ευαισθητοποίησής του στο θέμα αυτό, αλλά και η διάθεσή του να εμπλακεί στη διαδικασία της ανατροφής του παιδιού του.

Όμως όποιος και αν είναι ο βαθμός εμπλοκής των πατεράδων στη φροντίδα των παιδιών τους, ήδη έχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο στα θέματα αγωγής και ανάπτυξης αυτών, όμως χρειάζονται ενθάρρυνση και στήριξη τόσο από τη μητέρα, όσο και από την κοινωνία για να εμπλακούν και αποδώσουν περισσότερο στο έργο που ανέλαβαν.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται σε σημαντικό ποσοστό αλλαγή του ρόλου και της συμπεριφοράς των σύγχρονων πατεράδων, οι οποίοι δείχνουν ενδιαφέρον και επιθυμία να συμμετέχουν συστηματικά και ενεργητικά στην ανατροφή των παιδιών τους.

Η υλοποίηση της επιθυμίας τους εξαρτάται από ατομικούς και κοινωνικούς παράγοντες, που επηρεάζουν άμεσα τη ψυχολογία τους και συμπεριφορά τους.

ΤΥΠΟΙ ΠΑΤΕΡΑΔΩΝ

Στη προσπάθεια αναγνώρισης ορισμένων τύπων πατεράδων, η Μ. Χουρδάκη αναφέρει (1982, σελ. 314-317) δύο ψυχολογικούς τύπους αυτών.

Ο πρώτος τύπος είναι ο αυταρχικός πατέρας, ο οποίος είναι αρκετά γνωστός.

Ο πατέρας αυτού του τύπου δεν έχει ούτε την ικανότητα, ούτε τη διάθεση ν' ακούει τις γνώμες και απόψεις των άλλων, πιστεύει ότι τα ξέρει όλα και αποφεύγει να ενημερώνεται για θέματα παιδικής και οικογενειακής ψυχολογίας, αμφισβητώντας και απορρίπτοντας την επιστήμη της ψυχολογίας.

Οι κύριες επιπτώσεις στη ψυχολογία του παιδιού από την αυταρχική συμπεριφορά του πατέρα, είναι η δημιουργία ενοχών σ' αυτό και η μείωση της αυτοπεποίθησής του.

Τα παιδιά αυταρχικών πατεράδων ή θα μιμηθούν το πρότυπό τους και θα λειτουργούν και αυτά το ίδιο αυταρχικά στα πλαίσια της οικογένειας που θα δημιουργήσουν, ή αντίθετα θα γίνουν είτε αδιάφορα, είτε επιεική, χάνοντας έτσι τη μέση οδό που είναι η καλύτερη σε θέματα συμπεριφοράς.

Είναι φανερό πως η αυταρχικότητα αποτελεί και λανθασμένο και μη αποδοτικό στοιχείο στη συμπεριφορά του πατέρα προς το παιδί του, λειτουργώντας αρνητικά στη σχέση τους.

Ο δεύτερος τύπος πατέρα είναι ο επιεικής και βρίσκεται στο αντίθετο άκρο του αυταρχικού τύπου.

Ο επιεικής πατέρας είτε επειδή αισθάνεται ένοχος λόγω της συνεχούς απουσίας του που οφείλεται στη δουλειά του, είτε επειδή λόγω κούρασης δεν έχει αντοχή για διαφωνίες και καυγάδες με τα παιδιά του, τους κάνει όλα τα χατήρια.

Ο Μ. Μύντωλφ (1977, σελ. 120) αναφέρει άλλους δυο τύπους πατεράδων και τους προσθέτει στους ήδη αναφερόμενους.

Έτσι σύμφωνα με τον συγγραφέα (ο.π. σελ. 120-122) ένας ακόμη ψυχολογικός τύπος πατέρα είναι ο ορθολογιστής.

Ο ορθολογιστής πατέρας χρησιμοποιεί πολύ τη λογική, αποφεύγοντας να εκφράσει τα συναισθήματά του και η σχέση του με το παιδί του αρχίζει από τη στιγμή που μπορεί να συνεννοηθεί προφορικά και διανοητικά μ' αυτό, θεωρώντας ότι «αποστολή» του είναι να του μεταβιβάσει μια κάποια «αντίληψη της ζωής», λόγω της προσωπικότητάς του και των ιδεών του.

Ο πατέρας αυτού του τύπου κάνει υπέρμετρη χρήση της λογικής και ελλιπή χρήση του συναισθήματος, χάνοντας τη μέση οδό στη συμπεριφορά του.

Και ο τελευταίος τύπος πατέρα που αναφέρει ο συγγραφέας (ο.π. σελ. 122-124) είναι ο συναισθηματικός πατέρας, ο οποίος είναι το άλλο άκρο του ορθολογιστή.

Ο συναισθηματικός πατέρας χρησιμοποιεί πολύ το συναίσθημα και λίγο τη λογική.

Αυτού του είδους ο πατέρας επιθυμεί και προσπαθεί να δημιουργήσει άμεση σχέση και επικοινωνία με το παιδί του και δύσκολα ανέχεται την αποστασιοποίησή του.

Οι τέσσερις ψυχολογικοί τύποι πατεράδων που αναφέρθηκαν δεν υπάρχουν με την ακριβή μορφή που περιγράφηκαν, αλλά είναι περισσότερο σχηματικοί.

- Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι και από τους τέσσερις τύπους πατέρα λείπει το μέτρο, στοιχείο απαραίτητο στη συμπεριφορά του, για την καλή αγωγή των παιδιών.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ

Η Μ. Χουρδάκη (1982, σελ. 319-321) αναφέρει ορισμένες προϋποθέσεις για την αξιοποίηση του ρόλου του πατέρα στην οικογένεια και την ικανοποιητική ανταπόκρισή του στις απαιτήσεις του ρόλου του.

Η πρώτη προϋπόθεση αναφέρεται στην ειλικρινή αποδοχή του ρόλου του, χωρίς να τον αμφισβητεί και να υποσκάπτει τα θεμέλιά του, αναπτύσσοντας θετική στάση απέναντι του και στις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η άσκησή του.

Η δεύτερη προϋπόθεση αναφέρεται στη γνώση της ψυχολογίας και συμπεριφοράς του από τον ίδιο, καλλιεργώντας την ικανότητα της γνώσης του εαυτού του και των κινήτρων της συμπεριφοράς του, για να διορθώσει λανθασμένες συμπεριφορές και να ενισχύσει σωστές.

Η τρίτη προϋπόθεση αναφέρεται στη ψυχολογική ωριμότητα του πατέρα και στην ικανότητά του να «στέκεται» σαν ενήλικος δίπλα στα παιδιά του, γιατί τα παιδιά δεν χρειάζονται έναν ακόμη φίλο, αλλά ένα στήριγμα για τις δύσκολες στιγμές που να εμφανίζεται σε περιπτώσεις ανάγκης και ν' αποσύρεται όταν δεν το χρειάζονται.

Και η τέταρτη προϋπόθεση αναφέρεται στη γνώση του πατέρα ότι η δύναμή του απέναντι στα παιδιά του, δεν απορρέει από την ιδιότητά του, αλλά από τη προσωπικότητά του, τις γνώσεις και τη συμπεριφορά του, γεγονός που σημαίνει ότι η αγάπη και ο σεβασμός των παιδιών δεν απαιτούνται, αλλά κερδίζονται.

Οι τέσσερις αυτές προϋποθέσεις είναι δύσκολο να πληρωθούν ευθύς εξ' αρχής από τον πατέρα, αποτελούν όμως στόχους κατάκτησης από μέρος του για την ικανοποιητική άσκηση του ρόλου του.

Η προσπάθεια του πατέρα ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις του ρόλου του, για να έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας πρέπει να

υποστηριχθεί από τη μητέρα σε οικογενειακό επίπεδο και από το κράτος σε κρατικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το P. Ross (1987, σελ. 129-132) «ορισμένα κοινωνικά μέτρα όπως η παροχή γονικής άδειας στον πατέρα, οι λιγότερο εργάσιμες ώρες την εβδομάδα, το ελαστικό ωράριο εργασίας, επιτρέπουν στους άνδρες να διαθέτουν περισσότερο χρόνο για τα παιδιά τους».

Με την παροχή γονικής άδειας μετά τη γέννηση του παιδιού, ο πατέρας έχει το χρόνο και την ευκαιρία να γνωρίσει και να χαρεί το νεογέννητο το παιδί του.

Με τις λιγότερες ώρες εργασίας την εβδομάδα, είτε με την μορφή της μερικής απασχόλησης, είτε με τη μορφή της διαίρεσης στα δυο της ίδιας θέσης εργασίας και ανάθεσης του ενός μέρους στη γυναίκα του, εξοικονομείται χρόνος και στους δυο γονείς ν' ασχοληθούν με τα παιδιά τους και να δημιουργήσουν θετικές σχέσεις μ' αυτά.

Με το ελαστικό ωράριο ο πατέρας έχει περισσότερο χρόνο ν' αφιερώσει στη καθημερινή φροντίδα του παιδιού του, γεγονός που συμβάλλει στη δημιουργία στενής σχέσης μεταξύ τους.

Όλα τα μέτρα που προαναφέρθηκαν έχουν σαν κύριο στόχο την εξοικονόμηση χρόνου και ενέργειας από τον πατέρα για την ανάπτυξη συστηματικής και ενεργητικής συμμετοχής του στη φροντίδα και αγωγή των παιδιών του.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι οι προϋποθέσεις για την ικανοποιητική άσκηση του ρόλου του πατέρα σχετίζονται με ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν άμεσα στη ψυχολογία και στάση του προς το ρόλο του και την καλή του άσκηση.

ΣΧΕΣΗ ΠΑΤΕΡΑ - ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια διαπιστώθηκε ότι οι πατεράδες επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά και διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών τους, μέσω της καθημερινής επαφής και συναλλαγής μ' αυτά.

Ο Ρ. Ροσσ (1987, σελ. 26-27) υποστηρίζει ότι ακόμα και αν ο πατέρας λόγω της εργασίας του δεν έχει αρκετό χρόνο ν' ασχοληθεί με τα παιδιά του, δεν σημαίνει ότι ασκεί μικρή επίδραση σ' αυτά, με την προϋπόθεση ότι αξιοποιεί «σωστά» το χρόνο που περνά μαζί τους, ισχύοντας και γι' αυτόν το ίδιο που ισχύει και για τις εργαζόμενες μητέρες, δηλαδή ότι σημασία δεν έχει η ποσότητα, αλλά η ποιότητα του χρόνου που ξοδεύεται στην επαφή με τα παιδιά του.

Η σχέση πατέρα και παιδιού είναι αμφίδρομη, όπως άλλωστε και μητέρας - παιδιού - γεγονός που σημαίνει ότι δεν ασκεί μόνο ο πατέρας επίδραση στην ψυχολογία και συμπεριφορά του παιδιού, αλλά και το παιδί στην ψυχολογία και συμπεριφορά του πατέρα.

Ο άνδρας όταν γίνεται πατέρας επηρεάζεται από την πατρική του ιδιότητα και συχνά αλλάζει τις αντιλήψεις που έχει για τον εαυτό του και ακόμα αναθεωρεί ιδέες και αξίες τις οποίες πίστευε και θεωρούσε σημαντικές.

Η πατρική ιδιότητα με τις επιδράσεις που ασκεί στην ψυχολογία του άνδρα και ανάλογα με την εικόνα που έχει ο ίδιος για τον εαυτό του ως πατέρα, ενισχύει ή μειώνει την αυτοεκτίμηση του για τις ικανότητές του ν' ασκεί ικανοποιητικά τον ρόλο του.

Ακόμα ο πατέρας μέσα από τη σχέση αλληλεπίδρασης με το παιδί του, το γνωρίζει καλύτερα και κατανοεί περισσότερο την ψυχολογία και συμπεριφορά του, γεγονός που τον «φέρνει» πιο κοντά σ' αυτό.

Από την πλευρά του το παιδί γνωρίζει και τον δεύτερο γονιό του, τον πατέρα του και την ψυχολογία του και ανάλογα με το είδος της σχέσης τους επηρεάζεται θετικά ή αρνητικά η ψυχολογία, η ανάπτυξη και η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Επιπλέον αν το παιδί είναι αγόρι συνήθως ταυτίζεται με το πρότυπο του πατέρα του, ενώ αν είναι κορίτσι, γνωρίζει σε γενικές γραμμές την ψυχολογία του.

Ο συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 133) ότι η σχέση πατέρα - παιδιού επιδρά άμεσα και στη σχέση μητέρας - παιδιού.

Η μητέρα της οποίας ο σύζυγος αναλαμβάνει ένα σημαντικό μέρος της φροντίδας και αγωγής των παιδιών τους, αισθάνεται περισσότερο ξεκούραστη και ήρεμη λόγω της μείωσης του χρόνου απασχόλησής της με τα παιδιά της σε

καθημερινή βάση, γεγονός που της δίνει ελεύθερο χρόνο για να τον αξιοποιήσει είτε στο χώρο της εργασίας της (αν εργάζεται), είτε στη φροντίδα και ανάπτυξη του εαυτού της.

Αποτέλεσμα της εύρεσης και αξιοποίησης του χρόνου από τη μητέρα ανάλογα με τις ανάγκες της, είναι η βελτίωση της διάθεσής της και η αποδοτικότερη επαφή και σχέση με τα παιδιά της.

Επιπλέον λόγω της καλής της διάθεσης βελτιώνεται και η σχέση της με το σύζυγο της, βελτίωση που επιδρά ευνοϊκά και πάλι στη σχέση της με τα παιδιά της.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η συστηματική και ενεργητική συμμετοχή του πατέρα στη φροντίδα και αγωγή των παιδιών του, καθώς και η άμεση σχέση που αναπτύσσει μ' αυτά επιδρά θετικά στη ψυχολογία τους, στη ψυχολογία του ίδιου, στη ψυχολογία της μητέρας, στη σχέση μητέρας - πατέρα και το σημαντικότερο στη σχέση μητέρας - παιδιού.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΓΟΝΕΩΝ

Υπάρχουν διάφορα κριτήρια κυρίως ατομικά και κοινωνικά τα οποία καθορίζουν ποιοι γονείς είναι καλοί και ποιοι δεν είναι.

Η Μ.Χουρδάκη (1982, σελ.323) ορίζει ως καλούς γονείς «τα ώριμα ψυχολογικά άτομα, που ξέρουν να ελέγχουν τη δική τους ψυχολογία και αντιμετωπίζουν σωστά τις ανάγκες του παιδιού τους».

Η συγγραφέας αναφέρει (ο.π., σελ. 325-333) έξι (6) ψυχολογικούς τύπους γονέων που διακρίνονται στη σύγχρονη κοινωνία.

Στο πρώτο τύπο ανήκουν οι λεγόμενοι νευρωτικοί γονείς.

Νευρωτικοί είναι οι γονείς που είναι υπερβολικοί στις απαιτήσεις τους, στις φιλοδοξίες τους και σε μεγάλο βαθμό ευερέθιστοι με αποτέλεσμα να δημιουργούν καυγάδες και σκηνές στο σπίτι ξεσπώντας στα παιδιά τους και τιμωρώντας τα, χωρίς στην πραγματικότητα η συμπεριφορά που επέδειξαν τα παιδιά ν' άξιζε τέτοια αντίδραση.

Υπάρχουν και οι νευρωτικοί γονείς οι οποίοι προσπαθούν να ελέγχουν τον εαυτό τους και να μη δημιουργούν συχνά σκηνές στο σπίτι τους· παραταύτα η νευρικότητα είναι σχεδόν απτή στην ατμόσφαιρα.

Τα παιδιά των νευρωτικών γονιών επηρεάζονται έντονα από τη συμπεριφορά των γονιών τους με αποτέλεσμα να γίνονται και τα ίδια νευρικά, ευερέθιστα και φοβισμένα προσέχοντας μη τυχόν κάνουν κάτι και προκαλέσουν το ξέσπασμά τους.

Στο δεύτερο τύπο ανήκουν οι απαιτητικοί γονείς.

Οι απαιτητικοί γονείς έχουν πολλές αξιώσεις από τα παιδιά τους, με αποτέλεσμα να οργανώνουν τον τρόπο ζωής τους από το πρωί ως το βράδυ, μην υπολογίζοντας τις επιθυμίες τους.

Αποτέλεσμα αυτής της τακτικής που εφαρμόζουν οι γονείς στα παιδιά τους είναι η παθητικότητα στη συμπεριφορά τους και η έλλειψη πρωτοβουλιών από μέρος τους.

Στον τρίτο τύπο ανήκουν οι υπερπροστατευτικοί γονείς.

Ο τύπος αυτός συναντάται συχνά και ιδιαίτερα στο πρόσωπο της μητέρας η οποία προστατεύει συνεχώς τα παιδιά της απ' όλους τους πιθανούς κινδύνους,

με αποτέλεσμα να τα καταπιέζει, να εμποδίζει την ανάπτυξή τους, αλλά και την ικανότητα της ανάπτυξης και λήψης πρωτοβουλιών από μέρος τους.

Στο τέταρτο τύπο ανήκουν οι ανήσυχοι γονείς.

Οι ανήσυχοι γονείς ανησυχούν υπερβολικά για τη υγεία και ασφάλεια των παιδιών τους, με αποτέλεσμα τα παιδιά να «πνίγονται» από τη συμπεριφορά των γονιών τους, να χάνουν τον αυθορμητισμό τους, να φοβούνται μη κάνουν κάτι και προκαλέσουν την ανησυχία και τις φωνές τους, με απώτερο αποτέλεσμα να γίνονται και τα ίδια ανήσυχα.

Στον πέμπτο τύπο ανήκουν οι φιλόδοξοι γονείς.

Οι φιλόδοξοι γονείς έχουν υπερβολικές αξιώσεις από τα παιδιά τους, από τη σχολική τους απόδοση, από τη κοινωνική τους ζωή και από τις όποιες δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν.

Οι γονείς αυτοί έχουν συνήθως στερηθεί στη παιδική τους ηλικία ότι αξιώνουν να επιτύχουν τα παιδιά τους, με αποτέλεσμα να προγραμματίζουν τη ζωή αυτών χωρίς να υπολογίζουν τις επιθυμίες και τα όνειρά τους.

Και τέλος στον έκτο τύπο ανήκουν οι κοσμικοί γονείς.

Οι κοσμικοί γονείς ζούνε τη ζωή τους, διασκεδάζουν και γλεντούν κάνοντας πράγματα που δεν μπόρεσαν να κάνουν όσο ήταν ελεύθεροι, με αποτέλεσμα να παραμελούν τα παιδιά και τις ανάγκες τους.

Και οι έξι ψυχολογικοί τύποι γονέων επιδρούν βλαπτικά στη ψυχολογία, συμπεριφορά και ανάπτυξη των παιδιών τους, κυρίως γιατί δεν ακολουθούν το μέτρο στη συμπεριφορά τους.

Ενδέχεται τα είδη ψυχολογικών τύπων γονέων που αναφέρθηκαν να σχετίζονται, σύμφωνα με τον Δρ. Αμαλία Ιωαννίδου - Τζόνσον - Τουρνά (Σημειώσεις Β' εξαμήνου Κοινωνικής Εργασίας, Μέθοδοι Κ. Εργασίας), με το χαμηλό επίπεδο της ψυχολογικής ωριμότητας των γονέων.

Σύμφωνα με την Δρ. Τζόνσον - Τουρνά (ο.π., σελ. 19) «ψυχολογικά η ωρίμανση μπορεί να ορισθεί ως μια εξελικτική διαδικασία μέσω της οποίας τα άτομα διαφοροποιούνται / αποχωρίζονται συναισθηματικά από την αρχική τους οικογένεια (Family of origin), ενώ εξακολουθούν να διατηρούν κάποια συναισθηματική επαφή μαζί της και μ' αυτό τον τρόπο επιτυγχάνουν μια σχετική (relative) διαφοροποίηση, αυτονομία ή εξατομίκευση».

Συμπερασματικά όταν το άτομο και στη συγκεκριμένη περίπτωση οι δυο γονείς επιτύχουν ν' αποκτήσουν σχετική αυτονομία, ανεξαρτησία από την αρχική τους οικογένεια, διατηρώντας παράλληλα συναισθηματικούς δεσμούς με αυτήν, τότε έχουν επιτύχει σε ικανοποιητικό βαθμό την ψυχολογική τους ωριμότητα και είναι ικανοί να λειτουργούν θετικά στα πλαίσια της συζυγικής τους σχέσης, καθώς και στα πλαίσια της σχέσης τους με τα παιδιά τους.

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Η Μ. Χουρδάκη αναφέρει (1982, σελ. 333-335) ορισμένα μέτρα που μπορούν να πάρουν οι σύζυγοι πριν να γίνουν γονείς - αν και ορισμένα απ' αυτά μπορούν να εφαρμοσθούν και μετά την απόκτηση παιδιών - τα οποία θα τους βοηθήσουν ν' αντιμετωπίζουν πιο αποτελεσματικά τα προβλήματα της αγωγής των παιδιών τους.

Το πρώτο μέτρο αναφέρεται στους συζύγους και στο χρόνο απόκτησης των παιδιών τους.

Θετικό είναι το ζευγάρι πριν αποκτήσει παιδιά να ζήσει αρκετά χρόνια μόνο του, γνωρίζοντας έτσι καλά ο ένας τη ψυχολογία του άλλου, διευθετώντας διαφωνίες και προβλήματα, χωρίς να υπάρχουν παιδιά να παρακολουθούν.

Το δεύτερο μέτρο σχετίζεται με το βαθμό αποδοχής από μέρους των γονιών των γονικών τους ρόλων.

Έτσι όταν οι γονείς δεν αμφισβητούν και απορρίπτουν τους ρόλους τους, αλλά τους δέχονται, τότε είναι περισσότερο έτοιμοι ν' ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Πολλές φορές και αυτό ισχύει κυρίως για τη μητέρα, ο βαθμός αποδοχής των ρόλων από τους γονείς σχετίζεται με την ηλικία που απέκτησαν παιδιά και με το βαθμό που είχαν και οι δυο εκπληρώσει τα όνειρά τους, κοινωνικά και επαγγελματικά.

Και το τρίτο μέτρο αναφέρεται στο βαθμό που το ζευγάρι έχει «κόψει» τους στενούς δεσμούς του με την αρχική του οικογένεια.

Έτσι αν έχει καταφέρει ν' αποδεσμευτεί από αυτή, τότε είναι έτοιμο να δημιουργήσει τη δική του οικογένεια χωρίς δυσκολία και διαφωνίες μεταξύ των συζύγων, λόγω προσκόλλησής τους στην αρχική.

Συμπερασματικά τα μέτρα που προαναφέρθηκαν βοηθούν τους γονείς να ωριμάσουν ψυχολογικά για ν' αντιμετωπίζουν πιο ικανοποιητικά τα προβλήματα της αγωγής των παιδιών τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τα συστήματα που λειτουργούν υποστηρικτικά προς τη μητέρα και το παιδί διακρίνονται σε άτομα και φορείς.

Τα συστήματα που υποστηρίζουν τον μητρικό ρόλο επηρεάζουν σημαντικά:

- α. Τη διάθεση και την επαγγελματική απόδοση της εργαζόμενης μητέρας, αλλά και τη διάθεση της μη εργαζόμενης και αυτό γιατί η μητέρα θέλει να ξέρει και να αισθάνεται ότι κατά τη διάρκεια της απουσίας της, τα παιδιά της είναι ασφαλή.
- β. Την αντίληψη που έχει για την ικανοποιητική ή μη ανταπόκρισή της, στις απαιτήσεις του ρόλου της.

Αν ο μητρικός ρόλος της δεν υποστηρίζεται ικανοποιητικά αισθάνεται δυσαρέσκεια, αισθήματα αποτυχίας και απογοήτευσης για τον τρόπο που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του, γεγονός που επηρεάζει τη προσωπική ηρεμία και ευτυχία της, καθώς και τη συμπεριφορά της προς το παιδί της.

Η κατάσταση περιπλέκεται από την εργασία της μητέρας - αν εργάζεται - γιατί συνήθως δυσκολεύεται να συνδυάσει μ' επιτυχία τα καθήκοντά της ως μητέρα και ως εργαζόμενη.

Όσον αφορά τα συστήματα υποστήριξης του παιδιού, το παιδί ακριβώς λόγω της ηλικίας του και των αδυναμιών που συνεπάγεται αυτή, χρειάζεται τη φροντίδα και τη προστασία ατόμων και φορέων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο για την εξασφάλιση και προαγωγή της καλής σωματικής, ψυχικής και πνευματικής υγείας και ανάπτυξής του.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι για την εξασφάλιση και προαγωγή της σωματικής, ψυχικής υγείας και ευημερίας της μητέρας και του παιδιού είναι απαραίτητη η στήριξη των ιδίων και των ρόλων τους από τα κατάλληλα άτομα και αρμόδιους φορείς.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

- Η συμμετοχή του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών
- Η προσφορά βοήθειας από τις γιαγιάδες και τους παππούδες της οικογένειας, οι οποίοι αναλαμβάνουν κυρίως τη φύλαξη των παιδιών.
- Η προσφορά βοήθειας από τα μεγαλύτερα αδέρφια, τα οποία αναλαμβάνουν συνήθως τη φύλαξη και τη φροντίδα των μικρότερων αδερφών τους.
- Η παροχή υπηρεσιών προς το παιδί από ειδικευμένο άτομο επί πληρωμής, κατά τη διάρκεια της απουσίας των γονιών, για τη φύλαξη και φροντίδα του.
- Η προσφορά βοήθειας από φίλους και συγγενείς, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη φύλαξη του παιδιού κυρίως σε περιπτώσεις ανάγκης, κατά τις οποίες οι γονείς αδυνατούν να βρίσκονται κοντά στο παιδί τους.

ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα συστήματα που λειτουργούν υποστηρικτικά απέναντι στη μητέρα και στο παιδί σε τοπικό επίπεδο, είναι κυρίως τα εξής:

- Οι βρεφονηπιακοί σταθμοί οι οποίοι διακρίνονται σε ιδιωτικούς, δημοτικούς και κρατικούς και οι οποίοι αναλαμβάνουν τη φροντίδα του βρέφους και του νηπίου, καθώς και την πνευματική και κοινωνική του ανάπτυξη, σε καθημερινή βάση, τις ώρες εργασίας της μητέρας του.
- Το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης των παιδιών στα δημοτικά σχολεία. το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται πειραματικά και σε περιορισμένο αριθμό σχολείων.

- Τα φροντιστηριακά μαθήματα σε παιδιά δημοτικού και γυμνασίου, με χαμηλή σχολική επίδοση· το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται σε περιορισμένο αριθμό σχολείων και γυμνασίων.
- Τα φροντιστηριακά μαθήματα της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά αλλοδαπών· το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται σε περιορισμένο βαθμό.
- Η δράση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων, που ασχολείται με τα προβλήματα των μαθητών και του σχολείου.
- Τα βιβλία που αναφέρονται στη ψυχολογία και ανατροφή των παιδιών από τη βρεφική ως την εφηβική ηλικία.
- Τα σεμινάρια και οι ομιλίες που αναφέρονται στη ψυχολογία και αγωγή του παιδιού, τα οποία οργανώνονται από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και πραγματοποιούνται σε τοπικό επίπεδο.
- Οι παιδικές χαρές και τα πάρκα, τα οποία προσφέρουν στο παιδί χώρο για παιχνίδι.
- Τα γήπεδα και οι χώροι άθλησης που προσφέρουν στο παιδί τη δυνατότητα της άθλησης.

ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- * Η νομοθεσία για την προστασία της μητέρας.
Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα μέτρα της νομοθεσίας για την προστασία της μητρότητας:
- Για τις υπαλλήλους Δημοσίου και Ν.Π.Α.Δ. προβλέπεται υποχρεωτική άδεια 2 μήνες πριν και 2 μήνες μετά τον τοκετό, με πλήρεις αποδοχές και επίδομα τοκετού.

«Ίδια προστασία έχουν και οι εργαζόμενες στο Δημόσιο ή σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου σε σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, που κατέχουν οργανική θέση» (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 20).

Για τις υπαλλήλους στον ιδιωτικό τομέα η άδεια τοκετού και η διάρκεια της εξαρτάται από τον τομέα εργασίας στον οποίο ασχολείται η γυναίκα.

- Χορήγηση επιδόματος κυοφορίας και λοχείας (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 20-21).
- Μειωμένα ωράρια και συμπληρωματικές άδειες, που ισχύουν για τις εργαζόμενες και στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 22).
- Προστασία από απόλυση κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης, μέτρο που ισχύει για τις εργαζόμενες και στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 22-23).
- Χορήγηση επιδόματος τέκνων (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 49).
- Παροχή γονικής άδειας σε εργαζόμενους άνδρες, σε περίπτωση τοκετού των συζύγων τους.
«Τέτοιες άδειες προβλέπονται από ορισμένες συλλογικές συμβάσεις εργασίας για 2 ή 3 ημέρες με πλήρεις αποδοχές» (Κων/να Πανταζή - Τζίφα, 1984, σελ. 49).

- Για τις πολύτεκνες μητέρες προβλέπεται χορήγηση μηνιαίας σύνταξης εφ' όρου ζωής, χορήγηση μηνιαίου επιδόματος μετά το 3ο παιδί ως το 21ο έτος της ηλικίας του, χορήγηση πάσο σε ολόκληρη την οικογένεια για αστικές και υπεραστικές διαδρομές, καθώς και δωρεάν χορήγηση άδειας κυκλοφορίας TAXI.

* Η νομοθεσία για τη προστασία του παιδιού.

Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα μέτρα της νομοθεσίας για τη προστασία του παιδιού:

- Η υποχρέωση γονικής μέριμνας «η οποία είναι υποχρέωση και δικαίωμα και των δυο (2) γονιών και συντελείται από επιμέρους υποχρεώσεις ή δικαιώματα που αποβλέπουν πάντα στο συμφέρον του παιδιού» (Τάκαρη, 1984, σελ. 170).
- Η παροχή άδειας σε έναν από τους δυο γονείς που εργάζονται, για να περάσουν χρόνο με τα παιδιά τους, τα οποία είναι μικρής ηλικίας. (Δουλκέρη, 1986, σελ. 50)
- Η παροχή άδειας για οικογενειακούς λόγους, η οποία επιτρέπει στους εργαζόμενους γονείς ν' απουσιάσουν από την εργασία τους σε περιπτώσεις ανάγκης. (Δουλκέρη, 1986, σελ. 50).
- * Η ίδρυση κρατικών βρεφονηπιακών σταθμών για την εξυπηρέτηση των εργαζόμενων μητέρων.
- * Η λειτουργία κρατικών υπηρεσιών για την προστασία του παιδιού π.χ. Π.Ι.Κ.Π.Α.

ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα συστήματα που λειτουργούν υποστηρικτικά προς τη μητέρα και το παιδί σε διεθνές επίπεδο, διακρίνονται σε Οργανισμούς και Συμβάσεις που υπογράφηκαν για τη προστασία τους.

Για τη προστασία της μητρότητας σε διεθνές επίπεδο, αναφέρονται ενδεικτικά, Συμβάσεις της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας που έχουν σχέση με τα δικαιώματα των γυναικών.

	Άρχισαν να ισχύουν:	Αριθμός Κρατών που συμμετέχουν έως 1-9-74
Αριθ. 3 Προστασία Μητρότητας	13/6/1921	28
Αριθ. 103 Προστασία Μητρότητας (Αναθεωρημένη)	7/9/1955	14
Αριθ. 110 Φυτείες (Μέρος VII, Προστασία Μητρότητας)	22/1/1960	10
Αριθ. 118 Ισότης Μεταχειρίσεως (Κοινωνικές Ασφαλίσεις/Άρθρα 2 και 4, Επιδόματα μητρότητας)	25/4/1964 (16 προσθήκες Επιδόματα Μητρότητας)	25

Πηγή: «Η.Ε. Ίσα δικαιώματα για γυναίκες και άνδρες. Καιρός για δράση. Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την κατάργηση των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών.

Για την προστασία του παιδιού σε διεθνές επίπεδο, αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένοι Οργανισμοί και Συμβάσεις που υπογράφηκαν γι' αυτό το σκοπό.

* Η UNISEF, οργανισμός τον οποίο η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. αποφάσισε και δημιούργησε το έτος 1946, με την ονομασία Διεθνές Ταμείο του Παιδιού.

Το 1953 μετονομάστηκε σε Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για το παιδί, γνωστό ως UNISEF (Λ. Κονδύλη, Άρθρο Π. Νάσκου-Περράκη, σελ. 175).

Η UNISEF έχει ως σκοπό την κάλυψη των αναγκών των παιδιών, κυρίως του αναπτυσσόμενου κόσμου της Λατινικής Αμερικής, της Ασίας και της Αφρικής (Ν. Τάκαρη, 1978, σελ. 120).

* Η Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων Ανθρώπου (Ο.Δ.Δ.Α.) του 1948 η οποία ενσωμάτωσε και δυο (2) διατάξεις για την προστασία της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας (άρθρο 25, παρ. 2) και του δικαιώματος στην εκπαίδευση (άρθρο 26) (Δ. Κονδύλη, Άρθρο Π. Νάσκου, Περράκη, σελ. 175)

* Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1959, η οποία αποτελείται από 10 Αρχές και καλεί τις κυβερνήσεις των Κρατών - Μελών των Ηνωμένων Εθνών να ενδιαφερθούν για τη φροντίδα και προστασία του παιδιού (Α. Κοντούλης, 1983, σελ. 18-22).

* «Το 1966 υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. δυο σημαντικές πράξεις: Το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠ) και το Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΣΟΚΠ) περιλαμβάνοντας ειδικές διατάξεις για την προστασία του παιδιού. Συγκεκριμένα στο ΣΑΠ απαγορεύεται η θανατική ποινή για εγκλήματα που διαπράχθηκαν από άτομα κάτω από 18 ετών (άρθρο 6, παρ. 5), προβλέπεται η ποινική διαδικασία για ανήλικους (άρθρο 14, παρ. 4) προστατεύονται τα παιδιά μετά τη διάλυση του γάμου (άρθρο 23, παρ. 4) και παρέχεται ειδική προστασία στα παιδιά και δικαίωμα σε ένα όνομα (άρθρο 24).

Στο ΣΟΚΠ παρέχεται ειδική προστασία στην οικογένεια, στα παιδιά και στους εφήβους (άρθρο 10) δικαίωμα στη φροντίδα της υγείας (άρθρο 12, παρ. 2α) και δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 13)». (Δ. Κονδύλη, Άρθρο Π. Νάσκου - Περράκη, σελ. 176).

* Η Διακήρυξη της Μάλτας, της Διεθνούς Ένωσης Παιδοτόπων στις 11/11/77 η οποία «διακηρύσσει ότι το παιχνίδι, μαζί με τις βασικές ανάγκες της διατροφής, της υγείας, της κατοικίας και της εκπαίδευσης, έχει ζωτική σημασία για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων όλων των παιδιών» (Α. Κοντούλης, 1983, σελ. 34).

* Η ανακήρυξη του 1979 ως Διεθνές Έτος Παιδιού από τη γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. στις 21/12/76 απόφαση 3/169, με γενικό στόχο τη προστασία του παιδιού (Α. Κοντούλης, 1983, σελ 27).

Ιδιαίτερης σημασίας αποτελούν και οι συμβάσεις οι οποίες δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στη προστασία του παιδιού, αλλά το καλύπτουν μιας και αναφέρονται στην προστασία όλων των μελών της οικογένειας.

Ορισμένες από αυτές είναι:

«Η Σύμβαση της UNESCO κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση, του 1960.

Η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, του 1965.

Η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων του 1951.

Η Σύμβαση για την κατάργηση της δουλείας, του δουλεμπορίου και παρόμοιας πρακτικής του 1956.

Η Σύμβαση για τη συναίνεση στο γάμο, στο ελάχιστο όριο ηλικίας για γάμο και στην καταχώρηση του γάμου, του 1962».

ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Θετικά

- Ο πατέρας συμμετέχει στη φροντίδα των παιδιών, ως ένα βαθμό, ανάλογα με το επάγγελμά του και τις απαιτήσεις του, τον χαρακτήρα του και την ευαισθητοποίησή του στο θέμα της φροντίδας και αγωγής τους.
- Οι συγγενείς και οι φίλοι παρέχουν την βοήθειά τους στην μητέρα, κυρίως όταν εκείνη απουσιάζει από το σπίτι είτε για επαγγελματικούς λόγους είτε σε περιπτώσεις ανάγκης.

Αρνητικά

Σημαντικός αριθμός πατεράδων δεν συμμετέχουν συστηματικά και ενεργητικά - τουλάχιστον όχι ακόμη - στη φροντίδα και αγωγή των παιδιών τους.

ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Θετικά

- Η λειτουργία ημερήσιου προγράμματος απασχόλησης στα δημοτικά σχολεία, η διεξαγωγή φροντιστηριακών μαθημάτων σε παιδιά δημοτικού και γυμνασίου με χαμηλή σχολική επίδοση και η διεξαγωγή φροντιστηριακών μαθημάτων σε παιδιά αλλοδαπών για την καλύτερη μάθηση της γλώσσας, έστω και σε περιορισμένη κλίμακα.
- Η δράση των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων των σχολείων για την αντιμετώπιση προβλημάτων μαθητών και σχολείων.
- Η ύπαρξη βιβλίων που αναφέρονται σε θέματα ψυχολογίας και αγωγής παιδιών όλων των ηλικιών.
- Η οργάνωση σεμιναρίων και ομιλιών με θέμα το παιδί, έστω και αν γίνεται σε περιορισμένη κλίμακα.
- Η ίδρυση και λειτουργία παιδικών χαρών, πάρκων και χώρων άθλησης, για τη διασκέδαση και άσκηση των παιδιών.

Αρνητικά

- Το πρόγραμμα ημερήσιας απασχόλησης, τα φροντιστηριακά μαθήματα σε παιδιά με σχολική επίδοση χαμηλή και τα φροντιστηριακά μαθήματα σε παιδιά αλλοδαπών για την εκμάθηση της γλώσσας, εφαρμόζονται σε περιορισμένη κλίμακα και μάλιστα πολλές φορές λειτουργούν πειραματικά.
- Δεν διοργανώνονται συχνά σεμινάρια και ομιλίες με θέμα το παιδί σε τοπικό επίπεδο.

Τ. Ε. Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

- Οι παιδικές χαρές, τα πάρκα και οι χώροι άθλησης για την διασκέδαση και άσκηση των παιδιών, δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών τους.

ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Θετικά

- Η νομοθεσία προστατεύει τη μητρότητα και το παιδί.
- Το κράτος έχει ιδρύσει και λειτουργούν οργανισμοί και υπηρεσίες για τη φροντίδα και προστασία του παιδιού.
- Το κράτος χρηματοδοτεί την παροχή υπηρεσιών, σε παιδιά όλων των ηλικιών.

Αρνητικά

- Η νομοθεσία αν και προστατεύει τη μητέρα και το παιδί, υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης των μέτρων προστασίας τους.
- Σημαντικός αριθμός των υπηρεσιών που λειτουργούν για τη φροντίδα του παιδιού, δεν είναι σωστά οργανωμένες με αποτέλεσμα τη κακή λειτουργία τους.
- Οι υπηρεσίες για τη προστασία της μητέρας και του παιδιού βρίσκονται συγκεντρωμένες στα μεγάλα αστικά κέντρα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ζητήσουν τη συνδρομή τους, όσοι μένουν στις επαρχίες.

Διαπιστώνεται ότι σε όλα τα επίπεδα τα συστήματα φροντίδας και προστασίας της μητέρας και του παιδιού, προστατεύουν τόσο τη μητρότητα όσο και το παιδί, αλλά ανεπαρκώς, γεγονός που σημαίνει πως υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης των μέτρων προστασίας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Μεθοδολογία Έρευνας

Είδος Έρευνας

Στη μελέτη αυτή ακολουθήθηκε ο διερευνητικός τύπος έρευνας που, σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δώσει ο Φίλιας (1977), στοχεύει στην διατύπωση ενός προβλήματος για ακριβέστερη εξέταση και στην ιεράρχιση προτεραιοτήτων για παραπέρα έρευνα. (Φίλιας, Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1977, σελ. 27)

Σκοπός Έρευνας

Γενικός σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση του ρόλου της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2000.

Οι ειδικότεροι αντικειμενικοί στόχοι της έρευνας αυτής ήταν:

α) Να διερευνηθεί αν ο μητρικός ρόλος είναι ίδιος ή διαφορετικός σε σύγκριση με το παρελθόν β) Να διερευνηθούν οι δυσκολίες του μητρικού ρόλου και τα εφόδια που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της γ) Να διερευνηθεί αν δημιουργείται σύγκρουση στην εργαζόμενη μητέρα από το διπλό ρόλο της, καθώς και τα συναισθήματα που της δημιουργούνται δ) Να διερευνηθεί αν ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει και σε ποιά σημεία, σε σχέση με το παρελθόν ε) Να διερευνηθεί ποιά άτομα και φορείς στηρίζουν το μητρικό ρόλο στ) Να διερευνηθεί η χρησιμότητα της επιμόρφωσης των γονεών ζ) Να διερευνηθεί αν η σχέση μητέρας παιδιού έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν.

Ερωτήματα - Υποθέσεις

Ερωτήματα Υποθέσεις στα οποία επιχειρεί ν' απαντήσει η έρευνα αυτή είναι:

1. Είναι ο ρόλος της σύγχρονης μητέρας ίδιος ή διαφορετικός, με το μητρικό ρόλο στο παρελθόν;
2. Η σύγχρονη μητέρα αντιμετωπίζει δυσκολίες και χρειάζεται εφόδια, προκειμένου ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο της;
3. Δημιουργείται σύγκρουση στη σύγχρονη γυναίκα από τους δύο ρόλους της (μητρικό και επαγγελματικό) και ποιά συναισθήματα της δημιουργούνται;
4. Ο ρόλος και η συμμετοχή του σύγχρονου πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν και αν ναι σε τι έχει αλλάξει;
5. Τα συστήματα που υπάρχουν λειτουργούν υποστηρικτικά στο ρόλο της σύγχρονης μητέρας;
6. Χρειάζεται η επιμόρφωση των γονέων για την καλύτερη εκπλήρωση των ρόλων τους;
7. Έχει διαφοροποιηθεί η σχέση μητέρας παιδιού συγκριτικά με το παρελθόν;

Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα αυτή απαρτίζεται από οκτώ (8) μέρη, τα οποία αποσκοπούν να συλλέξουν τις ακόλουθες πληροφορίες:

α) Καταγραφή δημογραφικών στοιχείων: Η παράγραφος αυτή αποτελείται από ερωτήσεις που αφορούν την ερωτώμενη (όπως π.χ. ηλικία) καθώς και τη μόρφωση, το επάγγελμα, την οικονομική κατάσταση και ειδικά την επαγγελματική ή όχι απασχόληση, την οικογενειακή κατάσταση και τον αριθμό των παιδιών της.

Τα παραπάνω στοιχεία δίνουν την μορφωτική, επαγγελματική οικονομική και οικογενειακή κατάσταση του ερωτώμενου πληθυσμού και συμβάλλουν στο να γίνει συσχετισμός μεταξύ των προαναφερόμενων καταστάσεων, με το πώς διαμορφώνεται ο ρόλος της Ελληνίδας μητέρας το 2000.

β) Σύγκριση της μορφής του μητρικού ρόλου στο παρόν, σε σύγκριση με το παρελθόν: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή τη παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί αν ο ρόλος της σύγχρονης μητέρας του 2000 είναι ίδιος ή διαφορετικός, με τον μητρικό ρόλο στο παρελθόν.

γ) Δυσκολίες και εφόδια της σύγχρονης μητέρας: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή τη παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί ποιές δυσκολίες αντιμετωπίζει η σύγχρονη μητέρα κατά την άσκηση του ρόλου της και τι είδους εφόδια χρειάζεται για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια σ' αυτόν.

δ) Σύγκρουση μητρικού και επαγγελματικού ρόλου: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή τη παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί αν δημιουργείται σύγκρουση στην εργαζόμενη μητέρα από τον μητρικό και επαγγελματικό της ρόλο και ποιά είναι τα συναισθήματα που της δημιουργούνται από αυτή τη σύγκρουση.

ε) Ο πατέρας στη σύγχρονη εποχή: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή τη παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί αν ο ρόλος και η συμμετοχή του σύγχρονου πατέρα στη λειτουργία της οικογένειας έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν.

στ) Τα συστήματα υποστήριξης της μητέρας: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή την παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθούν ποιά άτομα και φορείς στηρίζουν το ρόλο της σύγχρονης μητέρας.

ζ) Η επιμόρφωση των γονέων : Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή την παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης των γονέων για την καλύτερη εκπλήρωση των γονικών τους ρόλων.

η) Η σχέση μητέρας-παιδιού στο παρόν σε σύγκριση με το παρελθόν: Οι ερωτήσεις που απαρτίζουν αυτή τη παράγραφο στοχεύουν στο να διερευνηθεί αν έχει αλλάξει η σχέση μητέρας-παιδιού σε σύγκριση με το παρελθόν.

Δειγματοληψία

Ο πληθυσμός της έρευνας αυτής που διεξήχθη τον μήνα Μάιο 1997 απαρτιζόταν από 50 άτομα, γυναίκες, ηλικίας 30-51 ετών, εργαζόμενες και μη.

Πιο συγκεκριμένα οι 50 μητέρες του δείγματος είχαν παιδιά ηλικίας 10 και 11 ετών και οι 20 από αυτές εργάζονταν. Από τις 50 μητέρες του δείγματος οι 25

από τις οποίες οι 12 εργάζονταν, κατοικούσαν στην περιοχή γύρω από το 7ο Δημοτικό Σχολείο η οποία χαρακτηρίζεται υποβαθμισμένη έως μεσαία, από άποψη μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου του πληθυσμού.

Οι υπόλοιπες 25 μητέρες από τις οποίες οι 8 εργάζονταν κατοικούσαν στη περιοχή γύρω από το 10ο Δημοτικό Σχολείο η οποία χαρακτηρίζεται μεσαία εως αναβαθμισμένη από άποψη μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου του πληθυσμού.

Πλαίσια για τη Μελέτη

Η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος φάνηκε από το γεγονός ότι στη μελέτη αυτή συμπεριλήφθηκε, όσο είναι δυνατόν βέβαια, κάθε τύπος κοινωνικής διαστρωμάτωσης για το Δήμο Πατρέων.

Επιλέχθηκαν δυο σχολεία σε δύο περιοχές, από τις οποίες η μια θεωρούνταν κοινωνικοοικονομικά μεσαία ως υποβαθμισμένη, ενώ η άλλη θεωρούνταν κοινωνικοοικονομικά μεσαία ως αναβαθμισμένη.

Πιο συγκεκριμένα τα σχολεία αυτά ήταν τα εξής:

- (α) το 7ο Δημοτικό Σχολείο και
- (β) το 10ο Δημοτικό Σχολείο

Τρόπος Ανάλυσης Πληροφοριών

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν με τα ανώνυμα ερωτηματολόγια αναλύθηκαν με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και δίνονται με αριθμητικές και εκατοστιαίες μονάδες.

Τρόπος Παρουσίασης του Υπόλοιπου της Μελέτης

Το υπόλοιπο της μελέτης παρουσιάζεται ως εξής: στο Κεφάλαιο IV γίνεται ανάλυση των ευρυμάτων και στο Κεφάλαιο V παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι εισηγήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Αποτελέσματα της έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί το ρόλο της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2000.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν οι εξής:

- α. Να διερευνηθεί αν ο μητρικός ρόλος είναι ίδιος ή διαφορετικός σε σύγκριση με το παρελθόν.
- β. Να διερευνηθούν οι δυσκολίες του μητρικού ρόλου και τα εφόδια που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της.
- γ. Να διερευνηθεί αν δημιουργείται σύγκρουση στην εργαζόμενη μητέρα από τον διπλό της ρόλο, καθώς και τα συναισθήματα που της δημιουργούνται.
- δ. Να διερευνηθεί αν ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει και σε ποια σημεία, σε σχέση με το παρελθόν.
- ε. Να διερευνηθεί ποιά άτομα και φορείς στηρίζουν τον μητρικό ρόλο.
- στ. Να διερευνηθεί η χρησιμότητα της επιμόρφωσης των γονέων
- ζ. Να διερευνηθεί αν η σχέση μητέρας-παιδιού έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν.

Τ' αποτελέσματα της έρευνας αυτής, παρουσιάζονται ως εξής:

1. Τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθείσων μητέρων και ειδικότερα η επαγγελματική τους απασχόληση, η οικογενειακή τους κατάσταση και ο αριθμός των παιδιών τους.
2. Στοιχεία που αφορούν τον ρόλο της σύγχρονης μητέρας και την ομοιότητά του ή διαφορά του σε σχέση με το παρελθόν.
3. Στοιχεία που αφορούν τις δυσκολίες του μητρικού ρόλου, τους τρόπους αντιμετώπισής τους και τα εφόδια που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο της.

4. Στοιχεία που αφορούν το βαθμό σύγκρουσης των ρόλων της εργαζόμενης μητέρας, τα συναισθήματα και τις προτάσεις τους για την άμβλυνση της σύγκρουσης.
5. Στοιχεία που αφορούν τον ρόλο του πατέρα, τη συμμετοχή του στη λειτουργία της οικογένειας και την ομοιότητα ή διαφορά του με τον πατρικό ρόλο στο παρελθόν.
6. Στοιχεία που αφορούν τ' άτομα και τους φορείς που στηρίζουν τη μητέρα.
7. Στοιχεία που αφορούν τη νέα παιδαγωγική τάση που προωθεί την επιμόρφωση των γονέων.
8. Τέλος στοιχεία που αφορούν τη σχέση μητέρας-παιδιού και την ομοιότητα ή διαφορά της, σε σχέση με το παρελθόν.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 1α
Ηλικία ερωτηθείσων

Α. Γενικό Σύνολο

50 = 100%

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
30-34	11	22%
35-39	25	50%
40-44	8	16%
45 και άνω	6	12%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 1β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

25=100%

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
30-34	5	20%
35-39	14	56%
40-44	3	12%
45 και άνω	3	12%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 1γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

25=100%

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
30-34	6	24%
35-39	11	44%
40-44	5	20%
45 και άνω	3	12%
Σύνολο	25	100%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δημοτικό Σχολείο μαζί έχουν παιδιά Δ' & Ε' τάξης είναι ηλικίας 35-39 χρονών (50%) και ακολουθούν οι ερωτηθείσες ηλικίας 30-34 χρονών (22%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο Δημοτικό Σχολείο είναι 35-39 χρονών (56%) και ακολουθούν οι ερωτηθείσες ηλικίας 30-34 χρονών (20%).

Το ίδιο ισχύει και για τις ερωτηθείσες απ' το 10ο Δημοτικό Σχολείο με ποσοστά αντίστοιχα 44% και 24%.

Υπόσημείωση : Α. Γενικό Σύνολο : 50=100%

Β. 7ο Δημοτικό Σχολείο : 25=100%

Γ. 10ο Δημοτικό Σχολείο : 25=100%

Πίνακας 2α
Μόρφωση Ερωτηθείσων

A. Γενικό Σύνολο **50=100%**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δημοτικού	14	28%
Γυμνασίου	1	2%
Λυκείου	22	44%
Σχολές	2	4 %
T.E.I.	5	10%
A.E.I.	6	12%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 2β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ **25=100%**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δημοτικού	8	32%
Γυμνασίου	0	0%
Λυκείου	10	40%
Σχολές	1	4%
T.E.I.	2	8%
A.E.I.	4	16%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 2γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δημοτικού	6	24%
Γυμνασίου	1	4%
Λυκείου	12	48%
Σχολές	1	4 %
T.E.I.	3	12%
A.E.I.	2	8 %
Σύνολο	25	100%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δημοτικό Σχολείο μαζί ανήκει στην κατηγορία των αποφοίτων λυκείου με ποσοστό 44% και ακολουθούν οι απόφοιτες δημοτικού με ποσοστό 28%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 7ου Δημοτικού Σχολείου ανήκει στην κατηγορία των αποφοίτων λυκείου με ποσοστό 40% και ακολουθούν οι απόφοιτες δημοτικού με ποσοστό 32%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 10ου Δημοτικού Σχολείου ανήκει στην κατηγορία των αποφοίτων λυκείου με ποσοστό 48% και ακολουθούν οι απόφοιτες δημοτικού με ποσοστό 24%.

Οι απόφοιτες λυκείου από τις ερωτηθείσες του 10ου Δημοτικού Σχολείου είναι περισσότερες από τους ερωτηθείσες απόφοιτους λυκείου του 7ου Δημοτικού Σχολείου με διαφορά 8%, ενώ οι απόφοιτες λυκείου από τις ερωτηθείσες του 7ου Δημοτικού Σχολείου είναι περισσότερες από τις ερωτηθείσες απόφοιτες δημοτικού του 10ου Δημοτικού Σχολείου με διαφορά 8%.

Πίνακας 3α
Επάγγελμα Ερωτηθείσων

A. Γενικό Σύνολο

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικιακά	30	60%
Ιδ. Υπάλληλος	6	12%
Εμπορος	4	8%
Τραπεζική Υπάλληλος	1	2%
Β. Μικροβιολόγου	1	2%
Φιλόλογος	2	4%
Δημοσιογράφος	1	2%
Ασφαλίστρια	1	2%
Δασκάλα	3	6%
Νοσηλεύτρια	1	2%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 3β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικιακά	13	52%
Ιδ. Υπάλληλος	2	8%
Εμπορος	3	12%
Τραπεζική Υπάλληλος	1	4%
Β. Μικροβιολόγου	1	4%
Φιλόλογος	1	4%
Δημοσιογράφος	1	4%
Ασφαλίστρια	1	4%
Δασκάλα	2	8%
Νοσηλεύτρια	0	0%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 3γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικιακά	17	68%
Ιδ. Υπάλληλος	4	16%
Εμπορος	1	4%
Τραπεζική Υπάλληλος	0	0%
Β. Μικροβιολόγου	0	0%
Φιλολόγος	1	4%
Δημοσιογράφος	0	0%
Ασφαλίστρια	0	0%
Δασκάλα	1	4%
Νοσηλεύτρια	1	4%
Σύνολο	25	100%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. και το 10ο Δ.Σ. μαζί ασχολείται με τα οικιακά με ποσοστό 60% και ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 12%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. ασχολείται με τα οικιακά με ποσοστό 52% και ακολουθούν όσες ασχολούνται με το εμπόριο με ποσοστό 12%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. ασχολείται με τα οικιακά με ποσοστό 68% και ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 16%.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων από το 10 Δ.Σ. που ασχολείται με τα οικιακά (68%) είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο του 7ου Δ.Σ. (52%) με διαφορά 16%.

Πίνακας 4α
Οικονομική κατάσταση ερωτηθείσων

A. Γενικό Σύνολο

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κακή	7	14%
Μέτρια	25	50%
Καλή	8	16%
Πολύ καλή	10	20%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 4β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κακή	3	12%
Μέτρια	14	56%
Καλή	5	20%
Πολύ καλή	3	12%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 4γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κακή	4	16%
Μέτρια	11	44%
Καλή	3	12%
Πολύ καλή	7	28%
Σύνολο	25	100%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, βρίσκεται στη κατηγορία της μέτριας οικονομικής κατάστασης με ποσοστό 50%

και ακολουθούν οι ερωτηθείσες που βρίσκονται στην κατηγορία της πολύ καλής οικονομικής κατάστασης με ποσοστό 20%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. βρίσκεται στη κατηγορία της μέτριας οικονομικής κατάστασης (56%) και ακολουθούν οι ερωτηθείσες που ανήκουν στην κατηγορία της καλής οικονομικής κατάστασης με ποσοστό 20%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. βρίσκεται στην κατηγορία της μέτριας οικονομικής κατάστασης (44%) και ακολουθούν οι ερωτηθείσες που ανήκουν στην κατηγορία της πολύ καλής οικονομικής κατάστασης με ποσοστό 28%.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που ανήκει στην κατηγορία της μέτριας οικονομικής κατάστασης (56%) είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό του 10ου Δ.Σ. (44%) με διαφορά 12%.

Ενώ το ποσοστό των ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που βρίσκεται στη κατηγορία της πολύ καλής οικονομικής κατάστασης (28%) είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο του 7ου Δ.Σ. (12%) με διαφορά 16%.

Πίνακας 5α
Επαγγελματική απασχόληση ερωτηθείσων

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εργαζόμενες	20	40%
Μη εργαζόμενες	30	60%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 5β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εργαζόμενες	12	48%
Μη εργαζόμενες	13	52%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 5γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εργαζόμενες	8	32%
Μη εργαζόμενες	17	68%
Σύνολο	25	100%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί δεν εργάζεται (60%), ενώ το υπόλοιπο 40% εργάζεται.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. δεν εργάζεται (52%) ενώ το υπόλοιπο 48% εργάζεται.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. δεν εργάζεται (68%), ενώ το υπόλοιπο 32% εργάζεται.

Πίνακας 6α
Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθείσων

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εγγαμη	47	94%
Αγαμη	0	0%
Διεζευγμένη	3	6%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 6β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εγγαμη	24	96%
Αγαμη	0	0%
Διεζευγμένη	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 6γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Εγγαμη	23	92%
Αγαμη	0	0%
Διεζευγμένη	2	8%
Σύνολο	25	100%

Το 94% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, είναι έγγαμες μητέρες και το 6% διεζευγμένες μητέρες.

Το 96% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. είναι έγγαμες ενώ το 4% είναι διεζευγμένες.

Το 92% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. είναι έγγαμες, ενώ το 8% είναι διεζευγμένες.

Το ποσοστό των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. (96%) είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό του των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. (92%) με διαφορά 4%.

Πίνακας 7α
Αριθμός παιδιών ερωτηθείσων

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
1	4	8%
2	25	50%
3	12	24%
4	4	8%
5	1	2%
8	1	2%
9	2	4%
11	1	2%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 7β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
1	2	8%
2	9	36%
3	7	28%
4	4	16%
5	0	0%
8	1	4%
9	1	4%
11	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 7γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
1	2	8%
2	16	64%
3	5	20%
4	0	0%
5	1	4%
8	0	0%
9	1	4%
11	0	0%
Σύνολο	25	100%

Το 50% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, έχει 2 παιδιά, ενώ το 24% έχει 3 παιδιά.

Το 36% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. έχει 2 παιδιά, ενώ το 28% έχει 3 παιδιά. Το 64% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. έχει 2 παιδιά ενώ το 20% έχει 3 παιδιά.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που έχει 2 παιδιά (64%) είναι πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο του 7ου Δ.Σ. (36%) με διαφορά 28%.

Το ίδιο παρατηρείται και στην περίπτωση των 3 παιδιών με διαφορά 8%.

Ερώτηση 1

Πώς χαρακτηρίζετο ρόλο της μητέρας του 2000;»

Πίνακας 8α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δύσκολο	12	24%
Ευχάριστο	7	14%
Πολύπλοκο	14	28%
Απαιτητικό	8	16%
Υπεύθυνο	9	18%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 8β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δύσκολο	8	32%
Ευχάριστο	3	12%
Πολύπλοκο	6	24%
Απαιτητικό	4	16%
Υπεύθυνο	4	16%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 8γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δύσκολο	4	16%
Ευχάριστο	4	16%
Πολύπλοκο	7	28%
Απαιτητικό	4	16%
Υπεύθυνο	6	24%
Σύνολο	25	100%

Το 28% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, χαρακτηρίζει το μητρικό ρόλο ως πολύπλοκο, το 24% ως δύσκολο και το 18% ως υπεύθυνο.

Το 32% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. τον χαρακτηρίζει ως δύσκολο και το 24% ως πολύπλοκο.

Το 28% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. χαρακτηρίζει το ρόλο της μητέρας ως πολύπλοκο και το 24% ως υπεύθυνο.

Ερώτηση 2

Πώς είναι ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής σας;»

Πίνακας 9α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μητρικός	42	84%
Συζυγικός	4	8%
Επαγγελματικός	2	4%
Κοινωνικός	2	4%
Κάποιος άλλος	0	0%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 9β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μητρικός	22	88%
Συζυγικός	1	4%
Επαγγελματικός	2	8%
Κοινωνικός	0	0%
Κάποιος άλλος	0	0%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 9γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μητρικός	20	80%
Συζυγικός	3	12%
Επαγγελματικός	0	0%
Κοινωνικός	2	8%
Κάποιος άλλος	0	0%
Σύνολο	25	100%

Το 84% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί απάντησε πως ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής του είναι ο μητρικός και το 8%, πως είναι ο συζυγικός.

Το 88% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε πως ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής του είναι ο μητρικός και το 8% ο επαγγελματικός ρόλος.

Το 80% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απάντησε πως ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής του είναι ο μητρικός και το 12% ο συζυγικός ρόλος.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε πως ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής του είναι ο μητρικός (88%), είναι μεγαλύτερο κατά 8%, από το ποσοστό στην αντίστοιχη ερώτηση που έγινε σε ερωτηθείσες του 10ου Δ.Σ. (80%).

Ερώτηση 3

Ποιός παράγοντας επηρεάζει θετικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;»

Πίνακας 10α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κάλυψη ψυχολογικής ανάγκης	6	12%
Δημιουργία οικογένειας	32	64%
Εκφραση αγάπης προς τον σύζυγο	2	4%
Προορισμός της ζωής	7	14%
Σύσφιξη των σχέσεων του ζευγαριού	1	2%
Κοινωνική κάλυψη	2	4%
Κάποιος άλλος	0	0%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 10β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κάλυψη ψυχολογικής ανάγκης	3	12%
Δημιουργία οικογένειας	14	56%
Εκφραση αγάπης προς τον σύζυγο	1	4%
Προορισμός της ζωής	5	20%
Σύσφιξη των σχέσεων του ζευγαριού	1	4%
Κοινωνική κάλυψη	1	4%
Κάποιος άλλος	0	0%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 10γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κάλυψη ψυχολογικής ανάγκης	3	12%
Δημιουργία οικογένειας	18	72%
Εκφραση αγάπης προς τον σύζυγο	1	4%
Προορισμός της ζωής	2	8 %
Σύσφιξη των σχέσεων του ζευγαριού	0	0%
Κοινωνική κάλυψη	1	4%
Κάποιος άλλος	0	0%
Γενικό Σύνολο	25	100%

Το 64% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει θετικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί, είναι η δημιουργία οικογένειας και το 14% απάντησε πως είναι ο προορισμός της ζωής της γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί.

Το 56% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. στην αντίστοιχη ερώτηση απάντησε πως πιο σημαντικός παράγοντας είναι η δημιουργία οικογένειας και το 20% ο προορισμός της ζωής της γυναίκας.

Το 72% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. στην ίδια ερώτηση απάντησε πως είναι η δημιουργία οικογένειας και το 12% η ψυχολογική κάλυψη της γυναίκας.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί είναι η δημιουργία οικογένειας (72%), είναι πολύ μεγαλύτερο από το ποσοστό που δόθηκε στην ίδια ερώτηση από τις ερωτηθείσες του 7ου Δ.Σ. (56%) με διαφορά 16%.

Ερώτηση 4

«Ποιάς παράγοντας επηρεάζει αρνητικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;»

Πίνακας 11α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	21	42%
Επαγγελματικοί λόγοι	12	24%
Ανεξάρτητος τρόπος ζωής	17	34%
Κάποιος άλλος	0	0%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 11β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	12	48%
Επαγγελματικοί λόγοι	8	32%
Ανεξάρτητος τρόπος ζωής	5	20%
Κάποιος άλλος	0	0%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 11γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	9	36%
Επαγγελματικοί λόγοι	4	16%
Ανεξάρτητος τρόπος ζωής	12	48%
Κάποιος άλλος	0	0%
Σύνολο	25	100%

Το 42% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει αρνητικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί είναι ο οικονομικός και το 34% υποστηρίζει πως είναι επαγγελματικός λόγος.

Το 48% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε στην ίδια ερώτηση πως είναι ο οικονομικός παράγοντας και το 32% πως είναι επαγγελματικοί λόγοι.

Το 48% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απάντησε στην ίδια ερώτηση πως είναι ο ανεξάρτητος τρόπος ζωής που επιθυμεί να ζήσει η γυναίκα και το 36% αναφέρει σαν πιο σημαντικό παράγοντα τον οικονομικό.

Οι απόψεις για τον πιο σημαντικό παράγοντα αρνητικής επίδρασης στην απόφαση της γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί διαφέρουν ανάμεσα στις ερωτηθείσες από το 7ο και 10ο Δ.Σ.

Ερώτηση 5α

«Πιστεύετε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί
σε σύγκριση με το παρελθόν;»

Πίνακας 12α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	39	78%
Όχι	11	22%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 12β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	21	84%
Όχι	4	16%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 12γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	18	72%
Όχι	7	28%
Σύνολο	25	100%

Το 78% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν και το υπόλοιπο 22% πως δεν έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν.

Το 84% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε στην ίδια ερώτηση πως έχει αλλάξει ο ρόλος και το υπόλοιπο 16% πως δεν έχει αλλάξει ο μητρικός ρόλος σε σύγκριση με το παρελθόν.

Το 72% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απάντησε πως έχει αλλάξει ο μητρικός ρόλος σε σχέση με το παρελθόν και το 28% πως δεν έχει αλλάξει.

Το ποσοστό των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε πως έχει διαφοροποιηθεί ο μητρικός ρόλος σε σχέση με το παρελθόν (84%) είναι μεγαλύτερο από το 72% που δόθηκε από το 10ο Δ.Σ., με διαφορά 12%.

Για τα ποσοστά που υποστηρίζουν ότι δεν έχει αλλάξει ο ρόλος της μητέρας σε σχέση με το παρελθόν, ισχύουν τα αντιστρόφως ανάλογα.

Αν ναι

5.β

«Σε ποιούς τομείς;»

Πίνακας 13α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Περισσότερο ενημερωμένοι σε θέματα διαπαιδαγώγησης	6	12%
Καλύτερες σχέσεις γονιών-παιδιών	13	26%
Αλλαγή τρόπου ανατροφής παιδιών	3	6%
Καλύτερη επικοινωνία γονιών-παιδιών	9	18%
Λιγότερο χρόνο με τα παιδιά η εργαζόμενη μητέρα	8	16%
Γενικό Σύνολο	39	78%

Πίνακας 13β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Περισσότερο ενημερωμένοι σε θέματα διαπαιδαγώγησης	4	16%
Καλύτερες σχέσεις γονιών-παιδιών	8	32%
Αλλαγή τρόπου ανατροφής παιδιών	1	4%
Καλύτερη επικοινωνία γονιών-παιδιών	4	16%
Λιγότερο χρόνο με τα παιδιά η εργαζόμενη μητέρα	4	16%
Σύνολο	21	84%

Πίνακας 13γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Περισσότερο ενημερωμένοι σε θέματα διαπαιδαγώγησης	2	8%
Καλύτερες σχέσεις γονιών-παιδιών	5	20%
Αλλαγή τρόπου ανατροφής παιδιών	2	8%
Καλύτερη επικοινωνία γονιών-παιδιών	5	20%
Λιγότερο χρόνο με τα παιδιά η εργαζόμενη μητέρα	4	16%
Σύνολο	18	72%

Το 26% από το 78% των ερωτηθείσων από το 7ο και το 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν εντοπίζει τη διαφορά στη δημιουργία καλύτερων σχέσεων μεταξύ γονιών και παιδιών σήμερα και το 18% από το 78% εντοπίζει τη διαφορά στην καλύτερη επικοινωνία γονιών-παιδιών σήμερα.

Το 32% από το 84% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε ότι ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με το παρελθόν, εντοπίζει τη διαφορά στη δημιουργία καλύτερων σχέσεων γονιών - παιδιών σήμερα, το 16% από το 84% στην καλύτερη επικοινωνία μεταξύ γονιών-παιδιών και 16% επίσης από το 84% στο ότι η εργαζόμενη μητέρα περνά λιγότερο χρόνο με τα παιδιά της σε σχέση με το παρελθόν και 16% επίσης από 84% στο ότι οι γονείς είναι περισσότερο ενημερωμένοι στα θέματα διαπαιδαγώγησης σήμερα.

Το 20% από το 72% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε πως ο ρόλος της μητέρας έχει αλλάξει σε σύγκριση με το παρελθόν εντοπίζει τη διαφορά στη δημιουργία καλύτερης σχέσης γονιών - παιδιών, το 20% επίσης από το 72% εντοπίζει τη διαφορά στη καλύτερη επικοινωνία γονιών - παιδιών, το 16% από το 72% στο ότι η εργαζόμενη μητέρα περνά λιγότερο χρόνο με τα παιδιά της σήμερα, σε σχέση με το παρελθόν.

Αν ναι

5.γ

«Ποιοί παράγοντες επέδρασαν στο να συμβεί αυτή η διαφοροποίηση;»

Πίνακας 14α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αρνητικές εμπειρίες από την αρχική τους οικογένεια	5	10%
Τα παιδιά διεκδικούν καλύτερη συμπεριφορά από τους γονείς τους	4	8%
Αλλαγές στο ρόλο της μητέρας από κοινωνικές εξελίξεις	18	36%
Ανοδος μορφωτικού επιπέδου μητέρας	8	16%
Ενημέρωση και εφαρμογή νέων μεθόδων και τεχνικών ανατροφής από τους γονείς	4	8%
Γενικό Σύνολο	39	78%

Πίνακας 14β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αρνητικές εμπειρίες από την αρχική τους οικογένεια	4	16%
Τα παιδιά διεκδικούν καλύτερη συμπεριφορά από τους γονείς τους	3	12%
Αλλαγές στο ρόλο της μητέρας από κοινωνικές εξελίξεις	8	32%
Ανοδος μορφωτικού επιπέδου μητέρας	4	16%
Ενημέρωση και εφαρμογή νέων μεθόδων και τεχνικών ανατροφής από τους γονείς	2	8%
Σύνολο	21	84%

Πίνακας 14γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αρνητικές εμπειρίες από την αρχική τους οικογένεια	1	4%
Τα παιδιά διεκδικούν καλύτερη συμπεριφορά από τους γονείς τους	1	4%
Αλλαγές στο ρόλο της μητέρας από κοινωνικές εξελίξεις	10	40%
Άνοδος μορφωτικού επιπέδου μητέρας	4	16%
Ενημέρωση και εφαρμογή νέων μεθόδων και τεχνικών ανατροφής από τους γονείς	2	8%
Σύνολο	18	72%

Το 36% από το 78% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε ότι ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές εξελίξεις έφεραν την αλλαγή στο μητρικό ρόλο και το 16% από 78% υποστηρίζει ότι η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου της μητέρας έφερε την αλλαγή στο ρόλο της.

Το 32% από το 87% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε ότι ο μητρικός ρόλος έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές εξελίξεις ευθύνονται για την αλλαγή που έγινε, το 16% από 84% υποστηρίζει ότι οφείλεται στις αρνητικές εμπειρίες των γονιών από τις αρχικές τους οικογένειες και το 16% επίσης από 84% ότι η αλλαγή οφείλεται στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου της μητέρας.

Το 40% από το 72% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε ότι ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές εξελίξεις έφεραν την αλλαγή στο μητρικό ρόλο και το 16% από το 72% υποστηρίζει ότι η αλλαγή οφείλεται στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου της μητέρας.

Ερώτηση 6

«Ποιές δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες στο ρόλο τους;»

Πίνακας 15α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σωματική κούραση	6	12%
Ψυχολογική κούραση	5	10%
Δυσκολίες επικοινωνίας με το παιδί	10	20%
Ανεπάρκεια χρόνου φροντίδας και απασχόλησης με το παιδί	14	28%
Ελλειψη κατανόησης και ψυχολογικής υποστήριξης από το σύζυγο	3	6%
Αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών	7	14%
Δεν υπάρχει άνθρωπος να φυλάει τα παιδιά	2	4%
Δυσκολίες λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των γονιών	3	6%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 15β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σωματική κούραση	5	20%
Ψυχολογική κούραση	3	12%
Δυσκολίες επικοινωνίας με το παιδί	4	16%
Ανεπάρκεια χρόνου φροντίδας και απασχόλησης με το παιδί	4	16%
Ελλειψη κατανόησης και ψυχολογικής υποστήριξης από το σύζυγο	2	8%
Αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών	5	20%
Δεν υπάρχει άνθρωπος να φυλάει τα παιδιά	1	4%
Δυσκολίες λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των γονιών	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 15γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σωματική κούραση	1	4%
Ψυχολογική κούραση	2	8%
Δυσκολίες επικοινωνίας με το παιδί	6	24%
Ανεπάρκεια χρόνου φροντίδας και απασχόλησης με το παιδί	10	40%
Ελλειψη κατανόησης και ψυχολογικής υποστήριξης από το σύζυγο	1	4%
Αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών	2	8%
Δεν υπάρχει άνθρωπος να φυλάει τα παιδιά	1	4%
Δυσκολίες λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των γονιών	2	8%
Σύνολο	25	100%

Το 28% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες στο ρόλο τους είναι η ανεπάρκεια του χρόνου που επιθυμούν να περάσουν φροντίζοντας και απασχολούμενες με τα παιδιά τους και το 20% υποστηρίζει ότι οι δυσκολίες επικοινωνίας της μητέρας με το παιδί είναι μια σημαντική δυσκολία που αντιμετωπίζει η μητέρα στην άσκηση του ρόλου της.

Το 20% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε ότι η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες είναι η σωματική κούραση και το 20% επίσης απάντησε για το ίδιο ερώτημα τις αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών.

Το 40% των ερωτηθείσων από το 10 Δ.Σ. απάντησε στην ίδια ερώτηση σαν κύρια δυσκολία την ανεπάρκεια επιθυμητού χρόνου απασχόλησης της μητέρας με το παιδί και το 24% επισήμανε τις δυσκολίες της κοινωνίας ως μητέρας με το παιδί.

Ερώτηση 7

«Με ποιούς τρόπους αντιμετωπίζουν αυτές τις δυσκολίες;»
(της προηγούμενης ερώτησης σε αντιστοιχία)

Πίνακας 16α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Βοήθεια από τον σύζυγο και τα παιδιά	6	12%
Στήριξη από τον σύζυγο και το περιβάλλον	5	10%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με το παιδί	10	20%
Οργάνωση χρόνου και δραστηριοτήτων	14	28%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με τον σύζυγο	3	6%
Ιεράρχηση οικονομικών αναγκών παιδιών και οικογένειας	7	14%
Μένουν μόνα	2	4%
Προσπαθούν μόνα	3	6%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 16β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Βοήθεια από τον σύζυγο και τα παιδιά	5	20%
Στήριξη από τον σύζυγο και το περιβάλλον	3	12%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με το παιδί	4	16%
Οργάνωση χρόνου και δραστηριοτήτων	4	16%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με τον σύζυγο	2	8%
Ιεράρχηση οικονομικών αναγκών παιδιών και οικογένειας	5	20%
Μένουν μόνα	1	4%
Προσπαθούν μόνα	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 16γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Βοήθεια από τον σύζυγο και τα παιδιά	1	4%
Στήριξη από τον σύζυγο και το περιβάλλον	2	8%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με το παιδί	6	24%
Οργάνωση χρόνου και δραστηριοτήτων	10	40%
Προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με τον σύζυγο	1	4%
Ιεράρχηση οικονομικών αναγκών παιδιών και οικογένειας	2	8%
Μένουν μόνα	1	4%
Προσπαθούν μόνα	2	8%
Σύνολο	25	100%

Το 28% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι αντιμετωπίζει τη δυσκολία της ανεπάρκειας επιθυμητού χρόνου φροντίδας και απασχόλησης της μητέρας με το παιδί, οργανώνοντας τον χρόνο και τις δραστηριότητές του και το 20% αντιμετωπίζει τις δυσκολίες επικοινωνίας με το παιδί, προσπαθώντας να το προσεγγίσει και να επικοινωνήσει μαζί του.

Το 20% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. αντιμετωπίζει τη σωματική κούραση, ζητώντας βοήθεια από τον σύζυγο και τα παιδιά και το 20% επίσης, αντιμετωπίζει τις αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών ιεραρχώντας τις οικονομικές ανάγκες της οικογένειας και των παιδιών.

Το 40% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. αντιμετωπίζει την ανεπάρκεια χρόνου φροντίδας και απασχόλησης της μητέρας με το παιδί, οργανώνοντας τον χρόνο και τις δραστηριότητές του και το 24% αντιμετωπίζει τη δυσκολία επικοινωνίας με το παιδί, προσπαθώντας να το προσεγγίσει και να επικοινωνήσει μαζί του.

Ερώτηση 8

«Δώστε τα στοιχεία που σας χαρακτηρίζουν σαν μητέρα»

Πίνακας 17α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	10	20%
Αγχος για την ορθότητα ανατροφής του παιδιού	7	14%
Υπερπροστασία	8	16%
Στοργή	8	16%
Υπευθυνότητα προς τις υποχρεώσεις του ρόλου	7	14%
Διαλεκτική	9	18%
Οξύθυμη	1	2%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 17β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	7	28%
Αγχος για την ορθότητα ανατροφής του παιδιού	2	8%
Υπερπροστασία	5	20%
Στοργή	3	12%
Υπευθυνότητα προς τις υποχρεώσεις του ρόλου	2	8%
Διαλεκτική	6	24%
Οξύθυμη	0	0%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 17γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	3	12%
Άγχος για την ορθότητα ανατροφής του παιδιού	5	20%
Υπερπροστασία	3	12%
Στοργή	5	20%
Υπευθυνότητα προς τις υποχρεώσεις του ρόλου	5	20%
Διαλεκτική	3	12%
Οξύθυμη	1	4%
Σύνολο	25	100%

Το 20% των ερωτηθείσων από το 7ο και το 10ο Δ.Σ. μαζί, αναφέρει σαν κυριότερο στοιχείο της μητρικής συμπεριφοράς την υπομονή και το 18% την διαλεκτικότητα στη σχέση τους με τα παιδιά τους.

Το 28% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. αναφέρει σαν κύριο στοιχείο της μητρικής του συμπεριφοράς την υπομονή και το 24% τη διαλεκτικότητα στη σχέση του με τα παιδιά του.

Το 20% των ερωτηθείσων από το 10 Δ.Σ. αναφέρει σαν κύριο στοιχείο της μητρικής του συμπεριφοράς το άγχος για την ορθότητα της ανατροφής των παιδιών του, το 20% επίσης αναφέρει τη στοργή σαν στοιχείο μητρικής συμπεριφοράς και ακόμη το 20% αναφέρει σαν στοιχείο μητρικής συμπεριφοράς την υπευθυνότητα της μητέρας προς τις υποχρεώσεις του ρόλου της.

Ερώτηση 9

«Ποιά εφόδια χρειάζεστε σαν σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθείτε
ικανοποιητικά στο ρόλο σας;»

Πίνακας 18α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα κοινωνικά προβλήματα	18	36%
Γνώσεις παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας	9	18%
Γνώση μεθόδων διαπαιδαγώγησης	10	20%
Ψυχολογική υποστήριξη	5	10%
Γραμματικές γνώσεις	8	16%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 18β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα κοινωνικά προβλήματα	10	40%
Γνώσεις παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας	2	8 %
Γνώση μεθόδων διαπαιδαγώγησης	4	16%
Ψυχολογική υποστήριξη	3	12%
Γραμματικές γνώσεις	6	24%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 18γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα κοινωνικά προβλήματα	8	32%
Γνώσεις παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας	7	28%
Γνώση μεθόδων διαπαιδαγώγησης	6	24%
Ψυχολογική υποστήριξη	2	8%
Γραμματικές γνώσεις	2	8 %
Σύνολο	25	100%

Το 36% των ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε πως η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της χρειάζεται να είναι ενημερωμένη για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής και του 20% απάντησε ότι χρειάζεται να γνωρίζει μεθόδους και τεχνικές διαπαιδαγώγησης παιδιών.

Το 40% των ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. στην ίδια ερώτηση απάντησε ότι η μητέρα χρειάζεται να είναι ενημερωμένη για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής και το 24% απάντησε ότι χρειάζεται να έχει γραμματικές γνώσεις.

Το 32% των ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. στην ίδια ερώτηση έδωσε την απάντηση της ενημέρωσης της μητέρας για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής και το 28% έδωσε την απάντηση των γνώσεων παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας από μέρος της μητέρας.

Παρατηρείται ότι η γνώση των κοινωνικών προβλημάτων της εποχής απασχολεί σε υψηλό ποσοστό τις μητέρες και του 7ου και του 10ου Δ.Σ.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται
Ερώτηση 10
 «Για ποιό λόγο εργάζεστε;»

Πίνακας 19α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	13	26%
Προσωπικοί λόγοι	4	8%
Διάθεση προσφοράς	2	4%
Αγάπη για το επάγγελμα	1	2%
Κάποιον άλλον	0	0%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 19β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	9	36%
Προσωπικοί λόγοι	2	8%
Διάθεση προσφοράς	0	0%
Αγάπη για το επάγγελμα	1	4%
Κάποιον άλλον	0	0%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 19γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Οικονομικοί λόγοι	4	16%
Προσωπικοί λόγοι	2	8%
Διάθεση προσφοράς	2	8%
Αγάπη για το επάγγελμα	0	0%
Κάποιον άλλον	0	0%
Σύνολο	8	32%

Το 26% από το 40% των εργαζομένων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. και 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι εργάζεται για οικονομικούς λόγους, ενώ το 8% από 40% ότι εργάζεται για προσωπικούς λόγους.

Το 36% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. απάντησε ότι εργάζεται για οικονομικούς λόγους και το 8% από 48% για προσωπικούς λόγους.

Το 16% από το 32% των εργαζομένων μητέρων - ερωτηθείσων απάντησε ότι εργάζεται για οικονομικούς λόγους, το 8% από 32% για προσωπικούς λόγους και το 8% επίσης από 32% εργάζεται λόγω διάθεσης προσφοράς του.

Παρατηρείται ότι ο κύριος λόγος εργασίας των ερωτηθείσων - μητέρων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. είναι ο οικονομικός.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται
Ερώτηση 11
«Πώς αισθάνεσθε σαν μητέρα και εργαζόμενη;»

Πίνακας 20α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Διχασμένη ανάμεσα στην οικογένεια και την εργασία	10	20%
Υπερήφανη και για τους 2 ρόλους	7	14%
Σωματικά κουρασμένη	3	6%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 20β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Διχασμένη ανάμεσα στην οικογένεια και την εργασία	5	20%
Υπερήφανη και για τους 2 ρόλους	4	16%
Σωματικά κουρασμένη	3	12%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 20γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Διχασμένη ανάμεσα στην οικογένεια και την εργασία	5	20%
Υπερήφανη και για τους 2 ρόλους	3	12%
Σωματικά κουρασμένη	0	0%
Γενικό Σύνολο	8	32%

Το 20% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων ερωτηθείσων του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι αισθάνεται σαν μητέρα και εργαζόμενη διχασμένη ανάμεσα στους 2 ρόλους της και το 14% από 40% υπερήφανη και για τους 2 ρόλους που ασκεί.

Το 20% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. απάντησε ότι αισθάνεται διχασμένο ανάμεσα στην οικογένεια και στην εργασία και το 16% από 48% αισθάνεται υπερήφανο και για τους 2 ρόλους που ασκεί.

Το 20% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. στην ίδια ερώτηση απάντησε διχασμένο ανάμεσα στην οικογένεια και στην εργασία και το 12% από 32% αισθάνεται υπερήφανο και για τους 2 ρόλους του.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αισθάνεται διχασμένο ανάμεσα στην οικογένεια και στην εργασία.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

Ερώτηση 12

«Σε ποιό βαθμό ανταποκρίνεστε ικανοποιητικά στους δύο (2) ρόλους σας (μητρικό και επαγγελματικό);»

Πίνακας 21α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Πολύ	3	6%
Αρκετά	17	34%
Λίγο	0	0%
Καθόλου	0	0%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 21β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Πολύ	2	8%
Αρκετά	10	40%
Λίγο	0	0%
Καθόλου	0	0%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 21γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Πολύ	1	4%
Αρκετά	7	28%
Λίγο	0	0%
Καθόλου	0	0%
Σύνολο	8	32%

Το 34% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι ανταποκρίνεται αρκετά καλά και στους 2 ρόλους του και το 6% από το 40% ότι ανταποκρίνεται ικανοποιητικά και στους 2 ρόλους που ασκεί.

Το 40% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. απάντησε πως ανταποκρίνεται αρκετά καλά στα καθήκοντά του ως μητέρα και εργαζόμενη και το 8% από 48% απάντησε ότι ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στους 2 ρόλους του.

Το 28% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. απάντησε στην ίδια ερώτηση αρκετά καλά και το 4% από 32% πολύ καλά.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. απάντησε ότι ανταποκρίνεται στα καθήκοντα και των 2 ρόλων του αρκετά καλά.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

Ερώτηση 13

«Υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των δύο (2) ρόλων σας;»

Πίνακας 22α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μεγάλη	3	6%
Αρκετή	12	24%
Μικρή	2	4%
Καθόλου	3	6%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 22β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μεγάλη	1	4%
Αρκετή	7	28%
Μικρή	2	8%
Καθόλου	2	8%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 22γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μεγάλη	2	8%
Αρκετή	5	20%
Μικρή	0	0%
Καθόλου	1	4%
Σύνολο	8	32%

Το 24% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι συγκρούονται αρκετά οι ρόλοι της μητέρας και της εργαζόμενης, το 6% από 40% απάντησε ότι η σύγκρουση των δύο (2) ρόλων είναι μεγάλη και το 6% επίσης από 40% απάντησε ότι δεν βιώνει σύγκρουση ρόλων.

Το 28% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. απάντησε ότι συγκρούονται αρκετά οι ρόλοι της μητέρας και της εργαζόμενης του 8% από 48% απάντησε ότι η σύγκρουση είναι μικρή και το 8% επίσης από 48% ότι δεν βιώνει σύγκρουση ρόλων.

Το 20% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. απάντησε ότι οι δύο(2) ρόλοι συγκρούονται αρκετά, το 8% από 32% ότι η σύγκρουση είναι μεγάλη και το 4% από 32% ότι δεν βιώνει σύγκρουση ρόλων.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. απάντησε ότι οι δύο (2) ρόλοι της εργαζόμενης μητέρας συγκρούονται αρκετά.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

Ερώτηση 14

«Ποιά συναισθήματα σας δημιουργούνται από τη σύγκρουση των δύο (2) ρόλων σας;»

Πίνακας 23α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αγχος για τα καθήκοντά της ως μητέρα	12	24%
Τύψεις, επειδή λείπει αρκετές ώρες από το σπίτι και δεν βρίσκεται κοντά στα παιδιά της	5	10%
Τίποτα, γιατί δεν βιώνει σύγκρουση	3	6%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 23β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αγχος για τα καθήκοντά της ως μητέρα	7	28%
Τύψεις, επειδή λείπει αρκετές ώρες από το σπίτι και δεν βρίσκεται κοντά στα παιδιά της	3	12%
Τίποτα, γιατί δεν βιώνει σύγκρουση	2	8%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 23γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αγχος για τα καθήκοντά της ως μητέρα	5	20%
Τύψεις, επειδή λείπει αρκετές ώρες από το σπίτι και δεν βρίσκεται κοντά στα παιδιά της	2	8%
Τίποτα, γιατί δεν βιώνει σύγκρουση	1	4%
Σύνολο	8	32%

Το 24% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι τα συναισθήματα που του δημιουργούνται από τη σύγκρουση μητρικού και επαγγελματικού ρόλου είναι το άγχος που σχετίζεται με το αν ασκεί ικανοποιητικά το ρόλο του ως μητέρα και ανταποκρίνεται επαρκώς στα καθήκοντά του ως μητέρα.

Το 10% από 40% αισθάνεται τύψεις επειδή λείπει πολλές ώρες από το σπίτι και δεν βρίσκεται αρκετές ώρες με τα παιδιά και το 6% από 40% απάντησε ότι δεν αισθάνεται τίποτα γιατί δεν βιώνει σύγκρουση ρόλων.

Το 28% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων έδωσε την απάντηση του άγχους για το αν ανταποκρίνεται στα καθήκοντά του ως μητέρα ικανοποιητικά, το 12% από 48% ότι αισθάνεται τύψεις που βρίσκεται πολλές ώρες μακριά από τα παιδιά και το 8% από 48% ότι δεν αισθάνεται τίποτα γιατί δεν βιώνει σύγκρουση ρόλων.

Το 20% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. αισθάνεται άγχος για το λόγο που έχει ήδη αναφερθεί, το 8% από 32% αισθάνεται τύψεις για το λόγο που έχει ήδη αναφερθεί και το 4% από 32% δεν αισθάνεται τίποτα για το λόγο που έχει ήδη αναφερθεί.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αισθάνεται άγχος που σχετίζεται με το αν ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στις υποχρεώσεις του ως μητέρα.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

Ερώτηση 15

**«Τι προτείνετε (προτάσεις) για να αμβλυνθεί η σύγκρουση
μεταξύ μητρικού και επαγγελματικού ρόλου;»**

Πίνακας 24α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μείωση ωρών εργασίας	6	12%
Περισσότερες άδειες	1	2%
Σ.Κ.Α. για υποστήριξη και κατευθύνσεις	2	4%
Ημερήσιο Πρόγραμμα Απασχόλησης στα Δημοτικά Σχολεία	4	8%
Εισαγωγή και διδασχή μαθήματος ενημέρωσης περί γονικών ρόλων	1	2%
Επικοινωνία και συνεχή συνεργασία με τον σύζυγο για τη λειτουργία της οικογένειας	3	6%
Γενικό Σύνολο	17	34%

Πίνακας 24β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μείωση ωρών εργασίας	5	20%
Περισσότερες άδειες	1	4%
Σ.Κ.Α. για υποστήριξη και κατευθύνσεις	1	4%
Ημερήσιο Πρόγραμμα Απασχόλησης στα Δημοτικά Σχολεία	3	12%
Εισαγωγή και διδασχή μαθήματος ενημέρωσης περί γονικών ρόλων	0	0%
Επικοινωνία και συνεχή συνεργασία με τον σύζυγο για τη λειτουργία της οικογένειας	0	0%
Σύνολο	10	40%

Πίνακας 24γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Μείωση ωρών εργασίας	1	4%
Περισσότερες άδειες	0	0%
Σ.Κ.Α. για υποστήριξη και κατευθύνσεις	1	4%
Ημερήσιο Πρόγραμμα Απασχόλησης στα Δημοτικά Σχολεία	1	4%
Εισαγωγή και διδασχή μαθήματος ενημέρωσης περί γονικών ρόλων	1	4%
Επικοινωνία και συνεχή συνεργασία με τον σύζυγο για τη λειτουργία της οικογένειας	3	12%
Σύνολο	7	28%

Το 12% από το 34% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που βιώνει σύγκρουση ρόλων, προτείνει τη μείωση των ωρών εργασίας της μητέρας για την άμβλυνση της σύγκρουσης μητρικού και επαγγελματικού ρόλου και το 8% από 34% προτείνει την συστηματική εφαρμογή του Ημερήσιου Προγράμματος Απασχόλησης του Δ.Σ.

Το 20% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που βιώνει σύγκρουση ρόλων προτείνει την μείωση ωρών εργασίας της μητέρας και το 12% από 40% προτείνει την συστηματική εφαρμογή του Ημερήσιου Προγράμματος Απασχόλησης στο Δ.Σ.

Το 12% από το 28% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που βιώνει σύγκρουση ρόλων, προτείνει την επικοινωνία και συνεχή συνεργασία της μητέρας με τον σύζυγο για δική του βοήθεια αλλά και για τη καλύτερη λειτουργία της οικογένειας, το 4% από 28% προτείνει μείωση των ωρών εργασίας, 4% επίσης από 28% προτείνει την εργασία Σχολικού και Λειτουργού στα σχολεία για την παροχή υποστήριξης και κατευθύνσεων στις μητέρες, 4% από 28% προτείνει τη συστηματική εφαρμογή του Ημερήσιου Προγράμματος Απασχόλησης στα Δ.Σ. και το τελευταίο 4% από 28% προτείνει την επικοινωνία και συνεχή συνεργασία των συζύγων για την καλύτερη λειτουργία της οικογένειας.

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται
Ερώτηση 16
«Για ποιό λόγο δεν εργάζεστε;»

Πίνακας 25α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανεργία	9	18%
Οικογενειακές υποχρεώσεις	20	40%
Δεν υπάρχει λόγος	1	2%
Γενικό Σύνολο	30	60%

Πίνακας 25β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανεργία	4	16%
Οικογενειακές υποχρεώσεις	9	36%
Δεν υπάρχει λόγος	0	0%
Σύνολο	13	52%

Πίνακας 25γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανεργία	5	20%
Οικογενειακές υποχρεώσεις	11	44%
Δεν υπάρχει λόγος	1	4%
Σύνολο	17	68%

Το 40% από το 60% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, δεν εργάζεται λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και το 18% από το 60% λόγω ανεργίας.

Το 36% από το 52% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. δεν εργάζεται λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και το 16% από 52% λόγω ανεργίας.

Το 44% από το 68% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. δεν εργάζεται λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και το 20% από 68% λόγω ανεργίας.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. απάντησε ότι δεν εργάζεται λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

Ερώτηση 17

«Πως νιώθετε που πρωταρχικός σας ρόλος είναι ο μητρικός και δεν ασχολείσθε με κάποια επαγγελματική δραστηριότητα;»

Πίνακας 26α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Καλά	25	50%
Οχι καλά	5	10%
Γενικό σύνολο	30	60%

Πίνακας 26β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Καλά	11	44%
Οχι καλά	2	8 %
Σύνολο	13	52%

Πίνακας 26γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Καλά	14	56%
Οχι καλά	3	12%
Σύνολο	17	68%

Το 50% από το 60% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, αισθάνεται καλά που πρωταρχικός ρόλος είναι ο μητρικός και δεν εργάζεται και το 10% δεν αισθάνεται καλά για το αντίθετο.

Το 44% από το 52% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. αισθάνεται καλά που πρωταρχικός του ρόλος είναι ο μητρικός και το 8% από 52% δεν αισθάνεται καλά που δεν εργάζεται.

Το 56% από το 68% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. αισθάνεται καλά που πρωταρχικός του ρόλος είναι ο μητρικός και το 12% από 68% δεν αισθάνεται καλά για τον ίδιο λόγο.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αισθάνεται καλά που πρωταρχικός του ρόλος είναι ο μητρικός και δεν ασχολείται με κάποια επαγγελματική δραστηριότητα.

Ερώτηση 18

«Πως διαμορφώνεται η σχέση του ζευγαριού μετά τη γέννηση των παιδιών τους;»

Πίνακας 27α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γίνεται καλύτερη	28	56%
Γίνεται χειρότερη	3	6%
Παραμένει όπως ήταν	16	32%
Κάτι άλλο	0	0%
Γενικό Σύνολο	47	94%

Πίνακας 27β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γίνεται καλύτερη	15	60%
Γίνεται χειρότερη	1	4%
Παραμένει όπως ήταν	8	32%
Κάτι άλλο	0	0%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 27γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γίνεται καλύτερη	13	52%
Γίνεται χειρότερη	2	8%
Παραμένει όπως ήταν	8	32%
Κάτι άλλο	0	0%
Σύνολο	23	92%

Το 56% από το 94% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, υποστηρίζει ότι η σχέση του ζευγαριού γίνεται καλύτερη μετά τη γέννηση παιδιών το 32% από το 94% υποστηρίζει πως η σχέση παραμένει ίδια και το 6% από 94% υποστηρίζει πως γίνεται χειρότερη.

Το 60% από το 96% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. υποστηρίζει ότι η σχέση του ζευγαριού καλυτερεύει μετά τη γέννηση παιδιών, το 32% από 96% υποστηρίζει πως παραμένει ίδια και το 4% από 96% πως χειροτερεύει.

Το 52% από το 92% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. υποστηρίζει ότι η σχέση καλυτερεύει, το 32% από 92% ότι παραμένει ίδια και το 8% από 92% πως χειροτερεύει.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. υποστηρίζει ότι η σχέση του ζευγαριού μετά τη γέννηση παιδιών γίνεται καλύτερη από πριν.

Ερώτηση 19
«Ποιά είναι τα συναισθήματα του συζύγου σας σε σχέση
με το παιδί σας;»

Πίνακας 28α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Τρυφερότητα	8	16%
Στοργή	14	28%
Προστατευτικότητα	17	34%
Ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές του	5	10%
Εκνευρίζεται συχνά μαζί του	2	4%
Δεν ενδιαφέρεται	1	2%
Γενικό Σύνολο	47	94%

Πίνακας 28β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Τρυφερότητα	6	24%
Στοργή	7	28%
Προστατευτικότητα	10	40%
Ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές του	0	0%
Εκνευρίζεται συχνά μαζί του	0	0%
Δεν ενδιαφέρεται	1	4%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 28γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Τρυφερότητα	2	8%
Στοργή	7	28%
Προστατευτικότητα	7	28%
Ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές του	5	20%
Εκνευρίζεται συχνά μαζί του	2	8%
Δεν ενδιαφέρεται	0	0%
Σύνολο	23	92%

Το 34% από το 94% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, αναφέρει την προστατευτικότητα σαν κύριο συναίσθημα του συζύγου-πατέρα προς τα παιδιά του και το 28% από 94% αναφέρει τη στοργή.

Το 40% από το 96% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. αναφέρει την προστατευτικότητα, το 28% από 96% τη στοργή και το 24% από 96% την τρυφερότητα.

Το 28% από το 92% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων την προστατευτικότητα, 28% επίσης από 92% αναφέρει τη στοργή και το 20% από 92% αναφέρει το ενδιαφέρον του συζύγου - πατέρα για τις δραστηριότητές του παιδιού του.

Ερώτηση 20

«Ποιά εφόδια χρειάζεται ο σύγχρονος πατέρας για ν' ανταποκριθεί
μ' επάρκεια στο ρόλο του;»

Πίνακας 29α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	10	20%
Χρόνο για ν' ασχοληθεί με το παιδί	7	14%
Ικανότητα επικοινωνίας	12	24%
Συνειδητοποίηση του ρόλου του	10	20%
Κατανόηση	6	12%
Γνώσεις ψυχολογίας	2	4%
Γενικό Σύνολο	47	94%

Πίνακας 29β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	5	20%
Χρόνο για ν' ασχοληθεί με το παιδί	3	12%
Ικανότητα επικοινωνίας	6	24%
Συνειδητοποίηση του ρόλου του	5	20%
Κατανόηση	4	16%
Γνώσεις ψυχολογίας	1	4%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 29γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Υπομονή	5	20%
Χρόνο για ν' ασχοληθεί με το παιδί	4	16%
Ικανότητα επικοινωνίας	6	24%
Συνειδητοποίηση του ρόλου του	5	20%
Κατανόηση	2	8 %
Γνώσεις ψυχολογίας	1	4%
Γενικό Σύνολο	23	92%

Το 24% από το 94% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, αναφέρει την ικανότητα επικοινωνίας ως κύριο εφόδιο του πατέρα για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στον ρόλο του το 20% από 94% αναφέρει την υπομονή και 20% επίσης από 94% αναφέρει ότι ένας πατέρας για να είναι καλός πρέπει να έχει συνειδητοποιήσει τον ρόλο του και τις υποχρεώσεις του.

Το 24% από το 96% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. αναφέρει την ικανότητα επικοινωνίας, το 20% από 96% την υπομονή και το 20% επίσης από 96% τη συνειδητοποίηση του ρόλου του.

Το 24% από το 92% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. αναφέρει την ικανότητα επικοινωνίας, το 20% από 92% την υπομονή και το 20% επίσης από 92% τη συνειδητοποίηση του ρόλου του και των υποχρεώσεών του.

Παρατηρείται ότι τα κύρια ποσοστά και οι κύριες απαντήσεις στην παραπάνω ερώτηση είναι ίδιες και για το δείγμα του 7ου και για το δείγμα του 10ου Δ.Σ.

Ερώτηση 21

« Σε ποιούς τομείς ο ρόλος του πατέρα είναι πιο θετικός σήμερα;»

Πίνακας 30α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη συμμετοχή στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού	29	58%
Στη συμμετοχή στις εργασίες/ δουλειές του σπιτιού	1	2%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	16	32%
Κάτι άλλο: Δεν συμμετέχει	1	2%
Γενικό Σύνολο	47	94%

Πίνακας 30β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη συμμετοχή στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού	17	68%
Στη συμμετοχή στις εργασίες/ δουλειές του σπιτιού	0	0%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	6	24%
Κάτι άλλο: Δεν συμμετέχει	1	4%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 30γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη συμμετοχή στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού	12	48%
Στη συμμετοχή στις εργασίες/ δουλειές του σπιτιού	1	4%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	10	40%
Κάτι άλλο: Δεν συμμετέχει	0	0%
Σύνολο	23	92%

Το 58% από το 94% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, υποστηρίζει ότι ο ρόλος του πατέρα σήμερα είναι πιο θετικός στο τομέα της διαπαιδαγώγησης και το 32% από 94% στο τομέα της ψυχολογικής υποστήριξης της μητέρας.

Το 68% από το 96% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. αναφέρει τη συμμετοχή του πατέρα στο τομέα της διαπαιδαγώγησης και το 24% από 96% αναφέρει ότι στηρίζει τη μητέρα ψυχολογικά.

Το 48% από το 92% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. αναφέρει τη συμμετοχή του πατέρα στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και το 40% από 92% αναφέρει την ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αναφέρονται στη συμμετοχή του πατέρα στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού και στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας.

Ερώτηση 22α

«Έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν;»

Πίνακας 31α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	39	78%
Όχι	8	16%
Γενικό Σύνολο	47	94%

Πίνακας 31β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	20	80%
Όχι	4	16%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 31γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	19	76%
Όχι	4	16%
Σύνολο	23	92%

Το 78% από το 94% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, υποστηρίζει ότι ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν και το 16% από 94% ότι δεν έχει αλλάξει.

Το 80% από το 96% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. υποστηρίζει ότι άλλαξε και το 16% από 96% ότι δεν άλλαξε ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν.

Το 76% από το 92% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. υποστηρίζει ότι ο ρόλος άλλαξε και το 16% από 92% ότι δεν άλλαξε.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αναφέρουν ότι ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν.

Αν ναι
Ερώτηση 22β
«Σε ποιούς τομείς;»

Πίνακας 32α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη φροντίδα του παιδιού	7	14%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	8	16%
Στην επικοινωνία με τα παιδιά	18	36%
Στην απασχόληση του με τις δραστηριότητες του παιδιού	6	12%
Γενικό Σύνολο	39	78%

Πίνακας 32β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη φροντίδα του παιδιού	4	16%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	5	20%
Στην επικοινωνία με τα παιδιά	8	32%
Στην απασχόληση του με τις δραστηριότητες του παιδιού	3	12%
Σύνολο	20	80%

Πίνακας 32γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Στη φροντίδα του παιδιού	3	12%
Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας	3	12%
Στην επικοινωνία με τα παιδιά	10	40%
Στην απασχόληση του με τις δραστηριότητες του παιδιού	3	12%
Σύνολο	19	76%

Το 36% από το 78% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που πιστεύει πως έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν, εντοπίζει τη διαφορά στην επικοινωνία του με τα παιδιά και το 16% από το 78% στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας.

Το 32% από το 80% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που πιστεύει ότι έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα εντοπίζει την αλλαγή στην επικοινωνία του με τα παιδιά και το 20% από 80% στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας.

Το 40% από το 76% των έγγαμων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που πιστεύει ότι ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν, εντοπίζει τη διαφορά στην επικοινωνία του με τα παιδιά, το 12% από 76% στη φροντίδα του παιδιού, το 12% από 76% στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας και το 12% από 76% στην απασχόληση του με τις δραστηριότητες του παιδιού.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά από τις έγγαμες μητέρες - ερωτηθείσες και από το 7ο Δ.Σ. και από το 10ο Δ.Σ. εντοπίζουν τη διαφορά του ρόλου του πατέρα στην επικοινωνία με τα παιδιά του.

Ερώτηση 23α

«Ποιός / ποιό σας βοηθούν στην εκπλήρωση του ρόλου σας;»

Πίνακας 33α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σύζυγος	37	74%
Γιαγιά/παππούς	10	20%
Φίλοι	0	0%
Συγγενείς	1	2%
Άλλος (κανένας)	2	4%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 33β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σύζυγος	18	72%
Γιαγιά/παππούς	5	20%
Φίλοι	0	0%
Συγγενείς	1	4%
Άλλος (κανένας)	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 33γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σύζυγος	19	76%
Γιαγιά/παππούς	5	20%
Φίλοι	0	0%
Συγγενείς	0	0%
Άλλος (κανένας)	1	4%
Σύνολο	25	100%

Το 74% από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί που βοηθάται, ανέφερε ότι ο σύζυγος το βοηθά στην εκπλήρωση του ρόλου του και το 20% ανέφερε τη γιαγιά και τον παππού και το 4% ότι δεν το βοηθά κανείς.

Το 72% από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 7ου Δ.Σ. ανέφερε ότι ο σύζυγος το βοηθά το 20% η γιαγιά και ο παππούς και το 4% ότι δεν το βοηθά κανείς.

Το 76% από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 10ου Δ.Σ. ανέφερε ότι ο σύζυγος το βοηθά να εκπληρώσει τον ρόλο του το 20% η γιαγιά και ο παππούς το βοηθά και το 4% ότι δεν το βοηθά κανείς.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά από τις απαντήσεις των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αναφέρουν ότι ο σύζυγος τα βοηθά στην εκπλήρωση του ρόλου τους.

Ερώτηση 23β
«Με ποιό τρόπο σας βοηθούν;»

Πίνακας 34α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Φύλαξη παιδιού	16	32%
Οικονομική βοήθεια	11	22%
Ψυχολογική υποστήριξη	16	32%
Παροχή γνώσεων και συμβουλών	5	10%
Κάτι άλλο	0	0%
Γενικό Σύνολο	48	96%

Πίνακας 34β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Φύλαξη παιδιού	11	44%
Οικονομική βοήθεια	4	16%
Ψυχολογική υποστήριξη	9	36%
Παροχή γνώσεων και συμβουλών	0	0%
Κάτι άλλο	0	0%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 34γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Φύλαξη παιδιού	5	20%
Οικονομική βοήθεια	7	28%
Ψυχολογική υποστήριξη	7	28%
Παροχή γνώσεων και συμβουλών	5	20%
Κάτι άλλο	0	0%
Σύνολο	24	96%

Το 32% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που βοηθάται, αναφέρει ότι το βοηθούν με τη φύλαξη του παιδιού, το 32%

επίσης από το 96% με τη ψυχολογική υποστήριξή του και το 22% από 96% με οικονομική βοήθεια.

Το 44% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που βοηθάται, αναφέρει σαν τρόπο βοήθειας τη φύλαξη του παιδιού και το 36% από 96% αναφέρει τη ψυχολογική υποστήριξή του.

Το 28% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που βοηθάται αναφέρει σαν τρόπο βοήθειας την οικονομική, το 28% επίσης από 96% την ψυχολογική υποστήριξή του, το 20% από 96% τη φύλαξη του παιδιού και το 20% επίσης από 96% τη παροχή γνώσεων και συμβουλών στην ανατροφή των παιδιών.

Παρατηρείται ότι σημαντικός τρόπος παροχής βοήθειας στο έργο της μητέρας είναι η ψυχολογική της στήριξη σύμφωνα με τις απαντήσεις από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, καθώς και η φύλαξη του παιδιού της.

Ερώτηση 24α

«Η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για την επαρκή εκπλήρωση του ρόλου της ;»

Πίνακας 35α**A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	42	84%
Όχι	8	16%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 35β**B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	21	84%
Όχι	4	16%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 35γ**Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	21	84%
Όχι	4	16%
Σύνολο	25	100%

Το 84% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, είπε ότι η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς και το 16% είπε ότι δεν χρειάζεται.

Το 84% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. είπε ότι χρειάζεται και το 16% ότι δεν χρειάζεται.

Τα ίδια είπαν και στα ίδια ποσοστά οι μητέρες - ερωτηθείσες του 10ου Δ.Σ.

Αν ναι
Ερώτηση 24 β
«Από ποιά άτομα ; »

Πίνακας 36α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Από τη μητέρα της	18	36%
Από τον σύζυγό της	12	24%
Από φίλους	6	12%
Από τα μεγαλύτερα παιδιά της	4	8%
Από baby-sitter	2	4%
Γενικό Σύνολο	42	84%

Πίνακας 36β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Από τη μητέρα της	10	40%
Από τον σύζυγό της	6	24%
Από φίλους	3	12%
Από τα μεγαλύτερα παιδιά της	2	8%
Από baby-sitter	0	0%
Σύνολο	21	84%

Πίνακας 36γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Από τη μητέρα της	8	32%
Από τον σύζυγό της	6	24%
Από φίλους	3	12%
Από τα μεγαλύτερα παιδιά της	2	8%
Από baby-sitter	2	8%
Σύνολο	21	84%

Το 36% από το 84% των μητέρων - ερωτηθεισών του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που είπε ότι χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα επιπλέον στήριξη στο ρόλο της, αναφέρει ότι χρειάζεται στήριξη από τη μητέρα της και το 24% από 84% από τον σύζυγό της.

Το 40% από το 84% των μητέρων - ερωτηθεισών του 7ου Δ.Σ. που είπε ότι χρειάζεται η μητέρα στήριξη στο ρόλο της, ζητά βοήθεια από τη μητέρα της, και το 24% από 84% από τον σύζυγό της.

Το 32% από το 84% των μητέρων - ερωτηθεισών του 10ου Δ.Σ. που είπε να στην επιπλέον στήριξη της μητέρας, ζητά βοήθεια από τη μητέρα της και το 24% από 89% από τον σύζυγό της.

Παρατηρείται ότι σε μεγάλα ποσοστά οι μητέρες - ερωτηθείσες ζητούν βοήθεια από τη μητέρα τους και από τον σύζυγό τους.

Αν ναι
Ερώτηση 24γ
«Από ποιούς φορείς;»

Πίνακας 37α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κράτος: Οικονομική στήριξη επιδόματα	17	34%
Κράτος: σχολική κοινωνική λειτουργό	8	16%
Κράτος: εισαγωγή και διδασκαλία μαθήματος περί γονικών ρόλων	3	6%
Κράτος: πρόγραμμα ημερήσιας απασχόλησης στο δημοτικό	6	12%
Κράτος: περισσότερους παιδικούς σταθμούς	8	16%
Γενικό Σύνολο	42	84%

Πίνακας 37β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κράτος: Οικονομική στήριξη επιδόματα	10	40%
Κράτος: σχολική κοινωνική λειτουργό	4	16%
Κράτος: εισαγωγή και διδασκαλία μαθήματος περί γονικών ρόλων	2	8%
Κράτος: πρόγραμμα ημερήσιας απασχόλησης στο δημοτικό	3	12%
Κράτος: περισσότερους παιδικούς σταθμούς	2	8%
Σύνολο	21	84%

Πίνακας 37γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Κράτος: Οικονομική στήριξη/επιδόματα	7	28%
Κράτος: σχολική κοινωνική λειτουργό	4	16%
Κράτος: εισαγωγή και διδασκαλία μαθήματος περί γονικών ρόλων	1	4%
Κράτος: πρόγραμμα ημερήσιας απασχόλησης στο δημοτικό	3	12%
Κράτος: περισσότερους παιδικούς σταθμούς	6	24%
Σύνολο	21	84%

Το 34% από το 84% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που είπε ότι χρειάζεται βοήθεια η μητέρα στο ρόλο της ζητά από το κράτος οικονομική στήριξη, το 16% από 84% ζητά Σ.Κ.Α. και το 16% επίσης από 84% ζητά περισσότερους παιδικούς σταθμούς.

Το 40% από το 84% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που είπε ότι χρειάζεται στήριξη η μητέρα στο ρόλο της ζητά από το κράτος οικονομική στήριξη και το 16% από 84% ζητά από το κράτος οικονομική στήριξη και το 16% από 84% ζητά Σ.Κ.Α.

Το 28% από το 84% των μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που χρειάζεται επιπλέον στήριξη στο ρόλο του, ζητά οικονομική βοήθεια από το κράτος και το 24% από 84% ζητά περισσότερους παιδικούς σταθμούς.

Μεγάλα ποσοστά μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. ζητούν από το κράτος οικονομική στήριξη.

Ερώτηση 25α

«Χρειάζεται η μητέρα επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της; »

Πίνακας 38α**A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	44	88%
Όχι	6	12%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 38β**B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	24	96%
Όχι	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 38γ**Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	20	80%
Όχι	5	20%
Σύνολο	25	100%

Το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της και το 12% είπε ότι δεν χρειάζεται.

Το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε ότι χρειάζεται και το 4% ότι δεν χρειάζεται η μητέρα επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της.

Το 80% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απάντησε ότι χρειάζεται και το 20% ότι δεν χρειάζεται.

Παρατηρείται ότι το ποσοστό των ερωτηθείσων - μητέρων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε ότι η μητέρα δεν χρειάζεται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της (20% είναι πέντε φορές μεγαλύτερο από το ποσοστό που δόθηκε στην αντίστοιχη ερώτηση (4%) από τις ερωτηθείσες - μητέρες του 7ου Δ.Σ.

Αν ναι
Ερώτηση 25β
«Τι είδους γνώσεις;»

Πίνακας 39α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γνώσεις για τα κοινωνικά προβλήματα	15	30%
Γνώσεις ψυχολογίας (παιδικής και εφηβικής)	22	44%
Γνώσεις τεχνικών και μεθόδων διαπαιδαγώγησης	7	14%
Γενικό Σύνολο	44	88%

Πίνακας 39β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γνώσεις για τα κοινωνικά προβλήματα	8	32%
Γνώσεις ψυχολογίας (παιδικής και εφηβικής)	11	44%
Γνώσεις τεχνικών και μεθόδων διαπαιδαγώγησης	5	20%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 39γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Γνώσεις για τα κοινωνικά προβλήματα	7	28%
Γνώσεις ψυχολογίας (παιδικής και εφηβικής)	11	44%
Γνώσεις τεχνικών και μεθόδων διαπαιδαγώγησης	2	8%
Σύνολο	20	80%

Το 44% από το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε ότι η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της, υποστηρίζει ότι

χρειάζεται γνώσεις ψυχολογίας (παιδικής και εφηβικής) και το 30% από 88% ότι χρειάζεται να είναι ενημερωμένη, να έχει γνώσεις για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής.

Το 44% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε θετικά στις επιπλέον γνώσεις και ικανότητες της μητέρας, αναφέρει ότι χρειάζεται γνώσεις παιδικής και εφηβικής ψυχολογίας και το 32% από 96% αναφέρει ότι χρειάζεται γνώση των κοινωνικών προβλημάτων.

Το 44% από το 80% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στις επιπλέον γνώσεις και ικανότητες της μητέρας υποστηρίζει την αναγκαιότητα της γνώσης ψυχολογίας παιδικής και εφηβικής και το 28% από 80% τη γνώση των κοινωνικών προβλημάτων.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αναφέρονται στην αναγκαιότητα της γνώσης ψυχολογίας και της γνώσης των κοινωνικών προβλημάτων της εποχής, από μέρους της μητέρας.

Αν ναι
Ερώτηση 25γ
«Τι είδους ικανότητες;»

Πίνακας 40α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Προγραμματισμός χρόνου & δραστηριοτήτων	9	18%
Ιεράρχηση αναγκών & σειρά προτεραιότητας	4	8%
Υπομονή	17	34%
Ικανότητα επικοινωνίας	7	14%
Ευελιξία & προσαρμογή στις απαιτήσεις & στα απρόοπτα από τη λειτουργία της οικογένειας	7	14%
Γενικό Σύνολο	44	88%

Πίνακας 40β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Προγραμματισμός χρόνου & δραστηριοτήτων	5	20%
Ιεράρχηση αναγκών & σειρά προτεραιότητας	1	4%
Υπομονή	9	36%
Ικανότητα επικοινωνίας	5	20%
Ευελιξία & προσαρμογή στις απαιτήσεις & στα απρόοπτα από τη λειτουργία της οικογένειας	4	16%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 40γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Προγραμματισμός χρόνου & δραστηριοτήτων	4	16%
Ιεράρχηση αναγκών & σειρά προτεραιότητας	3	12%
Υπομονή	8	32%
Ικανότητα επικοινωνίας	2	8%
Ευελιξία & προσαρμογή στις απαιτήσεις & στα απρόοπτα από τη λειτουργία της οικογένειας	3	12%
Σύνολο	20	80%

Το 34% από το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε θετικά στην ερώτηση 25α, από ικανότητες αναφέρει την υπομονή και το 18% από 88% τον προγραμματισμό χρόνου και δραστηριοτήτων.

Το 36% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 25α, αναφέρει σαν σημαντική ικανότητα που χρειάζεται η μητέρα κατά τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της, την υπομονή, το 20% από 96% τον προγραμματισμό χρόνου και δραστηριοτήτων και το 20% επίσης από 96% την ικανότητα επικοινωνίας.

Το 32% από το 80% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 25α., αναφέρει την ικανότητα της υπομονής, το 16% από 80% τον προγραμματισμό χρόνου και δραστηριοτήτων, το 12% από 80% την ιεράρχηση αναγκών της οικογένειας και το 12% επίσης από 80% την ικανότητα της ευελιξίας και της προσαρμογής στις απαιτήσεις και στα απρόοπτα από τη λειτουργία της οικογένειας.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά από τις απαντήσεις των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. αναφέρουν ως σημαντικές ικανότητες της μητέρας για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της, την ικανότητα της υπομονής και την ικανότητα του προγραμματισμού του χρόνου και των δραστηριοτήτων της.

Ερώτηση 26α

«Ποιά είναι η γνώμη σας για τη νέα παιδαγωγική τάση που προωθεί την επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους; »

Πίνακας 41α**A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Θετική	44	88%
Αρνητική	6	12%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 41β**B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Θετική	24	96%
Αρνητική	1	4%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 41γ**Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Θετική	20	80%
Αρνητική	5	20%
Σύνολο	25	100%

Το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και το 10ο Δ.Σ. μαζί, συμφωνεί με τη νέα παιδαγωγική τάση της επιμόρφωσης των γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους και το 12% απάντησε ότι δεν αισθάνεται ότι χρειάζεται επιμόρφωση.

Το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. συμφωνεί με τη νέα παιδαγωγική τάση και το 4% αισθάνεται πως δεν χρειάζεται επιμόρφωση.

Το 80% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. συμφωνεί με τη νέα παιδαγωγική τάση και το 20% αισθάνεται πως δεν χρειάζεται επιμόρφωση.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. βρίσκουν τη νέα παιδαγωγική τάση της επιμόρφωσης των γονέων θετική.

Παρατηρείται ότι από τις απαντήσεις των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που είπαν ότι δεν αισθάνονται ότι χρειάζονται επιμόρφωση (20%) είναι πέντε φορές μεγαλύτερο από το ποσοστό που δώθηκε στην αντίστοιχη ερώτηση (4%) από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 7ου Δ.Σ.

Ερώτηση 26β
«Δικαιολογήστε την απάντησή σας (θετική)»

Πίνακας 42α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανταλλαγή απόψεων μεταξύ γονιών που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα	4	8%
Ψυχολογική υποστήριξη γονέων	6	12%
Εκμάθηση τρόπων συμπεριφοράς και αντιμετώπιση προβλημάτων των παιδιών	17	34%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	17	34%
Γενικό Σύνολο	44	88%

Πίνακας 42β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανταλλαγή απόψεων μεταξύ γονιών που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα	2	8%
Ψυχολογική υποστήριξη γονέων	4	16%
Εκμάθηση τρόπων συμπεριφοράς και αντιμετώπιση προβλημάτων των παιδιών	9	36%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	9	36%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 42γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ανταλλαγή απόψεων μεταξύ γονιών που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα	2	8%
Ψυχολογική υποστήριξη γονέων	2	8%
Εκμάθηση τρόπων συμπεριφοράς και αντιμετώπιση προβλημάτων των παιδιών	8	32%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	8	32%
Σύνολο	20	80%

Το 34% από το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, που βρήκε την επιμόρφωση θετική υποστηρίζει ότι η επιμόρφωση προσφέρει στους γονείς τη δυνατότητα να μάθουν τρόπους συμπεριφοράς και αντιμετώπισης των προβλημάτων των παιδιών τους και το 34% επίσης από 88% αναφέρει ότι η επιμόρφωση προσφέρει στους γονείς τη δυνατότητα απόκτησης γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης παιδιών.

Το 36% από το 96% των ερωτηθείσων - μητέρων από το 7ο Δ.Σ. που βρήκε την επιμόρφωση θετική, υποστηρίζει ότι μέσω αυτής οι γονείς μαθαίνουν τρόπους συμπεριφοράς και αντιμετώπισης προβλημάτων των παιδιών και το 36% επίσης από 96% υποστηρίζει ότι η επιμόρφωση βοηθά τους γονείς ν' αποκτήσουν γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης.

Το 32% από το 80% των ερωτηθείσων - μητέρων από το 10ο Δ.Σ. που βρήκε την επιμόρφωση θετική δίνει την ίδια απάντηση όπως παραπάνω και το 32% επίσης από 80% δίνει την ίδια απάντηση όπως παραπάνω.

Παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. βρίσκουν την επιμόρφωση θετική α) για τη προσφορά δυνατότητας στους γονείς να μάθουν τρόπους και β) για την απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης, από τους γονείς.

Ερώτηση 26 β
«Δικαιολογήστε την απάντησή σας (αρνητική)»

Πίνακας 43α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν χρειάζεται η μητέρα επιμόρφωση για να διαπαιδαγωγήσει σωστά το παιδί της	6	12%
Γενικό Σύνολο	6	12%

Πίνακας 43β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν χρειάζεται η μητέρα επιμόρφωση για να διαπαιδαγωγήσει σωστά το παιδί της	1	4%
Σύνολο	1	4%

Πίνακας 43γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν χρειάζεται η μητέρα επιμόρφωση για να διαπαιδαγωγήσει σωστά το παιδί της	5	20%
Σύνολο	5	20%

Το 12% από το 100% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, δεν αισθάνεται ότι η μητέρα χρειάζεται επιμόρφωση για να διαπαιδαγωγήσει σωστά τα παιδιά της.

Το 4% από το 100% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. δεν αισθάνεται ότι η μητέρα χρειάζεται επιμόρφωση για να διαπαιδαγωγήσει σωστά τα παιδιά της και το ίδιο υποστηρίζει και το 20% από το 100% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ.

Ερώτηση 27α
«Θα θέλατε να είστε μέλος κάποιας ομάδας
διαπαιδαγώγησης παιδιών; »

Πίνακας 44α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	35	70%
Όχι	15	30%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 45β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	17	68%
Όχι	8	32%
Σύνολο	25	100%

Πίνακας 45γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	18	72%
Όχι	7	28%
Σύνολο	25	100%

Το 70% από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, απάντησε πως θα ήθελε να είναι μέλος σε κάποια ομάδα διαπαιδαγώγησης παιδιών και το 30% πως δεν θα ήθελε.

Το 68% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. στην παραπάνω ερώτηση απάντησε καταφατικά και το 32% αρνητικά.

Το 72% των μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. στην παραπάνω ερώτηση απάντησε καταφατικά και το 28% αρνητικά.

Ερώτηση 27β
«Δικαιολογήστε την απάντησή σας (ναι)»

Πίνακας 45α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν τα παιδιά	7	14%
Ανταλλαγή απόψεων με γονείς που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα.	6	12%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	12	24%
Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης	3	6%
Εκμάθηση αποτελεσματικών τρόπων επικοινωνίας με το παιδί	7	14%
Γενικό Σύνολο	35	70%

Πίνακας 45β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν τα παιδιά	5	20%
Ανταλλαγή απόψεων με γονείς που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα.	2	8%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	7	28%
Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης	2	8%
Εκμάθηση αποτελεσματικών τρόπων επικοινωνίας με το παιδί	1	4%
Σύνολο	17	68%

Πίνακας 45γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν τα παιδιά	2	8%
Ανταλλαγή απόψεων με γονείς που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα.	4	16%
Απόκτηση γνώσεων ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης	5	20%
Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης	1	4%
Εκμάθηση αποτελεσματικών τρόπων επικοινωνίας με το παιδί	6	24%
Σύνολο	18	72%

Το 24% από το 70% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 27α, θα ήθελε να είναι μέλος σε μια ομάδα διαπαιδαγώγησης παιδιών για ν' αποκτήσει γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης.

Το 14% από 70% για να ενημερωθεί για τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά και το 14% επίσης από 70% για να μάθει πιο αποτελεσματικούς τρόπους επικοινωνίας με τα παιδιά του.

Το 28% από το 68% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 27α, θα ήθελε να συμμετέχει σε μια ομάδα διαπαιδαγώγησης για ν' αποκτήσει γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης και το 20% από 68% για να ενημερωθεί για τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά.

Το 24% από το 72% των μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 27α, θα ήθελε να είναι μέλος ομάδος διαπαιδαγώγησης για να μάθει πιο αποτελεσματικούς τρόπους επικοινωνίας με το παιδί και το 20% από 72% για ν' αποκτήσει γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης παιδιών.

Ερώτηση 27β
«Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)»

Πίνακας 46α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αισθάνεται επαρκής στο ρόλο της	11	22%
Ίσως ... σε περίπτωση ανάγκης	1	2%
Δεν ενδιαφέρεται	1	2%
Δεν έχει χρόνο	2	4%
Γενικό Σύνολο	15	30%

Πίνακας 46β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αισθάνεται επαρκής στο ρόλο της	5	20%
Ίσως ... σε περίπτωση ανάγκης	1	4%
Δεν ενδιαφέρεται	1	4%
Δεν έχει χρόνο	1	4%
Σύνολο	8	32%

Πίνακας 46γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Αισθάνεται επαρκής στο ρόλο της	6	24%
Ίσως ... σε περίπτωση ανάγκης	0	0%
Δεν ενδιαφέρεται	0	0%
Δεν έχει χρόνο	1	4%
Σύνολο	7	28%

Το 22% από το 30% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, που απάντησε αρνητικά στην ερώτηση 27α, δεν αισθάνεται ότι χρειάζεται επιμόρφωση γιατί πιστεύει ότι ανταποκρίνεται μ' επάρκεια στο μητρικό του ρόλο.

Το 20% από το 32% των μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που απάντησε αρνητικά στην ερώτηση 27α έδωσε την ίδια απάντηση, όπως και το 24% από το 28% των μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ.

Ερώτηση 28

« Σε ποιούς τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση στην επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων; »

Πίνακας 47α

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά (ψυχολογικά & κοινωνικά)	14	28%
Επικοινωνία γονιών-παιδιών	8	16%
Σχέσεις γονιών-παιδιών	9	18%
Μέθοδοι διαπαιδαγώγησης	9	18%
Ψυχολογία (παιδική & εφηβική)	4	8%
Γενικό Σύνολο	44	88%

Πίνακας 47β

Β. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά (ψυχολογικά & κοινωνικά)	7	28%
Επικοινωνία γονιών-παιδιών	4	16%
Σχέσεις γονιών-παιδιών	5	20%
Μέθοδοι διαπαιδαγώγησης	7	28%
Ψυχολογία (παιδική & εφηβική)	1	4%
Σύνολο	24	96%

Πίνακας 47γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ενημέρωση για τα προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά (ψυχολογικά & κοινωνικά)	7	28%
Επικοινωνία γονιών-παιδιών	4	16%
Σχέσεις γονιών-παιδιών	4	16%
Μέθοδοι διαπαιδαγώγησης	2	8%
Ψυχολογία (παιδική & εφηβική)	3	12%
Σύνολο	20	80%

Το 28% από το 88% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε υπέρ της επιμόρφωσης των γονιών για την καλύτερη εκπλήρωση των ρόλων τους, αναφέρει ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των γονιών για τα προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά, το 18% από 88% υποστηρίζει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στη σχέση γονιών παιδιών και το 18% επίσης από 88% να δοθεί έμφαση στις μεθόδους διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

Το 28% από το 96% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε υπέρ της επιμόρφωσης, υποστηρίζει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των γονιών για τα προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά και το 28% επίσης από 96% υποστηρίζει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στις μεθόδους διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

Το 28% από το 80% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε υπέρ της επιμόρφωσης των γονιών, θεωρεί πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των γονιών για τα προβλήματα των παιδιών.

Το 16% από 80% υποστηρίζει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην επικοινωνία γονιών-παιδιών και το 16% επίσης από 80% υποστηρίζει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στις σχέσεις γονιών-παιδιών.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά από τις απαντήσεις των μητέρων - ερωτηθείσων και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησαν υπέρ της επιμόρφωσης υποστηρίζουν πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των γονιών για τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα των παιδιών.

Ερώτηση 29α
«Έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονιών - παιδιών,
σε σύγκριση με το παρελθόν; »

Πίνακας 48α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	46	92%
Όχι	4	8%
Γενικό Σύνολο	50	100%

Πίνακας 48β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	23	92%
Όχι	2	8%
Σύνολο	23	100%

Πίνακας 48γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	23	92%
Όχι	2	8%
Σύνολο	25	100%

Το 92% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε πως έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονιών - παιδιών σε σύγκριση με το παρελθόν και το 8% πως δεν έχουν διαφοροποιηθεί.

Το 92% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 29α. και το 8% αρνητικά.

Το ίδιο ισχύει και με τα ίδια ποσοστά για τις απαντήσεις που δώθηκαν από τις μητέρες - ερωτηθείσες του 10ου Δ.Σ.

Αν ναι
Ερώτηση 29β
«Σε ποιά σημεία έχουν αλλάξει;»

Πίνακας 49α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Επικοινωνία γονιών - παιδιών	15	30%
Καλύτερες σχέσεις γονιών παιδιών	14	28%
Λιγότερο χρόνο παρέα γονείς και παιδιά	4	8%
Περισσότερες γνώσεις περί ανατροφής	3	6%
Περισσότερες απαιτήσεις από μέρους των παιδιών	10	20%
Γενικό Σύνολο	46	92%

Πίνακας 49β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Επικοινωνία γονιών - παιδιών	8	32%
Καλύτερες σχέσεις γονιών παιδιών	9	36%
Λιγότερο χρόνο παρέα γονείς και παιδιά	2	8%
Περισσότερες γνώσεις περί ανατροφής	1	4%
Περισσότερες απαιτήσεις από μέρους των παιδιών	3	12%
Σύνολο	23	92%

Πίνακας 49γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Επικοινωνία γονιών - παιδιών	7	28%
Καλύτερες σχέσεις γονιών παιδιών	5	20%
Λιγότερο χρόνο παρέα γονείς και παιδιά	2	8%
Περισσότερες γνώσεις περί ανατροφής	2	8%
Περισσότερες απαιτήσεις από μέρους των παιδιών	7	28%
Σύνολο	23	92%

Το 30% από το 92% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 29α εντοπίζει την αλλαγή στη σχέση γονιών-παιδιών στον τομέα της επικοινωνίας (καλύτερη) και το 28% από 92% εντοπίζει την αλλαγή στη δημιουργία καλύτερων σχέσεων μεταξύ γονιών-παιδιών σήμερα.

Το 36% από το 92% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 29α, εντοπίζει την αλλαγή στη σχέση γονιών - παιδιών, στο γεγονός δηλαδή ότι σήμερα οι σχέσεις τους είναι καλύτερες σε σχέση με το παρελθόν και το 32% από 92% εντοπίζει την αλλαγή στον τομέα της επικοινωνίας γονιών - παιδιών.

Το 28% από το 92% των μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 29.α. εντοπίζει την αλλαγή στο τομέα της επικοινωνίας και το 28% επίσης από 92% στο γεγονός των περισσότερων απαιτήσεων που έχουν τα σημερινά παιδιά από τους γονείς τους.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

Ερώτηση 30α

«Πώς νιώθει το παιδί σας απέναντι στο γεγονός της εργασίας σας και της απουσίας σας από το σπίτι;»

Πίνακας 50α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν αισθάνεται μοναξιά γιατί είναι μαζί με τ'αδερφια του	3	6%
Κατανόηση και αποδοχή της κατάστασης	3	6%
Ανασφάλεια	3	6%
Ανησυχία	2	4%
Παραμέληση	3	6%
Υπευθυνότητα για τον εαυτό του	6	12%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 50β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν αισθάνεται μοναξιά γιατί είναι μαζί με τ'αδερφια του	1	4%
Κατανόηση και αποδοχή της κατάστασης	3	12%
Ανασφάλεια	3	12%
Ανησυχία	1	4%
Παραμέληση	1	4%
Υπευθυνότητα για τον εαυτό του	3	12%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 50γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Δεν αισθάνεται μοναξιά γιατί είναι μαζί με τ' αδέρφια του	2	8%
Κατανόηση και αποδοχή της κατάστασης	0	0%
Ανασφάλεια	0	0%
Ανησυχία	1	4%
Παραμέληση	2	8%
Υπευθυνότητα για τον εαυτό του	3	12%
Σύνολο	8	32%

Το 12% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε πως το παιδί του αισθάνεται υπεύθυνο για τον εαυτό του όταν το ίδιο λείπει στη δουλειά του, το 6% από 40% ότι δεν αισθάνεται μοναξιά γιατί είναι παρέα με τ' αδέρφια του, το 6% από 40% ότι κατανοεί και αποδέχεται την κατάσταση, το 6% από 40% ότι αισθάνεται ανασφάλεια και το 6% επίσης από 40% αισθάνεται παραμελημένο, στοιχεία σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθείσων.

Το 12% από το 48% των εργαζομένων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απαντά πως το παιδί κατανοεί και αποδέχεται το γεγονός της εργασίας της μητέρας, το 12% από 48% πιστεύει ότι το παιδί αισθάνεται υπεύθυνο για τον εαυτό του και για την φροντίδα του (στοιχεία σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθείσων).

Το 12% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απαντά πως το παιδί αισθάνεται υπεύθυνο για τον εαυτό του, το 8% από 32% πιστεύει πως το παιδί δεν αισθάνεται μοναξιά γιατί είναι παρέα με τ' αδέρφια του, και το 8% επίσης από 32% ότι αισθάνεται παραμελημένο, στοιχεία σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων.

Μεγάλο ποσοστό από τις ερωτηθείσες και του 7ου και του 10ου Δ.Σ. μαζί, πιστεύει πως το παιδί αισθάνεται υπεύθυνο για τον εαυτό του και τη φροντίδα του, όταν η μητέρα του εργάζεται.

Αν η ερωτώμενη εργάζεται
Ερώτηση 30β
«Πως αισθάνεσθε από το γεγονός της απουσίας σας
από το σπίτι λόγω της εργασίας σας;»

Πίνακας 51α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Χωρίς επιλογή	3	6%
Τύψεις γιατί βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά της	6	12%
Τύψεις γιατί παραμελεί τις δουλειές του σπιτιού	1	2%
Ησυχη γιατί κάποιος φροντίζει τα παιδιά της	4	8%
Αγχος για να τα προλάβει όλα (παιδιά και δουλειά)	4	8%
Ανησυχία για την ασφάλειά τους	2	4%
Γενικό Σύνολο	20	40%

Πίνακας 51β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Χωρίς επιλογή	1	4%
Τύψεις γιατί βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά της	4	16%
Τύψεις γιατί παραμελεί τις δουλειές του σπιτιού	1	4%
Ησυχη γιατί κάποιος φροντίζει τα παιδιά της	3	12%
Αγχος για να τα προλάβει όλα (παιδιά και δουλειά)	2	8%
Ανησυχία για την ασφάλειά τους	1	4%
Σύνολο	12	48%

Πίνακας 51γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Χωρίς επιλογή	2	8%
Τύψεις γιατί βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά της	2	8%
Τύψεις γιατί παραμελεί τις δουλειές του σπιτιού	0	0%
Ήσυχη γιατί κάποιος φροντίζει τα παιδιά της	1	4%
Άγχος για να τα προλάβει όλα (παιδιά και δουλειά)	2	8%
Ανησυχία για την ασφάλειά τους	1	4%
Σύνολο	8	32%

Το 12% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε ότι αισθάνεται τύψεις επειδή βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά του, το 8% από 40% αισθάνεται ήσυχο γιατί κάποιος φροντίζει τα παιδιά κατά τη διάρκεια της απουσίας του και το 8% επίσης από 40% ότι αισθάνεται άγχος θέλοντας να προλάβει ν' ανταποκριθεί στα καθήκοντά του ως μητέρα και εργαζόμενη.

Το 16% από το 48% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε ότι αισθάνεται τύψεις γιατί λείπει αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά και το 12% από 48% ότι αισθάνεται ήσυχα γιατί κάποιος φροντίζει τα παιδιά του.

Το 8% από το 32% των εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. αισθάνεται χωρίς επιλογή στο θέμα της οικογένειας και της εργασίας, το 8% από 32% αισθάνεται τύψεις γιατί βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από παιδιά και το 8% επίσης από 32% αισθάνεται άγχος στη προσπάθειά του να τα προλάβει όλα (και τα παιδιά και τη δουλειά).

Αρκετές από τις ερωτηθείσες και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. μαζί αισθάνονται τύψεις γιατί λείπουν πολλές ώρες μακριά από τα παιδιά τους.

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

Ερώτηση 31α

«Το γεγονός της παραμονής σας στο σπίτι λόγω μη εργασίας σας, νομίζετε ότι βοηθά στη δημιουργία καλύτερης σχέσης με το παιδί σας;»

Πίνακας 52α

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	27	54%
Όχι	3	6%
Γενικό Σύνολο	30	60%

Πίνακας 52β

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	11	44%
Όχι	2	8%
Σύνολο	13	52%

Πίνακας 52γ

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Ναι	16	64%
Όχι	1	4%
Σύνολο	17	68%

Το 54% από το 60% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο και 10ο Δ.Σ. μαζί, απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 31α. και το 6% από 60% απάντησε αρνητικά.

Το 44% από το 52% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 7ο Δ.Σ. απάντησε πως με την παραμονή του στο σπίτι δημιουργεί καλύτερη σχέση με τα παιδιά του και το 8% από 52% ότι δεν παίζει ρόλο στη δημιουργία καλής ή όχι σχέσης μητέρας - παιδιού, το πόσες ώρες βρίσκονται μαζί.

Το 64% από το 68% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 31α. και το 4% από 68% αρνητικά.

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

Ερώτηση 31.β.

«Δικαιολογήστε την απάντησή σας (ναί)»

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Λόγω της συνεχούς παρουσίας της στο σπίτι αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών	16	32%
Το παιδί γνωρίζει καλύτερα τη μητέρα του και δημιουργεί στενότερη σχέση μ' αυτή	4	8%
Γνωρίζει καλύτερα την ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα του παιδιού	7	14%
Γενικό Σύνολο	27	54%

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Λόγω της συνεχούς παρουσίας της στο σπίτι αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών	7	28%
Το παιδί γνωρίζει καλύτερα τη μητέρα του και δημιουργεί στενότερη σχέση μ' αυτή	1	4%
Γνωρίζει καλύτερα την ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα του παιδιού	3	12%
Σύνολο	11	44%

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Λόγω της συνεχούς παρουσίας της στο σπίτι αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών	9	36%
Το παιδί γνωρίζει καλύτερα τη μητέρα του και δημιουργεί στενότερη σχέση μ' αυτή	3	12%
Γνωρίζει καλύτερα την ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα του παιδιού	4	16%
Σύνολο	16	64%

Το 32% από το 54% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 31.α., απαντά ότι λόγω της συνεχούς παρουσίας του στο σπίτι μπορεί ν' αντιμετωπίσει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών του και το 14% από 54% απαντά ότι μένοντας στο σπίτι γνωρίζει καλύτερα την ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα των παιδιών του.

Το 28% από το 44% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 31.α. απαντά ότι λόγω της συνεχούς παρουσίας του στο σπίτι αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών του και το 12% από 44% απαντά ότι μένοντας στο σπίτι γνωρίζει καλύτερα τη ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα των παιδιών του.

Το 36% από το 64% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 10ου Δ.Σ. που απάντησε καταφατικά στην ερώτηση 31.α., υποστηρίζει ότι μένοντας στο σπίτι αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών του και το 16% από 64% ότι γνωρίζει καλύτερα την ψυχολογία, συμπεριφορά και προβλήματα των παιδιών του.

Οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες απαντούν ότι μένοντας στο σπίτι αντιμετωπίζουν άμεσα τα προβλήματα των παιδιών τους, γεγονός που σχετίζεται κατά την άποψή τους, με τη δημιουργία καλύτερων σχέσεων με τα παιδιά τους.

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

Ερώτηση 31.β.

« Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)»

A. ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σημασία έχει η ποιότητα και όχι η ποσότητα του χρόνου μητέρας - παιδιού	2	4%
Η μη εργαζόμενη πέφτει σε τέλμα γεγονός που επιδρά αρνητικά στην ψυχολογία της και στη σχέση της με τα παιδιά της	1	2%
Γενικό Σύνολο	3	6%

B. 7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σημασία έχει η ποιότητα και όχι η ποσότητα του χρόνου μητέρας - παιδιού	1	4%
Η μη εργαζόμενη πέφτει σε τέλμα γεγονός που επιδρά αρνητικά στην ψυχολογία της και στη σχέση της με τα παιδιά της	1	4%
Σύνολο	2	8%

Γ. 10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κατηγορίες	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επι τοις %
Σημασία έχει η ποιότητα και όχι η ποσότητα του χρόνου μητέρας - παιδιού	1	4%
Η μη εργαζόμενη πέφτει σε τέλμα γεγονός που επιδρά αρνητικά στην ψυχολογία της και στη σχέση της με τα παιδιά της	0	0%
Σύνολο	1	4%

Το 4% από το 6% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, που απάντησε αρνητικά στην ερώτηση 31.α., δικαιολογεί την απάντησή του υποστηρίζοντας ότι σημασία έχει η ποιότητα και όχι η ποσότητα του χρόνου που περνά η μητέρα με το παιδί της και το 2% από 6% υποστηρίζει ότι η μη εργαζόμενη πέφτει σε τέλμα λόγω της ρουτίνας της καθημερινότητας, γεγονός που επιδρά αρνητικά στη ψυχολογία και σχέση με το παιδί της (άποψη του 2%).

Το 4% από το 8% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων του 7ου Δ.Σ. δικαιολογεί την απάντησή του υποστηρίζοντας την ποιότητα και όχι την ποσότητα του χρόνου της μητέρας με το παιδί και το υπόλοιπο 4% από 8% αναφέρεται στην αρνητική επίδραση της ψυχολογίας της μητέρας από το τέλμα της καθημερινότητας.

Το 4% των μη εργαζόμενων μητέρων - ερωτηθείσων από το 10ο Δ.Σ. υποστηρίζει την ποιότητα και όχι την ποσότητα του χρόνου της μητέρας με το παιδί

Οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες και από το 7ο και από το 10ο Δ.Σ. μαζί, υποστηρίζουν την ποιότητα και όχι την ποσότητα του χρόνου απασχόλησης της μητέρας με το παιδί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Συμπεράσματα - Εισηγήσεις

Βασικός σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνήσει το ρόλο της Ελληνίδας μητέρας και πως αυτός διαμορφώνεται στο 2000.

Τα συμπεράσματα με βάση τ' αρχικά ερωτήματα της μελέτης και τις απαντήσεις που δόθηκαν από τον ερωτώμενο πληθυσμό του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, μπορούν ν' αναφερθούν ως εξής:

Ως προς τα δημογραφικά στοιχεία

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες είναι ηλικίας 35-39 χρονών, είναι απόφοιτες λυκείου, ασχολούνται με τα οικιακά (60%) και η οικονομική τους κατάσταση χαρακτηρίζεται μέτρια (50%).

Ειδικότερα το 40% των ερωτηθεισών εργάζεται, το 60% δεν εργάζεται, το 94% είναι έγγαμες, το 6% είναι διεξευγμένες και οι περισσότερες (50%) έχουν 2 παιδιά

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες χαρακτηρίζουν το ρόλο της μητέρας ως πολύπλοκο (28%) και ότι ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής τους είναι ο μητρικός (84%)
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες πιστεύουν πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν (78%) το 26% από το 78% εντοπίζει τη διαφορά στο τομέα των σχέσεων γονιών και παιδιών.

Ο κύριος παράγοντας που επηρέασε στο να συμβεί η διαφοροποίηση του μητρικού ρόλου σε σχέση με το παρελθόν είναι οι κοινωνικές εξελίξεις οι οποίες επέφεραν αλλαγές στο ρόλο της μητέρας, στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Χ. Κατάκη (1984) αναφέρει ότι αποτέλεσμα του φεμινιστικού κινήματος, ήταν οι ρόλοι της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο να υποστούν αλλαγές, με προεκτάσεις προς διάφορες κατευθύνσεις.

- Διαπιστώνεται ότι η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίζει η σύγχρονη μητέρα στο ρόλο της σχετίζεται με την ανεπάρκεια του επιθυμητού χρόνου απασχόλησης και φροντίδας των παιδιών της (28%)· η δεύτερη κατά σειρά δυσκολία αναφέρεται σ' αυτή της επικοινωνίας μεταξύ μητέρας - παιδιού (20%) και η τρίτη κατά σειρά δυσκολία σχετίζεται με τις αυξημένες οικονομικές ανάγκες των παιδιών (14%), στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Κ.Οσβαλτ αναφέρεται στους κυριότερους παράγοντες που δυσκολεύουν την άσκηση του μητρικού ρόλου προεκτείνοντας ότι για την κάλυψη αυτών των αναγκών ο άνδρας υποχρεώνεται να εργάζεται αρκετές ώρες την ημέρα με συνέπεια ν' αφήνει μόνη τη μητέρα στο έργο της ανατροφής των παιδιών τους.

Στην ερώτηση με ποιό τρόπο αντιμετωπίζει η σύγχρονη μητέρα τις δυσκολίες του ρόλου της (τις προαναφερόμενες και με σειρά αντιστοιχίας) το 28% απάντησε με την οργάνωση του χρόνου και των δραστηριοτήτων της, το 20% με την προσπάθεια προσέγγισης και επικοινωνίας με το παιδί και το 14% με την ιεράρχηση των οικονομικών αναγκών της οικογένειας και των παιδιών.

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες χρειάζονται σαν εφόδια για την καλύτερη ανταπόκρισή τους στο ρόλο τους να είναι ενημερωμένες για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής (36%) και το 20% χρειάζεται να γνωρίζει μεθόδους και τεχνικές διαπαιδαγώγησης παιδιών.
- Διαπιστώνεται ότι η σύγχρονη μητέρα εργάζεται κυρίως για οικονομικούς λόγους (το 26% από το 40%) των ερωτηθεισών του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί και το 20% από το 40% των ερωτηθεισών εργαζόμενων μητέρων του 7ου και 10ου Δ.Σ. μαζί, αισθάνεται διχασμένο ανάμεσα στην οικογένεια και στην εργασία του· στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που αναφέρεται ότι η σημερινή μητέρα εργάζεται συνήθως για οικονομικούς λόγους· αποτέλεσμα της εργασίας της είναι να αισθάνεται μερικές φορές ότι δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί επαρκώς στα καθήκοντά της ως μητέρα και εργαζόμενη με απώτερο αποτέλεσμα να αισθάνεται διχασμένη ανάμεσα στους 2 ρόλους της.
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες εργαζόμενες μητέρες (40%) βιώνουν σύγκρουση των 2 ρόλων τους σε αρκετό βαθμό (24% από 40%) και τα συναισθήματα που τους δημιουργούνται από τη σύγκρουση

είναι το άγχος για το αν ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στα καθήκοντα του μητρικού τους ρόλου, (το 24% από το 40%).

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες εργαζόμενες μητέρες προτείνουν για την άμβλυση της σύγκρουσης των 2 ρόλων τους, τη μείωση των ωρών εργασίας και την συστηματική εφαρμογή του Ημερήσιου Προγράμματος Απασχόλησης στο σχολείο (8% από 40%), στοιχεία που συνδέονται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που αναφέρονται οι φορείς στήριξης του μητρικού ρόλου.
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες από τις μη εργαζόμενες μητέρες δεν εργάζονται λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων (40% από 60%) και αισθάνονται καλά που ο πρωταρχικός τους ρόλος είναι ο μητρικός (50% από 60%).
- Διαπιστώνεται ότι η σχέση του ζευγαριού - στις περισσότερες περιπτώσεις- μετά τη γέννηση του πρώτου παιδιού γίνεται καλύτερη, στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που ο Ρ. Ντράϊκωρς (1974) αναφέρει ότι η γέννηση του παιδιού συσφίγγει το δεσμό του ζευγαριού και του δημιουργεί πιο έντονα το συναίσθημα του «ανήκειν» και των ευθυνών απέναντι στην ομάδα που δημιούργησε.
- Διαπιστώνεται ότι τα εφόδια που χρειάζεται ο σύγχρονος πατέρας για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο του - σύμφωνα με τις περισσότερες μητέρες- είναι κατά κύριο λόγο η ικανότητα επικοινωνίας και κατά δεύτερο λόγο η υπομονή και η συνηθειτοποίηση του ρόλου του και των υποχρεώσεων που συνεπάγεται, στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που αναφέρεται ότι μια από τις προϋποθέσεις για την ικανοποιητική άσκηση του πατρικού ρόλου σύμφωνα με την Μ. Χουρδάκη (1982), είναι η ειλικρινής αποδοχή του ρόλου από τον πατέρα χωρίς να τον αμφισβητεί και να υποσκάπτει τα θεμέλιά του, αναπτύσσοντας θετική στάση απέναντί του και στις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η άσκησή του.
- Διαπιστώνεται ότι σύμφωνα με τις περισσότερες μητέρες ο ρόλος του πατέρα σήμερα είναι πιο θετικός στον τομέα της διαπαιδαγώγησης του παιδιού (58%), στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Ε. Αβδέλα (1990) αναφέρει ότι υπάρχει μια μερίδα ανδρών οι οποίοι μοιράζονται με τη γυναίκα τους την ευθύνη της ανατροφής των παιδιών.

- Διαπιστώνεται ότι σύμφωνα με τις περισσότερες ερωτηθείσες ο ρόλος του πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν, στον τομέα της επικοινωνίας με τα παιδιά κατά κύριο λόγο και κατά δεύτερο λόγο στο θέμα της ψυχολογικής υποστήριξης της μητέρας.
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες βοηθούνται για την καλύτερη εκπλήρωση του ρόλου τους από τον σύζυγο (74%), ο οποίος τις βοηθά φυλάσσοντας το παιδί αλλά και στηρίζοντας τις ψυχολογικά.
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες πιστεύουν ότι η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για την επαρκή εκπλήρωση του ρόλου της (84%), στοιχείο που αναφέρεται στη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος.

Οι περισσότερες μητέρες απάντησαν πως χρειάζονται επιπλέον στήριξη από τη μητέρα τους (36% από 84%) και από τον σύζυγό τους (24% από 84%), ενώ από το Κράτος το 34% από το 84% χρειάζεται οικονομική στήριξη, το 16% από το 84% στην ίδρυση και λειτουργία περισσότερων παιδικών σταθμών και το 16% επίσης από το 84% την παροχή γνώσεων και συμβουλών από Σχολικούς Κοινωνικούς Λειτουργούς.

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες πιστεύουν πως η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της (88%)· από άποψη γνώσεων χρειάζεται να γνωρίζει παιδική και εφηβική ψυχολογία και από άποψη ικανοτήτων χρειάζεται περισσότερο αυτή της υπομονής, στοιχεία που συνδέονται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Ν. Τάκαρη (1978) αναφέρεται στη σχέση μητέρας - παιδιού και ποια στοιχεία συμβάλλουν στη δημιουργία θετικής και ικανοποιητικής σχέσης μεταξύ τους.
- Διαπιστώνεται ότι το 88% από τις ερωτηθείσες μητέρες συμφωνεί με την τάση της επιμόρφωσης των γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους, κατά κύριο λόγο για να μάθουν τρόπους συμπεριφοράς και αντιμετώπισης των προβλημάτων των παιδιών τους και κατά δεύτερο λόγο για ν' αποκτήσουν γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους.

Και το υπόλοιπο 12% όσον αφορά την επιμόρφωση υποστηρίζει ότι δεν χρειάζεται, γιατί είναι ικανό να διαπαιδαγωγήσει σωστά τα παιδιά του χωρίς αυτή.

- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες μητέρες θα ήθελαν να είναι μέλη μιας ομάδας διαπαιδαγώγησης παιδιών (70%). Το 24% από το 70% συμφωνεί με τη συμμετοχή των γονιών στην ομάδα για ν' αποκτήσουν γνώσεις ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης παιδιών.

Και το υπόλοιπο 30% δεν θα ήθελε να συμμετέχει σε μια ομάδα διαπαιδαγώγησης, το 22% από το 30% δεν θέλει γιατί αισθάνεται πως ανταποκρίνεται επαρκώς στο ρόλο της μητέρας.

- Διαπιστώνεται ότι από το 88% των μητέρων που συμφωνούν με την τάση της επιμόρφωσης, το 28% πιστεύει πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση των γονιών για τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά.
- Διαπιστώνεται ότι το 92% των μητέρων πιστεύει πως έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονιών- παιδιών σήμερα και το 30% από το 92% εντοπίζει τη διαφορά στο τομέα της επικοινωνίας μεταξύ τους.
- Διαπιστώνεται ότι το 12% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων πιστεύει πως τα παιδιά του αναπτύσσουν το αίσθημα της υπευθυνότητας για τη φροντίδα του εαυτού τους, γεγονός που σχετίζεται με την εργασία τους.
- Διαπιστώνεται ότι το 12% από το 40% των εργαζόμενων μητέρων αισθάνεται τύψεις που βρίσκεται αρκετές ώρες μακριά από τα παιδιά λόγω της εργασίας του στοίχειο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Κατάκη (1984) αναφέρει ότι αρκετές μητέρες νιώθουν τύψεις λόγω της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, γιατί αισθάνονται πως παραμελούν τα παιδιά τους.
- Διαπιστώνεται ότι το 54% από τις μη εργαζόμενες μητέρες (60%) πιστεύει πως το γεγονός της παραμονής του στο σπίτι λόγω της μη επαγγελματικής του απασχόλησης, συμβάλλει στη δημιουργία καλύτερης σχέσης με τα παιδιά του και το 32% από το 54% αιτιολογεί την άποψή του υποστηρίζοντας ότι μένοντας συνεχώς στο σπίτι μπορεί και αντιμετωπίζει άμεσα τα προβλήματα των παιδιών του.

Και το 6% από τις μη εργαζόμενες μητέρες πιστεύει ότι το να βρίσκεται συνεχώς στο σπίτι δεν σχετίζεται με τη δημιουργία ή όχι καλύτερης σχέσης μεταξύ μητέρας - παιδιού.

Το 4% από το 6% αιτιολογεί την απάντησή του υποστηρίζοντας ότι σημασία έχει η ποιότητα και όχι η ποσότητα του χρόνου που περνά η μητέρα με το παιδί της, στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Ν. Τάκαρη (1978) αναφέρει ότι ένα από τα στοιχεία που χρειάζονται τα παιδιά για την καλύτερη ανάπτυξή τους είναι η ποιότητα του χρόνου που περνά η μητέρα με το παιδί, ενώ αντίθετα το παιδί δεν έχει ανάγκη από τη συνεχή παρουσία της.

Και τέλος το 2% από το 6% αιτιολογεί την απάντησή του υποστηρίζοντας ότι η μη εργαζόμενη μητέρα λόγω της ρουτίνας της καθημερινότητας πέφτει σε τέλμα γεγονός που επιδρά αρνητικά στη ψυχολογία της και στη σχέση με τα παιδιά της, στοιχείο που συνδέεται με τη βιβλιογραφική μελέτη του θέματος στο σημείο που η Μ. Χουρδάκη (1982) αναφέρει ότι η μη εργαζόμενη μητέρα ασχολείται συνεχώς με κάποια δουλειά στο σπίτι, βασανίζοντας τον εαυτό της και την οικογένειά της, γεγονός που επιδρά αρνητικά στη σχέση με τα παιδιά της.

Γενικά συμπεραίνεται ότι ο ρόλος της Ελληνίδας μητέρας έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν και η διαφορά κατά κύριο λόγο εντοπίζεται στον τομέα των σχέσεων γονιών - παιδιού και μητέρας - παιδιού.

Σύμφωνα με τις περισσότερες από τις ερωτηθείσες οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η σύγχρονη μητέρα είναι αυτή της ανεπάρκειας του επιθυμητού χρόνου απασχόλησης και φροντίδας των παιδιών της, καθώς και η δυσκολία στην επικοινωνία μεταξύ μητέρας και παιδιού.

Σύμφωνα με τις περισσότερες από τις ερωτηθείσες τα εφόδια που χρειάζεται η σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο της, είναι η ενημέρωσή της για τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής, αλλά και η γνώση μεθόδων και τεχνικών διαπαιδαγώγησης παιδιών.

Σύμφωνα με τις περισσότερες από τις ερωτηθείσες η εργαζόμενη μητέρα βιώνει σύγκρουση ρόλων σε αρκετό βαθμό και τα συναισθήματα που της δημιουργούνται απ' αυτή είναι κατά κύριο λόγο είναι το άγχος που σχετίζεται με την ικανοποιητική ή όχι ανταπόκρισή της στα καθήκοντα του μητρικού της ρόλου.

Σύμφωνα με τις περισσότερες από τις ερωτηθείσες ο ρόλος του πατέρα έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν και η διαφορά εντοπίζεται κατά

κύριο λόγο στον τομέα της επικοινωνίας με τα παιδιά του και κατά δεύτερο λόγο στον τομέα της ψυχολογικής υποστήριξης της συζύγου του στο μητρικό της ρόλο.

Σύμφωνα με τις περισσότερες από τις ερωτηθείσες τ' άτομα που στηρίζουν συνήθως τη μητέρα στο ρόλο της είναι ο σύζυγός της και η μητέρα της.

Από το κράτος η μητέρα ζητά κατά κύριο λόγο οικονομική υποστήριξη και κατά δεύτερο λόγο υποστήριξη του ρόλου της από ψυχολογική και κοινωνική σκοπιά.

Ακόμη οι περισσότερες από τις ερωτηθείσες έχουν θετική στάση απέναντι στην παιδαγωγική τάση της επιμόρφωσης των γονιών και αισθάνονται πως την χρειάζονται για την καλύτερη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Τέλος οι περισσότερες μητέρες - ερωτηθείσες πιστεύουν πως η σχέση μητέρας - παιδιού έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν και η διαφορά εντοπίζεται στον τομέα της επικοινωνίας μεταξύ τους.

Εισηγήσεις

Με βάση τη βιβλιογραφική μελέτη και τα προηγούμενα συμπεράσματα η μελέτη αυτή εισηγείται τα εξής:

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. Τη καλλιέργεια και ενθάρρυνση της πιο συστηματικής και ενεργητικής συμμετοχής του πατέρα στη φροντίδα και ανατροφή των παιδιών του, με σκοπό τη σύσφιξη των μεταξύ τους σχέσεων, αλλά και τη ψυχολογική ξεκούραση της μητέρας, η οποία δεν αντιμετωπίζει πλέον μόνη της το έργο της ανατροφής των παιδιών.

2. Τη καλλιέργεια παροχής βοήθειας από τα μεγαλύτερα παιδιά της οικογένειας, σε θέματα που μπορούν να φανούν χρήσιμα.

3. Τη καλλιέργεια και δημιουργία στενότερων σχέσεων με τους γονείς του ζευγαριού και ιδίως με τη μητέρα της σύγχρονης μητέρας, για τη παροχή βοήθειας στο έργο της δεύτερης.

4. Τη καλλιέργεια σχέσεων με το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον της οικογένειας με σκοπό την παροχή βοήθειας και στήριξης της μητέρας σε θέματα διαπαιδαγώγησης.

ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

5. Τη πιο συστηματική και ενεργητική δράση των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων των Δ.Σ., για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων των μαθητών και των σχολείων και για την πιο πιεστική διεκδίκηση προνομίων γι' αυτούς.

6. Την ίδρυση Σχολών Γονέων στις περισσότερες πόλεις της χώρας - αν είναι δυνατό σε όλες - η οποίες θα λειτουργούν στελεχωμένες από επαγγελματίες ειδικούς, με σκοπό την επιμόρφωση των γονιών σε θέματα ψυχολογίας και διαπαιδαγώγησης παιδιών.

7. Την αύξηση του αριθμού και της ποικιλίας των βιβλίων που αναφέρονται στη ψυχολογία και ανατροφή του παιδιού από τη βρεφική ως την εφηβική ηλικία και την διάθεσή τους από τις δημοτικές βιβλιοθήκες των πόλεων, έτσι ώστε να είναι προσιτά προς μελέτη στο κοινό που ενδιαφέρεται.

8. Τη συστηματική διοργάνωση σεμιναρίων και ομιλιών με θέμα το παιδί, με σκοπό την ενημέρωση των γονιών πάνω σε θέματα που αφορούν το παιδί, τη ψυχολογία, την ανάπτυξη και τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

9. Τη δημιουργία περισσότερων παιδικών χαρών, πάρκων και χώρων άθλησης του παιδιού από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, με σκοπό τη δυνατότητα έκφρασής του.

ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

10. Την ίδρυση περισσότερων κρατικών βρεφονηπιακών σταθμών οι οποίοι να δέχονται και τα παιδιά των μη εργαζόμενων μητέρων, μιας και αυτά έχουν το δικαίωμα να βρίσκονται σ'έναν χώρο ορισμένες ώρες κάθε μέρα, που ευνοεί την πνευματική και κοινωνική τους ανάπτυξη (με απόφαση του Κράτους).

11. Τη συστηματική λειτουργία του Ημερήσιου Προγράμματος Απασχόλησης των παιδιών στα Δ.Σ. (με απόφαση του Κράτους) και την πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού για τη λειτουργία του.

12. Τη συστηματική λειτουργία φροντιστηριακών μαθημάτων σε παιδιά δημοτικού και γυμνασίου με χαμηλή σχολική επίδοση (με απόφαση του Κράτους) και πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού για τη λειτουργία τους.

13. Τη συστηματική λειτουργία φροντιστηριακών μαθημάτων σε παιδιά αλλοδαπών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (με απόφαση του Κράτους) και πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού για τη λειτουργία τους.

14. Τη βελτίωση των μέτρων της νομοθεσίας για την προστασία της μητέρας και του παιδιού.

15. Την εισαγωγή, καθιέρωση και λειτουργία Σχολικής Κοινωνικής Υπηρεσίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης με σκοπό την παροχή βοήθειας και κατευθύνσεων σε μαθητές και γονείς που αντιμετωπίζουν προβλήματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της.

16. Την εισαγωγή και διδασχή μαθήματος σε γυμνάσια και λύκεια με θέμα τους γονικούς ρόλους και τη λειτουργία της οικογένειας, με σκοπό την ενημέρωση και προετοιμασία των 2 φύλων για την καλύτερη ανταπόκρισή τους στους γονικούς τους ρόλους.

17. Την παροχή οικονομικής στήριξης στην οικογένεια από το Κράτος

ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

18. Τη συστηματική ενημέρωση του κοινού για τις Οργανώσεις και Συμβάσεις που προστατεύουν τη μητέρα και το παιδί, αλλά και την ενημέρωσή του για την εκμετάλλευση τους, με σκοπό την ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση αυτού.

19. Τη θέσπιση περισσότερων μέτρων και την ίδρυση περισσότερων οργανώσεων για την προστασία της μητρότητας.

20. Τη θέσπιση περισσότερων και αυστηρότερων μέτρων για τη προστασία του παιδιού και επιβολή μεγαλύτερων ποινών σ' αυτούς που το εκμεταλλεύονται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α
Ερωτηματολόγιο

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Γενικά: Ηλικία
Μόρφωση
Επάγγελμα
Οικονομική κατάσταση
- Ειδικά: Επαγγελματική ή όχι απασχόληση
Οικογενειακή κατάσταση
Αριθμός παιδιών

A. Είναι ο ρόλος της σύγχρονης μητέρας ίδιος ή διαφορετικός, με το μητρικό ρόλο στο παρελθόν;

1. Πως χαρακτηρίζετε το ρόλο της μητέρα του 2000

2. Ποιός είναι ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής σας, από τους παρακάτω που αναφέρονται

- α. Μητρικός
- β. Συζυγικός
- γ. Επαγγελματικός
- δ. Κοινωνικός
- ε. Κάποιος (άλλος προσδιορίστε)...

3. Ποιός παράγοντας επηρεάζει θετικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;

- α. Κάλυψη ψυχολογικής ανάγκης
- β. Δημιουργία οικογένειας
- γ. Εκφραση αγάπης προς τον σύζυγο
- δ. Προορισμός της ζωής
- ε. Σύμφιξη των σχέσεων του ζευγαριού
- στ. Κοινωνική κάλυψη
- ζ. Κάποιος άλλος (προσδιορίστε) ...

4. Ποιός παράγοντας επηρεάζει αρνητικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί ;

- α. Οικονομικοί λόγοι
- β. Επαγγελματικοί λόγοι
- γ. Ανεξάρτητος τρόπος ζωής
- δ. Κάποιος άλλος (προσδιορίστε)....

5.α. Πιστεύετε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν ;

Ναι

Όχι

Αν ναι

β. Σε ποιούς τομείς

γ. Ποιοί παράγοντες επέδρασαν στο να συμβεί αυτή η διαφοροποίηση;

- B. Η σύγχρονη μητέρα αντιμετωπίζει δυσκολίες και χρειάζεται εφόδια προκειμένου ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο της ;
6. Ποιές δυσκολίες πιστεύετε πως αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες στο ρόλο τους;
7. Με ποιούς τρόπους αντιμετωπίζουν αυτές τις δυσκολίες ;
8. Δώστε τα στοιχεία που σας χαρακτηρίζουν σαν μητέρα
9. Ποιά εφόδια χρειάζεστε σαν σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθείτε ικανοποιητικά στο ρόλο σας ;

Γ. Δημιουργείται σύγκρουση στη σύγχρονη γυναίκα που εργάζεται από τους δύο ρόλους της (μητρικό και επαγγελματικό) και ποια συναισθήματα της δημιουργούνται ;

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

10. Για ποιό λόγο εργάζεστε ;

α. Οικονομικοί λόγοι	
β. Προσωπικοί λόγοι	
γ. Διάθεση προσφοράς	
δ. Αγάπη για το επάγγελμα	
ε. Κάποιον άλλο (προσδιορίστε).....	

11. Πως αισθάνεστε σαν μητέρα και εργαζόμενη;

12. Σε ποιό βαθμό πιστεύετε πως ανταποκρίνεστε ικανοποιητικά στους δύο(2) ρόλους σας (μητρικό και επαγγελματικό) ;

α. Πολύ	
β. Αρκετά	
γ. Λίγο	
δ. Καθόλου	

13. Υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των δύο (2) ρόλων σας ;

α. Μεγάλη

β. Αρκετή

γ. Μικρή

δ. Καθόλου

14. Ποιά συναισθήματα σας δημιουργούνται από τη σύγκρουση των δύο (2) ρόλων σας ;

15. Τι προτείνετε (προτάσεις) για ν' αμβλυνθεί η σύγκρουση μεταξύ μητρικού και επαγγελματικού ρόλου;

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

16. Για ποιό λόγο δεν εργάζεστε ;

17. Πως νιώθετε που πρωταρχικός σας ρόλος είναι ο μητρικός και δεν ασχολείσθε με κάποια επαγγελματική δραστηριότητα ;

Καλά

Οχι καλά

Δ. Ο ρόλος και η συμμετοχή του σύγχρονου πατέρα έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν και αν ναι σε τι έχει αλλάξει ;

18. Πως πιστεύετε πως διαμορφώνεται η σχέση του ζευγαριού μετά τη γέννηση των παιδιών τους ;

α. Γίνεται καλύτερη

β. Γίνεται χειρότερη

γ. Παραμένει όπως ήταν

δ. Κάτι άλλο (προσδιορίστε)

19. Ποιά πιστεύετε ότι είναι τα συναισθήματα του συζύγου σας σε σχέση με το παιδί σας ;

20. Ποιά εφόδια πιστεύετε πως χρειάζεται ο σύγχρονος πατέρας για ν' ανταποκριθεί ικανοποιητικά στο ρόλο του ;

21. Σε ποιούς τομείς ο ρόλος του πατέρα είναι πιο θετικός σήμερα ;

- α. Στη συμμετοχή στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού
- β. Στη συμμετοχή στις εργασίες / δουλειές του σπιτιού
- γ. Στη ψυχολογική υποστήριξη της μητέρας
- δ. Κάτι άλλο (προσδιορίστε)

22.α. Πιστεύετε πώς έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν;

Ναι

Όχι

β. Αν ναι σε ποιούς τομείς ;

Ε. Τα συστήματα που υπάρχουν λειτουργούν υποστηρικτικά στο ρόλο της σύγχρονης μητέρας ;

23.α. Ποιός / ποιοι σας βοηθούν στην εκπλήρωση του ρόλου σας;

- α. Σύζυγος
β. Γιαγιά / παππούς
γ. Φίλοι
δ. Συγγενείς
ε. Άλλοι (προδιορίστε)....

β. Με ποió τρόπο σας βοηθούν ;

- α. Φύλαξη παιδιού
β. Οικονομική βοήθεια
γ. Ψυχολογική υποστήριξη
δ. Παροχή γνώσεων και συμβουλών
ε. Κάτι άλλο (προσδιορίστε)

24.α. Πιστεύετε πως η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για την επαρκή εκπλήρωση του ρόλου της;

Ναι

Όχι

Αν ναιί

β. Από ποιά άτομα

γ. Από ποιούς φορείς

Στ. Χρειάζεται η επιμόρφωση των γονέων για την καλύτερη εκπλήρωση των ρόλων τους ;

25.α. Πιστεύετε πως η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών της ;

Ναι

Όχι

Αν ναι

β. Τι είδους γνώσεις

γ. Τι ικανότητες

26. Μια νέα παιδαγωγική τάση προωθεί την επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους.

α. Ποιά είναι η γνώμη σας

β. Δικαιολογήστε την απάντησή σας

27. Στη Πάτρα υπάρχουν δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι στους οποίους μπορούν ν' απευθυνθούν οι γονείς για να ενημερωθούν γύρω από θέματα διαπαιδαγώγησης.

α. Θα θέλατε να είστε μέλος κάποιας ομάδας διαπαιδαγώγησης παιδιών ;

Ναι

Όχι

β. Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

28. Σε ποιούς τομείς πιστεύετε πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων ;

Z. Έχει διαφοροποιηθεί η σχέση μητέρας - παιδιού
συγκριτικά με το παρελθόν ;

29.α Πιστεύετε πως έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονέων-παιδιών
σε σύγκριση με το παρελθόν ;

Ναι

Όχι

Αν ναι

β. Σε ποιά σημεία έχουν αλλάξει ;

Αν η ερωτώμενη εργάζεται

30.α. Πώς πιστεύετε πως αισθάνεται το παιδί σας απέναντι
στο γεγονός της εργασίας και της απουσίας σας από το σπίτι ;

β. Πώς αισθάνεσθε από το γεγονός της απουσίας σας
από το σπίτι, λόγω της εργασίας σας ;

Αν η ερωτώμενη δεν εργάζεται

31.α. Το γεγονός της παραμονής σας στο σπίτι λόγω μη εργασίας σας,
νομίζετε ότι βοηθά στη δημιουργία καλύτερης σχέσης με το παιδί σας ;

Ναι

Όχι

β. Δικαιολογήστε την απάντησή σας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β
Πίνακες Υπολογισμών

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

Πίνακες	Σελίδα
1α 1β 1γ Ηλικία ερωτηθείσων	108
2α 2β 2γ Μόρφωση ερωτηθείσων	110
3α 3β 3β Επάγγελμα ερωτηθείσων	112
4α 4β 4β Οικονομική κατάσταση ερωτηθείσων	114
5α 5β 5γ Επαγγελματική απασχόληση ερωτηθείσων	116
6α 6β 6γ Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθείσων	117
7α 7β 7γ Αριθμός παιδιών ερωτηθείσων	119
8α 8β 8γ Πως χαρακτηρίζετε το ρόλο της μητέρας του 2000;	121
9α 9β 9γ Πως είναι ο πιο σημαντικός ρόλος της ζωής σας;	123
10α 10β 10γ Ποιός παράγοντας επηρεάζει θερικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;	125
11α 11β 11γ Ποιός παράγοντας επηρεάζει αρνητικά την απόφαση της σύγχρονης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί;	127
12α 12β 12γ Πιστεύετε πως ο μητρικός ρόλος έχει διαφοροποιηθεί σε σύγκριση με το παρελθόν;	129
13α 13β 13γ Αν ναι, σε ποιούς τομείς;	131
14α 14β 14γ Ποιοί παράγοντες επέδρασαν στο να συμβεί αυτή η διαφοροποίηση;	133
15α 15β 15γ Ποιές δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μητέρες στο ρόλο τους;	135
16α 16β 16γ Με ποιούς τρόπους αντιμετωπίζουν αυτές τις δυσκολίες;	137
17α 17β 17γ Δώστε τα στοιχεία που σας χαρακτηρίζουν σαν μητέρα	139
18α 18β 18γ Ποιά εφόδια χρειάζεσθε σαν σύγχρονη μητέρα για ν' ανταποκριθείτε ικανοποιητικά στο ρόλο σας;	141
19α 19β 19γ Για ποιό λόγο εργάζεστε;	143
20α 20β 20γ Πως αισθάνεσθε σαν μητέρα και εργαζόμενη;	145
21α 21β 21γ Σε ποιό βαθμό ανταποκρίνεστε ικανοποιητικά στους (2) ρόλους σας (μητρικό και επαγγελματικό);	147
22α 22β 22γ Υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των (2) ρόλων σας;	149
23α 23β 23γ Ποιά συναισθήματά σας δημιουργούνται από τη	

σύγκρουση των δυο (2) ρόλων σας;	151
24α24β24γ Τι προτείνεται (προτάσεις) για να αμβυνθεί η σύγκρουση μεταξύ μητρικού και επαγγελματικού ρόλου;	153
25α25β25γ Για ποιό λόγο δεν εργάζεσθε;	155
26α26β26γ Πως νιώθετε που πρωταρχικός σας ρόλος είναι ο μητρικός και δεν ασχολείσθε με κάποια επαγγελματική δραστηριότητα;	157
27α27β27γ Πως διαμορφώνεται η σχέση του ζευγαριού μετά τη γέννηση των παιδιών τους;	159
28α28β28γ Ποιά είναι τα συναισθήματα του συζύγου σας σε σχέση με το παιδί σας;	161
29α29β29γ Ποιά εφόδια χρειάζεται ο σύγχρονος πατέρας για ν' ανταποκριθεί μ' επάρκεια στο ρόλο του;	163
30α30β30γ Σε ποιούς τομείς ο ρόλος του πατέρα είναι πιο θετικός σήμερα;	165
31α31β31γ Έχει αλλάξει ο ρόλος του πατέρα σε σχέση με το παρελθόν;	167
32α32β32γ Αν ναι, σε ποιούς τομείς;	168
33α33β33γ Ποιός/ποιοί σας βοηθούν στην εκπλήρωση του ρόλου σας;	170
34α34β34γ Με ποιό τρόπο σας βοηθούν;	172
35α35β35γ Η σύγχρονη μητέρα χρειάζεται επιπλέον στήριξη από άτομα και φορείς για την επαρκή εκπλήρωση του ρόλου της;	174
36α36β36γ Από ποιά άτομα;	175
37α37β37γ Αν ναι, από ποιούς φορείς;	177
38α38β38γ Χρειάζεται η μητέρα επιπλέον γνώσεις και ικανότητες για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών της;	179
39α39β39γ Τι είδους γνώσεις;	181
40α40β40γ Τι είδους ικανότητες;	183
41α41β41γ Ποιά είναι η γνώμη σας για τη νέα παιδαγωγική τάση που προωθεί την επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων για την επαρκή εκπλήρωση των ρόλων τους;	185
42α42β42γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (θετική).	187
43α43β43γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (αρνητική).	189
44α44β44γ Θα θέλατε να είστε μέλος κάποιας ομάδας διαπαιδαγώγησης παιδιών;	190
45α45β45γ Διακαιολογήστε την απάντησή σας (ναι)	191

46α46β46γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)	193
47α47β47γ Σε ποιούς τομείς πρέπει να δοθεί έμφαση στην επιμόρφωση των σύγχρονων γονέων;	195
48α48β48γ Έχουν διαφοροποιηθεί οι σχέσεις γονιών - παιδιών, σε σύγκριση με το παρελθόν;	197
49α49β49γ Σε ποιά σημεία έχουν αλλάξει;	198
50α50β50γ Πως νιώθει το παιδί σας απέναντι στο γεγονός της εργασίας σας και της απουσίας σας από το σπίτι;	200
51α51β51γ Πως αισθάνεσθε από το γεγονός της απουσίας σας από το σπίτι λόγω της εργασίας σας;	202
52α52β52γ Το γεγονός της παραμονής σας στο σπίτι λόγω μη εργασίας, νομίζετε ότι βοηθά στη δημιουργία καλύτερης σχέσης με το παιδί σας;	204
53α53β53γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (ναι)	205
54α54β54γ Δικαιολογήστε την απάντησή σας (όχι)	207

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ
Νομοθεσία

Γεώργιος Λεβέντης,
 Δελτίον Εργατικής Νομοθεσίας
 Διεύθυνση Συντάξεων
 Αθήνα, 1995
 Τόμος 53/1997 Δ.Ε.Ν. Τεύχος 124

**Β) Η επίδοσή
 κυκλοφορίας και λοχείας**

Επίδοσή λόγω μητρότητας από τό
 επίδοσή λόγω κυκλοφορίας και λο-
 χείας διέπεται από τις διατάξεις του αρ-
 θρου 1846/51 και τις διατάξεις των
 άρθρων 35-36 του Κανονισμού Ασθενείας.

**Προϋποθέσεις για τή θεμελίωση του
 δικαιώματος**

Προσδιοριστικός παράγων για τή θε-
 μέλιση του δικαιώματος επίδοσής
 λόγω μητρότητας είναι: αα) σέ δ,τι άφορα
 το επίδομα κυκλοφορίας, ή κατά τή γνωμά-
 τηση άρμοδιού ύγειονομικού όργανου
 σύννη της άσφαλισμένης και ή
 απόφαση για τή πιθανολογούμενη επέ-
 λψη του τοκετού τό πολύ μετά όκτώ (8)
 βδομάδες, δηλ. τό πολύ μετά 56 ημέρες
 β) σέ δ,τι άφορα τό επίδομα λοχείας
 άφ' όσον αυτός τούτου του τοκετού.

Για τήν καταβολή των επίδομάτων
 λόγω μητρότητας, ή άσφαλισμένη πρέπει να
 έχει από τήν εργασία της για όλη τήν
 χρονική περίοδο κυκλοφορίας και
 λοχείας. Μάλιστα, σύμφωνα με τήν από-
 φάση της ΕΓΣΣΕ πού έκυρώθη με τό Ν.
 1284/94 (άρθρ. 9), ύποχρεωτικά πρέπει
 να έχει από τήν εργασία της ή άσφαλι-
 σμένη επί όκτώ (8) εβδομάδες πριν από
 τόν τοκετό και όκτώ (8) εβδομάδες μετά.⁽⁶⁾
 Η άποχή από τήν εργασία κατά τίσ
 αναφερόμενες περιόδους κυκλοφορίας
 και λοχείας έχει ως συνέπεια τή στέρση
 του δικαιώματος για τίσ αντίστοιχες ήμέ-
 ρες παροχής εργασίας, ένών ή τυχόν
 άποχών της άσφαλισμένης από τόν
 εργοδότη έν όλω ή έν μέρει
 της περιόδου τήν άξίωση της έναντι του
 εργοδότη.⁽⁷⁾

Για τή θεμελίωση του δικαιώματος
 λόγω λοχείας ή άσφαλισμένη πρέπει να
 πραγματοποιήσει τουλάχιστον δια-

βλ. και ΔΕΝ 1995 σελ. 1246.

Για τήν ύποχρέωση πάντως του εργοδότη
 καταβάλει στην επίδοσή λόγω άσφαλισμένης
 λόγω λοχείας της κατά τό χρόνο τής άποχής από
 τήν εργασία της με συμψηφισμό των επίδομάτων
 λόγω μητρότητας, σύμφωνα με τό άρθρ. 657-658 ΑΚ
 και τό κάτω παράγρ. Γ.

κόσιες (200) ήμέρες εργασίας στην ά-
 σφάλιση του κλάδου παροχών άσθενείας
 και μητρότητας σέ χρήμα, κατά τό δύο
 προηγούμενα έτη πριν από τήν πιθανή
 ήμέρα του τοκετού.

II. Ποσό του επίδοματος

Τό ποσό του επίδοματος κυκλοφορίας και
 λοχείας ύπολογίζεται όπως τό επίδομα
 άσθενείας, δηλ. τό βασικό επίδομα άνέρο-
 χεται σέ ποσοστό 50% του τεκμαρτού
 ήμερομισθίου τής άσφαλιστικής κλάσεως,
 στην όποία έμπίπτει ό μέσος όρος άπο-
 δοχών τής άσφαλισμένης των τελευταίων
 τριάντα (30) ήμερών εργασίας του ήμερο-
 λογιακού έτους πριν από τήν πιθανή ήμέ-
 ρα του τοκετού, με τήν ανάλογη προσ-
 αύξηση για τό δώρο εορτών.⁽⁸⁾ Τό βασικό
 επίδομα προσαύξεται κατά 10% για
 κάθε συντηρούμενο μέλος οικογενείας, ό-
 πως ισχύει και για τό επίδομα άσθενείας
 (βλ. πιο πάνω παράγρ. Α/III) χωρίς όμως
 τόν περιορισμό των τεσσάρων (4) τό πολύ
 μελών οικογενείας πού ισχύει για τό επί-
 δομα άσθενείας, άφου προκειμένου περι-
 των επίδομάτων μητρότητας δέν προβλέ-
 πεται άνώτατο όριο σέ ποσοστό 70% του
 τεκμαρτού ήμερομισθίου τής αντίστοιχης
 άσφαλιστικής κλάσεως, όπως δέν προ-
 βλέπεται μείωση του επίδοματος για τήν
 περίπτωση νοσοκομειακής περιθάλψεως
 τής άσφαλισμένης, ούτε περιορισμός του
 συνολικού επίδοματος (βασικού με τίσ
 προσαυξήσεις) στό ίσόποσο του τεκμαρ-
 τού ήμερομισθίου τής 8ης άσφαλιστικής
 κλάσεως.

Επίσης δέν προβλέπεται κατώτατο όριο
 του επίδοματος στό πλαίσιο τής νομοθε-
 σίας του ΙΚΑ. Προβλέπεται όμως από τή
 Διεθνή Σύμβαση Εργασίας 103/52 -Για
 τήν προστασία τής μητρότητας- και δή τό
 άρθρ. 4 παράγρ. 6, τό όποιο όρίζει: ότι
 «έφ' όσον οι χρηματικές παροχές πού
 χορηγούνται στό πλαίσιο ασυήτηματος
 ύποχρεωτικής κοινωνικής άσφαλίσεως
 καθορίζονται με βάση τίσ προηγούμενες
 άπολαβές από τήν εργασία, οι παροχές
 αυτές δέν θα πρέπει να είναι κατώτερες
 από τό δύο τρίτα (2/3) των προηγούμενων

(8) Τίσ άσφαλιστικές κλάσεις και τό τεκμαρτά
 ήμερομισθία άποδοχών για τό έτος 1996 βλ. στό
 ΔΕΝ 1996 σελ. 729.

άπολαβών τής γυναίκας πού λαμβάνονται
 ύπ' όψη για τόν ύπολογισμό αυτό».

Πρέπει έν προκειμένου να σημειωθεί ότι
 ή ελληνική νομοθεσία έχει έντάξει στην
 έσωτερική έννομη τάξη τήν πιο πάνω έ-
 πιταγή τής ΔΣΕ 103/52 πρό πολλού, δηλ.
 και πριν από τήν κύρωσή της από τό Ν.
 1302/82 και μάλιστα με τήν παροχή άνω-
 τέρου επιπέδου χρηματικών παροχών, ά-
 φου με τό Ν. 549/77 και τήν καθιέρωση
 του θεσμού των συμπληρωματικών πα-
 ροχών μητρότητας από τόν ΟΑΕΔ, ή επί-
 δοτούμενη, σέ κάθε περίπτωση, για όλη
 τήν προβλεπόμενη από τή ΔΣΕ χρονική
 περίοδο κυκλοφορίας και λοχείας, έξασφα-
 λίζει επίδομα πού καλύπτουν *άκέραια*
 τίσ άποδοχές της, (βλ. πιο κάτω παράγρ.
 Δ).

**III. Έναρξη και διάρκεια τής επίδοσής
 λόγω**

Τό επίδομα κυκλοφορίας άρχίζει να κα-
 ταβάλλεται από τήν πρώτη ήμέρα τής
 βεβαιωμένης από τό όρμόδιο ύγειονομικό
 όργανο περιόδου έγκυμοσύνης των όκτώ
 (8) εβδομάδων πριν από τήν πιθανολογού-
 μενη ήμέρα του τοκετού, δηλ. δέν τηρεί-
 ται χρόνος άναμονής για τό επίδομα κυ-
 κλοφορίας, τό όποιο συνεχίζει να καταβάλ-
 λεται για όλες τίσ ήμέρες, εργάσιμες ή
 μή, μέχρι τήν προτεραια του τοκετού. Έξ
 άλλου τό επίδομα λοχείας άρχίζει από τήν
 ήμέρα του τοκετού και συνεχίζει να κατα-
 βάλλεται για όλες έπίσης τίσ ήμέρες μέ-
 χρι να συμπληρωθούν όκτώ (8) εβδομάδες
 μετά τόν τοκετό, χωρίς να έχει καμία
 σημασία ό τυχόν θάνατος του νεογνού
 κατά τή διάρκεια τής περιόδου αυτής.⁽⁹⁾

(9) Για τήν περίπτωση πού ό τοκετός έπέρχε-
 ται πριν ή μετά από τήν ήμερομηνία πού έχει
 προβλέψει ή σχετική γνωμάτευση του άρμοδιου
 ύγειονομικού όργανου βλ. ΔΕΝ 1995 σελ. 1246.
 Βλ. επίσης ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ έκδ. ΔΕΝ
 1991 σελ. 699, όπου και πλήρης άνάλυση των
 σχετικών διατάξεων και των δεδομένων τής νο-
 μολογίας και άσφαλιστικής πρακτικής και όκτωμη
 βλ. ΣτΕ 503/93 (ΔΕΝ 1996 σελ. 358) και ΣτΕ
 1284/94 (ΔΕΝ 1995 σελ. 344), από τίσ όποιες
 γίνεται δεκτό ότι ή επίδοσή για όκτώ (8)
 εβδομάδες αποτελεί τό έλάχιστο κατά νόμον
 όριο και ότι μπορεί να προστεθεί στα επίδομα
 λοχείας ό αριθμός των επίδομάτων κυκλοφορίας
 πού για όποιοδήποτε λόγο δέν έχουν εισπρα-
 χθεί.

Τόμος 52/1996 Δ.Ε.Ν. Τεύχος 1247

17. Τοκετός και άδεια

Οι ήμέρες τής υποχρεωτικής άπουσίας τής μισθωτού, πρό και μετά από τόν τοκετό (16 εβδομάδες συνολικώς κατά τήν ΕΓΣΣΕ τής 9.6.93 - ΔΕΝ 1993 σ. 635 βλ. και Άλληλ. ΔΕΝ 1993 σ. 766) δέν συμψηφίζονται μέ τίς ήμέρες άδειας. Ως χρόνος υποχρεωτικής άποχής θεωρείται και τό διάστημα πού χορηγείται στή γυναίκα ώς παράταση τής άδειας τοκετού, όταν ο τοκετός πραγματοποιήται σέ χρόνο μεταγενέστερο από τόν πιθανολογηθέντα, (βλ. και Άλληλ. ΔΕΝ 1990 σελ. 527). Σχετική και ή Μελέτη 'Α. Καπανταή εις ΔΕΝ 1981 σελ. 969. 'Η άπου-

σία πέραν του παραπάνω διαστήματος, λόγω άσθeneίας κλπ. έμπίπτει στά όρια βραχείας άσθeneίας και εάν διαρκέση πέραν αυτών συμψηφίζεται μέ τίς ήμέρες κανονικής άδειας (βλ. περ. 3 άνωτέρω 'Ασθένεια και άδεια» και Άλλ. ΔΕΝ 1993 σελ. 1039).

σπουδαίος λόγος για την καταγγελία. Ως σπουδαίος λόγος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ένδεχόμενη μείωση της αποδοσεως της έργασιας της έγκυου που φέρεται στην έγκυμοσύνη».

Η απαγόρευση της καταγγελίας ίσχυε ανεξαρτήτως της γνώσεως του εργοδότη περί της έγκυμοσύνης (ΑΠ 1291/88 - ΔΕΝ 1989 σελ. 988) και ανεξαρτήτως της γνώσεως άκρινη και της ίδιας της έγκυου (Μον. Πρωτ. Θιβίων 117/93 - βλ. άνωτ. σελ. 1199).

Σπουδαίο λόγο αποτελεί και η μη συμμόρφωση της μισθωτού πρὸς τις οδηγίες του εργοδότη, ή αμελής ή πλημμελής και μη προσήκουσα εκτέλεση της εργασίας και η επανελθιμένη άπουκία από την εργασία (ΑΠ 1051/88 - ΔΕΝ 1989 σελ. 237, Έφρ. Αθηνών 3354/88 - ΔΕΝ 1988 σελ. 713, Έφρ. Αθηνών 6523/89 - ΔΕΝ 1990 σελ. 1080).

Ως πρὸς την απαγόρευση της υπεργασίας έργασίας των έγκυων, λεχόντων και γυλουχωνών γυναικών βλ. Χ. Γκούτον εΙς ΔΕΝ 1995, τεύχος 1222, σελ. 539 και Εύ. Παλιολόγου εΙς ΔΕΝ 1993 σελ. 289.

υποκειμένου να της καταβάλει ολόκληρες τις αποδοχές των 15 ημερών ή του ενός μηνός.

γ) Οι παροχές μητρότητας από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς χορηγούνται για 16 έβδομάδες σύμφωνα με τὸ άρθρο 9 παράφρ. 2 του Ν. 2224/94 (ΔΕΝ 1994 σελ. 795). (Σχετική με τὰ επιδόματα μητρότητας Μιέλις φ. Χατζηδημητρίου βλ. εΙς ΔΕΝ 1983 σελ. 1129 - Ιλ. Επίσης τὰ επιδόματα μητρότητας ΙΚΑ που χορηγούνται από 1.1.95 και από 1.7.95 εΙς ΔΕΝ 1995, τεύχος 1231 σελ. 1159 έπ.).

Ο ΟΑΕΔ παρέχει συμπληρωματικές παροχές μητρότητας βάσει του άρθρου 4 του Ν. 549/77 (ΔΕΝ 1977 σελ. 181).

β) Βάσει του άρθρου 9 της από 9.6.93 ΕΓΣΣΕ οι έργοδότες μητέρες δικαιούνται για τὸν θλασμο και τις ηύλημένες φροντίδες για τὴν άνατροφή του παιδιού είτε να διακότουν την εργασία τους για μία ώρα κάθε ημέρα, είτε να προσερχονται άγότερα, είτε να άποχωρούν νωρίτερα κατά μία ώρα κάθε ημέρα. Για χρονικά διάστημα 2 ετών από της ημερας του τοκετού. Κατόπιν συμφορίας των μερών, ή μείωση του χρόνου εργασίας μπορεί να όρίζεται σε έτος μετά τον τοκετό. Η ημέρα του τοκετού, ως άφειγνία προθεσμίας, δεν συνυπολογίζεται στα παραπάνω άποσήματα.

Για τὸ θέμα άν τή μείωση του ώρορίου δικαιούται και ή άπασχολωμένη με μερική άπασχόληση βλ. Αλληλ. ΔΕΝ 1991 σελ. 1184.

Και κατά τὸ χρόνο άπουκίας τους λόγω άδειας «θιλασμο» οι εργαζόμενες μητέρες δικαιούνται πληλίεις τις άποδοχές τους.

Γ. Κατά τὸ άρθρο 15 του Ν. 1483/84 (ΔΕΝ 1984 σελ. 984) «Απαγορεύεται και είναι άπολύτως άκυρη ή καταγγελία της σχέσεως εργασίας εργαζομένης άπὸ τον εργοδότη της, τόσο κατά τή διάρκεια της έγκυμοσύνης της, όσο και για τὸ χρονικό διάστημα ενός έτους μετά τον τοκετό, εκτός άν ύπάρχη

εργοδότη να χορηγήσει άδεια πρὸ και μετά τον τοκετό, άπ' έτέρου δέ δικαιομα της μισθωτού να ζητήσει και να λάβη την άδεια αυτή πρὸ και μετά τον τοκετό.

Στό διάστημα των 16 εβδομάδων ή εν συνυπολογίζεται και ή ημέρα του τοκετού, ή οποία άποτελεί άφειγνία προθεσμίας (κατά τὸ άρθρο 241 του Αυστικού Κώδικος περί έναίξεως των προθεσμίων).

Σέ περίπτωση που ὁ τοκετός πραγματοποιήθι σε χρόνο προγενέστερο από αυτόν που είχε άρχικά πιθανολογηθί, τὸ ύπόλοιπο της άδειας θα χορηγηται, κατά τὴν άνωτέρω ΕΓΣΣΕ, ύποχρεωτικά μετά τον τοκετό, ώστε να εξασφαλίεται χρόνος συνολικής άδειας δέκα έξ (16) εβδομάδων.

Σέ περίπτωση πραγματοποιήσεως του τοκετού σε χρόνο μεταγενέστερο από αυτόν που είχε άρχικά πιθανολογηθί (και βάσει του όποιου είχε χορηγηθί ή πρὸ του τοκετού άδεια) ή άδεια παρατείνεται μέχρι τὴν πραγματική ημερομηνία του τοκετού, χωρίς ή περίαση αυτή να συνεπάγεται τὴν αντίστοιχη μείωση της άδειας που ή μισθωτός δικαιούται να λάβη μετά τον τοκετό. Τούτο όρίζεται στο άρθρο 3 παράφρ. 4 της Διεθνούς Σύμβάσεως 103/52 «για τὴν προστασία της μητρότητας» που εκυρωθί με τὸ άρθρο πρώτο του Ν. 1302/82 (ΔΕΝ 1983 σελ. 108).

Στὴν τελευταία αυτή περίπτωση δηλαδή, ή συνολική άδεια τοκετού υπερίστανε τις 16 εβδομάδες.

Για τὸ θέμα άν τὴν άδεια λοχείας δικαιούται και ή γυναίκα τὴς οποίας τὸ τέκνο έγεννήθι νωρό ή πέθανε μετά τον τοκετό, βλ. Αλληλ. ΔΕΝ 1989 σελ. 1167 και 1990 σελ. 204.

β) Κατά τὸ διάστημα της άπουκίας της λόγω τοκετού ή γυναικα δικαιομα να άσθη από τον εργοδότη της τις άποδοχές 15 μεν ημερών, άν δεν είχε συμπληρωσει έτος ύπαρσεως, ενός δε μηνός είν ειχε συμπληρωσει έτος ύπαρσεως, σύμφωνα με τὸ άρθρο 657 και 658 ΑΚ.

Από τις άποδοχές αυτές ὁ εργοδότης δικαιούται να άφαιρήν («εκτέση») ὅτι ή μισθωτός έλαβε έξ υπτίας του τοκετού, ήντιμε ύποχρεωτικής εκ του νόμου άσφαλίσεως.

Εάν ή μισθωτός δεν δικαιούται να λάβη παροχές από τον φορέα ύποχρεωτικής άσφαλίσεως, τότε ὁ εργοδότης

Δικαιώματα έγκύων και τεκουσών γυναικών

α) Η συνολική διάρκεια της άδειας μητρότητας των γυναικών που άπασχολούνται σε όποιοδήποτε εργοδότη όλης της Χώρας, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου είναι από 1.1.93 δεκάεξη εβδομάδες, σύμφωνα με τὸ άρθρο 7 της από 9.6.93 Έθνικής Γενικής Συλλογικής Συμβάσεως Έργασίας (ΔΕΝ 1993 σελ. 635) που εκυρωθί με τὸ άρθρο 9 του Ν. 2224/94 (ΔΕΝ 1994 σελ. 795). Όπως όρίζεται στη διάτάξη, από τὸ διάστημα αυτό, ὀκτώ (8) εβδομάδες θα χορηγούνται ύποχρεωτικά πριν από τὴν πιθανή ημερομηνία του τοκετού (άδεια τοκετού) και οι ύπόλοιπες ὀκτώ (8), μετά τον τοκετό (άδεια λοχείας).

Μέ τὴν παραπάνω διάταξη δημιουργείται άπ' ενός μεν ύποχρέωση του

Ευρετήριο Δ.Ε.Ν. Τόμος 52/1996

Τοκετός

- Καί άδεια. Μελ. σ. 553. — Άπαγόρευση καταγγελίας κατά τή διάρκεια τής έγκυμοσύνης καί κατά τό διάστημα ενός έτους μετά τόν τοκετό. Συνέπειες άκύρου καταγγελίας. Έφ. Θεσ/νίκης 1958/94 σ. 750. — Η άπαγόρευση άπολύσεως καί ή κύρωση τής άπολύτου άκυρότητας *προϋποθέτουν τήν ύπαρξη έγκύρου σχέσεως εργασίας. Δέν έχει έφαρμογή ή διάταξη επί άκύρου σχέσεως.* ΑΠ 1176/93 (περ.) σ. 407. — Για τήν άκυρότητα τής καταγγελίας έγκύου δέν άπαιτείται γνώση του έργοδότη για τό γεγονός τής έγκυμοσύνης. Η άπαγόρευση τής καταγγελίας ισχύει *καί επί άκύρου συμβάσεως εργασίας.* Δικαιώμα καί τής άπασχολουμένης με άκυρη σύμβαση νά ζητήση μισθούς ύπερμερίας έν περιπτώσει άκύρου άπολύσεως. Μον. Πρωτ. Άθ. 2083/94 σ. 751. — Η βίαιη συμπεριφορά έργοδότη πρός έγκυο υπάλληλο (ξυλοδαρμός) ίσοδυναμεί με καταγγελία τής εργασιακής συμβάσεως. Δικαιώματα μισθωτοϋ. Μον. Πρωτ. Άθ. 2710/94 σ. 753.
- Επίδομα μητρότητας ΙΚΑ από 1.1.96 καί από 1.7.96. Έγκ. 60 σ. 1431, Πίνακες σ. 1434, 1437. — Δικαιώματα καί ύποχρεώσεις έργοδοτών κατά τήν άποχή λόγω μητρότητας. Έπιδότηση ΙΚΑ κλπ. βλ. Μελέτη εις Τόμον 1997 σ. 117. — Διάρκεια έπιδοτήσεως μητρότητας. Οί 42 (56 ήδη) ήμέρες μετά τόν τοκετό άποτελοϋν τό κατώτατο όριο ήμερών έπιδοτήσεως. Δυνατότης λήψεως έπιδοτήσεως επί μακρότερον χρόνον μετά τόν τοκετό, επί άντιστοιχώ μειώσει του πρό του τοκετοϋ χρόνου έπιδοτήσεως. Προϋπόθεση ή άποχή από τήν εργασία. Περίπτωση πρόωρου τοκετοϋ κλπ. ΣΕ 503/93 σ. 352. — Ποίος ό χρόνος άποχής λόγω τοκετοϋ ύποσ. σ. 353.

Κουνογέρη Εφη

Οικ. Δίκαιο Τόμος 11β.

Σχέσεις γονέων και παιδιών

χρηστική άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να συνιστά όχι μόνο μια θετική ενέργεια, αλλά ακόμα και η *παράλειψη* της άσκησης ή παράλειψη της άσκησης της γονικής μέριμνας μπορεί άλλωστε να κρίνεται κατά τις περιστάσεις και αντίθροπη προς το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα πρόσωπα της γονικής μέριμνας

ΑΚ 1510 § 1 εδ. 1: *Γονική μέριμνα*. Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού.

ΑΚ 1515: *Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους*. Η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου που γεννηθήκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισης του, αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, που όμως την ασκεί *ανάπαυε* η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους. Με αίτηση του πατέρα το δικαστήριο και ο αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρος της, εφόσον αυτή επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου. — Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης, στην οποία ανεδίχρησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναλαμβάνει τη μητέρα στην άσκηση της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων. Άρθρο 7 Ε.Σ. (ν. 1702/1987): 1. Όταν η συγγένεια του τέκνου που γεννηθήκε χωρίς γάμο των γονέων του έχει ιδρωθεί και ως προς τους δύο γονείς, η γονική εξουσία δεν μπορεί να ανατίθεται αυτοδικαίως μόνο στον πατέρα.

2. Η γονική εξουσία πρέπει να μπορεί να μεταβιβάζεται. Οι περιπτώσεις μεταβίβασης ρυθίζονται από το εσωτερικό δίκαιο.

α. Το ανήλικο παιδί

Υπό γονική μέριμνα τελεί το ανήλικο μόνο παιδί, αυτό δηλαδή που δεν έχει συμπληρώσει πκόμα το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του (βλ. ΑΚ 127, 241 § 2, 243 § 3). Συνήθως διδάσκεται ότι το ανήλικο παιδί τελεί υπό γονική μέριμνα, όταν δεν έχει τιθεί υπό επιτροπεία¹. Η διαπίστωση όμως αυτή είναι ορθή μόνο εφόσον αναφερόμαστε στην άσκηση, και όχι και στο λειτουργήγμια της γονικής μέριμνας², αφού

1. Βλ. ενδεικτ. *Δεληγιάννη-Κούσιμα*, Οικογενειακό Δίκαιο, Η νέα ρύθμιση της συγγένειας και της προστασίας των ανήλικων προσώπων (1984) 256.

2. Για τη σχετική διάκριση που γίνεται σήμερα στον ΑΚ βλ. παρακάτω στο V 4α.

V. Η γονική μέριμνα

1. Η έννοια και η νομική φύση της γονικής μέριμνας

ΑΚ 1510 § 1: *Γονική μέριμνα*. Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δική, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 η γονική μέριμνα αποτελεί και δικαίωμα και καθήκον των γονέων, όπως εξάλλου επιμέρους καθήκοντα αποτελούν παράλληλα και τα επιμέρους δικαιώματα που απορρέουν από αυτή και που συνιστούν μέρη του περιεχομένου της (πρόκειται για τα επιμέρους δικαιώματα και καθήκοντα της επιμέλειας, της διοίκησης της περιουσίας και της εκπροσώπησης του παιδιού. ΑΚ 1510 § 1 εδ. 2). Ο λειτουργικός χαρακτήρας του δικαιώματος της γονικής μέριμνας είναι μάλιστα σήμερα εντονότατος, ενόψει και της νέας διάταξης του άρθρου 1511 για την προστασία του συμφέροντος του παιδιού μέσα και από την αναζήτηση και συνεκτίμηση και της προσωπικής του γνώμης. Ο χαρακτήρας αυτός έχει ως συνέπεια ότι το δικαίωμα της γονικής μέριμνας είναι υποχρεωτικό και προσωποπαγές. Έτσι δεν είναι δυνατή ούτε η παραίτηση από το δικαίωμα τούτο ούτε η υποκατάσταση του φορέα της γονικής μέριμνας με μεταβίβαση της σε άλλον, ενώ είναι διαφορετικό το ζήτημα της δυνατότητας της ανάθεσης μεμονωμένων μόνο πράξεων άσκησης της γονικής μέριμνας σε κάποιον τρίτο για ειδικούς λόγους (π.χ. στο δάσκαλο του σχολείου για την εκπαίδευση του ανήλικου ή σε τράπεζα αναφορικά με ορισμένες υποθέσεις του).

Τέλος ο έντονος λειτουργικός χαρακτήρας του δικαιώματος της γονικής μέριμνας σημαίνει επιπλέον ότι όχι μόνο απαγορεύεται φυσικά η καταχρηστική άσκηση της, αλλά πριν από αυτήν απαγορεύεται ακόμα και κάθε άσκηση που θα ήταν αντίθετη με το συμφέρον του παιδιού, κατά τον κανόνα του άρθρου 1511². Και εννοείται, βέβαια, ότι, όπως συμβαίνει και με όλα τα λειτουργικά δικαιώματα³, κατα-

1. Για το θέμα αυτό βλ. λεπτομερέστερα *Gerthuber, Lehrbuch des Familienrechtes* (1980) 705 κπ.

2. Βλ. *Κουνογέρη*, Οικογενειακό Δίκαιο II 169.

3. Βλ. *Δεληγιάννη*, Οικογενειακό Δίκαιο I, Εισαγωγή-Σύσταση του γάμου (1986)

λικού συνιστά λόγο πάσης της γονικής μέριμνας.³ Επίσης είναι αδιάφορο αν πρόκειται για παιδί γεννημένο ή όχι σε γάμο (ΑΚ 1465, 1466, 1515), αν το χωρίς γάμο γεννημένο παιδί είναι αναγνωρισμένο ή όχι (1515), αν πρόκειται για παιδί από γάμο που ακυρώθηκε (1382, 1513), αν έχει μεσολαβήσει διαζύγιο ή διάσταση των γονέων (1513, 1514) ή αν το παιδί είναι υιοθετημένο (1584): σ' αυτές τις περιπτώσεις τούτο που ενδιαφέρει είναι βέβαια ο ποιος είναι ο φορέας της γονικής μέριμνας ή το ποιος την ασκεί σε σχέση με το συγκεκριμένο παιδί, και το ζήτημα τούτο θα εξεταστεί στη συνέχεια.

β. Οι γονείς ως φορείς της γονικής μέριμνας

Ως γονείς που ασκούν ή είναι φορείς της γονικής μέριμνας νοούνται κατά πρώτο λόγο οι μεταξύ τους παντρεμένοι γονείς του σε γάμο γεννημένου παιδιού (ΑΚ 1465, 1466): αυτοί κατά κανόνα είναι και φορείς της γονικής μέριμνας⁴ και περιέλαβαν την ασκούν από κοινού (ΑΚ 1510 § 1 εδ. 1). Αν ο γάμος των γονέων αργότερα ακυρωθεί, το παιδί διατηρεί την ιδιότητα του παιδιού που γεννήθηκε σε γάμο (ΑΚ 1382): έτσι φορείς του λειτουργήματος της γονικής μέριμνας εξακολουθούν να είναι και οι δύο γονείς του, η άσκηση όμως ειδικότερα της γονικής του μέριμνας μπορεί να ρυθμιστεί κατά διαφορετικό τρόπο από το δικαστήριο κατά το άρθρο 1513 ΑΚ. Ειδικά την άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ρυθμίσει κατά την κρίση του το δικαστήριο και στις περιπτώσεις του διαζυγίου ή της διάστασης των γονέων (ΑΚ 1513, 1514), οι οποίοι όμως παραμένουν πάντως και οι δύο, και σ' αυτές τις περιπτώσεις, σύμφωνα με τα άρθρα 1584 ΑΚ, 13 § 1 ν.δ. 610/1970 και 10 § 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την υιοθεσία παιδιών» (ν. 1049/1980), μετά την υιοθεσία τη γονική μέριμνα (και ως λειτουργήματος αντικαθιστά αυτοδικαίως η γονική μέριμνα (και ως λειτουργήματος και ως προς την άσκηση) του θετού ή των θετών γονέων.

Ως προς το παιδί που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του το ζήτημα των φορέων και της άσκησης της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από τα άρθρα 1515 ΑΚ και 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το νομι-

5. Βλ. σχετ. παρακάτω στο V 11.

6. Αν δεν έχει μεσολαβήσει περίπτωση πάσης της βλ. ΑΚ 1538.

υιάρχουν περιπτώσεις, όπου ο ανήλικος τίθεται υπό επιτροπεία χωρίς να πύξει το λειτουργήμα της γονικής μέριμνας, το οποίο αλλιώς αδρανή, στο μέτρο που σταματά η άσκηση μόνο της γονικής μέριμνας ως προς τους γονείς, και τα σχετικά καθήκοντα τα αναλαμβάνει ο επίτροπος.

Τούτο προκύπτει και από το άρθρο 1589, που ορίζει ότι «ο ανήλικος τελεί υπό επιτροπεία όταν δεν υπάρχει γονική μέριμνα ή όταν το δικαστήριο αποφασίσει το διορισμό επιτρόπου κατά τα άρθρα 1532, 1533 και 1535». Στις περιπτώσεις των άρθρων αυτών υπάρχει λοιπόν και επιτροπεία και γονική μέριμνα (ως λειτουργήμα), η οποία όμως, όσο υπάρχει ο επίτροπος, δεν ασκείται από τους γονείς, είτε γιατί αυτοί προέβαιναν σε κακή άσκηση της και το δικαστήριο τους αφαιρέσει αυτή την άσκηση (ΑΚ 1532 § 2, 1533), είτε γιατί οι γονείς ζήτησαν οι ίδιοι από το δικαστήριο να τους αφαιρέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας για σπουδαίο λόγο (ΑΚ 1535). Στις περιπτώσεις αυτές της συνυπαρξης γονικής μέριμνας (ως λειτουργήματος) και επιτροπείας προστίθενται εξ άλλου και οι περιπτώσεις των άρθρων 1513 § 1 εδ. 3 και 1514, κατά τα οποία μετά το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου ή τη διάσταση των γονέων το δικαστήριο μπορεί να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας σε τρίτον (που κατά την ορθότερη γνώμη είναι επίτροπος). Τέλος η γονική μέριμνα ως λειτουργήμα συνυπάρχει με την επιτροπεία και όταν και οι δύο γονείς αδυνατούν να ασκήσουν τη γονική μέριμνα για πραγματικούς ή νομικούς λόγους (ΑΚ 1510 § 3 εδ. 1), οπότε και πάλι η άσκηση της πρέπει να ανατίθεται σε τρίτον, που κατά την ορθότερη άποψη⁴ είναι επίτροπος, κατ' αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 1535 (αλλά και των άρθρων 1513 § 1 εδ. 3 ή 1532 § 2). Πάντως σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η γονική μέριμνα θεωρητικά βέβαια μόνο συνυπάρχει με την επιτροπεία, αφού τα καθήκοντά της στην πράξη (αυτό δηλαδή που συνιστά την άσκηση της) τα εκπληρώνει ο επίτροπος και με αυτή την έννοια ακριβώς υιοθετηζέται ότι οι ανήλικοι τελούν υπό γονική μέριμνα, εφόσον δεν έχουν τεθεί υπό επιτροπεία.

Το ανήλικο παιδί τελεί υπό γονική μέριμνα αδιάφορο αν είναι άγαμο ή έγγαμο· πουθενά στον ΑΚ δεν ορίζεται ότι ο γάμος του ανή-

3. Βλ. παρακάτω στο V 4 ζ.

4. Βλ. σχετικά παρακάτω στο V 4 δ.

από τη ρύθμιση του άρθρου 1510 για τη γονική μέριμνα των παιδιών που γεννιούνται σε γάμο, αποτελεί παρέκκλιση από τον κανόνα της πλήρους εξομοίωσης των χωρίς γάμο γεννημένων και αναγνωρισμένων παιδιών (ΑΚ 1484), η οποία όμως (παρέκκλιση) επιβάλλεται από τα πράγματα, δηλαδή για το λόγο ότι δεν υπάρχει γάμος των γονέων, και δεν υποδηλώνει την παραμεκρή νομοθετική πρόθεση για μείωση αυτών των παιδιών⁸. Το τελευταίο αποδεικνύεται άλλωστε και από το ότι αν υπάρξει επιγενόμενος —σε σχέση με τη γέννηση του παιδιού— γάμος των γονέων, και από το χρόνο στον οποίο θα συνυπάρξουν ο επιγενόμενος γάμος και η αναγνώριση, το άρθρο 1515 παύει να εφαρμόζεται και αρχίζει η εφαρμογή του άρθρου 1510 (ΑΚ 1473 εδ. 1).

Ως προς τα παιδιά που αναγνωρίστηκαν εκούσια ή δικαστικά μεν αλλά χωρίς αντιδικία του πατέρα, πιο συγκεκριμένα, με το άρθρο 1515 § 1 εδ. 2 ορίζεται ότι ο πατέρας ασκεί αυτοδικαίως τη γονική μέριμνα όταν έχει πάψει η γονική μέριμνα της μητέρας —πράγμα που συμβαίνει όταν η μητέρα έχει εκπέσει από αυτήν, έχει πεθάνει ή έχει κηρυχτεί σε αφάνεια (ΑΚ 1538)— καθώς και όταν η μητέρα αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για νομικούς ή πραγματικούς λόγους —γιατί π.χ. έχει τεθεί υπό δικαστική απαγόρευση ή γιατί απουσιάζει επί χρόνια στο εξωτερικό ή ασθενεί σοβαρά. Πέρα όμως από τις περιπτώσεις αυτές, όπου ο πατέρας αναλαμβάνει τη μητέρα στην άσκηση της γονικής μέριμνας αυτοδικαίως, το άρθρο 1515 § 2 ορίζει ότι ο πατέρας μπορεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα και σε κάθε άλλη περίπτωση μετά από αίτησή του στο δικαστήριο και αποδοχή της αίτησης αυτής με σχετική δικαστική απόφαση, που αναθέτει την άσκηση της γονικής μέριμνας και σ' αυτόν, είτε αποκλειστικά είτε από κοινού με τη μητέρα⁹, ιδίως αν η μητέρα συμφωνεί (όχι δηλαδή απαραίτητα μετά από σύμφωνη γνώμη της, αλλά κατά προτίμηση) στις περιπτώσεις όπου αυτή υπάρχει), και εφόσον τούτο επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού¹⁰. Αν άλλωστε συντρέχουν όλες αυτές οι προϋποθέσεις, το

8. Βλ. σχετ. *Κουκουγέρη-Μαικωλεδίτη*. Η δικαστική αναγνώριση της πατρότητας (1986) 124, 125.

9. Για το ότι η γονική μέριμνα (ή μέρος της: βλ. παρακάτω στο κείμενο) μπορεί να ασκείται και αποκλειστικά από τον πατέρα βλ. *Δελιγιάννη*, *Τέκνα* 83, *Δελιγιάννη-Κούσουλα* 265, ΑΠ 1129/1986 Ελλην 28 (1987) 1420· αντίθετα κατά τον *Κουμάντο* (192, 193) η άσκηση της γονικής μέριμνας από τον πατέρα μπορεί να γίνεται, κατ'ανάθεση του δικαστηρίου, μόνο από κοινού με τη μητέρα.

10. Για τη γονική ρητρα του συμφέρωντος του παιδιού βλ. αναλυτικά παρακάτω στο V 4 ε.

κό καθεστώς των τέκνων χωρίς γάμο των γονέων τους¹¹ (ν. 1702/1987¹²), η οποία αποτελεί ήδη εσωτερικό δίκαιο, που οι διατάξεις του υπερισχύουν (άρθρο 28 § 1 εδ. 1 Συντ.) από τις τυχόν αντίθετες διατάξεις του ΑΚ που ρυθμίζουν (δια θέματα (αν και ως προς τη γονική μέριμνα ειδικά δεν υπάρχει κατά βέβαιος αντίθεση) ανάμεσα στο άρθρο 1515 ΑΚ και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση, όπως θα καταδειχτεί στη συνέχεια).

Σύμφωνα με το άρθρο 1515 ΑΚ για μεν το χρόνο πριν από την αναγνώριση του παιδιού καθιερώνεται η αυτοδικαίη γονική μέριμνα (και ως λειτουργήμα και ως προς την άσκηση) της μητέρας (§ 1 εδ. 1), ενώ για το χρόνο μετά από την αναγνώριση γίνεται διάκριση ανάμεσα στις περιπτώσεις της εκούσιας και της δικαστικής αναγνώρισης με αγωγή του πατέρα ή των γονέων του, από τη μια πλευρά, και στις περιπτώσεις της δικαστικής αναγνώρισης, όπου ο πατέρας έχει εμφανιστεί στη δίκη ως εναγόμενος και έχει αντιδικήσει με τη μητέρα ή με το παιδί, από την άλλη (§ 1 εδ. 2, §§ 2 και 3). Και στις πρώτες μεν περιπτώσεις γίνεται αυτοδικαίως φορέας της γονικής μέριμνας και ο πατέρας, την ασκεί μόνο ανακληρωσιακά (αυτοδικαίως) ή μετά από δικαστική απόφαση, ενώ στις δεύτερες περιπτώσεις ο πατέρας, που και πάλι αυτοδικαίως αποκτά τη γονική μέριμνα ως λειτουργήμα, την ασκεί πάντοτε μετά από δικαστική απόφαση, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα να αναληρώσει αυτοδικαίως, ως προς την άσκηση, τη μητέρα¹³. Έτσι η ρύθμιση του άρθρου 1515, καθώς είναι διαφορετική

(βλ. *Convention européenne sur le statut juridique des enfants nés hors mariage* (1975).

6β. «Κύρωση Ευρωπαϊκής σύμβασης για το νομικό καθεστώς των τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους».

7. Στις δεύτερες αυτές περιπτώσεις υποστηρίζεται ότι ο πατέρας όχι μόνο δεν ασκεί αυτοδικαίως τη γονική μέριμνα, αλλά ουσιαστικά —και παρά τη διατύπωση του άρθρου 1515 § 3 από την οποία φαίνεται μάλλον το αντίθετο— δε γίνεται καν φορέας της υποδικαίως, δηλαδή και δεν την ασκεί αυτοδικαίως, αφού δεν υπάρχει περίπτωση όπου να λειτουργεί αυτή αυτοδικαίως στο πρόσωπό του» (*Δελιγιάννης*, *Τέκνα* γεννημένα χωρίς γάμο, ΔκΠ 4 (1983) 84, *Δελιγιάννης-Κούσουλας* 265) και πάντοτε χρειάζεται μια προηγούμενη δικαστική απόφαση για να αρχίσει να εκδηλώνεται η λειτουργία της με την άσκηση της. Αν όμως δεχτεί κανείς αυτή την άποψη (που δε δέχεται ο *Κουμάντος*, *Οικογενειακό Δίκαιο* II 193), αρχίζουν να συγχέονται τα όρια της διάκρισης ανάμεσα στην «απόκτηση» και στην «άσκηση» της γονικής μέριμνας.

άρα ούτε και όταν έχει πάρει η γονική μέριμνα της μητέρας ή όταν η μητέρα αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για νομικούς ή πραγματικούς λόγους. Σ' αυτές όμως ειδικά τις περιπτώσεις διευκρινίζεται στην Αιτιολογική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης ότι κατέχεται ρεση δεν ισχύει η απαγόρευση της αυτοδικαίως ανάθεσης της άσκησης της γονικής μέριμνας κατ' αποκλειστικότητα στον πατέρα, ή προφανώς για να μη χρειάζεται δικαστική κρίση εκεί όπου και το δικαστήριο, αν μεσολαβούσε, θα ανέθετε και αυτό, τις περισσότερες φορές, την άσκηση της γονικής μέριμνας μόνο στον πατέρα. Δεν υπάρχει επομένως τελικά αντίθεση ανάμεσα στο άρθρο 7 § 1 της Ε.Σ. και στο άρθρο 1515 ΑΚ, η διάταξη του οποίου εξακολουθεί να ισχύει στο σύνολό της και μετά τη θέση σε ισχύ της Ε.Σ. (Στο σημείο αυτό αξίζει επίσης να τονιστεί ότι αντίθετα από όσα ισχύουν κατά τον Αστικό Κώδικα δεν ορίζεται ούτε το άρθρο 7 § 2 της Ε.Σ., κατά το οποίο «η γονική εξουσία πρέπει να μπορεί να μεταβιβάζεται», αφού η δυνατότητα αυτή της μεταβίβασης, και πάλι κατά την Αιτιολογική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, δε σημαίνει ότι αναιρείται ο προσωπικός χαρακτήρας του δικαιώματος (ώστε τούτο να μπορεί να μεταβιβάζεται από τους ίδιους τους γονείς σε τρίτους), αλλά απλώς ότι ο γονέας, στον οποίο δεν είχε ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας από την αρχή, δεν αποκλείεται να την αναλάβει αργότερα — ή αν την είχαν και οι δύο να την αναλάβει μόνο ο ένας — κατά τους όρους του νόμου, όπως επίσης δεν αποκλείεται τη γονική μέριμνα να αναλάβει αργότερα και κάποιος τρίτος, πάντα όμως κατά τους ίδιους όρους του νόμου, δηλαδή κατά το ελληνικό δίκαιο μετά από δικαστική απόφαση¹¹).

12. Rapport explicatif concernant la Convention sur le statut juridique des enfants des hors mariage, στο άρθρο 7: «Le même paragraphe (δηλ. η § 1 του άρθρου 7) ne vise que la situation dans laquelle la mère est, en état d'exercer l'autorité parentale; il ne s'oppose pas à ce que, en vertu d'une disposition de la législation interne, l'autorité parentale revienne au père seul lorsque la mère est dans l'impossibilité de l'exercer».

13. Rapport explicatif, στο άρθρο 7: «Selon le paragraphe 2, la législation interne doit prévoir le transfert de l'autorité parentale. Il peut donc s'agir soit de retirer l'autorité parentale à l'un des parents pour la confier à l'autre ou à un tiers, soit lorsque elle appartient à l'un des parents de la confier aux deux, soit encore lorsque elle appartient aux deux parents de l'attribuer à un seul d'entre eux ou à un tiers. Il appartient à la législation interne de déterminer les cas de transfert...».

δικαστήριο μπορεί κατά μείζονα λόγο να αναθέσει στον πατέρα την άσκηση είτε αποκλειστικά είτε και από κοινού με τη μητέρα και ενός μέρους μόνο της γονικής μέριμνας, δηλαδή ορισμένων μόνο λειτουργιών της.

Αν στη δικαστική αναγνώριση που προηγήθηκε ο πατέρας αντιδίκησε, και επομένως συνάγεται ότι και μετά την αναγνώριση είναι πολύ πιθανό πως εξακολουθεί να μην αντιμετωπίζει με ευμένεια το παιδί του, το άρθρο 1515 § 3 δεν του επιτρέπει να ασκεί τη γονική μέριμνα σε καμιά περίπτωση αυτοδικαίως, ορίζοντας πως για την άσκηση της γονικής μέριμνας από μέρους του απαιτείται προηγούμενη δικαστική απόφαση, που εκδίδεται και πάλι με την προϋπόθεση να επιβάλλεται η άσκηση αυτή από το συμφέρον του παιδιού, και όταν είτε έχει πάρει η γονική μέριμνα της μητέρας είτε η μητέρα αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για νομικούς ή πραγματικούς λόγους είτε υπάρχει «σημφώνια των γονέων», δηλαδή ουσιαστικά συγκατάθεση της μητέρας, αφού η σύμφωνη γνώμη του πατέρα έχει ήδη εκφραστεί με τη σχετική αίτηση του προς το δικαστήριο¹². Στην τελευταία μάλιστα περίπτωση, που δεν υπάρχει αδυναμία άσκησης της γονικής μέριμνας από μέρους της μητέρας, ο πατέρας μπορεί να ασκεί τη γονική μέριμνα και πάλι είτε από κοινού με τη μητέρα είτε και αποκλειστικά, όπως και κατά την εφαρμογή του άρθρου 1515 § 2: επίσης, ανάλογα με ό,τι ορίζεται στη δεύτερη αυτή παράγραφο του άρθρου 1515, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι και κατά το άρθρο 1515 § 3 η από κοινού με τη μητέρα ή κατ' αποκλειστικότητα άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατίθεται στον πατέρα από το δικαστήριο και μόνο μερικά.

Με τις ρυθμίσεις που περιέχει το άρθρο 1515 ΑΚ φαίνεται από πρώτη όποψη να έρχεται ενήμερη σε αντίθεση το άρθρο 7 § 1 της Ε.Σ., γάμο των γονέων του έχει ιδρυθεί και ως προς τους δύο γονείς, η γονική εξουσία δεν μπορεί να ανατίθεται αυτοδικαίως μόνο στον πατέρα». Από την ανάγνωση του άρθρου αυτού συμπεραίνει λοιπόν κανείς αρχικά ότι αυτοδικαίως, χωρίς δηλαδή να χρειάζεται δικαστική απόφαση — και τέτοιο θέμα τίθεται στην εκούσια αναγνώριση κατά το άρθρο 1515 § 1 εδ. 2 — ο πατέρας δεν μπορεί να αναλαμβάνει αποκλειστικά ο ίδιος την άσκηση της γονικής μέριμνας σε καμιά περίπτωση,

11. Κομπάντου 193.

δύο γονέων του, ως λειτούργημα, αρχίζει να υπάρχει από τη στιγμή της γέννησής του (ΑΚ 1510 § 1 εδ. 1). Από την ίδια στιγμή αρχίζει λειτούργημα της γονικής μέριμνας ειδικά για τη μητέρα και ότι πρόκειται για χωρίς γάμο γεννημένο παιδί (1515 § 1 εδ. 1), ενώ ως προς το ίδιο παιδί η γονική μέριμνα του πατέρα αρχίζει να υπάρχει από τη στιγμή που συντελείται η εκούσια ή η δικαστική αναγνώριση (και είναι άλλο βέβαια το ζήτημα αν ο πατέρας ασκεί επιπλέον τη γονική μέριμνα· το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται κατά τους ορισμούς του άρθρου 1515 § 1 εδ. 2, §§ 2 και 3)¹. Αν πριν από την αναγνώριση το παιδιού που γεννιέται χωρίς γάμο οι γονείς του παντρευτούν, η γονική μέριμνα για τον πατέρα αρχίζει και πάλι από το χρόνο που συντελείται η αναγνώριση², με τη διαφορά ότι δεν εφαρμόζεται σχετική διάταξη του άρθρου 1515, αλλά αυτή του άρθρου 1510, σύμφωνα με άρθρο 1473. Αν, άλλωστε, ο επιγεννημένος γάμος ακολουθήσει τη αναγνώριση, το λειτούργημα της γονικής μέριμνας για τον πατέρα αρχίζει από το χρόνο της αναγνώρισης από το χρόνο της τέλεσης το γάμου παύει απλώς, ως προς την άσκηση της γονικής μέριμνας, εφαρμογή του άρθρου 1515, και αρχίζει η εφαρμογή του άρθρου 1510.

Για το υιοθετημένο, τέλος, παιδί, η γονική μέριμνα των φυσικών γονέων του σκοφού είχε ήδη αρχίσει σύμφωνα με τα κεραπάνια άρθρα 1510 ή 1515 (σε συνδυασμό ενδεχομένως και με το άρθρο 1473) ανάλογα με την περίπτωση του, η γονική μέριμνα των θετών γονέων αρχίζει αφότου συντελείται η υιοθεσία (ΑΚ 1584, άρθρα 13 § 1 ν. 610/1970 και 10 § 1 Ε.Σ. (ν. 1049/1980)).

4. Η άσκηση της γονικής μέριμνας

α. Διάκριση ανάμεσα στο λειτούργημα και στην άσκηση της γονικής μέριμνας

Από τις διατάξεις των άρθρων 1510 έως 1541 του ΑΚ συνάγεται ότι ο νομοθέτης κάνει διάκριση ανάμεσα στη γονική μέριμνα ως λειτούργημα και στην άσκηση της γονικής μέριμνας, δηλαδή ανάμεσα στη δυνατότητα να είναι ο γονέας απλός φορέας της γονικής μέριμνας και στη δυνατότητα να εφομίζεται και στην πράξη τα επιμέρους καθήκοντα

1. ΙΔ. σχετικά επίσης παραπάνω στο V 2 β.
2. Κοινογνώμη-Μανωλάκης, Η δικαστική αναγνώριση 143.
3. Κοινογνώμη-Μανωλάκης, ό.π.

Αυτός από τους δύο γονείς, που ασκεί, σύμφωνα με όλα όσα ειπώθηκαν παραπάνω, τη γονική μέριμνα του αναγνωρισμένου παιδιού, θα προσδιορίσει — στο μέτρο που η γονική μέριμνα περιλαμβάνει και την επιμέλεια του προσώπου του παιδιού (ΑΚ 1510 § 1 εδ. 2)— και τον τόπο της διαμονής του, είτε λ.χ. στο σπίτι του ίδιου (του γονέα) είτε στο σπίτι κάποιου συγγενή είτε ακόμα και σε κάποιο ίδρυμα¹⁴. Επίσης το ποιος από τους δύο γονείς ασκεί τη γονική μέριμνα είναι κρίσιμο — και γενικότερα άλλωστε, δηλαδή και προκειμένου για παιδιά γεννημένα σε γάμο— και για τον προσδιορισμό της κατοικίας του παιδιού με τη δικονομική έννοια του όρου, αφού κατά το άρθρο 56 § 1 εδ. 1 «ο ανήλικος που τελεί υπό γονική μέριμνα έχει κατοικία την κατοικία των γονέων του ή του γονέα που ασκεί μόνος του τη γονική μέριμνα». Εξάλλου, σύμφωνα με το εδ. 2 του άρθρου 51 § 1, «αν τη γονική μέριμνα ασκούν» τελικά «και οι δύο γονείς» (όπως στις περιπτώσεις των §§ 2 και 3 εδ. 2 του άρθρου 1515) «χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία, ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο συνήθως διαμένει», ενώ είναι, από την άλλη πλευρά, αυτονόητο πως, αν τη γονική μέριμνα ασκούν και οι δύο γονείς, και οι δύο μαζί προσδιορίζουν και τον τόπο της διαμονής, δηλαδή το σπίτι όπου θα μένει το παιδί.

Τέλος ο πατέρας του αναγνωρισμένου παιδιού που δε διαμένει μαζί του (και που συνήθως σ' αυτή την περίπτωση δε θα έχει και την άσκηση της γονικής μέριμνας), έχει πάντως το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας με το παιδί κατά τους όρους των άρθρων 1520 ΑΚ και 8 της Ε.Σ.: επίσης στον πατέρα, που δεν ασκεί τη γονική μέριμνα, ορθό είναι να αναγνωρίζεται και το δικαίωμα να ζητά πληροφορίες σχετικά με το παιδί από τη μητέρα κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 1513 § 3¹⁵.

3. Η έναρξη της γονικής μέριμνας

Ως προς το παιδί που γεννιέται σε γάμο η γονική μέριμνα και των

14. Κατά τον Κοινογνώμη (ό.π.) για το ζήτημα του τόπου της διαμονής του χωρίς γάμο γεννημένου και αναγνωρισμένου παιδιού αποφασίζει το δικαστήριο· αν όμως το δικαστήριο δεν όρισει τίποτε για το θέμα αυτό, ισχύει ως κανόνας από την § 1 του άρθρου αυτού, ότι το παιδί μένει με τη μητέρα του» (ό.π.).

15. Κοινογνώμη 103.

άλλο, παρά μια εξουσία ενός μόνου προσώπου, η οποία, όπως και κάθε «μονοκρατορία», μπορεί να ρέπει ευκολότερα προς τον αυταρχισμό¹.

Ο κανόνας της από κοινού άσκησης αφορά κατά πρώτο λόγο τις *αποφάσεις* που σχετίζονται με τη γονική μέριμνα, αλλά και τις *πράξεις* με τις οποίες εκτελούνται αυτές οι αποφάσεις, όταν για το κύρος των πράξεων απαιτείται η εμφάνιση και των δύο γονέων², όπως συμβαίνει στις τυπικές δικαιοπραξίες (λ.χ. για την αγορά ακινήτου για λογαριασμό του ανήλικου πρέπει ή να προσέρχονται στο συμβολαιογράφο και οι δύο γονείς ή ο ένας να αντιπροσωπεύει τον άλλο με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο — ΑΚ 217 § 2). Στις άτυπες, αντίθετα, δικαιопραξίες και γενικότερα πράξεις ή αντιπροσωπεύει τον απόντοτος γονέα από το γονέα που εμφανίζεται μόνος εξυπακούεται, και είναι διαφορετικό το ζήτημα που προκύπτει όταν στην πραγματικότητα δεν υπάρχει τέτοια αντιπροσώπηση. Σ' αυτή την περίπτωση η ελληνική αντιπροσώπηση σημαίνει ότι δεν υπάρχει ουσιαστικά κοινή απόφαση, ότι δηλαδή οι σύζυγοι διαφωνούν. Εδώ, αν δεν επιχειρηθεί τελικά η πράξη (αν δηλαδή ο γιαιτρός αρνηθεί λ.χ. να προβεί στη —μη επείγουσα πάντως: βλ. ΑΚ 1516 § 1 αρ. 1 — εγχείριση του παιδιού ή ο διευθυντής του συγκεκριμένου ειδικού σχολείου δεν πειστεί να το εγγράψει, χωρίς να έχει εξασφαλιστεί προηγουμένως, στις περιπτώσεις αυτές, η συναίνεση και του άλλου γονέα), υπάρχει διαφωνία των γονέων, την οποία θα λύσει, αν και όπως αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού, το δικαστήριο (ΑΚ 1512). Αν όμως η άτυπη πράξη (κακώς βέβαια) επιχειρηθεί τελικά με την εμφάνιση και σύμφωνα με την επιθυμία του ενός μόνου γονέα, τότε ο τελευταίος πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει προβεί σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας (1532 σε συνδυασμό με 1510 § 1 εδ. 1)³ και επιπλέον, ως προς τη σχέση του με το

1. Πρβλ. Κομψάκης, Το ανήλικο παιδί: Αντικείμενο ή υποκείμενο, σσ. «Φημερίδα «Ελευθεροτυπία» της 22.7.1988, σελ. 9. Βλ. επίσης Μάισερ, Η πραγματικότητα της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο, σε Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος 8, Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 23, 24.

2. *Αιολογική Κοίνοια*, Οικογενειακό Δίκαιο 270.

3. Ο γονέας μάλιστα αυτός δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η πράξη στη συγκεκριμένη περίπτωση εξυπηρετεί πάντως το συμφέρον του παιδιού, και αν ακόμα αυτό είναι αληθινό, αφού η διάταξη του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 είναι αναγκαστικού δικαίου, και κατά το άρθρο 1512 το συμφέρον του παιδιού, στην περίπτωση της διαφωνίας των γονέων, μπορεί να κρίνεται μόνο από το δικαστήριο (και μάλιστα και μετά την επιχείρησή της πράξης: βλ. σελ. παρακάτω στο V 4 γ).

τέ της ασκόντας τα παράλληλα και ως επιμέρους δικαιώματα. Η διάκριση ανάμεσα στο λειτουργήμα και στην άσκηση της γονικής μέριμνας προκύπτει ιδιαίτερα από τα άρθρα 1510 § 3 για την αδυναμία της άσκησης της γονικής μέριμνας για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, 1513 και 1514 για τη ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας στις περιπτώσεις του διαζυγίου, της ακύρωσης του γάμου και της διάταξης των γονέων, 1515 για την περίπτωση των παιδιών που γεννιούνται χωρίς γάμο, 1532 και 1533 για τις συνέπειες της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, και 1535 για την απώρευση της άσκησης της γονικής μέριμνας με άσκηση των γονέων.

Ιδιαίτερα σημαντικό για το γονέα είναι βέβαια το να ασκεί τη γονική μέριμνα και όχι απλώς το να είναι φορέας της. Και η ιδιότητα όμως του απλού φορέα έχει τη σημασία της, αφού ο γονέας, που είναι μόνον φορέας της γονικής μέριμνας, μπορεί πάντως αργότερα να αποκτήσει και την άσκηση της ή να ξαναποκτήσει την άσκηση που είχε χάσει, ενώ ο γονέας, που δεν είναι πια ούτε φορέας της γονικής μέριμνας (γιατί λ.χ. έχει εκπέσει από αυτή: βλ. ΑΚ 1537, 1538), δεν έχει τη δυνατότητα κατά κανόνα να ξανασυνδεθεί ούτε καν με τη γονική μέριμνα ως λειτουργήμα. Στο σημείο τούτο χρήσιμο είναι να παρατηρηθεί ότι οι όροι «έναρξη» και «παύση» αναφέρονται στο λειτουργήμα της γονικής μέριμνας, ενώ, όταν πρόκειται για περιπτώσεις όπου ο γονέας δεν έχει τη δυνατότητα της άσκησης της γονικής μέριμνας αλλά εξακολουθεί να είναι φορέας της, αρμόζει η χρησιμοποίηση του όρου «αδράνεια» της γονικής μέριμνας.

β. Η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας

ΑΚ 1510 § 1 εδ. 1: *Γονική μέριμνα*. Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι κοινή και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 οι γονείς ασκούν τη γονική μέριμνα από κοινού. Πρόκειται για την κτετοχή ρύθμιση που εκφράζει την αρχή της ισότητας των φύλων σε σχέση με το παιδί, αλλά παράλληλα υλοποιεί και την παιδοκεντρική αντίληψη του σύγχρονου νομολόγου, αφού προφανώς στον ανήλικο συμφέρει περισσότερο μια φροντίδα από δύο άτομα, που ελέγχουν το ένα το

1. *Αιολογική Κοίνοια*, Οικογενειακό Δίκαιο 288.

της έγκλησης — οπότε και χάνεται ο επίγων χαρακτήρας της πράξης — το Μονομιελές Πρωτοδικείο, που τυχόν δικάζει ως προς τη διαφωνία των γονέων, αποφασίζει ότι στο παιδί δε συμφέρει η έγκληση, θα πρέπει να πάψει οριστικά η ποινική δίωξη (από το Συμβούλιο ή το ποινικό δικαστήριο) κατά τα σχετικά με την ανάκληση της έγκλησης⁶.

Ανάλογα πρέπει να ισχύσουν άλλωστε και για την άσκηση αγωγής (λ.χ. αποζημίωσης του ανηλίκου κατά το άρθρο 914 ΑΚ), που είναι μien σπουδαία πράξη επιμέλειας ώστε να χρειάζεται καταρχή και συναπόφαση και κοινή ενέργεια των γονέων (δηλαδή άσκηση της αγωγής, ως τυπικής πράξης, και από τους δύο γονείς, εκτός βέβαια αν ο ένας δηλώνει ότι εκπροσωπεί, εκτός από το παιδί, και τον άλλο), μπορεί όμως κατά τις περιπτώσεις, δηλαδή αν κινδυνεύει να παραγραφεί η σχετική αξίωση εξαιτίας της διαφωνίας των γονέων ως προς την άσκηση της, να θεωρηθεί ως επέγουσα πράξη (1516 § 1 αρ. 1) και να γίνει και από τον ένα μόνο γονέα, εφόσον δεν προλαβαίνει να βγει η δικαστική απόφαση που λύνει τη διαφωνία των γονέων (ΑΚ 1512).

Ακόμα, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, αν οι γονείς δεν έχουν προσφύγει στο Μονομιελές Πρωτοδικείο για την επίλυση της διαφωνίας τους κατά το χρόνο πριν από την υποβολή της έγκλησης ή την άσκηση της αγωγής, και δεν ενδιαφέρονται — ούτε ο ένας ούτε ο άλλος — για την επίλυση αυτής της διαφωνίας (που εξάκολουθεί να υπάρχει) ούτε μετά από αυτό το χρόνο, οπότε και εκλείπει και ο επίγων χαρακτήρας που δικαιολόγησε τη μονομερή ενέργεια του ενός από αυτούς,

δικαίο — Τα προβλήματα (1985) 119, ΑΠ 1189/1985 Νο8 33 (1985) 1465 (με σύμφωνη και την πρόταση του αντεπιστάτη Ε. Σπυριδιλή). Βλ. επίσης σχετικά / όργανο, Γενική Γραμμή, υποβολή έγκλησης και παράσταση πολιτικής αγωγής — Νισσαϊκούδη, ΕΛΛΑΝΗ 27 (1986) 1079 επ., όσου βλ. και περισσότερο νομολογία και βιβλιογραφία.

6. *Ψυρούδα-Μπενάκη* 331.

7. Όχι ορθά αναγράφεται επομένως στην ΕφΑΘ 7001/1986 (ΕΛΛΑΝΗ 28 (1987) 666) ότι η αγωγή μπορεί να ασκηθεί και από τον ένα μόνο γονέα και ότι ομημοσία έχει ακλός το να υπάρχει σχετική σύμφωνη βούληση (συναπόφαση) των γονέων, ενώ η πράξη που εκφράζει την κοινή τους βούληση (ή δια η άσκηση της αγωγής) μπορεί να εκχειριστεί και μόνο από τον έναν από αυτούς· άλλο είναι βέβαια το ζήτημα ότι τελικά, εφόσον στη συγκεκριμένη υπόθεση, που έκρινε η πιο πάνω απόφαση, παρέστησαν μετά αυτοπροσώπως και οι δύο γονείς, που συνιτέγραψαν και τις σχετικές προτάσεις, το δικαστήριο ουσιά δεν απέρριψε την αγωγή για έλλειψη νόμιμης εκπροσώπησης (εφΑ. ΚΠολΔ 67).

σύζυγό του, ότι έχει παραβιάσει την ειδικότερη υποχρέωση οφθασιμού προς αυτόν, που απηρρεί από τη γενική υποχρέωση για έγγαμη συμβίωση (ΑΚ 1386).

Ειδικότερα έχει απασχολήσει την πριξή το ζήτημα της υποβολής από τους γονείς, για λογαριασμό του παιδιού, έγκλησης. Από μερίδα της επιστήμης και της νομολογίας έχει υποστηριχτεί σχετικά ότι η υποβολή της έγκλησης είναι σοβαρή (και όχι συνήθης· βλ. ΑΚ 1516 § 1 αρ. 1) πράξη επιμέλειας του προσώπου του ανηλίκου, που υπόκειται *οπωσδήποτε* στον κανόνα της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας, και ότι συνεπώς πρέπει να γίνεται πάντα και από τους δύο γονείς, ως εκπροσώπους του παιδιού, από κοινού⁷. Με τον τρόπο αυτό ο πατέρας δεν μπορεί να σπεύσει λ.χ. να ζητήσει από το δικαστήριο την τιμωρία του δράστη που αποκλάνησε την ανήλικη κόρη του, αν σ' αυτό δε συμφωνεί και η μητέρα, που ενδεχομένως πιστεύει ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση στο παιδί της συμφέρει περισσότερο να μην πάρει η υπόθεση δημοσιότητα και η αποκλάνηση (ΠΚ 339) να αποσιωπηθεί. Και βέβαια το ότι η υποβολή της έγκλησης είναι σοβαρή και όχι συνήθης πράξη επιμέλειας του ανηλίκου είναι αναμφισβήτητο. Ακριβώς όμως γι' αυτό το λόγο δε συμφέρει στις πιο πολλές περιπτώσεις στο παιδί, αν οι γονείς διαφωνούν ως προς την υποβολή της έγκλησης και καθυστερούν να πάρουν απόφαση, το να χίνεται εξαιτίας της διαφωνίας τους η ευκαιρία για την υποβολή της έγκλησης, για την οποία προβλέπεται γενικά τρίμηνη μόνο προθεσμία κατά το άρθρο 117 § 1 ΠΚ· έτσι είναι σκοπιότερο η έγκληση να χαρακτηριστεί ως πράξη με επέγοντα χαρακτήρα, ώστε νόμιμα να υποβάλλεται και από τον ένα μόνο γονέα (ΑΚ 1516 § 1 αρ. 1), όταν οι γονείς διαφωνούν και τη διαφωνία τους θα πρέπει να λύσει, κατά τη διαδικασία του άρθρου 681 Β ΚΠολΔ, το Μονομιελές Πρωτοδικείο (ΑΚ 1512), η απόφαση του οποίου δε θα είναι δυνατό να βγει μέσα στο τρίμηνο.

Ορδύτερη είναι επομένως η άποψη, κατά την οποία η έγκληση, ως πράξη με επέγοντα χαρακτήρα, μπορεί να υποβάλλεται και από τον ένα μόνο γονέα, και φυσικά εννοείται ότι, αν μετά την υποβολή

4. Κονιέςης, Γενική Γραμμή και έγκληση, ΠοινΧρον 33 (1983) 761 επ., Διατίεση Πλημμελειάς της 6.4.1983 ΠοινΧρον 33 (1983) 332.

5. *Ψυρούδα-Μπενάκη*. Παρατηρήσεις στη Διατίεση Πλημμελειάς της 6.4.1983, ΠοινΧρον 33 (1983) 333 επ., Κοικούλη-Σηρωτισσοπούλου, Ζητήματα σχετικά με τη γονική μέριμνα και συναφείς ρυθμίσεις, ΔεΠ 4 (1983) 228, Γαζή. Το νέο οικογενειακό

τους γονείς και για ένα ορισμένο χρόνο να λειτουργούν· δε θα είναι όμως έγκυρες και δε θα τους δεσμεύουν, έτσι ώστε ο κάθε γονέας θα είναι δυνατό να αποστεί οποτεδήποτε από τις συμφωνίες αυτές χωρίς καμιά σε βάρος του συνέπεια. Αντίθετα η επιχείρηση *συγκεκριμένων* πράξεων έγκυρα μπορεί να ανατίθεται με συμφωνία των γονέων σε έναν από αυτούς¹², πολύ περισσότερο που συγκεκριμένες πράξεις άσκησης της γονικής μέριμνας μπορούν να ανατίθενται και σε τρίτους.

Τέλος, οι κοινές αποφάσεις και οι κοινές πράξεις των γονέων, που συνιστούν από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας, πρέπει να παίρνονται και να επιχειρούνται, αντιστοίχα, με υπέρτατο γνώμονα το συμφέρον του παιδιού, όπως απαιτεί το άρθρο 1511 ΑΚ και θα αναλυθεί με λεπτομέρειες παρακάτω¹³.

γ. Η περιποίηση της διαφωνίας των γονέων

ΑΚ 1512: Σε περίπτωση διαφωνίας. Αν οι γονείς διαφωνούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, και το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζει το δικαστήριο.

Ο κανόνας της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς δημιουργεί το ερώτημα τι συμβαίνει αν οι γονείς δεν μπορούν να πάρουν σχετικά με κάποιο θέμα κοινή απόφαση, δηλαδή διαφωνούν, προφανώς γιατί ως προς το θέμα αυτό έχουν διαφορετική αντίληψη για το τι συμφέρει στο παιδί. Στην περίπτωση τούτη ο νομοθέτης υποδεικνύει ως κριτή του συμφέροντος του παιδιού το δικαστήριο, το οποίο καλείται, κατά τη διάταξη του άρθρου 1512, να επιλύσει τη διαφορά των γονέων.

νομή όμως αυτή, αν γινόταν με ιδιωτική συμφωνία των γονέων, θα συνιστάται τον κίνδυνο της καταδυνάτευσης του ασθενέστερου από τον ισχυρότερο σύζυγο και θα ήταν πολλές φορές προϊόν εκβιασμού· ορθό είναι λοιπόν να μην επιτρέπονται τέτοιες συμφωνίες που γίνονται από τους ίδιους τους γονείς στις περιπτώσεις της ομαλής συμβίωσής τους, αλλά ακόμα και σε περιπτώσεις ανώμαλης εξέλιξης της σχέσής τους, πριν όμως υπάρξει σχετική δικαστική ρύθμιση.

12. Κουδουλα, Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων (1987) 112 επ., όπου βλ. επίσης και για το θέμα του τύπου και της νομικής φύσης αυτής της συμφωνίας.

13. Στο V 4 ε.

γίνεται από μέρους τους *κακή* άσκηση της γονικής μέριμνας, και την προσφυγή στο πιο πάνω δικαστήριο για την επίλυση της διαφωνίας μπορεί να ζητήσει ως πρόσφορο μέτρο κατά το άρθρο 1532 ΑΚ και ο εισαγγελέας.

Τέλος, και στην περίπτωση της άσκησης αγωγής, αν τελικά το Μονομέλές Πρωτοδικείο, που δικάζει ως προς τη διαφωνία των γονέων (ΚΠολΔ 681 Β), δικαιώσει το γονέα που δεν άσκησε την αγωγή, το δικαστήριο όπου εκκρεμεί η αγωγή αυτή και που αυτεπάγγελτα ερευνά το θέμα της νόμιμης εκπροσώπησης του ανηλίκου σε κάθε στάδιο της δίκης⁹, καθώς η εκπροσώπηση αυτή πρέπει να γίνεται στο εξής —αφού δεν υπάρχει πια ο επέλιων χαρακτήρας— και από τους δύο γονείς, και αυτό δε θα συμβαίνει ως προς το γονέα που αρνήθηκε να ασκήσει την αγωγή, θα απορρίψει προφανώς τελικά την αγωγή αυτή για λόγους τυπικούς¹⁰, δηλαδή εξαιτίας της έλλειψης της διαδικαστικής προϋπόθεσης της νόμιμης εκπροσώπησης του ανηλίκου, που θα πάψει να υπάρχει μετά την έκδοση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου κατά το άρθρο 1512.

Ο κανόνας της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας είναι *ius cogens*. Η διαπίστωση τούτη, σε συνδυασμό και με το λειτουργικό χαρακτήρα της γονικής μέριμνας εξαιτίας του οποίου δεν επιτρέπεται παραίτηση από αυτή, σημαίνει ότι οι γονείς δεν μπορούν κατά το χρόνο που συμβιβάζουν ομαλά —ή γενικότερα πριν υπάρξει δικαστική ρύθμιση για την ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας— να παραιτηθούν έγκυρα με συμφωνία τους ο ένας υπέρ του άλλου από την άσκηση της γονικής μέριμνας είτε ολικά είτε μερικά, δηλαδή ούτε μπορούν να αποφασίσουν ότι τη γονική μέριμνα θα ασκεί ο ένας μόνο από αυτούς ούτε μπορούν να προβούν σε χρονική ή λειτουργική κατανομή της γονικής μέριμνας παρόμοια με αυτή που είναι σε θέση να αποφασίζει το δικαστήριο κατά τη διάταξη του άρθρου 1513 § 1 εδ. 3¹¹. Βέβαια τέτοιες συμφωνίες μπορούν στην πράξη να γίνονται από

8. *Υπράσιση-Μισαϊκή* 334, *Κριτική-Σημειολογία* 228, 229.

9. *Πλ. Ρόμμου*, *Εγχειρίδιον αστικού δικονομικού δικαίου* I (1978) 249.

10. *Ρόμμου*, *ό.π.*

11. Η λειτουργική ή χρονική κατανομή της γονικής μέριμνας, που επιχειρείται από το δικαστήριο στις περιπτώσεις του διαζυγίου, της ακύρωσης του γάμου και της διάστασης των γονέων, καθιερώνεται από το νομοθέτη (ΑΚ 1513, 1514), ακριβώς γιατί περιβάλλεται με το εχέγγυο της αντικειμενικής κρίσης του τρίτου-δικαστή. Η κατα-

πατέρα— την πώληση λ.χ. του μηχανήματος και την επαναφορά, με τον τρόπο αυτό, της προηγούμενης κατάστασης.

Κατά την εφαρμογή του άρθρου 1512 το συμφέρον του παιδιού είναι αποφασιστικό κριτήριο για δύο θέματα: α) Για το αν θα παρθεί η δικαστική απόφαση (αφού κατά το ίδιο αυτό άρθρο το δικαστήριο αποφασίζει *εφόσον* «το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση», και β) για το ποιο θα είναι το *πριεχόμενο* της απόφασης, ενόψει του άρθρου 1511, κατά το οποίο το δικαστήριο που αποφασίζει για τον τρόπο της άσκησης της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του παιδιού.

Ως προς το πρώτο θέμα, δηλαδή ως προς το πότε το συμφέρον του παιδιού επιβάλλει να αποφασίζει το δικαστήριο, η διατύπωση του άρθρου 1512 δίνει λαβή σε διάφορες ερμηνείες. Μία πρώτη λ.χ. άποψη μπορεί να είναι ότι το δικαστήριο δεν πρέπει να ασχολείται με θέματα που δεν κρίνονται σημαντικά· αν όμως τα θέματα για τα οποία διαφωνούν οι γονείς δεν είναι σημαντικά, το άρθρο 1512 έτσι κι αλλιώς δε χρησιμοποιεί, αφού για τα ζητήματα αυτά (που, αν δεν είναι σπουδαία, θα είναι «ανήθη» ή «τρέχοντα»· βλ. ΑΚ 1516 § 1 αρ. 1) μπορεί να αποφασίζει μονομερώς και ο ένας μόνο γονέας. Ακόμα δεν ευσταθεί ούτε η γνώμη κατά την οποία το δικαστήριο δε θα πρέπει να αναμειγνύεται όταν υπάρχει πάντως κάποια κατάσταση (λ.χ. το παιδί φοιτά ήδη σε ιδιωτικό σχολείο) και ο άλλος γονέας επιδιώκει να την αλλάξει (προταίνοντας π.χ. το παιδί να φοιτήσει στο εξής σε σχολείο δημόσιο), αφού μπορεί πραγματικά το συμφέρον του παιδιού να επιβάλει αυτή την αλλαγή¹. Τέλος, δεν πρέπει απόλυτα ούτε η άποψη ότι το δικαστήριο οφείλει τελικά να προσφέρει να λύσει τις διαφορές των γονέων σχεδόν πάντα (εκτός από σπάνιες ακριβές περιπτώσεις), με τη δικαιολογία ότι, αν οι γονείς καταφεύγουν σ' αυτό και θεωρούν οι ίδιοι το ζήτημα σοβαρό, έχουν οπωσδήποτε δικαίωμα σε κάποια ουσιαστική δικαστική κρίση. Ενόψει όλων αυτών, η επιφύλαξη του νομοθέτη, που εκφράζεται με την πρόταση «και το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση», εμφανίζεται μάλλον ως μια κατευθυντήρια οδηγία, σύμφωνα με την οποία οι γονείς οφείλουν πρώτα να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να βρίσκουν οι ίδιοι από

Κατά κανόνα η πράξη για την οποία διαφωνούν οι γονείς δεν έχει επιχειρηθεί ακόμα όταν οι γονείς (ο ένας ή ο άλλος ή και οι δύο μαζί) προσφύγουν στο δικαστήριο, οπότε και η σχετική προσφυγή έχει το νόημα ότι από τη δικαστική απόφαση, που θα ακολουθήσει, θα εξαρτηθεί η μελλοντική επιχείρηση της πράξης. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η πράξη αυτή έχει ήδη γίνει, είτε έχουντας προσωρινά χαρακτηρισθεί ως επείγουσα, όπως λ.χ. όταν έχει υποβληθεί εγκλιση ή έχει ασκηθεί αγωγή από τον ένα γονέα (προκειμένου να μη χαθεί η σχετική προθεσμία ή, αντίστοιχα, να μην παραγραφεί στο μεταξύ η αξίωση), είτε και χωρίς να έχει μεσολαβήσει ένα τέτοιος χαρακτηρισμός, όπως όταν λ.χ. ο πατέρας έχει ήδη αγοράσει με λεφτά του παιδιού και για λογαριασμό του έναν ακριβό ηλεκτρονικό υπολογιστή, παρόλο που η μητέρα διαφωνούσε και διαφωνεί (με τον ταχυρισμό π.χ. πως το δαπανηρό αυτό μηχανήμα είναι άχρηστο για το παιδί τους που έχει κλίση στη φιλολογία και άρα άλλες ανάγκες). Και ως προς την εγκλιση μien ή την αγωγή, που ασκείται από τον ένα μόνο γονέα, η συνέπεια της εκ των υστέρων εφαρμογής του άρθρου 1512 περιγράφεται παραπάνω¹. Ως προς την αγορά άλλωστε του ηλεκτρονικού υπολογιστή, αν η μεταγενέστερη δικαστική απόφαση, που θα εκδοθεί για να επιλύσει τη διαφωνία των γονέων, δικαιώσει τελικά τη μητέρα, και με δεδομένο ότι ο πατέρας έχει προβεί σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας αφού παράβασε τον κανόνα της από κοινού άσκησης του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1², η μητέρα μπορεί να προσφύγει κατά το άρθρο 1532 στο δικαστήριο, το οποίο, ενόψει και της απόφασης κατά το άρθρο 1512, μπορεί να διατάξει ως πρόσφορο μέτρο —για την αντιμετώπιση της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας από μέρος του

1. Στο V 4 β.

2. Για τη διαπίστωση ότι ο γονέας έχει προβεί σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας αρκεί το γεγονός ότι αυτός ενήργησε μονομερώς σε περίπτωση όπου και- τούτων από κοινού άσκηση; και δεν είναι απαραίτητη και η απόφαση του δικαστηρίου που επιλύει τη διαφωνία των γονέων υπέρ του άλλου γονέα· μάλλον, και αν ακόμα το δικαστήριο δικαιώσει τελικά το γονέα που ενήργησε μονομερώς, με τον τοχυρισμό ότι η πράξη του εξαιρετούσε πραγματικά το συμφέρον του παιδιού, και πάλι έχει υπάρξει κακή άσκηση της γονικής μέριμνας από την πλευρά αυτού του γονέα, που έσπευσε να κρίνει ο ίδιος ποιο ήταν το συμφέρον του παιδιού, και δεν περιέμενε την κρίση του δικαστηρίου, που μόνο αυτό είναι αρμόδιο, κατά το άρθρο 1512, να αποφαινεται για το συμφέρον του παιδιού σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων (βλ. και προηγ. σημ. 3 στο V 4 β).

3. Βλ. σχετ. Κομμάτων, Οικογενειακό Δίκαιο II 180.

4. Κομμάτων, ό.π.

φρασης, που επιλύει τη διαφωνία των γονέων, διατηρείται από τα πράγματα, όσο διαρκεί αυτή η διαφωνία: έτσι, αν οι γονείς μετά την έκδοση της απόφασης συμφωνήσουν οι ίδιοι σε μια ρύθμιση διαφορετική από αυτή του δικαστήριου, στο εξής η γονική μέριμνα θα ασκείται ως προς το συγκεκριμένο θέμα με τον τρόπο που συμφωνούν οι γονείς, και η λύση του δικαστήριου θα είναι και περιττή.

δ. Η άσκηση της γονικής μέριμνας από τον ένα γονέα

ΑΚ 1510 § 2: Σε περίπτωση που η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

ΑΚ 1510 § 3: Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία, την ασκεί μόνο ο άλλος γονέας. Η επιμέλεια όμως του πρωτόπου του τέκνου ασκείται και από τον υψίλο γονέα.

ΑΚ 1516: Πράξεις από τον ένα γονέα. Ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις ανεφερόμενος στην άσκηση της γονικής μέριμνας: 1. όταν πρόκειται για συνήθεις πράξεις επιμέλειας του πρωτόπου του τέκνου ή για την τρέφουσά διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επιζώνον χαρακτήρα: 2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησής που είναι απαιτητή προς το τέκνο. — Στις περιπτώσεις διακομής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ανίκανότητας του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του πρωτόπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο. (βλ. επίσης ΑΚ 1513, 1514, 1515, 1521 § 2, 1532).

Η γονική μέριμνα ασκείται από τον ένα μόνο γονέα σε τέσσερις κατηγορίες περιπτώσεων: α) όταν υπάρχει ένας μόνο φορέας της, δηλαδή ο ένας από τους γονείς έχει πεθάνει, έχει κηρυχτεί σε αφάνεια ή έχει εκπέσει από αυτή (1510 § 2), β) όταν ο ένας γονέας αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς ή νομικούς λόγους (1510 § 3). γ) όταν πρόκειται για συγκεκριμένες πράξεις που προβλέπονται από τη διάταξη του άρθρου 1516 και δ) στις περιπτώσεις που αυτό αποφασίζεται από το δικαστήριο, όπως όταν έχει μεσολαβήσει διαζύγιο, ακύρωση του γάμου, διάσταση των γονέων (1513, 1514) ή κακή άσκηση της γονικής μέριμνας (1532), καθώς και όταν πρόκειται για παιδί που έχει γεννηθεί χωρίς γάμο των γονέων του (1515)⁵. Στη

1. Πρβλ. επίσης την ΑΚ 1521 § 2.

κοινού λύσεις⁶, και μόνο σε έσχατη ανάγκη είναι παραδεκτά να χρησιμοποιούν τη δικαστική οδό της επίλυσης των διαφορών τους, η δημοσιοποίηση άλλωστε των οσίων στο δικαστήριο θα είναι συνήθως, ως προς τις μεταξύ τους σχέσεις, το προανάκρουσμα μιας οριστικότερης ρύθξης. Η αντίληψη αυτή του νομοθέτη είναι εξάλλου ήδη γνωστή και από το θέμα της διαφωνίας των συζύγων ως προς τη ρύθμιση των υποθέσεων του συζυγικού βίου, όπου μάλιστα η προσαγωγή στο δικαστήριο αποκρούεται τελείως ως λύση, δηλαδή δεν προβλέπεται και καν. Και εδώ όμως, δηλαδή στα θέματα της γονικής μέριμνας όπου προβλέπεται (προφανώς για το λόγο ότι η αιυεννοησία των γονέων δε θα πρέπει να στερεί το παιδί — που είναι ως προς αυτούς τρίτος — από τυχόν τελείως απαραίτητες για το συμφέρον του ρυθμίσεις), η προσαγωγή στο δικαστήριο θα πρέπει να γίνεται σπάνια, δηλαδή μόνο όταν είναι τελείως αδύνατο να βρεθεί από τους ίδιους τους γονείς ή απαραίτητη λύση, και αυτή ακριβώς θέλει να πει ο νομοθέτης με τη συγκεκριμένη διατύπωση του άρθρου 1512.

Ως προς το δεύτερο θέμα του παρεχόμενου της απόφασης σύμφωνοις με το συμφέρον του παιδιού, υποστηρίζεται ότι το δικαστήριο θα πρέπει συνήθως να φροντίζει να υιοθετεί τη μία από τις δύο λύσεις που προτείνουν οι γονείς και να μην επιλέγει μια τελείως διαφορετική τρίτη λύση, αφού κατά κανόνα οι γονείς γνωρίζουν καλύτερα τα πράγματα και συνεπώς είναι προτιμότερο η άποψη που θα επικρατήσει να είναι τουλάχιστον η άποψη του ενός γονέα⁶. Πάντως, και ενόψει του ότι στο παιδί συμφέρει επίσης οι γονείς του γενικά να ομονοούν, η επιδοκιμασία από το δικαστήριο της άποψης του ενός γονέα σε βάρος της άποψης του άλλου θα δικαιώνει: ίσως κατά τις περιστάσεις τη μεταξύ τους ένταση (αφού θα δημιουργούσε ένα «νικητή» και ένα «νικημένο»), ενώ μια τρίτη λύση, που θα ήταν και αυτοτελώς ικανοποιητική για το παιδί, θα ενίσχυε ενδεχομένως την ενότητα της οικογένειας και θα ήταν σκόπιμο να επιλέγεται σε ορισμένες περιπτώσεις. Είναι αυτονόητο πάντως ότι η ισχύς της όποιας δικαστικής από-

5. Βλ. την Εισηγητική Έκθεση του ν. 1329/1983, στο ΗΓ', καθώς και Κομισιόν Επληρωματικού, Ζητήματα σχετικά με τη γονική μέριμνα, ΔεΠ 4 (1983) 224.

6. Κομάντ-σά 189, 191.

εδ. 2— ότι μπορεί να ασκεί την επιμέλεια του προσώπου του παιδιού του). Κατά συνέπεια και σ' αυτές τις περιπτώσεις η γονική μέριμνα ασκείται αυτοδικαίως μόνο από τον άλλο, δηλαδή από ένα γονέα⁵.

γ) Ο κανόνας της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας κάμπτεται, και τη γονική μέριμνα ασκεί ο ένας μόνο γονέας, και όταν πρόκειται για την επιχείρηση τισσάριων ειδών πράξεων που απαριθμούνται στο άρθρο 1516 § 1: Πρόκειται 1. για τις συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του παιδιού (λ.χ. κλήση γιατρού σε περίπτωση γρίπης). 2. για τις πράξεις που ισορροπών την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του (λ.χ. είσπραξη μεθωμάτων από ακίνητο του παιδιού, κλήση τεχνίτη για μικρές επιδιορθώσεις στο ίδιο ακίνητο). 3. για τις πράξεις που έχουν γενικά επιτόνιο χαρακτηρισμό (εγχείριση του παιδιού σε περίπτωση αξιόσ ιατρικού περιστατικού, υποβολή εγκληματικής ή αίτησης ασφαλιστικών μέτρων) και 4. για τις λήψεις δηλώσεων βούλησης που απειθύνονται στο παιδί (καταγγελλία μισθώσεως διαμνησιασμός του).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις η έννοια της ρύθμισης του άρθρου 1516 § 1 είναι όχι βέβαια ότι οι πράξεις αυτές δεν μπορούν να επιχειρηθούν και από τους δύο γονείς (ω καθένας από τους γονείς επιχειρείει και μόνος του...)⁶, αλλά ότι η συμφωνία των γονέων δεν είναι απαραίτητη, έτσι ώστε ο γονέας που ενεργεί μονομερώς δε χρειάζεται ούτε τη συναίνεση του άλλου πριν από την πράξη, αλλά ούτε και την έγκρισή του εκ των υστέρων, εκτός βέβαια από την περίπτωση της επιγίσεως πράξης που διαρκεί ως προς τα αποτελέσματά της και αργότερα οπότε και χάνεται ο επιγών χαρακτηρισμός (λ.χ. συνέχιση της δίκες μετά την άσκηση — που υπήρξε επιγούσα — της αγωγής) στην περίπτωση αυτή χρειάζεται στο εξής η συμφωνία των γονέων. Σε άλλες, πάντως, τις άλλες περιπτώσεις των «συνήθων» ή «αρχαιουσών» πράξεων η διαφωνία του άλλου γονέα, όχι μόνο πριν αλλά και μετά την επιγίση της πράξης, δεν έχει σημασία⁷, ο γονέας αυτός δεν επιτρέπεται να προσφύγει στη ρύθμιση του άρθρου 1512, και ο μόνος παραδεκτός

5. Και εννοείται ότι αν η αδυναμία της άσκησης κατά το άρθρο 1510 § 3 (αλλά και η πάση της γονικής μέριμνας κατά το άρθρο 1510 § 2) αφορά και τους δύο γονείς, το παιδί θα πρέπει να τεθεί υπό επιτροπεία (Κυμνήτων, Οικογενειακό Δίκαιο II 172 βλ. και παραπάνω στο V 2α).

6. Πλ. Κουκούλη-Σταυροπούλου, Ζητήματα, Λεπ 4 (1983) 227.

7. Πβλ. όμως Κυμνήτων 195.

συνέχει να εξεταστούν αναλυτικά οι τρεις πρώτες από αυτές τις κατηγορίες².

α) Στην πρώτη κατηγορία των περιπτώσεων (ΑΚ 1510 § 2) ο ένας από τους γονείς, με το θάνατο, την κήρυξη του σε αφάνεια ή την έκπτωση του, αποκονδίζεται από το *λειτούργημα* της γονικής μέριμνας (βλ. και ΑΚ 1538), οπότε ως προς αυτόν σταματά και η *άσκηση* της, με συνέπεια ο άλλος γονέας να ασκεί στο εξής τη γονική μέριμνα, αυτοδικαίως, μόνος. Πρόβλημα γεννιέται, βέβαια, αν ο γονέας, που απομένει ως φορέας της γονικής μέριμνας, είχε ήδη στερηθεί την άσκηση της στο παρελθόν, είτε γιατί προέβαινε σε κακή άσκηση (1532) είτε στην περίπτωση που είχε προηγηθεί διαζύγιο, ακύρωση του γάμου ή διάσταση (1513, 1514). Για τις περιπτώσεις αυτές ο νόμος δεν προβλέπει ρητά τίποτε σχετικό³, ερμηνευτικά όμως πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο γονέας, που απομένει, μπορεί με βίαση το άρθρο 1536 ΑΚ, να ζητήσει από το δικαστήριο τη μεταρρύθμιση, λόγω μεταβολής των συνθηκών, της παλιάς απόφασης, με την οποία είχε στερηθεί την άσκηση της γονικής μέριμνας, και την ανάθεσή της πια σ' αυτόν (κάτι που το δικαστήριο ενδέχεται βέβαια και να μη δεχτεί⁴, αν κρίνει ότι τούτο εξακολουθεί να επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού). Παρόμοιο ζήτημα ανακύπτει εξάλλου και αν πρόκειται για παιδί που γεννήθηκε χωρίς γάμο και αναγνωρίστηκε δικαστικά με αντιδικία του πατέρα: αν σ' αυτή την περίπτωση πάψει η γονική μέριμνα της μητέρας που την ασκούσε μόνη (1515 § 3 εδ. 1), και πάλι το δικαστήριο θα αποφασίσει, με κριτήριο το συμφέρον του παιδιού κατά το άρθρο 1515 § 3 εδ. 2, αν η άσκηση της γονικής μέριμνας θα ανατεθεί ή όχι στον πατέρα.

β) Στη δεύτερη κατηγορία περιπτώσεων ο ένας από τους γονείς εξακολουθεί να είναι φορέας της γονικής μέριμνας, πούει όμως να την ασκεί είτε για λόγους πραγματικούς (λ.χ. μακριά απουσία του στο εξωτερικό χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα) είτε γιατί είναι σκόλυτα ή περιορισμένα ανίκανος για δικαιοπραξία (βλ. ΑΚ 128-137· ειδικά για τον ανήλικο γονέα ορίζεται πάντως ... 1510 § 3

2. Αμφιβολία για την άσκηση της γονικής μέριμνας των παιδιών που γεννιούνται χωρίς γάμο έγινε ήδη λόγος (στο V 2 β), ενώ οι περιπτώσεις του διαζύγιου, της ακύρωσης του γάμου, της διάστασης και της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας εξετάζονται με λεπτομέρειες παρακάτω (στο V 4 γ και V 9, αντίστοιχα).

3. Ήλ. αντίθετα την § 1681 γερμΑΚ.

4. Οπότε και θα διοριστεί επιτροπός.

δηλαδή ή και στους δύο γονείς κατά το άρθρο 1510 § 1 εδ. 1 ή στη μητέρα κατά το άρθρο 1515¹⁰), το τελευταίο σκέλος του άρθρου 1516 § 2 φαίνεται να έχει τελικά την ακόλουθη πρακτική χρησιμότητα: Ότι το κριτήριο της *δημιονίας* του γονέα, το οποίο υποδεικνύεται για τον προσδιορισμό του ενάγοντος (για λογαριασμό του παιδιού), μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην περίπτωση, κατά την οποία την επιμέλεια έχουν *και οι δύο γονείς*¹¹, ο ένας όμως μόνο τυπικά, ενώ ο άλλος, δηλαδή αυτός που διαμένει με το παιδί, και ουσιαστικά¹². Σ' αυτή την *και ουσιαστική* άσκηση της επιμέλειας του παιδιού από το γονέα που διαμένει μαζί του εντοπίζεται άλλωστε και ο σπουδαιότερος λόγος για τον οποίο θα πρέπει να γίνεται δεκτή η εκπροσώπηση του παιδιού από το γονέα αυτόν, ακόμα και όταν η επιμέλεια κατά το νόμο ανήκει και στον άλλο: και τούτο γιατί ο νομοθέτης στο άρθρο 1516 § 2 ρίχνει το βάρος στην *de facto* άσκηση της επιμέλειας, και το γονέα που ασκεί αυτήν την επιμέλεια θέλει να κατοχυρώσει¹³, για το λόγο ότι ο γονέας αυτός, που διαμένει με το παιδί, το διατρέφει συνήθως έτσι κι αλλιώς από τα πράγματα, ενώ οι δυσκολίες ως προς την είσπραξη της διατροφής του ανηλίκου υπάρχουν βασικά σε σχέση με το γονέα που μένει χωριστά. Πάντως στη σπάνια περίπτωση κατά την οποία δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή του για διατροφή του παιδιού ο γονέας που μένει με το παιδί, τότε για την άσκηση αγωγής εναντίον του θα πρέπει να διοριστεί ειδικός επίτροπος (ΑΚ 1517)¹⁴. Το ίδιο θα πρέπει να συμβεί και όταν οι γονείς έχουν *και οι δύο* την επιμέλεια του παιδιού, το οποίο μένει όμως με κάποιον τρίτο, και εφόσον ο ένας ή και οι δύο γονείς παραβιάζουν την υποχρέωση διατροφής¹⁵, και εδώ την αγωγή

10. Βλ. Κομμάτση 197, 198.

11. Είτε γιατί έτσι κινείται το δικαστήριο (βλ. ΑΚ 1513, 1514, 1515 §§ 2 και 3 εδ. 2) είτε γιατί δεν υπάρχει ακόμη δικαστική ρύθμιση.

12. Κομμάτση 198, Παπαχρήστου, Σημ. στην Εισαγωγή 5 / 1983 Νομ 32 (1984) 327 π.κ., του ίδιου. Νέες μορφές άσκησης της γονικής μέριμνας μετά το δικόζγιο, Αρμ 39 (1985) 107. -- Αντίθετος όμως ο Αδαμαντίδης, Δικηγορικός ετήσιος εισιτηρίου μετά το ν. 1329/1983, Νομ 32 (1984) 1462 π.

13. Βλ. και Εισαγωγές 5/1983 Νομ 32 (1984) 326, καθώς και ΕισΑΔ 3767/1986 ΕΑΔνη 27 (1986) 1312.

14. Παπαχρήστου, Νέες μορφές, δ.π.

15. Παπαχρήστου, Νέες μορφές, δ.π.

τρόπος αντίδρασης του θα μπορεί να είναι η προβολή του ισχυρισμού του ότι δεν πρόκειται πραγματικά για συνήθη ή τρέχουσα πράξη, τον οποίο (ισχυρισμό) θα κληθεί να κρίνει το δικαστήριο, αν προσφύγει σ' αυτό ο διαμαρτυρούμενος γονέας με βάση το άρθρο 1532 για την κακή άσκηση της γονικής μέριμνας⁸. Και βέβαια η μονομερής επιχείρηση πράξεων, για τις οποίες απαιτείται κοινή απόφαση, με τη δικαιολογία ότι πρόκειται για επείγουσες λ.χ. ή συνήθεις πράξεις ασφαλώς αποτελεί παραβίαση των καθηκόντων της γονικής μέριμνας (1532). Τέτοια παραβίαση αποτελεί όμως αναμφισβήτητα, από την άλλη πλευρά, και η εμμονή του ενός γονέα να μετέχει πάντα και ο ίδιος και στις πράξεις του άρθρου 1516 § 1, και, πολύ περισσότερο, να αντιδρά σ' αυτές όταν τις επιχειρεί ο άλλος γονέας παρακωλύοντας τα αποτελέσματά τους. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, άλλωστε, ως προς τις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους η σχετική συμπεριφορά αποτελεί παράβαση της υποχρέωσης για έγγαμη συμβίωση του άρθρου 1386 (ως υποχρέωσης για σεβασμό του άλλου συζύγου), και η επανάληψη αυτής της συμπεριφοράς μπορεί να αποτελέσει λόγο κλονιστικό της έγγαμης σχέσης (ΑΚ 1439 § 1) και να οδηγήσει τελικά και στο διαζύγιο⁹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει η ρύθμιση του άρθρου 1516 § 2, που αναφέρεται ειδικά στην άσκηση της αξίωσης διατροφής για λογαριασμό του παιδιού. Κατά το άρθρο αυτό στις περιπτώσεις του διαζυγίου, της διάστασης και της ακύρωσης του γάμου, καθώς και όταν πρόκειται για παιδιά γεννημένα χωρίς γάμο των γονέων τους, τις αξιώσεις διατροφής, που έχει το παιδί κατά του γονέα που δεν έχει την επιμέλειά του, μπορεί να τις ασκεί ο γονέας που έχει την επιμέλεια (και τη σχετική εκπροσώπηση), και, αν κανείς δεν την έχει, αυτός με τον οποίο διαμένει το παιδί.

Η διάταξη του άρθρου 1516 § 2 διακρίνει δύο περιπτώσεις: την περίπτωση κατά την οποία την επιμέλεια του παιδιού έχει ο ένας μόνο γονέας, ενώ τη διατροφή τη χρωστά ο άλλος, και την περίπτωση όπου κανείς από τους γονείς δεν έχει την επιμέλεια. Καθώς όμως η τελευταία περίπτωση δεν μπορεί να εμφανιστεί στην πραγματικότητα (αφού, και αν ακόμα δεν έχει ρυθμιστεί το θέμα της επιμέλειας του παιδιού από το δικαστήριο, πόλι η επιμέλεια αυτή θα ανήκει κάπου,

8. Κομμάτση-Σημειωτοποίηση, δ.π.

9. Κομμάτση-Σημειωτοποίηση 228.

διατροφής κατά του ή των γονέων πρέπει να ασκήσει ειδικός επίτροπος.¹⁶

ε) Η γενική μητέρα του συμπερόντος του παιδιού

AK 1511: Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου. ... Στο συμφέρον του τέκνου πρέπει να αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν, κατά τις διατάξεις του νόμου, το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο της άσκησης της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να αφέται την ισχύτητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιδιότητας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας. — Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμείται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετικά με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του.

Αν η διάταξη του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 περιέχει τη ρύθμιση, όπου κατά κύριο λόγο εκδηλώνεται στο δικαιο της γονικής μέριμνας η αρχή της ισότητας των φύλων, η άλλη θμελιώδης αρχή του δικαίου αυτού, δηλαδή η αρχή της προστασίας του συμπερόντος του παιδιού, υλοποιείται κυρίως στη διάταξη του άρθρου 1511, η ρύθμιση της οποίας αποτελεί την κατεξοχή έκφραση της παιδοκεντρικής αντίληψης του σύγχρονου νομοθέτη.

Στο συμφέρον του παιδιού, κατά το άρθρο 1511, πρέπει να αποβλέπουν τόσο οι αποφάσεις των γονέων (κοινές ή μονομερείς) που είναι σχετικές με την άσκηση της γονικής μέριμνας, όσο και οι δικαστικές αποφάσεις που ρυθμίζουν είτε την ανάθεση ή αφαίρεση της άσκησης (AK 1513, 1514, 1515 §§ 2 και 3, 1532, 1533, 1535, 1537 εδ. 2) είτε τον τρόπο της άσκησης της γονικής μέριμνας (AK 1512, 1522, 1532, 1533, 1535). Στο συμφέρον του παιδιού πρέπει ακόμα να αποβλέπει η δικαστική απόφαση για τη ρύθμιση της επικουριότητας κατά το άρθρο 1520.

16. Βλέπια στην περίπτωση αυτή από τα πράγματα το παιδί θα έχει διαγραφεί συνήθως από τον τρίτο, ο οποίος μπορεί, και αναλογικά εφαρμογή του άρθρου 1490 § 2 AK, να υποκατασταθεί αυτοδικαίως στα δικαιώματα του παιδιού, προκειμένου να αναζητήσει τη διατροφή που κέρδιζε (βλ. Παπαχρήστου, Νέες μορφές, ό.π.).

Ως συμφέρον του παιδιού νοείται το σωματικό, το υλικό, το πνευματικό, το ψυχικό, το ηθικό, και γενικότερα το κάθε είδους συμφέρον. Πρόκειται, όπως είναι φανερό, για αόριστη νομική έννοια, με αξιολογικό περιεχόμενο, που εξδικάζεται από το δικαστή. Άρα η κρίση του τελευταίου, ως προς το αν ενύφει των συγκεκριμένων περιστασιών (η ύπαρξη των οκοίων κρίνεται ανέλεγκτα από το δικαστήριο της ουσίας) εξυπηρετείται in abstracto το συμφέρον του παιδιού, υπόκειται στον έλεγχο του ΑΠ.

Σημαντικότερο κριτήριο για την εξειδίκευση του συμφέροντος του παιδιού αποτελεί η προσωπική του γνώμη, η οποία για πρώτη φορά ορίζεται ρητά στον αναθεωρημένο Αστικό Κώδικα ότι θα πρέπει να αναζητείται και να συνεκτιμάται κατά τη λήψη των σχετικών αποφάσεων τόσο από τους γονείς, όσο και από το δικαστήριο. Η συνεκτίμηση της γνώμης του παιδιού δείχνει ότι ο νομοθέτης τίβεται την *προσωπικότητα* του ανηλίκου (βλ. και AK 1518 § 2 εδ. 1), όπως επιτάσσει άλλωστε και το Σύνταγμα (άρθρο 5 § 1).

Σύμφωνα με την § 3 του άρθρου 1511 η γνώμη του παιδιού ανάλογα με την ωριμότητά του *πρέπει* να ζητείται και να συνεκτιμάται. Αντίθετα το άρθρο 681Γ § 2 ΚΠολΔ ορίζει ότι στις διαφορές που αφορούν την άσκηση της γονικής μέριμνας και την επικουριότητα «δικαστής του μονομελούς δικαστηρίου... *μπορεί* να έρθει σε επικοινωνία με το τέκνο, αν αυτή κριθεί αναγκαία για τη λήψη της απόφασης». Γενιότερα συνακόλουθα το ερώτημα: Είναι ή όχι τελικά *προχρεωτική* για το δικαστήριο η αναζήτηση και συνεκτίμηση της γνώμης του παιδιού; Ορθή είναι εδώ, και προς το συμφέρον του παιδιού, η καταφατική απάντηση, στην οποία επίσης οδηγεί και η γενικότερα άλλωστε επιβαλλόμενη επικράτηση του ουσιαστικού σε βίαιος του δικονομικού δικαίου. Είναι *προχρεωτικό* συνεπώς για το δικαστή να ζητά και να συνεκτιμά τη γνώμη του παιδιού, άρα και να αιτιολογεί ειδικά την

1. *MitschKomm/Hinz*, § 1666, αρ. 22.

2. *Κούσουλα*, Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων (1987) 90, ΑΠ 1326/1985 Νομ 34 (1986) 1054, ΑΠ 770/1986 Νομ 35 (1987) 742, Εφαλ0 928/1986 ΕλλΑνη 28 (1987) 1296.

3. *Coester*, Das Kindeswohl als Rechtsbegriff (1987) 261.

4. *Κομμέντος*, Οικογενειακό Δίκαιο II 177, *Κούσουλα* 127, *Κουναγίρη-Μαυλαδάκη*. Το δικαίωμα επικουριότητας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρη 42 (1988) 1100 (και σε Εταιρίας Νομικών Βορείου Ελλάδος 8, Θέματα

ώριμο για να υποδείξει πώς θα περάσει τις καλοκαιρινές του διακοπές, αλλά ανώριμο προκειμένου να επιλέξει έναν ειδικό κύκλο σπουδών που θα προδιαγράψει το μέλλον του⁹.

Κατά το άρθρο 1511 § 3 η ωριμότητα του παιδιού δεν εξαρτάται ρητά από την ηλικία του. Έτσι, παρόλο που κατά κανόνα η ωριμότητα προϋποθέτει κάποια ηλικία¹⁰ (και συνήθως δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ώριμο, για οποιοδήποτε θέμα, ένα παιδί κάτω των τριών ετών¹¹), τίποτε δεν αποκλείει ένας μικρότερος ανήλικος να θεωρηθεί από το δικαστή ώριμος και ένας μεγαλύτερος ανήλικος να θεωρηθεί ζήτημα ανώριμος· σωστό είναι λοιπόν να τονιστεί ότι μόνη η ηλικία δεν αποδεικνύει την ωριμότητα του παιδιού¹². Στη μικρή ηλικία επισημαίνεται πάντως ο κίνδυνος η γνώμη του παιδιού να έχει επιρραστεί από τη γνώμη του ενός γονέα, οπότε και δε θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη¹³. Αν και εδώ ορθότερο είναι να ειπωθεί ότι, ενόψει του ότι είναι λογικό τα παιδιά να επηρεάζονται γενικά από τους γονείς τους, η γνώμη του παιδιού δε θα πρέπει τελικά να συνεκτιμάται *μόνο όταν ο γονέας το έχει επιρραστεί μονομερώς*, κατ' *απόλυτη* περιεκτικότητα από την σωτηρική διάθεση του ίδιου¹⁴.

Ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση της υποχρεωτικότητας της συνεκτίμησης της γνώμης του παιδιού, δηλαδή ως προς το ότι η αιφύρση των γονέων ή του δικαστηρίου θα πρέπει να αφορά τα συμφέροντα του ανήλικου, υποστηρίζεται ότι *κάθε* απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα αφορά κατά βάθος τα συμφέροντα αυτά, και ότι επομένως η έννοια του νόμου είναι ότι η γνώμη του παιδιού πρέπει να αναζητείται μόνο προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις που έχουν *ιδιαιτέρη* σπου-

9. Ο δικαστής κρίνει αν το παιδί είναι ώριμο μετά από ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων και η κρίση του δεν υπόκειται σε αναφετικό έλεγχο: ΑΠ 180/1986 ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 496.

10. ΜονΠρωτ 1024/1988 Αριθ 42 (1988) 431.

11. Για τη σχέση ηλικίας και ωριμότητας βλ. Cassier 262 πλ., 277 πλ.

12. ΑΠ 180/1986 ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 496, ΕφΑΠ 9281/1986 ΕΛΛΑΔΗ 28 (1987) 1296.

13. ΕφΠερτ 368/1984 Νομ 32 (1984) 1758, ΕφΑΠ 9574/1984 ΕΛΛΑΔΗ 26 (1985) 251, ΕφΑΠ 6974/1985 ΕΛΛΑΔΗ 26 (1987) 1198, ΜονΠρωτ 1024/1988 Αριθ 42 (1988) 431, ΜονΠρωτ 1107/1988 Αριθ 42 (1988) 664, ΜονΠρωτ 3253/1988 Αριθ 42 (1988) 988.

14. Κούσολα 129, Κωνσταντίνου-Μανωλάκης. Το δικαίωμα επικουρίας. Αριθ 42.1100 (και Εταιρίας Νομικών 8.79).

τυχόν παράλειψη αυτής της υποχρέωσης, ώστε, αν δεν το κάνει, η απόφασή του να υπόκειται στο ένδικο μέσο της έφεσης⁵. Υποχρεωτική είναι εξάλλου η αναζήτηση και συνεκτίμηση της γνώμης του παιδιού και από μέρους των γονέων, έτσι ώστε η αντίστοιχη παράλειψη να συνιστά κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, με συνέπεια τη δυνατότητα της εφαρμογής ως προς τους γονείς του άρθρου 1532 Α.Κ. (Από την άλλη πλευρά εννοείται πάντως ότι ο δικαστής ή οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να ακούσουν απλώς το παιδί και να συνεκτιμήσουν τη γνώμη του, και όχι και να τη δεχτούν· η γνώμη του παιδιού δεν είναι άρα δεσμευτική, και κατά συνέπεια δε χρειάζεται ειδική αιτιολόγηση της παράλειψης της συμμόρφωσης με αυτή τη γνώμη⁶).

Βέβαια η υποχρεωτικότητα της αναζήτησης της γνώμης του ανήλικου εξαρτάται, κατά το άρθρο 1511 § 3, από δύο όρους: α) θα πρέπει να πρόκειται για ώριμο παιδί και β) η απόφαση θα πρέπει, κατά την ακριβή διατύπωση του ίδιου άρθρου, να αφορά τα συμφέροντά του. Ως προς τον πρώτο όρο, η νομολογία του Άρειου Πάγου έχει ερμηνεύσει την ωριμότητα του παιδιού ως την «ικανότητα του τέκνου να αντιληφθεί το συμφέρον του»⁷. Και πάντως ώριμο είναι ένα παιδί, όταν λόγω βιολογικών (όπως ο βαθμός ευφυΐας) και κοινωνικών παραγόντων (όπως τα βιώματα και οι εμπειρίες) είναι σε θέση να έχει λογική και ολοκληρωμένη άποψη για ορισμένο θέμα και να συμπεριφέρεται ανάλογα. Από τον ορισμό αυτό προκύπτει εξάλλου ότι η ωριμότητα του παιδιού συναρτάται κάθε φορά με το ζήτημα που αφορά η απόφασή του· πρόκειται να ληφθεί⁸ το κατάδι μπορεί λ.χ. να κρίνεται γονικής μέριμνας (1989) 80). — Η υποχρέωση ακρόασης του παιδιού υπάρχει και στα ασφαλιστικά μέτρα: ΜονΠρωτ 99/1984 Αριθ 36 (1985) 62.

5. Κωνσταντίνου, δ.π. — Χρήσιμες σκέψεις γύρω από το ζήτημα της γνώμης του παιδιού βλ. αναλυτικά σε Τσιγγέλη-Παπαδιά και Κωνσταντίνου-Περικερίδου. Οι προϋποθέσεις του δικαιώματος, σε Εταιρίας Νομικών Θεμάτων Ελλάδας 8, Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 98 πλ.

6. Κούσολα 178 σημ. 32, Κούσολα 128 σημ. 126. — Βλ. όμως αντίθετα Λοιμάρη-Πουλά, Στον περίγυρο της γονικής μέριμνας, ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 1383, Ανθρωπολογική Δημοσηρόλη, Παράτηρήσεις στην ΕφΑΠ 1151/1986 ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 158.

7. ΑΠ 180/1986 ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 496, ΑΠ 283/1986 ΕΛΛΑΔΗ 27 (1986) 1288. — Η ερμηνεία αυτή έχει επιτύχει εναντίον της την κριτική ότι προϋποθέτει πως τα συμφέροντα του παιδιού είναι γνωστά, ενώ ίσα-ίσα αυτό προσαφεί ο δικαστής να αρουδιερύσει μέσα και από τη γνώμη του παιδιού: Κούσολα 130.

8. Κούσολα 178.

ή το φύλο του²¹, ούτε άλλωστε και η ηλικία ή το φύλο του γονέα (βλ. ΑΚ 1511 § 2 εδ. 2): δεν είναι έτσι σωστό να ανατίθεται σε κάθε περίπτωση ή άσκηση της γονικής μέριμνας των μικρότερων παιδιών ή των κοριτσιών στη μητέρα και των μεγαλύτερων ή των αγαριών στον πατέρα: με την εξαίρεση των βρεφών που θηλάζουν ακόμη τη μητέρα τους και δεν είναι σκόπιμο να την αποχωριστούν²², το κάθε παιδί μπορεί να ανατραφεί εξίσου καλά από τον ένα ή τον άλλο γονέα, χωρίς ιδιαίρηση²³. Διάκριση δεν πρέπει να γίνεται επίσης ούτε με βάση τη φυλή, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την ιδιγένεια²⁴, την εθνική ή κοινωνική προέλευση ή την περιουσία των γονέων (ΑΚ 1511 § 2 εδ. 2): και αυτά τα κριτήρια δεν αποτελούν αναγκαστικά παράγοντες κρίσιμους για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του παιδιού αυτοτελώς, παρά μόνο σε συνάρτησή με την επίδραση που μπορεί να έχουν στο παιδί υπό ορισμένες συνθήκες²⁵. Επίσης δεν αποτελούν παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αυτοτελώς —παρά μόνο και πάλι σε συνάρτησή με την τυχόν εκδήλσή τους στο παιδί— οι προσωπικές ιδιότητες των γονέων, η ιδιωτική τους ζωή²⁶, η τυχόν υπατιότητα του ενός ως προς το διεζυγίο του ή τη διακοπή της συμβίωσής, του με τον άλλον²⁷, ο χρόνος εξόδου που διαθέτει ο κάθε γονέας για το παιδί του είναι κρίσιμο στοιχείο όχι ως ποσότητα, αλλά μόνο σε συνδυασμό με την ποιότητα της επαφής που μπορεί να προσφέρειται κατά τη διάρκεια του στον ανήλικο²⁸.

²¹ Οσο αφορά τη σχέση των κριτηρίων για την εξειδίκευση του συμ-

21. ΜονΠρωτ 1024/1988, ό.π.

22. Βλ. Πατερική, Σημ. στην ΑΠ 1079/1986 ΕλλΑνη 28 (1987) 843.

23. Εφαλ 6974/1985 ΕλλΑνη 26 (1985) 1198, ΜονΠρωτ 229/1987 Νομ 15 (1987) 1649.

24. Ηρβλ, ΜονΠρωτ 229/1987 Νομ 15 (1987) 1649.

25. Βλ. Εφαλ 9281/1986, ό.π.

26. Άρα και η τυχόν ελεύθερη συμβίωσή τους με κάποιον τρίτο (βλ. Εφαλ 9574/1984 ΕλλΑνη 26 (1985) 251, αλλά και αντίθετα ΜονΠρωτ 511/1983 ΕλλΑνη 25 (1983) 963).

27. Πατερική, Σημ. στην ΑΠ 1079/1986, ΕλλΑνη 28 (1987) 844, Εφαλ 6974/1985, ό.π., Εφαλ 9281/1986, ό.π.

28. Αρθρολόγιση-Δημητριάδη, Παρ. στην Εφαλ 1151/1986 ΕλλΑνη 27 (1986) 157-βλ. επίσης και την ίδια την Εφαλ 1151/1986.

δυσότητα γι' αυτό¹⁵. Για το λόγο όμως ότι ένας τέτοιος περιορισμός θα ήταν επικίνδυνος, στο μέτρο που θα μπορούσε να αποελέσει πρόγραμμα για να παραλείπεται σε διάφορες περιπτώσεις η ακρόαση του παιδιού, μάλλον η προσθήκη του όρου «φόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του» πρέπει να θεωρηθεί ως περιττή και να μη σημασιολογείται. πρέπει, κατά συνέπεια, να ξεκινά κανείς από την αρχή ότι, εφόσον το παιδί είναι ώριμο, η γνώμη του πρέπει να ζητείται οπωσδήποτε.

Η γνώμη του παιδιού δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας για την εξειδίκευση του συμφέροντός του. Υπάρχουν και άλλοι τέτοιοι παράγοντες, ορισμένοι από τους οποίους αναφέρονται και ρητά από το νομοθέτη σε άλλα άρθρα του ΑΚ, και ορισμένοι συνάγονται ερμηνευτικά. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι δεσμοί του παιδιού με τους γονείς¹⁶ και τα αδέρφια του¹⁷, και οι τυχόν σχετικές (με το υπό κρίση θέμα) συμφωνίες των γονέων (κατά το άρθρο 1513 § 2), καθώς και οι ικανότητες και οι προσωπικές κλίσεις του παιδιού, και ο παράγοντας της ενίσχυσης της προσωπικότητάς του (κατά το άρθρο 1518). Εξάλλου ως κριτήρια για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του παιδιού, που δεν αναγράφονται ρητά στο νόμο, μπορούν να αναφερθούν μεταξύ άλλων η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξής του¹⁸ και οι δεσμοί του με τρίτα πρόσωπα (και κέρα από τους συγγενείς του) η πράγματι¹⁹.

Αντίθετα με τα παραπάνω κριτήρια, δεν είναι αναγκαστικά κρίσιμα για την εξειδίκευση του συμφέροντος του ανήλικου η ηλικία του²⁰

15. Κομπάνου 177, Κοίσιουλα 131.

16. Βλ. και Εφαλ 6974/1985 ΕλλΑνη 26 (1985) 1198, ΜονΠρωτ 1024/1988 Αρη 42 (1988) 431, ΜονΠρωτ 1107/1988 Αρη 42 (1988) 464.

17. Βλ. και ΜονΠρωτ 1107/1988, ό.π.

18. *MünchKommZ/Hinz*, § 1671, αρ. 34 επ., *Schwab*, *Familienrecht*⁴ (1986) 258, *Gerthuber*, *Lehrbuch des Familienrechts*⁵ (1980) 709, *Koisioula* 96 επ. Βλ. επίσης Εφαλ 9281/1986 ΕλλΑνη 28 (1987) 1296, ΜονΠρωτ 1024/1988 Αρη 42 (1988) 431, ΜονΠρωτ 1107/1988 Αρη 42 (1988) 664, καθώς και Εφαλ 1151/1986 ΕλλΑνη 27 (1986) 153.

19. *MünchKommZ/Hinz*, § 1671, αρ. 42, *Koisioula* 191.

20. Εφαλ 6974/1985 ΕλλΑνη 26 (1985) 1198, ΜονΠρωτ 1024/1988 Αρη 42 (1988) 431, Βλ. όμως και ΜονΠρωτ 168/1985 ΑΡΧΝ 36 (1985) 748, Εφαλ 9109/1986 Αρη 41 (1987) 680, ΑΠ 283/1986 ΕλλΑνη 27 (1986) 1288, Βλ. επίσης Εφαλ 9281/1986 ΕλλΑνη 28 (1987) 1296.

γονείς δε φρόντιζαν να εξασφαλισουν ίσες μορφωτικές δυνατότητες για τα εξίσου έξυπνα παιδιά τους).

στ) Η σύγκριση των συμπεριδόντων γονέων και παιδιών

ΛΚ 1517: Σύγκριση συμπεριδόντων. Αν τα συμπεριδόντα του τέκνου συγκριθούν με τα συμπεριδόντα του πατέρα του ή της μητέρας του, που ασκούν τη γονική μέριμνα, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ειδική γηραιά, διαρρέεται ειδικός επίτροπος.

Η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 1517 προϋποθέτει σύγκριση ανάμεσα στα συμπεριδόντα αφενός του παιδιού και αφετέρου του πατέρα ή της μητέρας, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ειδικά γηραιά. Προϋποτίθεται ακόμα ότι ο πατέρας ή η μητέρα ασκούν τη γονική μέριμνα (και δεν είναι απλώς φορέας της), έτσι ώστε να εκπαιδεύουν το παιδί, με συνέπεια να υπάρχει πραγματικά σύγκριση συμπεριδόντων³⁰. Όπως λ.χ. όταν ο πατέρας, που ασκεί τη γονική μέριμνα, αποφοιτείει να αγοράσει για λογαριασμό του ανηλίκου ακίνητο που ανήκει είτε στον ίδιο (τον πατέρα) είτε στη νέα σύζυγό του (που δεν είναι η μητέρα του παιδιού) είτε στον πατέρα του (και παππού του ανηλίκου) είτε σε άλλο παιδί του (αδελφί του ανηλίκου). Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο γονέας που αντιπροσωπεύει τον ανήλικο θα βρεθεί στο δίλημμα αν θα υποστηρίξει περισσότερο τα συμπεριδόντα του τελευταίου ή τα δικά του συμπεριδόντα, καθώς και αυτά των άλλων συγγενών του με τους οποίους συνδέεται επίσης με στενό δεσμό. Για να μην υπάρξει λοιπόν αυτό το δίλημμα ο νόμος ορίζει ότι το παιδί θα αντιπροσωπεύεται από ειδικό επίτροπο. (Επίσης ως περίπτωση σύγκρισης συμπεριδόντων και ανάγκλης διορισμού ειδικού επιτρόπου μπορεί ενδεικτικά να μνημονωθεί και αυτή όπου ασκείται αγωγή αναγνώρισης της πατρότητας από μέριμνα του χωρίς γάμο γεννημένου ανηλίκου παιδιού κατά της μητέρας του που αρνείται να συναινέσει στην εκούσια αναγνώριση από τον πατέρα (ΛΚ 1480 εδ. 2), ο οποίος έχει χάσει την προθεσμία για να ασκήσει αγωγή ο ίδιος (1483 § 1 εδ. 2). Εδώ το παιδί, που τελεί υπό τη γονική μέριμνα της μητέρας του, θα αντιπροσωπεύεται κατά την άσκηση της αγωγής του από ειδικό επίτροπο. Το ίδιο εξάλλου θα συμβεί

φύροντος του παιδιού, υποστηρίζεται ότι όλα τα κριτήρια είναι καταρχή ισοδύναμα και ότι από τη συγκεκριμένη περίπτωση εξαρτάται το ποια θα θεωρηθούν περισσότερο ή λιγότερο σημαντικά, συνδυάζόμενα άλλωστε μεταξύ τους³¹. Η άποψη αυτή πρέπει να επιδοκιμαστεί ως προς το σύνολο των κριτηρίων, με την εξαιρετική όμως του παράγοντα της γνώμης του παιδιού ή γνώμη του ανηλίκου πρέπει να θεωρηθεί ότι υπερτερεί κατά κανόνα από τα άλλα κριτήρια, καθώς μάλιστα τα τελευταία μπορούν και να περιλαμβανόνται σ' αυτή (λ.χ. για τους δισμούς του παιδιού με τα αδελφια του μπορούμε να πάρουμε κληρονομίες και από το ίδιο, δηλαδή να ζητήσουμε τη γνώμη του όχι μόνο ως προς το γονέα στον οποίο επιθυμεί να ανατεθεί η άσκηση της γονικής του μέριμνας μετά το διαζύγιο — αν αυτό είναι το θέμα της αιώφιστης που πρέπει να ληφθεί — αλλά και ως προς το δεσμό με τον ανήλικο αδελφό του που θα μείνει με τον ένα γονέα)³².

Τέλος, εκτός από τη σχέση (μεταξύ τους) των κριτηρίων για τον προσδιορισμό του συμπεριδόντος του παιδιού, γεννιέται και θέμα σχέσης του συμπεριδόντος του ανηλίκου και με άλλα συμπεριδόντα, που μπορεί να είναι τα συμπεριδόντα των γονέων, των υπόλοιπων παιδιών τους ή και άλλων μελών της οικογένειας. Ως προς το θέμα αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι καταρχή προέχει το συμπεριδόντο του συγκεκριμένου παιδιού, για το οποίο πρόκειται να παρθεί η σχετική απόφαση, και οπωσδήποτε παρέλκει η εξέταση των συμπεριδόντων προσώπων που δεν είναι πολύ κοντά στο παιδί (λ.χ. ανώτερων ανιόντων, μακρινών συγγενών κλπ.). Κατανάγκη όμως τα συμπεριδόντα των γονέων ή των αδελφών του παιδιού θα πρέπει και αυτά να συνεκτιμούνται, όταν έχουμε επηρεάζουν και το συμπεριδόντο του ίδιου του παιδιού (όπως λ.χ. επιρεάζει αυτό το συμπεριδόντο η διατήρηση της καλής οικονομικής κατάστασης των γονέων ή η εξοικονόμηση χρημάτων και για το μικρότερο και εξίσου προικισμένο αδελφό του παιδιού, η οποία μπορεί να στερεί τον ανήλικο από κάποια λ.χ. πρόσθετα μαθήματα που θα άξιζε να πάρει, του διαφυλάγει όμως την αγάπη του αδελφού του, που και αυτή εξυπηρετεί το συμπεριδόντο του και που θα την έχανι: ίσως αν οι

29. *Καίσαριδης* 94, 128.

30. Σχετικά με το ότι για τη διαπίστωση του συμπεριδόντος του παιδιού είναι σκόπιμη η συνεργασία του δικαστή με παιδολογολόγους, ψυχιάτρος, κοινωνικούς λειτουργούς κλπ. βλ. *Κουμάντου* 175, *Καίσαριδης* 92.

31. *Κουμάντου* 176.

προστασίας του παιδιού έχει χρησιμοποιηθεί, και χρησιμοποιείται και σήμερα, προκειμένου να απαντηθεί και ένα άλλο ερώτημα, που είναι το εξής: Χρειάζεται γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου — παράλληλα με την άδεια του δικαστηρίου — για τις πράξεις που υπάγονται σε διατυπώσεις κατά τα άρθρα 1647 και 1648, όταν αυτές επιχειρούνται από τον ειδικό επίτροπο του άρθρου 1517, ή αρκεί γι' αυτόν η άδεια μόνο του δικαστηρίου, όπως αρκεί και για τους γονείς κατά το άρθρο 1526; Και σ' αυτό το ερώτημα δύο απαντήσεις έχουν δοθεί: Κατά την πρώτη δεν απαιτείται γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου, αφού ο ειδικός επίτροπος διορίζεται κατά το άρθρο 1517 για μια συγκεκριμένη μόνο πράξη στη θέση των γονέων, ώστε να αρκεί γι' αυτόν η άδεια του δικαστηρίου⁵. Κατά την ορθότερη όμως γνώμη η εμπιστοσύνη που δείχνεται στο γονέα, ώστε αυτός να απαλλαγεί από την πρόσθετη διατύπωση της γνωμοδότησης του συγγενικού συμβουλίου, δεν πρέπει να υπάρχει και απέναντι στον επίτροπο⁶. Απαιτείται λοιπόν για τις πράξεις του ειδικού επιτρόπου και η γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου, προκειμένου να προστατευθούν τα ευκρέστερα τα συμφέροντα του ανηλίκου⁶.

Συναφές με τα παραπάνω είναι και το ζήτημα αν ως ειδικός επίτροπος κατά το άρθρο 1517 μπορεί να διοριστεί ο άλλος γονέας, στο πρόσωπο του οποίου δε συντρέχει η περίπτωση της σύγκρουσης συμφερόντων. Ως προς το θέμα αυτό κατά μία άποψη ο άλλος γονέας, ως προς τον οποίο δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων, *αυτοδικαίως* αναλαμβάνει μόνος την άσκηση της γονικής μέριμνας του παιδιού, και δε χρειάζεται εδώ καν διορισμός ειδικού επιτρόπου⁷. Η άποψη

σημ. 31, Βαμβακού, Παρατηρήσεις στην Πρ.Σύμμ. 260/1959 Αρμ 15 (1961) 368 επ., Πρ.Σύμμ. 260/1959, δ.π. (επισφ.), ΜονΠρΘρηβ 234/1985 Αρμ 40 (1986) 149, Νομ 35 (1987) 1074, *Κωνσταντίνου*, Σχόλια στην ΠολΠρωτ. 200/1988 ΕΣΣΔνη 29 (1988) 1451. — Θα πρέπει πάντως να διακριθεί η περίπτωση του διορισμού προσωρινού ειδικού επιτρόπου από τον εισαγγελέα, που γίνεται σε κατεπείγουσες περιπτώσεις κατά το άρθρο 1603 εδ. 2, όπου δε χρειάζεται γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου (*Κωνσταντίνου*, δ.π., όπου όμως βλ. και τις επιφυλάξεις του ίδιου ως προς τη σκοπιμότητα της προσαγωγής στο διορισμό προσωρινού ειδικού επιτρόπου με εισαγγελική διάταξη ειδικά σε περιπτώσεις σφραγών προβολής της πατρότητας). Για το όργανο που είναι αρμόδιο για το διορισμό του ειδικού επιτρόπου βλ. γενικότερα παρακάτω, στο 12).

5. Τόση 111 σημ. 30.

6. Ρούσσου-Κουμάντου, Οικογενειακόν Δίκειον ΙΙ^ο (1966) άρθρ. 1651, σελ. 510, Κουμάντου 199, 200.

7. Παπαδημητρίου 490.

και αν το χωρίς γάμο γεννημένο ανήλικο παιδί ασκήσει κατά της μητέρας του αγωγή με αίτημα την ικανοποίηση της αξίωσής του να πληροφηρωθεί ποιος είναι ο πατέρας του. Ακόμα το ανήλικο παιδί θα πρέπει να αντιπροσωπεύεται από ειδικό επίτροπο και κατά την κατάρτιση σύμβασης γονικής κηροχής με τους γονείς του).

Στο άρθρο 1517 δε διακρίνεται αν ο διορισμός του ειδικού επιτρόπου απαιτείται να γίνεται μόνο όταν τη γονική μέριμνα ασκεί ένας γονέας ή και όταν αυτή ασκείται και από τους δύο γονείς, οπότε αν η σύγκρουση των συμφερόντων αφορά τον ένα μόνο, θα μπορούσε τον ανήλικα να εκπροσωπήσει ο άλλος. Για το λόγο όμως ότι η γονική μέριμνα κατά το νόμο δεν μπορεί να πάψει να ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς — εφόσον δεν υπάρχει περίπτωση σύμφωνης του άρθρου 1510 § 2 και 3 — παρά μόνο με δικαστική απόφαση (λ.χ. κατά το άρθρο 1513 ή το άρθρο 1532), σωστό είναι να γίνει δεκτό ότι, και αν ακόμα η σύγκρουση των συμφερόντων αφορά τον ένα από τους δύο γονείς που ασκούν τη γονική μέριμνα, η πράξη για λογαριασμό του παιδιού δεν μπορεί να επιχειρηθεί από τον άλλο γονέα, αλλά πρέπει και σ' αυτή την περίπτωση να μεσολαβήσει διορισμός ειδικού επιτρόπου³.

Ο διορισμός του ειδικού επιτρόπου γίνεται από το δικαστήριο κατά το άρθρο 1603 εδ. 1 το οποίο απαιτεί προηγουμένη γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου. Επειδή όμως συγγενικό συμβούλιο δεν προβλέπεται όταν υπάρχει γονική μέριμνα, υποστηρίχθηκαν — και υπό το καθεστώς του προηγούμενου δικαίου, όπου επίσης υπήρχε το πρόβλημα — δύο απόψεις: Όσο η άποψη ότι για το διορισμό του ειδικού επιτρόπου δεν απαιτείται γνωμοδότηση συγγενικού συμβουλίου, αφού το συμβούλιο αυτό είναι θεσμός συμβιβαστός με τη γονική μέριμνα⁴, όσο και η ορθότερη και κρατούσα γνώμη ότι γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου απαιτείται και για το διορισμό του επιτρόπου του άρθρου 1517 για λόγους καλύτερης προστασίας του ανηλίκου⁴. Το επιχείρημα μάλιστα της επιβαλλόμενης σύζητηνης

2. (Πρβλ. Κουμάντου, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ 198. Αντίθετος όμως ο Παπαδημητρίου. Κατ' άρθρον επιμνηνά ΙΙ 490.

3. Πρ.Σύμμ. 260/1959 Αρμ 15 (1961) 365 (επισφ.), Εφ.Αθ 11035/1987 ΕΣΣΔνη 29 (1988) 1428.

4. Μπαλ. Οικογενειακόν Δίκειον³ (1961) 390, Ρούσσου-Κουμάντου, Οικογενειακόν Δίκειον ΙΙ^ο (1966) άρθρ. 1501, σελ. 218, Τόση, Οικογενειακόν Δίκειον Ι' (1979) 111

άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 ενδέχεται να μην μπορεί να λειτουργήσει στις περιπτώσεις του διαζυγίου, της ακύρωσης του γάμου και της διακοπής της συμβίωσης. Έτσι για τις περιπτώσεις αυτές το άρθρο 1513 (Πλ. και ΑΚ 1514) ορίζει ότι η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο, χωρίς βέβαια τούτο να σημαίνει πως η προσφυγή των γονέων σ' αυτό είναι υποχρεωτική¹ ή πως η από κοινού άσκηση του άρθρου 1510 καίει αυτοδικαίως και ότι, συνεπώς, μέχρις ότου βγει η δικαστική απόφαση του άρθρου 1513, η γονική μέριμνα δεν ασκείται από κανένα· μία τέτοια ερμηνεία της διατύπωσης του άρθρου 1513 § 1 εδ. 1 θα οδηγούσε σε πρακτικά αποτελέσματα όχι παραδεκτά. Επομένως, κατά την ορθότερη γνώμη, και μετά το αμετάκλητο της δικαστικής απόφασης για το διαζύγιο ή την ακύρωση του γάμου, καθώς και μετά τη διακοπή της συμβίωσης, η γονική μέριμνα μπορεί να εξακολουθήσει να ασκείται από κοινού κατά το άρθρο 1510 § 1 εδ. 1, αν συμφωνούν οι γονείς², αν όμως τούτο δε συμβαίνει— όπως και να είναι πάντως το συνηθέστερο— η άσκηση της γονικής μέριμνας θα ρυθμιστεί κατά το άρθρο 1513 από το δικαστήριο. Το άρθρο 1513 δεν μπορεί εξάλλου να εφαρμόζεται κατά παραπομπή του άρθρου 1514 παρά μόνο στην περίπτωση της διακοπής της συμβίωσης, και όχι (αναλογικά) και στην περίπτωση που οι σύζυγοι απλώς δε συγκατακούν³. Άρα, αν δεν υπάρχει *animus deserendi* και οι σύζυγοι έχουν λόγους (π.χ. επαγγελματικούς) να μένουν χωριστά, σε περίπτωση διαφωνίας τους ως προς κάποιο ζήτημα σχετικό με την άσκηση της γονικής μέριμνας είναι δυνατή μόνο η εφαρμογή του άρθρου 1512, ενώ το άρθρο 1513 δε θα μπορούσε να εφαρμοστεί παρά από τη στιγμή που η μη συγκατοίκηση θα μετατραπεί σε διάσταση. Η λύση αυτή είναι συνέπεια της σκέψης ότι οι γονείς πρέπει, και προς το συμφέρον του παιδιού, να ενθαρρύνονται να αποφασίζουν μαζί, δηλαδή να προσπα-

1. Πλ. *Κοϊσουλιά*. Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη 47 επ.

2. Την άποψη, ότι η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας δεν καίει μετά το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου ή τη διακοπή της συμβίωσης αυτοδικαίως, υποστήριξαν οι *Παπαχρήστου-Κοϊσουλιά*, Οικογενειακό Δίκαιο 270, *Κοϊσουλιά*, Οικογενειακό Δίκαιο Π 185, *Κοϊσουλιά* 30 επ., και *Ιδίας* 71 επ.: αντίθετα υπέρ της αυτοδικαίως παύσης της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας στις πιο πάνω περιπτώσεις έχει ταχθεί ο *Παπαχρήστου*, Νέες μορφές άσκησης της γονικής μέριμνας μετά το διαζύγιο, Αρμ 39 (1985) 106, 107.

3. *Κοϊσουλιά* 190.

αυτή όμως, για το λόγο που αναφέρθηκε παραπάνω, δεν πρέπει να γίνει δεκτή. Κατά μία άλλη γνώμη η ιδιότητα του γονέα είναι σε κάθε περίπτωση ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ειδικού επιτρόπου⁴. Και αυτή όμως η θέση παρουνόζει το μειονέκτημα ότι είναι επηρεασμένη από το προηγούμενο δικαιο, όπου ένας μόνο γονέας (ο πατέρας) ασκούσε την πατρική εξουσία, και φυσικά δεν μπορούσε ποτέ ο ίδιος να διορίζεται ειδικός επιτροπος του ανηλίκου⁵. Ορθότερη εμφανίζεται έτσι η ενδιάμεση άποψη, κατά την οποία είναι δυνατό ο άλλος γονέας να διορισθεί ειδικός επιτροπος του ανηλίκου⁶, αφού αυτό θα γίνει όχι αυτοδικαίως, αλλά με δικαστική απόφαση, δηλαδή με το εχέγγυο της δικαστικής κρίσης, και επιπλέον και με το εχέγγυο της γνωμοδότησης του συγγενικού συμβουλίου, τόσο για το διορισμό του άλλου γονέα ως ειδικού επιτρόπου, όσο και για την επιχείρηση τυχόν πράξεων που απαιτούν διατυπώσεις, ώστε να εξασφαλίζεται όσο το δυνατό καλύτερα ότι θα υποστηριχτούν περισσότερο τα συμφέροντα του παιδιού και όχι αυτά του συζύγου του γονέα-ειδικού επιτρόπου.

ζ. Η άσκηση της γονικής μέριμνας στις περιπτώσεις του διαζυγίου, της ακύρωσης του γάμου και της διάστασης

ΑΚ 1513: *Διαζύγιο ή ακύρωση του γάμου*. Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν ορίζοντας συγκεκριμένα τον ίδιο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, ιδίως να κατανεμίσει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων ή να την αναθέσει σε τρίτον. — Για τη λήψη της απόφασής του το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την εκμίσθεια και τη διακίση της περιουσίας του. — Ο γονέας στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τον άλλο πληροφώνητες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου.

ΑΚ 1514: *Διακοπή της συμβίωσης*. Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των συζύγων.

Ο κανόνας της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας του

8. *Παπαχρήστου*, Σημ. στην Εισ. Άρτας 5/1983, Νοβ 32 (1984) 327.

9. *Παπαχρήστου*, ό.π.

10. ΕφΑθ 3767/1986 ΕΛΛΑΝη 27 (1986) 1312.

θούν να ομολοσούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, σε όσο το δυνατό περισσότερες περιπτώσεις, και μόνο όταν τούτο είναι τελείως ανέφικτο να ζητούν την ενγένει ρύθμιση της άσκησης αυτής από το δικαστήριο.

Η δικαστική ρύθμιση του άρθρου 1513 διαφέρει από αυτή του άρθρου 1512 στο ότι, ενώ η τελευταία αναφέρεται πάντοτε σε *συγκεκριμένα* και *ατομικά προσδιορισμένα* ζητήματα της άσκησης της γονικής μέριμνας, τα οποία επιλύονται στην *ουσία* τους από το δικαστήριο⁴, η ρύθμιση του άρθρου 1513 αναφέρεται στο *ποιος* θα ασκεί τη γονική μέριμνα στο *σύνολό* της, ή έστω και σε *μέρος* της, που θα είναι όμως καθολικότερο, όπως λ.χ. στην επιμέλεια του προσώπου ή στη διοίκηση της περιουσίας του παιδιού γενικά. Και έχει βέβαια υποστηριχτεί ότι, αν οι γονείς με βάση το άρθρο 1513 ζητούν τη ρύθμιση μόνο λ.χ. της επιμέλειας, το δικαστήριο οφείλει να ρυθμίσει τη γονική μέριμνα στο σύνολό της, και πέρα δηλαδή από το αίτημα των γονέων⁵. Ορλότιρο είναι όμως να γίνει δεκτό το αντίθετο, ότι δηλαδή το δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να ρυθμίζει πάντα την άσκηση όλης της γονικής μέριμνας, αλλά μπορεί να περιορίζεται στη ρύθμιση του μέρους εκείνου του περιεχομένου της, στο οποίο αφορά το αίτημα των διαδίκων με την τελευταία αυτή άποψη διόλου δεν καταστρατηγείται ο αναγκαστικός δικαίος κανόνας της από κοινού άσκησης του άρθρου 1510 § 1 εδ. 1 και της συνακόλουθης απαγόρευσης της εξώδικης καταννομής του περιεχομένου της γονικής μέριμνας με ιδιωτική συμφωνία των γονέων, αφού, αν οι γονείς ζητούν από το δικαστήριο τη ρύθμιση λ.χ. μόνο της άσκησης της επιμέλειας, δεν υπάρχει νέημα καταννομής — από μέρους τους ουσιαστικά — του περιεχομένου της γονικής μέριμνας με τη μη επιτρεπτή έννοια (δηλ. ανάθεση λ.χ. της άσκησης της επιμέλειας στον ένα γονέα και της διοίκησης της περιουσίας του παιδιού στον άλλο), στο μέτρο που ως προς το υπόλοιπο περιεχόμενο της γονικής μέριμνας, για το οποίο οι γονείς δεν προσβύουν στο δικαστήριο, θα εξακολουθήσει να ισχύει ο κανόνας της από κοινού άσκησης.

Σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 1513 § 1 εδ. 1, το άρθρο τούτο εφαρμόζεται «φόσον ζουν και οι δύο γονείς», και ο τονισμός της προϋπόθεσης αυτής έχει πρακτική σημασία στην περίπτωση της ακύ-

ρωσης του γάμου των γονέων, που μπορεί να γίνει και μετά το θάνατο του ενός γονέα· αν λοιπόν η ακύρωση επιδιώκεται μετά το θάνατο του ενός γονέα, το άρθρο 1513 δε θα εφαρμόσται, αφού η γονική μέριμνα θα έχει ήδη περιέλθει αυτοδικαίως στον άλλο (ΑΚ 1510 § 2). Το άρθρο 1513 μπορεί αντίθετα να εφαρμοστεί στην περίπτωση που έχει προηγηθεί αφάνεια του ενός γονέα (βλ. ΑΚ 1510 § 2) και διαζύγιο με βάση το άρθρο 1440, αλλά μετά ο άφαντος γονέας εμφανίζεται· στην περίπτωση αυτή, αν οι γονείς δε θέλουν να επαναλάβουν το γάμο τους, η ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας (η οποία είχε περιέλθει, μετά την κήρυξη σε αφάνεια του ενός γονέα, αυτοδικαίως στον άλλο κατά το άρθρο 1510 § 2) μπορεί να γίνει, μετά την εμφάνιση του άφαντου γονέα και την ύπαρξη δύο και πάλι γονέων, σύμφωνα με το άρθρο 1513 από το δικαστήριο. Εννοείται εξάλλου ότι το άρθρο 1513 δεν έχει λόγο εφαρμογής όταν από τη λύση, την ακύρωση του γάμου ή τη διακοπή της συμβίωσης έχει προηγηθεί έκπτωση από τη γονική μέριμνα του ενός γονέα, οπότε όχι μόνο η άσκηση αλλά και το άλλο λειτούργημα της γονικής μέριμνας έχει πια αποσυνδυασθεί από τον έκπυτο γονέα οριστικά (ΑΚ 1510 § 2). Αν άλλωστε η έκπτωση ακολουθήσει τη δικαστική ρύθμιση του άρθρου 1513, τότε, αν μεν εκπίσει ο γονέας στον οποίο δεν είχε ανατεθεί από το δικαστήριο η άσκηση της γονικής μέριμνας, ο άλλος γονέας παραμένει όχι μόνο ο μοναδικός που ασκεί τη γονική μέριμνα, αλλά και ο μοναδικός φορέας της. Αν πάλι εκπίσει ο γονέας στον οποίο είχε ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, τότε την άσκηση αναλαμβάνει πια αυτοδικαίως ο άλλος γονέας, χωρίς να χρειάζεται νέα κρίση του δικαστηρίου, αφού δεν υπάρχουν πια δύο γονείς ανάμεσα στους οποίους πρέπει να επιλέγεται ο ένας (δεδομένου μάλιστα ότι η επιλογή του γονέα κατά το άρθρο 1513, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην περίπτωση της εφαρμογής του άρθρου 1532, δε σημαίνει αποδοκιμασία του γονέα που δεν επιλέγεται — και γι' αυτό και δικαιολογείται ο τελευταίος γονέας να αναλαμβάνει αυτοδικαίως την άσκηση της γονικής μέριμνας αν εκπίσει ο άλλος⁶). Η ίδια λύση αρμόζει μάλιστα (και εδώ η σκοπιμότητα της φαίνεται περισσότερο) και στην περίπτωση του θανάτου του γονέα στον οποίο είχε ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας κατά το άρθρο 1513· και εδώ την άσκηση αυτή θα αναλάβει πια αυτοδικαίως ο γονέας που επιλέγει, και το δικαστήριο δε θα χρειαστεί να επέμβει ξανά (παρά

4. Βλ. σχετ. *Κοινοβία* 40, 41.

5. *Κοινοβία* 45, 105.

αποτελεί σημαντική καινοτομία του νέου δικαίου, προϋποθέτει συμφωνία των γονέων τόσο ως προς την ίδια την ανάθεση, όσο και ως προς τον τόπο της διαμονής του παιδιού (δηλαδή το σπίτι¹¹ όπου θα μένει το παιδί), η οποία (συμφωνία) δε χρειάζεται βέβαια να περιβληθεί κάποιον τύπο, αρκεί να διαπιστώνεται από το δικαστήριο, το οποίο εξάλλου δε διαμερίζεται από αυτήν. Το δικαστήριο έχει άλλωστε τη δυνατότητα να αναθέσει και στους δύο γονείς από κοινού την άσκηση ενός μέρους μόνο του περιεχομένου της γονικής μέριμνας, ενώ το υπόλοιπο μέρος μπορεί να το αναθέσει αποκλειστικά στον ένα γονέα.

Η κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων μπορεί να είναι είτε λειτουργική είτε χρονική. Η λειτουργική κατανομή προϋποθέτει ολοκληρωτή διάσπαση του περιεχομένου της γονικής μέριμνας και σημαίνει την ανάθεση ορισμένων (γενικότερων ή ειδικότερων) μερών αυτού του περιεχομένου στον ένα γονέα και άλλων μερών στον άλλο¹². Η χρονική κατανομή αντίθετα προϋποθέτει διατήρηση συμπηγούς του περιεχομένου της γονικής μέριμνας, η άσκηση της οικίας ανατίθεται εναλλάξ πρώτα στον ένα γονέα και έπειτα στον άλλον, έτσι ώστε ο κάθε γονέας να ασκεί τη γονική μέριμνα στο σύνολό της κατά χρονικά διαστήματα που επανέρχονται περιοδικά¹³.

Η ανάθεση, τέλος, της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον μπορεί βέβαια να γίνεται, κατά το γράμμα του άρθρου 1513 § 1 εδ. 3, που δε διακρίνει σχετικά, ομοτελήςποτε, ορθότερο όμως είναι να δεχτούμε ερμηνευτικά ότι το δικαστήριο πρέπει να επιλέγει έναν τρίτο μόνο όταν κρίνει ακατάλληλους και τους δύο γονείς¹⁴. Κατά την ορθότερη μάλιστα γνώμη και για λόγους προστασίας του παιδιού, αφού ο τρίτος δεν μπορεί κατά κανόνα να εμμενεί την ίδια εμπιστοσύνη που εμπνέουν οι γονείς, ο τρίτος δεν ασκεί τη γονική μέριμνα όπως οι

11. Κοινοίτοιχο 187.

12. Βλ. ΑΠ 1079/1986 ΕΛΛΑΔΗ 28 (1987) 842.

13. Ειδικότερα για τα πρακτικά προβλήματα και, συνακόλουθα, για τη σπουδαιότητα της λειτουργικής και της χρονικής κατανομής βλ. *Παραχρήσιμα* 101 κ.λ., *Κοινωνία* 163 επ.

14. *Κοινοίτοιχο* 169, *Κοινοίτοιχο*. Η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον, σε Εταιρίες Νομικών Βορείου Ελλάδος Β. Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 109.

μόνο (ως ενδεχομένως αργότερα με βάζει το άρθρο 1532, αν ο γονέας αυτός προβεί σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, οπότε και μπορεί η τελευταία να ανατεθεί στο εξής από το δικαστήριο σε τρίτον).

Ενδιαφέρον είναι το ζήτημα αν, μετά τη δικαστική ρύθμιση του άρθρου 1513 λόγω διάστασης, το ίδιο άρθρο μπορεί να εφαρμοστεί σε νέα δίκη, όπου θα ζητείται και πάλι η δικαστική ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας, τη φορά όμως αυτή λόγω διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου (αν δηλαδή ακολουθήσει η σχετική αιεσκήλιση δικαστική απόφαση). Το ίδιο ζήτημα μπορεί μάλιστα να γεννηθεί και αν προηγηθεί το διαζύγιο και ακολουθήσει η ακύρωση του γάμου. Στις περιπτώσεις αυτές υποστηρίζεται ότι η «εκ νέου» εφαρμογή του άρθρου 1513 δεν πρέπει να αποκλείεται, αφού η νέα δικαστική ρύθμιση δε ζητείται με βάση την ίδια ιστορική και νομική αιτία ώστε να υπάρχει θέμα δεδικασμένου⁹. Αυτό που είναι πάντως αναμφισβήτητο είναι πως μια νέα δικαστική ρύθμιση μπορεί να ζητηθεί και εδώ με βάση τη διάταξη του άρθρου 1536 για τη μεταβολή των συνθηκών.

Τέλος, ως προς το ζήτημα της δικαστικής ρύθμισης κατά το άρθρο 1513, όταν από το διαζύγιο, την ακύρωση ή τη διάσταση έχει προηγηθεί περίπτωση αδυναμίας άσκησης της γονικής μέριμνας από την πλευρά του ενός γονέα, θα πρέπει να ειπωθεί ότι η ρύθμιση του άρθρου 1513 θα έχει πρακτική σημασία μόνο για το χρόνο μετά από την τυχόν άρση του λόγου της αδυναμίας¹⁰. συνηθέστερο θα είναι πάντως η εφαρμογή του άρθρου 1513 να ζητηθεί μετά το χρόνο αυτής της άρσης¹⁰.

Σύμφωνα με το άρθρο 1513 § 1 εδ. 2 και 3, στα πλαίσια της ρυθμιστικής του εξουσίας το δικαστήριο έχει τέσσερις δυνατότητες: α) να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας στον έναν από τους γονείς, β) να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας και στους δύο γονείς από κοινού, γ) να καταθέσει την άσκηση αυτή μεταξύ των γονέων και δ) να την αναθέσει σε τρίτον. Ειδικότερα η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας και στους δύο γονείς από κοινού, που

7. *Κοινοίτοιχο* 87.

8. Βλ. *Κοινοίτοιχο*, δ.π.

9. Πρβλ. *Κοινοίτοιχο* 83.

10. Για τη σχέση μεταξύ των άρθρων 1513 και 1532, δηλαδή για τη δυνατότητα της εφαρμογής του άρθρου 1513 μετά τη δικαστική ρύθμιση κατά το άρθρο 1532 (και αντίστροφο), βλ. παρακάτω, στο V 10.

αναθέσουν την άσκηση της γονικής μέριμνας σε τρίτον, θα μπορούσε όμως τουλάχιστο να εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις του άρθρου 1513—αναλογικά βέβαια—το άρθρο 1533 εδ. 2 για τον επιβαλλόμενο από το δικαστήριο έλεγχο του ήθους, των βιοτικών συνθηκών και γενικά της καταλληλότητας του τρίτου-επιτρόπου, που καθιερώνεται νομοθετικά για την περίπτωση της κακής άσκησης της γονικής μέριμνας²¹.

Η απόφαση του δικαστηρίου για την ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας κατά το άρθρο 1513 πρέπει να αποβλέπει, σύμφωνα και με το άρθρο 1511, στο συμφέρον του παιδιού, που εξειδικεύεται μέσα από διάφορους παράγοντες, οι οποίοι, όπως αναπτύχθηκε και παραπάνω κατά την ερμηνεία του άρθρου 1511, είτε συνάγονται ερημηνευτικά είτε αναγράφονται ρητά σε συγκεκριμένες διατάξεις άρθρων. Ένα από τα άρθρα αυτά είναι και το ίδιο το άρθρο 1513 στο οποίο γίνεται ρητή αναφορά στους εξής δύο παράγοντες-κριτήρια εξειδίκευσης του συμφέροντος του παιδιού: α) στους δεσμούς του παιδιού με τους γονείς και τα αδέρφια του και β) στις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του παιδιού ως προς την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του, καθώς και ως προς την αντίστοιχη, εννοείται, εκπροσώπηση του· οι συμφωνίες αυτές μπορεί να έχουν γίνει είτε ενόψει της επικείμενης ρύθμισης του άρθρου 1513²² είτε ενόψει του τυχόν συναινετικού διαζυγίου των γονέων (ΑΚ 1441 § 3) είτε και κατά τη διάρκεια της ομαλής λειτουργίας του γάμου των γονέων και στα πλαίσια της από κοινού άσκησης από αυτούς της γονικής μέριμνας²³. Πέρα άλλωστε από τους πιο πάνω παράγοντες εξειδίκευσης του συμφέροντος του παιδιού που αναγράφονται ρητά στο άρθρο 1513, άλλα κριτήρια εξειδίκευσης του συμφέροντος αυτού είναι η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξης του παιδιού, οι δεσμοί του με τρίτα πρόσωπα ή πράγματα, οι ικανότητες και οι προσωπικές του κλίσεις, ο παράγοντας της ενόχου της της προσωπικότητάς του (ΑΚ 1518). Επίσης βαρύνουσα ση-

21. Βλ. *Κοϊσούλα*, ό.π.

22. Και εδώ ανήκουν και οι υποχρεωτικές συμφωνίες των γονέων για την ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας και στους δύο από κοινού, καθώς και για τον προσδιορισμό του σκεπτού όσον θα μπει στην περίπτωση αυτή το παιδί.

23. Ξυνοείται ότι όποτε αυτές οι συμφωνίες των γονέων δεν είναι πλήρως διαφανείς για το δικαστήριο.

γονείς, αλλά είναι επίτροπος¹⁵. Άρα για τις πράξεις του των άρθρων 1647 και 1648 ΑΚ απαιτείται και άδεια του δικαστηρίου και γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου¹⁶, εκτός αν έχει οριστεί το αντίθετο από το δικαστήριο (που τον επέλεξε κατά το άρθρο 1513), το οποίο (δικαστήριο) μπορεί κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 1532 § 2 να καθορίσει και τους όρους της άσκησης της γονικής μέριμνας που παραχωρεί στον τρίτο, και, συνειπώς, και να τον απαλλάξει τυχόν από τις διατυπώσεις των πράξεων του επιτρόπου¹⁷. Προβληματική εμφανίζεται όμως, παραπέρα, η ακαίτητη για γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου και κατά το *διορισμό* του τρίτου-επιτρόπου, στο μέτρο που από τη μια πλευρά η γνωμοδότηση αυτή χρειάζεται¹⁸, αφού πρόκειται για επίτροπο η επιλογή του οποίου απαιτεί μεγάλη προσοχή ενόψει του συμφέροντος της προστασίας του ανηλίκου (εφόσον μάλιστα, κατά την ορθότερη άποψη¹⁹, γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου απαιτείται ακόμα και για το διορισμό του ειδικού επιτρόπου του άρθρου 1517 που ενεργεί μεμονωμένως μόνο πράξεις), από την άλλη όμως πλευρά στην ειδική διαδικασία του άρθρου 681B ΚΠολΔ, όπου δεν υπάρχει προδικασία²⁰ (αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην εκούσια διαδικασία όπου υπάρχει ο διορισμός του ειδικού επιτρόπου· ΚΠολΔ 796, 741, 111), γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου δεν μπορεί να ζητηθεί παρά μόνο στα πλαίσια της επανάληψης της συζήτησης κατά το άρθρο 254 ΚΠολΔ. Έτσι στην πράξη σήμερα τα δικαστήρια δε ζητούν—εκτός από την περίπτωση της επανάληψης της συζήτησης—γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου προκειμένου να

15. Κοιμώτου 189, *Αεργιάννη-Κοϊσούλα* 297, *Κοϊσούλα* 170, *Αεργιάννη*. Ζητήματα από την ανώμαλη λειτουργία της γονικής μέριμνας, σε *Εταιρίας Νομικών Βορείου Ελλάδος* 8, Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 57, *Κοζήμπαση* 113.

16. Κοιμώτου, ό.π.

17. Πρβλ. *Κοϊσούλα* 171, *Κοζήμπαση* 115.

18. Αντίθετα *Κοϊσούλας* 171.

19. Βλ. παραπάνω, στο V 4 σελ.

20. Για το ότι θα έπρεπε να υπάρχει ένα στάδιο προδικασίας στις διαφορές, τις σχετικές με την ανάθεση της γονικής μέριμνας προκειμένου να πετυγχάνεται ο ορθότερος έλεγχος και η σωστότερη αξιολόγηση των κριτηρίων που αφορούν το αληθινό συμφέρον του ανηλίκου· βλ. *Τσιγκρέλη-Πακαδά* και *Κωσταγιάννη-Παρατερίδου*, Οι προβληματισμοί του εφαρμοστή του δικαίου, σε *Εταιρίας Νομικών Βορείου Ελλάδος* 8, Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 95 σελ.

μασία έχει το κριτήριο της γνώμης του ανήλικου²⁴. Τέλος, παράλληλα με τη συνεκτίμηση του συνδυασμού όλων αυτών των κριτηρίων για τον προσδιορισμό του συμπερόντος του παιδιού, επιβάλλεται κατά τις περιπτώσεις να εξετάζονται και τα συμπερόντα των γονέων του ή των αδελφών του στο μέτρο που αυτά επηρεάζουν έμμεσα και το συμπερόν του ίδιου²⁵.

Ενόψει του ότι η προσφυγή στη δικαστική ρύθμιση του άρθρου 1513 δεν είναι, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, υποχρεωτική, με συνέπεια οι γονείς, αν συμφωνούν, να μπορούν να εξακολουθούν να ασκούν από κοινού τη γονική μέριμνα των παιδιών τους και μετά το διαζύγιο (κλπ.) κατά το άρθρο 1510 § 1 εδ. 1, είναι επόμενο η αγωγή του άρθρου 1513 να ασκείται μόνο στις περιπτώσεις της σχετικής συμφωνίας των γονέων, οπότε αυτή ασκείται από τον ένα γονέα κατά του άλλου. Την αγωγή αυτή μπορεί να ασκήσει ακόμα και ο γονέας που υπήρξε υπαίτιος του διαζυγίου, καθώς και ο γονέας που γνώριζε το ελάττωμα του γάμου του που ακυρώθηκε. Δεν έχει εκτίσης σημασία για την εμφάνιση των γονέων ως ενανδρών ή εναγομένων ποιος γονέας άσκησε την αγωγή του διαζυγίου ή της ακύρωσης του γάμου ή ποιος γονέας διέκοψε, δικαιολογημένα ή όχι, τη συμβίωση²⁶. Η αγωγή του άρθρου 1513 δεν μπορεί πάντως να ασκηθεί σε καμιά περίπτωση από τρίτο πρόσωπο, όπως προκύπτει από αντιδιαστολή προς το άρθρο 1532, όπου ρητά αναγράφεται ότι τα πρόσφορα μέτρα αυτού του άρθρου μπορούν να ζητήσουν και οι πλησιέστεροι συγγενείς του παιδιού ή ο εισαγγελέας ακόμα λοιπόν και η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον, κατά το άρθρο 1513 § 1 εδ. 3, δεν προϋποθέτει αιτήμα του ίδιου του τρίτου, τον οποίο άλλωστε δε χρειάζεται καν να υποδείξει ο ενάγων-γονέας, όπως προκύπτει και πάλι από αντιδιαστολή προς το άρθρο 1535, όπου ρητά απαιτείται για την αφαίρεση της άσκησης της γονικής μέριμνας από τους γονείς να έχουν οι ίδιοι υποδείξει το πρόσωπο που θα αναλάβει την αφαιρούμενη άσκηση.

24. Ηλ. Ιωάννου και την κλεισηγήρια της Επ.Αθ 1151/1986 Ελλ.Ανη 27 (1986) 153, αλλά και την αντίθετη μειοψηφία.

25. Αναλυτική ανάλυση για την προσμετρογή της αφέρασης του δικαστηρίου στο συμπερόν του παιδιού και για τους παρεγόντες εξαιδικούσης αυτού του συμπερόντος βλ. Παρισιάνου, στο V 4 ε.

26. Αδιόφανος είναι άλλωστε γενικά και ο χρόνος κατά τον οποίο έχει διαρκέσει η διάσταση, η οποία αποτελεί προϋπόθεση εφαρμογής της ΑΚ 1513 (σε συνδ. με την ΑΚ 1514) χωρίς να ορίζεται ότι θα πρέπει να έχει διαρκέσει για ορισμένο χρονικό διάστημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνες Συγγραφείς

Αβδέλα Εφη

«Δημόσιοι υπάλληλοι, γένους θηλυκού. Καταμερισμός της εργασίας κατά φύλο στο δημόσιο τομέα, 1908-1955»

Ίδρυμα Ερευνας και παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδας. Αθήνα 1990.

Δουλκέρη Τέσσα

« Η συμμετοχή της Ελληνίδας στην οικογένεια και στην εργασία»

Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα Κομοτινή 1986

Δουμάνη-Χρηστέα Μαριέλα

« Η ελληνίδα μητέρα άλλοτε και σήμερα»

Εκδόσεις Κέδρος Α.Ε. Αθήνα 1989

Ηλιόπουλος Ιωάννης

«Για να γνωρίσουμε και να διαπαιδαγωγήσουμε σωστά το παιδί» (Από τη γέννηση μέχρι τη νεανική του ηλικία)

Πάτρα 1979

Ιωαννίδου - Τζόνσον - Τουρνά

«Μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας»

Σημειώσεις Κ. Εργασίας Β' εξαμήνου

Κακλαμανάκη Ρούλα

« Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, στη κοινωνία και στη πολιτεία»

Εκδόσεις Καστανιώτη Αθήνα 1984

Κατάκη Δ. Χάρις

«Οι 3 ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας»
Εκδόσεις Κέδρος Αθήνα 1984

Κονδύλη Δήμητρα

« Παιδική προστασία. Τάσεις και προοπτικές»
Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα 1994

Κουνουγέρη Εφη

«Οικογενειακό Δίκαιο»
Τόμος 11β Σχέσεις γονέων - παιδιών
Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσ/νίκη 1990

Κοντούλης Αλέξανδρος

« Τα παιδιά αυτού του κόσμου»
Εκδόσεις Θυμάρι Αθήνα 1983

Λεβέντης Γεώργιος

«Δελτίον Εργατικής Νομοθεσίας»
Διεύθυνση Συντάξεων, Αθήνα 1996

Μουσούρου Λουκία

« Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια»
Βιβλιοπωλείο της Εστίας Ι.Δ. Κολλάρου & Σία Α.Ε.
Αθήνα 1985

Νικολαΐδου Μάγδα

«Δουλειά και χειραφέτηση. Η γυναίκα στην Ελλάδα»
Εκδόσεις Καστανιώτη. Αθήνα 1981

Πανταζή Τζίφα Κων/να

« Η θέση της γυναίκας στην Ελλάδα »
Εκδόσεις Νέα Σύνορα. Αθήνα 1984

Παρασκευόπουλος Ν. Ιωάννης

«Εξελικτική Ψυχολογία» Τόμος 1,2,3,4

Αθήνα 1985

Τάκαρη Ντίνα

« Η κοινωνική και επαγγελματική θέση της γυναίκας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό »

Αθήνα 1978

Τάκαρη Ντίνα

« Η γυναίκα από την αρχαιότητα ως την τεχνολογική επανάσταση »

Αθήνα 1984

Φίλιας Βασίλης

«Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών»

Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1977

Χουρδάκη Μαρία

«Οικογενειακή Ψυχολογία»

Εκδόσεις Γρηγόρη. Αθήνα 1982

« Ηνωμένα Έθνη

Ισα δικαιώματα για γυναίκες και άνδρες. Καιρός για δράση.

Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την κατάργηση των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών»

Ξένοι Συγγραφείς

Collange Christine

« Θέλω να γυρίσω στο σπίτι» (Μετάφραση Ν. Κουλεντιανού)

Εκδόσεις Θυμάρι Αθήνα 1980

Dreikurs Rudolf

« Η πρόκληση του γάμου» (Μετάφραση Ν. Μ. Κασιμάτη- Δ. Χολέβα)

Εκδόσεις Κέδρος Αθήνα 1974

Dreikurs Rudolf

« Η πρόκληση να είμαστε γονείς» (Μετάφραση Δ. Κωστελένος)

Εκδόσεις Θυμάρι Αθήνα 1979

Dreikurs Rudolf

« Το υπεύθυνο παιδί και πως να το μεγαλώσουμε» (Μετάφραση Εύη Νάτσου)

Εκδόσεις Θυμάρι Αθήνα 1980

Heffner Elaine

« Για μια νέα μητέρα» (Μετάφραση Μ. Μιχαλοπούλου)

Εκδόσεις Γλάρος Αθήνα 1978

Muldorff Bernard

« Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια» (Μετάφραση Γ. Παπακυριάκης)

Εκδόσεις Οδυσσεάς Αθήνα 1977

Oswalt Kalle

« Γνωρίστε τη γυναίκα σας, αυτή την άγνωστη» (Μετάφραση Φ. Λαυρεντάκη)

Εκδόσεις Αδελφών Γ. Βλάση Αθήνα

Parke Ross D

« Ο πατέρας. Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού» (Μετάφραση Α. Κελεσίδου)

Εκδόσεις Π. Κουτσουμπός Α.Ε. - FONTANA 1987

Rattner F. Jose

« Η ψυχολογία της γυναίκας» (Μετάφραση Γ. Βαμβάκης)

Εκδόσεις Ηλία Μανιατέα Αθήνα 1970

Εγκυκλοπαίδειες

Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Εκδοτικός οργανισμός «Δομή» Αθήνα 1972.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Britannica. «Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος Γραφικάί Τέχναι Α.Ε.» Αθήνα 1981

Εγκυκλοπαίδεια Υδρία «Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων Α.Ε.»

Ελληνικό Λεξικό Τεγόπουλος - Φυτράκης Εκδόσεις «Αρμονία Α.Ε.» Αθήνα 1993.

Νέο Λεξικό της Γλώσσας μας, Κ. Ιωαννίδη. Εκδοτικός Οργανισμός «Αιγαίο Σ. Βαρφή και Σια Ο.Ε.» Θεσ/νίκη

Ορθογραφικό και Ερμηνευτικό Μονοτονικό Λεξικό της Δημοτικής, Ηλία Καμπανά.

Οργανισμός Εκδόσεων «Καμπανά» Αθήνα 1992.

Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό Εκδοτικός Οργανισμός «Ελληνικά Γράμματα» Αθήνα 1991.